


VELUT ARBOR ÆVO


LIBRARY
JUN 13 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl jedenáctý.

DROBNĚJŠÍ POVÍDKY HISTORICKÉ.

Díl III.



V PRAZE.

Nakladatelé: Kober & Markgraf
(dříve J. L. Kober).
1858.

DROBNĚJŠÍ

POVÍDKY HISTORICKÉ

od

JOS. KAJ. TYLA.

Díl třetí.



V PRAZE.
Nakladatelé: Kober & Markgraf
(dříve J. L. Kober).
1858.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Svatba na Sioně.

(Psáno roku 1834.)

1.

Všekojitelná, u věčném střídání na nezvratný trůn dosedající světa panovnice, černorouchá noc, opanovala umdlenou po denní vládě zem. Široký její plášť, daleko a vysoko se rozprostírající nad bytem člověčím, zatemňoval oblohu nebeskou; v hlubokém stínu a smutné tichosti ležely kraje před zamračenou tváří noční bohyně. Černo, ticho, mrtvo bylo po vůkolí staroslavné Hory Kutné. — Na straně mezi východem a jihem, nad potokem, na hřbetě vrchu, nazvaném „Rovina“, u prostřed zbořených kaven * bývalého zde památního couku ** Rovenského stála městská spravedlnost — čtvero silných sloupů, postavených do tolika též úhlů, nahoře spojených dvěma na kříž položenými trámy. V prostředku, kde se trámy scházely, zaražen byl železný kruh, a na něm, na silné oprátce okolo krku, houpala se dechem nočního

* *Kavna*, domek havířský.
** *Couk*, pramen jakékoli rudy, neboli vůbec oddělení na horách.

vzduchu lidská podoba. Podle sloupů, rozložená po tvrdé, kamennité půdě, spočívala kupa městských zbrojnošů, trvající v hlubokém mlčení. Těžké mračno vleklo se nad jich hlavami; nadarmo se ohlédali zrakové po lesku přívětivé hvězdy: ani kolem nich pocitu o bytosti lidské.

Ve tmách táhla se Hora údolím. Jediný velikán, věže u chrámu sv. Jakuba, strměl z kamenné té hromady k výsosti nebes, jakoby vítaný podle cesty sloup, vedoucí poutníka po neznámých krajinách smrti k žádanému cíli. Pod bání, z nehrubého okna, zářil kahanec letitého hlásníka, i zdálť se býti jediným puntíkem, po němžto se otáčeli zrakové hlídačů mezi zpustlými kavnami. Tu počal oznamovati hlásný jedenáctou hodinu. Zvukové dlouhého mluvidla roznášeli se táhlým letem po zesnulé krajině, a čím delší a delší rozpínali kola, tím slaběji zaléhali v napnuté ucho posluchačů. Brzo po hlásníku svatojakubském ozvaly se mezi východem a severem zpěvy strážníků Sedleckého kláštera, štěkot jich velikých psů, a za tříhřbetou horou, na Kaňku, vyvolávání královských kovkopů. Později zahučel roh ponocného v četných po vůkolí vesnicích, a na jižní straně zaznělo veselé třepetání trubky na baště Sionské. Zpovolna však opět umlkal všeliký zvuk, a předešlé ticho snášelo se po dalekém kraji.

„Totě dnes proklatě škaredá noc,“ ozval se mezi městskými zbrojnoši ramenatý Kojata. „Kdyby mi až dosaváde uši nezněly po velkonočním kázaní, ježto mi žena už před čtvrt letem udělala, řekl bych, že máme dušiček za dveřmi.“

„A já bych žekl, že nežmokneme,“ zašklebil se šišloun Fráňa, „kdyby mně nebylo právě na noš ukáplo.“

„A já bych žekl, že ti ukáplo na pečenou čibuli,“ posmíval se mu švitořivý Rubeš, jazyk mezi zuby strkaje, „kdybych nevěděl, že byši byl tu bambuli dávno šnědl, kdyby to nebyl kuš širové hověžiny.“

„Dáte-li pak si pokoj, kluci!“ zakřiknul je mrzutě Kojata, zastávaje nad sborem nehrubě valný úřad správčího. „Vítr tu beztoho začíná skučet, jakoby se mu chtělo do pohřební písničky; dejte vy se také do mrzutého kvákání.“

„A co při tom všem nejmrzutější je, že si předce na Sioně z vesela vytrubují,“ prohlásil se hranatý Diviš. „A vsadil bych se o třídenní oběd, že jim tam ani jediné myšlénky na strýce oběšence nezbývá. Čert si vem takové hlídání!“

„Nebrus jazýček na bahně,“ napomenul ho Rubeš, a přehna se k němu, ťuknul ho žertovně do boku, že se brach Diviš brachu Kojatovi do náruči skácel. „Podej sem radši žbánek a bo-

chánky; za strýce oběšence můžeš zejtra *memento mori* udělat.“

A hned po jeho slovích obcházela břichatá kamenná baňka plná hořkého Českobrodského piva sborem z ruky do ruky, a kůrky vypečeného chleba chrustěly mezi ostrými zuby večeřejících zbrojnošů.

Opodál několik kroků odpočíval na travnatém místečku jinoch statečné postavy. Oudy jeho pokrýval hojnými přehyby plášť temné barvy, a jenom kde náhodou rozhalen, viděti jest noční temnotou slabý lesk rytířského brnění. Ocelová přílba stojí podle jinocha; hlava jeho skloněna na dlani spočívá, loket podepírá se o zem. Duchem proletuje jinoch vzdálenější kraje, než jakých kolem dohlédnouti stačí oko lidské. Nyní si zhluboka oddechnul, a pravici položiv na hlavu, sklonil ji na studený trávník, jakoby jinam chtěl obrátit myšlének svých letorychlý proud. Nedlouho ale takto trval; trhnul sebou a sluch napnuv, pozorně naslouchal na jižní stranu. I nezmýlil se. Ještě jednou položil ucho až na samu zem, a pak kvapně se vzchopiv, zvolal na sbor oděnců: „Vzhůru!—Mějte se na pozoru!“

„Co jest? — co se stalo?“ ulekli se zbrojnoši. „Čertovo hlídání“ — bručel hranatý Diviš, zbytky bochánků klada za nejbližší sloup u šibenice.

„Tuším, že dostaneme návštěvu," odpověděl jinoch v rytířském odění. „Na Sionské straně zaslechnul jsem koňský dusot."

„I bodejž do nich devět tisíc fimolů *!" zaklel si Kojata, a oudy svoje sebrav, postavil se v rovnou, stojací postavu. „Tedy by se Rohatému předc opravdu zachtělo po strýci?"

„Fráňa má zaječí sluch," podotknul Rubeš; „ať ho přičiní."

A kostlivý šišloun i hned na přisvědčení jinocha vůdce po zemi se roztáhnul podobou černokněžíka, slouchajícího, co se děje ve střevách země. Ostatní sbor stál zatím tiše, pozorným uchem se nahýbaje v podezřelou stranu.

„Arči še, arči — to jšou štyry konšká kopyta," oznamoval po několika okamženích pozorlivý Fráňa; „a nejméně dvačet mužškých pat — v pochodě dobže čvičených."

„Tedy není pochybnosti, že se nám bude setkati s nočními lupiči!" zvolal znova jinoch. „Připravme se na odpor!"

„Bodejž byl všecku tu luzu Kovářík ** zadávil!" ozval se nyní mezi sborem zasmušilý

* *Fimol*, klín železný.
** *Kovářík*, *Kováříček*, duch čili bůžek a strážce hor i kovkopů.

Chvost. „Nevím, k čemu pro šibeničníka devatero hodných krků daremně na nebezpečí odvážit!“

„Cože máš proti usnešení věhlasné městské rady?“ pokáral ho jinoch. „Čili tě bázeň pojímá?“

„Mne?“ rozhorlil se zbrojnoš. „O můj milý pane Janovský—všecku čest pro vaši statečnost — ale o takových lázních vám nemohli ve školách pověděti, v jakových já svoje oudy po půl století koupával. Tato ponůcka je však — s dovolením — prahloupý kousek naší slavné rady. Kýho čerta jí spomůže, jestli tu rytíř Sokolovský čtrnácte hodin, anebo čtrnácte dní vyvětrá? Onť visí, a visí dobře, pěkně i pevně —“

„Neodmlouvej!“ zakřiknul ho přísně Janovský. „Povinnoť je tobě poslušnu býti, a ne rozkaz panský mudrovat. Koho však tu bázeň sklíčuje — přisahám Bohu! — ať kroků svých k městské bráně obrátí. Sám a sám se třebas nočním zlodějům na odpor postavím; zejtra ale Kutenské zbrojnoše veřejné hanbě odevzdám, a napodruhé slavnou raddu o baby požádám!“

„Chvost je promrzelý žvatloun!“ zvolali tu jedním hrdlem zbrojnoši. „Nedbejte na Chvosta, pane Janovský! Jsmeť hotovi k odporu!“

„I ke smrti!“ doložil za nimi zvučný hlas s tak pronikavým důrazem, že se veškerý sbor

po nešťastném proroku poděšen obrátil. Leč nevšimavě stál tu zasmušilý Chvost, podepřen o šibeniční sloup, a začínaje zvukem temným oblíbenou za časů Žižkových píseň vojenskou prohlížel, co možno ve tmách nočních, obnažený meč. Silněji skučel vítr zbořenými zdmi, zanášeje sem i šumot hustolistých stromů, jimižto se pod vrchem jakoby u hltavém víru mocně proháněl. Rytíř Sokolovský klátil se na železném kruhu; čtvero sloupů okolo něho časem zavrzlo; za zády hlídačů ve štěrbinách a rozpuklinách zvonice u sv. Petra a Pavla nazvukovali sejčkové truchlivou píseň. Těžké, veliké krůpěje začínaly padati z klína černých mraků.

V nejistých postavách mohli nyní zbrojnoši Hory Kutné pozorovati v nějaké vzdálenosti lidskou tlupu, kteráž se hustou temností blížila ke zpustlým kavnám. Avšak čím blíže se tato noční rouškou prodírala, poznávali v ní hlídači městské spravedlnosti zástup asi patnácti oděnců, postoupajících za mužem, jehož nesl širokohřbetý oř. I přibrali se již tak na blízko, že slyšeti bylo odfrkování koně a temný mezi zástupem hovor.

„Stůjte! Kdo to?“ zvolal nyní silným hlasem mladík Janovský, a chopil se doutnáku, jelikož jemu jedinému ručnice po boku stála, tehdejšího

věku obdivovaný nález, a drahý dar, přijatý na kolbě ve městách Pražských. Jezdec na okamžik zarazil, a zdálo se, jakoby se radil s prvními svého zástupu. Rázem ale zablesknul se u velikém kole jeho meč; kůň skoky mohutnými hnal se ku předu; ze hřmotného hrdla znělo: „Ďábel je to — a jde si pro svačinu“ — a celý zástup řval za ním rykem strašlivým. V tom se ale u prvního sloupu stroje popravního zablesklo, a po silné ráně začal se kůň pode jezdcem zpínati, řičeti, a brzo klesnuv na přední nohy, ulekaného jezdce ze sedla vyskočiti přinutil. Proud vřelé krve lil se zvířeti z prsou.

„Rozžete pochodně!“ zařičel opěšalý jezdec zvukem, že se strašlivě po vůkolí rozléhal. „Rozžete pochodně — jáť si na krvavou robotu musím posvítit!“ — dořičel, a rozkaceným během hnal se k místu, kde se byla zableskla smrtelná oři jeho rána. Sám a sám tu již na délku kopí od zbrojnošů stál, a nelekal se odvážlivec jich počtu; nedbal na „Zpátky!“ jež mu postupovati bránilo z desatera hrdel. „Naučímť já vás mluviti s Roháčem, podruzi otrockého města!“ hřímal hněvem soptivým, a veliká, černá jeho postava podobala se půlnočnímu zlému duchu, vystoupivšímu právě z hrobu věčné mrákoty. „Odhoďte zbraň, pacholci, anebo vám měrou dvojnásobní

nahradím!“— A za ním zaplápolaly smolné pochodně, a smrdutým, těžkým kouřem i rudou září naplňujíce jeviště, strašné tu objasnily divadlo.

Pevně, jakoby z devíti soch žulových sestavená hradba, stáli Kutenští zbrojnoši; za jich přílbicemi bělaly se šibeniční sloupy, a mezi nimi, s nahým, krví zalitým krkem, zamodralou tváří, skleněné oči vyvaloval rytíř Sokolovský.

„Obrať kroků, drzý lupiči, jenžto co dravá hyena noční dobou pro mrtvolu přicházíš, abysi společníka hříchů svých zasloužené pohaně vytrhna, tělem katovi propadlým snad posvěcenou zemi poprznil! Obrať kroků svých; zdeť marné tvoje úsilí!“ — Tak zvolal u horlivém zastávání svěřeného sobě stanoviště jinoch Janovský.

Drzý odpůrce ale, Roháč ze Sionu, na okamžení jakoby bez ducha oči upřev na odpraveného přítele, v zlosti a bolesti náramné, náhle zplozené, zařval jako lesní zvíře zvukem nesrozumitelným, a mečem řinkaje v svalnaté pravici, s prsama rychle se dmoucíma soptil ze sebe slova jekotná.

„V prachu se rozsypej, výmětku dolů žebráckých! Rozsypej se, škváro, nežli na tobě na prvním vyleji své pomsty proud!“ Takto dosoptil, a obrátiv se k svému zástupu — „vzhůru, a kdo mi nejlepší dá důkazy, že se od Kutenských na-

učil řemeslu katovskému, skokem se k bráně milosti mojí přibeře“ — rázně doložil. A zástup, hejno hladových vlků, s křikem pustil se na statné hlídače.

Na krátce ale trval boj! — Meče v pravicích a plápolající pochodně v levicích řítila se chasa Roháčova na pevný řad městských bojovníků. Na počet silnější — ruce v půtkách neméně zběhlé nežli kde kteří vycvičení zástupové po Čechách — oslepující plamen pochodní a kapající s nich smůla: tři to byla skaliska, o něžto se rozraziti musela nejjarejších bohatýrů statečnost. V krvi se topili mužové, nedávno si tu hovící při žbáně hořkého piva; anebo svíjeli se v bolestech, způsobených nastříkanou jim po tváři a těle hořící smolou.

Jediný Janovský potýká se až dosaváde s Roháčem. Odloučeni stojí vůdcové odporných sobě zástupů, a honí se kol kolem těžkými ranami. Již již unavuje se mladý Horník pod pádnou zbraní rytíře lupiče, an se tu Roháč, velikýma ostruhama v křovisku uváznuv, po zadu kácí na travnatou zem. Letem krahujcovým žene se Janovský po jeho prsou, aby, nemaje naděje odolati zástupu celému, náčelníkovi jeho alespoň zasadil smrtelnou ránu: tu se však s dechem požíravým přitočí planoucí pochodeň, a jaboby jedo-

vatý drak ocelové hledí, a hledím pravé oko mu postříkla.

Zkřiknul bolestí jinoch, a popadna se za hlavu, uchvácen je po zadu silnýma rukama, a vykroucen mu meč a strhnuta mu přílbice.

Vzteklý tur vzchopí se Roháč, a vytrhnuv z pasu dýku, žene se po přemoženém, aby mu pohroužil ostrou ocel v obnažený krk. Tu ponejprv jest mu spatřiti padlou obět ve tváři, a ďábelsky zajásav: „Tys to, ještěre?! — Tebe si pro větší rozkoš uschráním!“ — svázati káže jinocha, a sám se k místu popravnímu obrátil, kdežto již byli nebožtíka odřízli.

Zoufale vrhnul sebou Sionský na ztuhlé tělo; a vysmeknuv napotom lněnou šňůru, obvázal jí plamenobarevnou svoji pásku zrovna z předu na černém krunýři, pravici pozvednul k noční obloze a zpourou pekelného vítěze zvolal: „Ať mne zasype černý tento obor, pakli že sobě v pomstě oddechu dříve popřeji, nežli se šňůrka tato na troud rozpadne! Běda tobě, Horo nádherná! Běda tobě — Roháč se proti tobě zaklíná!“

A obrátiv se k rozsápané rotě, pěnícími se ústy káže, rozvěšeti zbrojnoše městské po všech čtyrech sloupích. Jakoby pochopové pekelní chápají se slabě raněných, s divokým smíchem je vyzvedují na sloupy, a provazy hodivše jim okolo

krku i upevnivše na přinesené hřebíky, anebo mečem probodavše prsa s ukrutností nelidskou, plesají při zoufalém bědování nešťastných opatrovníků.

Tu s cválným hrkotem přijíždí stranou od Sionu vůz na popraviště, s ním i chasa četná, a vítězným jekotem jedni uvítavše druhých, hodili svázaného Janovského mezi žebřiny, oběšence sprostěného jemu po bok. S obnoveným povykem, posměšnou to písní na královská města uhání rota loupežná na Sion cestou pochodněmi objasněnou. Tisíc jisker srší kolem černých, ve tmavé dálce podivných postav.

Hustý začal nyní hučeti déšť — pochodně zmizely. Opět zmrtvělo daleké vůkolí, neslyšeti než temný šumot letního lijavce, a mezi ním slabý cinkot zvonku na Horách Kutných, jímžto hlásník — ačkoli už pozdě — městskou stráž pozornu činil na nenadálý výjev na místě popravním.

2.

Klokotavým hrdélkem vyléval skřivánek pod jasnou oblohou nejrannější zpěvy. Tmavým, lesnatým horám kolem Ronova růžovatěly koruny pobleskem vystoupajícího slunce, a z nich usmívalo

se letní jitro na rozlehlou planinu, po nížto se budily ze sna klášter Vilimovský, krajské město Čáslav a panské Křesetice. Ranní tento úsměch padal také na pevný Sion, nejzáze v položení tom vypínajícího se strážníka nad údolím Malešovským, památným pro vojenskou lest Žižkovu. Byloť to na den sv. Jana Křtitele, léta Páně 1436.

Na Sionu, na velké síni, u okna vysokého seděl muž asi pět a třiceti let, ačkoli by jej byl nevědomý pro vážnost oudů, složitost postavy a vážnost pohledu snad i starším býti soudil. Seděl na silné, dubové židli, nohy maje křížem položeny, ruce založeny, hlavu hluboce skloněnou. Duch jeho nemoha přijíti k nálezu a úsudku, potápěl se v bouřlivém pocitu. Tvář jeho, jakkoliv poněkud bledá, s podobou ušlechtilou obraz mnoholetého zkušení a mužné síly jevila; velké, černé oko, jakkoliv nyní napořád skoro k zemi sklopené, kdy se na okamžik pozdvihlo, zrcadlem hrdinné odvahy býti se zdálo. Oblek byl nehrubě skvostný, leč tmavou barvou a slušným rytířským krojem lepou jadrnost oudů nad míru zvyšoval. Dle prachu na šatě i na vysokých botách hustě ležícího, dle neučesaných a po zasmušilém čele v nepořádku se táhnoucích vlasech bylo lze uhodnouti, že se byl muž po ránu nestrojil, alebrž po včerejšku celou noc trávil u bdění.

*

V hebounkých, růžových prouhách rozléval se nyní zorní úsvit po prostranné síni. Otevřeným oknem přilétali chladní ranní větérkové, líbajíce sedícímu zde muži horké při vnitřní bouři líce. I oživilť se dechem čerstvým duch jeho, a trhna sebou, čelo a oči dlaní si přejeda, vzchopil se v rovnou postavu. Přistoupil k oknu, a zraky po rozkošném údolí rozesílal. Lehké ranní páry jakoby tekuté stříbro vznášely se v prvních slunečních poblescích nad hustými volšemi, mezi nimiž klepot dvojího mlýnského složení se ozýval. Křesání kamenů z jedné a písně holek paseček z druhé strany naplňovaly úval libým souzvukem, kterýž i nemálo k ranní pobožnosti povznášeti pomáhal ducha, jak mile se na vrchu naprotějším, na vížce skrovného kostelíka, zvonek ozval, blízkých obyvatelů k službám božím zovoucí.

Nebylať právě nábožnost, ježto se při pohledu tom rytíře zmocnila v síni Sionské; nepřálť obřadům, jakové se konávaly naproti Sionu; předce však jemné, sladké zabolení roztálo kůru kol mužného srdce a slzou se zalilo oko.

„Lidmilo! o Lidmilo!“ vyloudilo se mu z pohnutých prsou, a se slovy těmi vystoupil i hluboký vzdech. Obrátil se rytíř, a několikráte krokem kvapným přešed síň, vykročil posléz i ze dveří,

na prostoře hledaje odlevy, jakéž mu dojíti nebylo mezi těsnými stěnami.

Na náhradí, nevalném to dvoře u prostřed dvou vysokých věží, hrála se na ranním výsluní kupa velikých psů. Mezi nimi, hlavu maje položenu na huňatých prsou čtyrnohého velikána, provaloval se šedivý zbrojnoš; po nohouch se mu byla roztáhla ostročichá fena. Vedle psů, na zvráceném škopíku, do něhožto se těmto domácím střežitelům žrádlo chystávalo, seděl hřmotný selský pacholík v chatrném oděvu, s bosýma nohama. Na hlavu přiléhala mu těžká železná lebka, boky měl stáhnuty koženým pasem, na němžto mu vléci bylo dlouhý meč. S nesmírnou rozkoší přežvykoval kus uzeného masa, do plné huby strkaje mezi to ještě notná sousta žitného chleba. Zajímalať ho snídaně tak velice, že za zbytečné uznával, hovor začínati se šedivým zbrojnošem, jemuž beztoho až dosaváde klapky zapadaly po nevyspání. Nezdáloť se mu také potřebí, poslouchati nad sebou šveholení vlašťovek, a takž mu neobvyklá, chutná snídaně z rukou takořka vůčihledě zmizela. Právě si byl ještě prsty oblizoval a zamlasknul, an mu silný krok v uši zalehl.

„Krvoji!“ zvolal pacholík, neohrabaně vstávaje, „rytíř jde!“

„Drž hubu, hladové štěně!“ osopil se dřímající zbrojnoš mezi kupou psů, mrzutě si oči protíraje. „Nekázal jsem ti, až mne ústa brněla, abysis rytíře poránu nikdy nevšímal, jestliže ti ze jmena něco neveli?“

„Inu pro mne,“ zabručel si pacholík, bylby ale snad předce z navyklé před pány poddanosti rytíře „dobrým jitrem“ z myšlének vytrhnul, kdyby nebyl s ustrnutím zpozoroval, že se starý Krvoj, vstana se země, jakoby právě naschvál k rytíři zádama obrátil, hlasitě zíval a zkřehlé na ranním povětří oudy natahoval. I začal také zívati, a mlčky vyvaloval oči za pánem, jehož cesta vedla z prostranné síně po dvoře na hradby.

Ale sotva že se byl uhnul za vysokou věž, popustil pacholík jazyku svému opět uzdu, nováčkem jsa třídenním v obyčejích Sionských.

„Takž mi jenom, strýče Krvoji, řekni, proč si tu pána méně všímáte, nežli kteréhokoli druha pacholka? A proč právě si ho nevšímáte po ránu?“

Leč starý Krvoj na otázku hrubě pozoru nedávaje, protahoval ještě sklíčených oudů, oprašoval poněkud pomazaný šat, a hladil psy, bruče: „Vy jste rozumná hovádka! s vámi je více poslušnosti a bystřejšího pochopení, nežli s nerozumným člověkem. — Podej mi snídaní, Vojtěše!“ doložil na to k pacholíkovi, a hotovil se

k posezení na kamenné lávce podle levé věže. A Vojtěch pozvednul překocený škopek, a pod ním tu objevila se nízká hliněná nádoba s nasoleným vepřovým sádlem a načatý bochník samožitného chleba. Podalť obojí strýci Krvojovi. Šedivý zbrojnoš měl ještě dobré zuby, a žaludek osmnáctiletého jonáka — takž alespoň zdálo se Vojtěchovi, jenžto na strýci oči nechati mohl, an se zásoba sádla i chleba pilností jeho na kvap tratila.

„Jdi a vyřiď staré Markytě,“ jal se na to Krvoj mluviti, an si po třetí zakrajoval z notného bochníka — „jdi a vyřiď, že se byl vepříček, z něhož mi trochy k namazání poskytla, snad na soli pásával, a že teď strachy mám, aby mně celé dnešní snídaní jako chuchel v solní bečce ležeti nezůstalo — a že proti takové nehodě jiné rady nevím, než aby mi nahnula z toho krajního.“

Vojtěch ani necekna, obrátil se a kráčel do hradu. Meč vlekl za sebou jako notné pouzdro — starý zbrojnoš musel se i pacholíkově směšné postavě i ochotnosti jeho s potěšením zasmáti.

„Posaď se a otevři uši i hubu,“ řekl k němu, an se byl s láhvičkou navrátil, z nížto jakási tekutina jakoby medem a pepřem zaváněla; „posaď se — povím ti, čeho ti vědět potřeba,“ řekl dále, láhvičku notným douškem do polovic

vyprázdniv. „Lepšího pána nad Roháče nenajdeš, lepšího — ale také ne lítějšího. Víš-li, co je vosk, a co křemen? — Z obou je rytíř udělán. Padne-li na tě milosti jeho poblesk, vrhne se i pro blaho tvoje do nejhlubší Kutnohorské šachty, a byť si i byl pleva mezi nejsprostšími pacholky; staneš-li se ale hněvu jeho ostnem, přihotov se na cestu do ďáblovy dílny, a byť si i byl odjakživa jídal u stolů knížecích.“

Vojtěch tu seděl, lokte na kolenou opřeny a bradu v obou dlaních stísněnu, oči se strýce ani nespouštěje; a Krvoj v duchu se těše z pozornosti učeníka posluchače, čas po čase nahýbaje láhvičku, jal se mluviti dále: „Víš-li, kde krkavci tvého tatíka sežrali?“

„U Českého Brodu, říkávala matka,“ odpověděl Vojtěch s názvukem smutného zpomnění.

„Dobřes pamatoval sobě denní její žal,“ vece opět Krvoj. „Stáli jsme tam — bodejž to místo na věky nic neurodilo! — vedle sebe pod správou Prokopa Holého, když mu štěstí k vůli Pražanům na vždycky dalo výpověd. Ty tomu teď arci ještě čerta rozumíš — budu ale hledět, aby se ti časem v kotrbě rozbřesklo.“

„Ano, to udělej, strýče!“ zachechtal se pacholík, radostně zuby vyceniv. „Chválívali mne,

že je kotrba moje chytlavý troud. — I křesej tedy, křesej do něho, strýče Krvoji!“

„Ano, ha, ha! to učiním!“ posvědčil šedivý zbrojnoš, dobrosrdečně pacholíka na rameno udeřiv. „Slíbilť jsem matce tvé — dejž jí Bůh lehké z mrtvých vstání! — že se o tebe postarám; i splním slovo. Bylať to řádná žena; rád jsem ji sestrou nazýval.“

„Ona ale — hanba — ty bratr — darebák!“ ozval se za zbrojnošem nezvučný, jektavý hlas, a nežli se bylo lze Krvoji a Vojtěchu obrátit, skočila před ně a ubobkovala se k jich nohoum postava, míšenina to z oudů člověčích a zvířecích. Pod vypouklým čelem, plným ježatých, zrzavých štětin leskly se dvě zelené, skleněné oči, mezi nimi křivil se orličí nos, a pod ním otvírala se zaječí ústa. Celá ta hubená postava měla as dva lokte zvýší.

„I aby do tebe deset tisíc — půjdeš-li pak do díry!“ rozkřiknul se Krvoj, spatřiv tu dlouhorukou, tenkonohou netvoru před sebou krněti. „Nemůžeš-li dát pokoje ani po ránu?“ A postava, rychle se opět vzchopivši, a jelikož jazyk její kvapnému proudu slov stačiti nemohl, nesrozumitelný jenom jek vydavši a zuby co pes vyšklebivši, po rukou a po nohou kozelce metajíc,

jakoby poděšená v pustých lesích opice po náhradí zmizela.

Vojtěch nevěděl, má-li se bázni anebo smíchu poddati; obojí se v něm zmáhalo, an se pln úžasu, s ústy napolo otevřenými, za jich nenadálým hostem ohlížel.

„Pro světice boží — strýče Krvoji!“ začal posléz se směšnou zvědavostí, „řekni mi, zdali to vtělený rarášek, anebo nějaký jiný Roháčův miláněk?“

„Něco mezi obojím jest, na to mohl bys palici odvážit — není-li zcela obojí. Strejček Roháčův alespoň je — to vím.“

„Strejček?“

„Právě ale vhod, že nám na oči přišel spanilý Rapota; takž tě dnes alespoň s celou naší panskou rodinou osobně — a s jich příhodami oustně seznámím. Dej pozor!“

„Na to se, strýče, spolehni,“ ušklebil se pacholík, a mnohotvárně zkušený stařec počal vypravovati takto:

„Jak se u Českého Brodu tvému tatíkovi dělo — dělo se i několika stům jiných statných hajitelů víry — Bůh je spasiž! — bylo by se i Roháčovi a mně dělo, kdyby nás nebyl umírající Prokop přísahou zavázal, na věc tenkráte prohranou neodvažovati déle života, a poslední síly

uschrániti k novému odporu. — Rozumíš? — I hledali jsme spásu v dalekém poli, pod širým nebem, a zachránivše život útěkem, jako bratří — ač byli mezi námi z lože rytířského a děti pastuchovi — jako bratří jsme si ruce podali. Ach, to byla pěkná noc!“ povzdechl si šedivec. „Taková nás roznítila svatá odvaha, žebychom ihned byli v krvi zaslepených odpůrců sudlice znovu máčeli. — V několika skrovných zástupech rozptýlili jsme se po Čechách — každý k jedinému cíli pracovati, novou totiž sílu pod praporec svolati, sobě umínil. Od té doby uplynula dvě leta — Bůh až dosaváde zkouší vyvolených,“ doložil s hlubokým steskem, „ještě nezachvěla se korouhev naše na bojišti!“

„Ty ale předce doufáš, milý strýče!“ řekl dobrosrdečný pacholík, vida že Krvoje, hlavu na prsa sklopivšího, trudné myšlénky zachvacují, „ty předce doufáš, milý strýče, že se jednou ještě okolo ní četně sklukneme?“

„Ano, v to doufám!“ zvolal jizvami posetý zbrojnoš, a prsa jeho pozdvihla se pod koženým kabátem výše, a oči jeho zajiskřily se pod visutými řasami živěji. „V to věřím — jako že se s mistrem před božskou tváří shledati hodlám! — Já se přidržel Roháče, jehož jsem byl seznal — co jinocha statného — u nešťastného Rábí. S ne-

četnou sice, ale vybranou chasou pustil se na hrad otcovský — stávalť nad Sázavou — a sebrav, kde co zač stálo, v kolébku rodu svého, že se mu dosti ohraženou býti nezdála, oheň nametal. Rozumíš?“

„I rozumím,“ posvědčil Vojtěch s dosti patrným důvtipem. „Roháč chtěl míti chlév, z něhož by mohl s jistotou rohy vystrkovat, a protož sobě obral v jiném kraji příkrou horu, a na té hoře hrad si vystavěl, a když ho vystavěl, nazval jej Sion — jakž mi matka povídávala — a matka uměla dobře povídat.“

„To uměla,“ dosvědčil Krvoj, „a potěšil bych se, kdyby ti byla svoji povídavou zůstavila dědictvím. Jenom její slova — ale ta slova i z jejího srdce — a čert by v tom byl zašitý, abych z tebe panoše nevykroužil, který by mohl i spanilých slečen zbroj nositi!“

„Unest opici — unest i slečen zbroj — hi hi hi!“ zajektalo to opět za nimi; leč tenkráte neohlídnul se po hlase ni strýc Krvoj, ni jeho učelivý žák; alebrž tento všecek vyděšený vzchopil se s kamenného sedadla, z plného hrdla křik vésti a rukama rozhazovati počínaje, onen pak popatřiv na mladíka, shledal, že si mu byl ohyzda Rapota pozadu na hřbet vyskočil; jednu ruku mu pevně okolo krku ovinuv, druhou mu na hlavě

železnou přílbu otáčel, a jakoby živá opice zuby při tom šklebě a nesrozumitelný jek vydávaje, ubohého kluka nohama, co dvěma rychlýma stoupama, do boku potloukal.

I musel se starý zbrojnoš podivné takovéto postavě a rozpustilosti potvorného Rapoty hlasitě zasmáti; vida však Vojtěchovu nesnázi, jelikož mučitel pacholíkův, nedbaje na štilce a rány, hřbetu a bokům jeho ulehčiti nechtěl, po biči se sháněti počal, jímžto se tu pokuta ukládala domácím psům. Sotva ale se byl pečlivý strýc pro důtklivou oháňku shýbnul, již tu Rapota zvířecím skokem s ramen pacholíkových se vyzdvihnuv, na lopatky starému zbrojnoši přeletěl, nové i hlasitější veda šklebení a jektání. A zbrojnoš začal proklínati; psové štěkali, Vojtěch přílbu si urovnávaje a ústa maje plna přezdívek pospíchal strýci na pomoc: byltě to směšný, nevídaný výjev na Sioně, na tom pevném, vážném sídle pana Jana Roháče. Byltě to však výjev jenom na okamžení! Pomíchaný ten z rozličných hrdel křik byl se sotva k věžnému na levé baště povznesl, an tu již za pravou hřmotné: „U sta ďáblů — ticho, pacholci!“ — se ozvalo, a za slovy těmi hradu pán se vyřítil.

Až dosaváde byl Jan na pevných hradbách domu svého spočíval, zraky vysílaje po lesinách,

do půl kola Sion broubících, a mezi nimi po cestě, jížto se přicházelo od strany Chotěbořské, ze skalnatého Sokolova. Hledaltě po ní něco toužebně čekaného; a ta jeho touha zrůstala, čím déle nadarmo hledati musel.

Pohnutlivé bylo popatření na muže, jinak prudkých vášní plného, v bitvách a namáháních zmocnělého, na muže před několika hodinami v krvi se brodícího, an tu co nemluvné, zarmoucené, úzkostí sklíčené dítě ležel na travnaté náspě. Duch jeho, zprvu všecek pojatý očekáváním, zpovolna přecházel s předmětu žádoucího na okolnosti, v jakých ho byl kdy nalezal, s těchto se pustil po dráze slastného i strastného zpomínání ke dnům bývalým, a takž se mu znenáhla jakoby v čarodějném zrcadle na oči stavěly nejhlavnější doby celého života jeho.

I viděl se v duchu, an jej jedenáctiletého chlapce poprvé byl statný otec do Prahy, do betlemské kaple uvedl, kdyžto ji právě nejskvěleji krásila osvětná hvězda; viděl plamennou horlivost veškerého po kapli shromáždění, jiskřící se zraky otcovy; slyšel z úst jeho chvalozpěvy o velikém mistru — slyšel i tři léta později bolné jeho vzdechy, když se pověst roznášela o Kostnickém požáru. Nyní se mu mnohotvárnější na mysl stavěly obrazy. Rozhořčený národ žaloval na zneuctění

své důstojnosti, práhnul po mstě. Tu se muž vyskytá, větev rodu šlechetného, tělem a duší chtěje se odvážiti pro jeho spasení, bratry svolává k činu pomocnému — avšak běda! kde pouhá se zazelenati měla letorost nové blahosti, hlásá i krví zkropené spáleniště o slepé vášni člověčí; — mnohý nářek vznáší se k nebesům, za nějž vůdce odpovídati nemůže. I jinoch Roháč stojí v řadě bojovníků pro kalich, stojí v něm i po smrti věčně památného vůdce hrdiny, stojí v něm i za jeho strašlivého náměstka, stojí v něm na rozhodném bojišti u Lipan! — Kostkami metáno — osud Pražanům přinesl vítězství nad Tábory. Roháč prchnul v Malešovské lesy; na jízdách kolem po přátelích seznal Lidmilu Sokolovskou, a ponejprvé za života bojem uzralého sklonila se k muži čtyr a třiceti let blahodatná i žalorodná láska.

V nové sny potápěla a novými obrazy zanášela se nyní mysl Janova při opětném zpomnění na spanilou Lidmilu, an ho nenadále jako z pozemského ráje povyk vytrhnul, na malém náhradí hlučně povstalý. Hněvem se vztyčil a ráznými skoky, se hřmotným zákazem octnul se u hlasitého sboru domácí čeledi a psů. Psi utichli, ohnivým postihnut okem ubíhal spaniloušek Rapota, a již již by se byl hněv pánův plným průtokem vylil na pacholíka Vojtěcha, jenž přílbici honem sňav,

k postavě se nutil nejpokornější: an tu na pravé baště zvesela třepetati počne hlásníkova trubka. I trhnul sebou Roháč, poblesk radostného překvapení vyjasnil krásnou jeho mužnou tvář, a sotva že mu času zbývalo dalekozvučné „Jedou-li“ nahoru k hlásníkovi poslati, ozvala se podruhé téhož trubka, jako vždy činívala na přivítanou milým hostům. Tcmně červeným plamenem zapálila se rytíři tvář, klopotným oddechem dmula se mu prsa, kolena se mu zachvěla — všemi žilami pronikla mu ouzkost i rozkoš, jaková obyčejně jinocha skličuje, kdy mu poprvé v ústrety jíti světici srdce svého.

Železem pobitá hradní brána počala na obou půlkách u veřejích vrzati; řetězy, po nichžto se zdvihací most přes hluboký příkop spouštíval, zvučně řechtaly: letem orlovým hnal se Jan k otevřené bráně. Po třetí zazněla hlásníkova trubka, a v několika okamženích objevil se na začátku mostu sbor jezdců — žen i mužů na lehkých mimochodnících a těžkých komoních. Mezi jezdci jeden opětoval pozdravení hlásníkovo. Roháč nehledal mezi nimi nežli osobu jedinou, a tu jedinou seznav u prostřed sboru podle tmavozeleného, dlouhého šatu na stříbroskvělé bruně, neměl pozoru než na ty dvě hvězdy, jež jasně svítily na obloze nejspanilejších tváří panenských. Ne-

slyšel dupot koní nad hlubokým příkopem, neslyšel mnohozvuké drčení dvacíti loveckých trubek, ježto co jedním dechem na Sioně radostnou píseň začaly, jak mile hosté první krok po mostě učinili.

„Vítána mi buďte na hradě Sionském, hvězdo Sokolovská,“ pozdravil pan Roháč spanilou dívku, když byla náčelnice zástupu brány dojela, u nížto ji pán hradu očekával s hlubokou poklonou. „Vítána mi buďte, drahá Lidmilo, a odpustiti račte, pakli že na hradě Roháčově, tom útočišti věrných vlasti a víře mužů, z počátku pohodlí nenaleznete, jakovým bychom poctit měli tak vzácného hosta.“

„Nepřijelať jsem, pane,“ zaznělo stříbrným zvonkem z úst dívčiných, „abych se kochala na Sioně v rozkošech těla; nýbrž abych poslední — tu smutnou službu prokázala nešťastnému bratrovi, jakž mi ochotnost vaše oblíbila sobě zkázati. Děkuji vám za přivítanou.“ S úsměchem anděla, sklánějícího se k nuznému zemšťanu, pokývla hlavou, a mlčky chopil se Roháč uzdy tichého mimochodníka, hosta svého i s družinou uváděje do hradu.

Veseleji zněly jim vstříc trouby s vysokých věží, po náhradí rozstaveni stáli po obou stranách Janovi oděnci a zbrojnoši, postavy to sukovité,

tváře všemi živly osmahlé, v svalnatých rukou na úctu držíce zbraň k zemi skloněnou; — i pacholci nejsprostší, majíce pod ochranou velikánské psy, byli se museli se svými svěřenci připojiti do řady. A sotva že se vítaná pána Sionského královna objevila u vchodu, povzneslo se ze všech hrdel trojí radostné: „Zdráva budiž Lidmila Sokolovská! — Zdráv budiž Roháč Sionský! — Zdráva budiž otců jich víra!" Mezi volání to mísily se libohlasné trubice, a z pořádného nápěvu přešly v jediný rokotný hlahol; mezi radostný hluk ten mísil se i štěkot psů, pozbuzených plesem svých pánů.

Sbor příchozích hostů zarazil; Roháč vztáhnul ruku, aby Lidmile se sedla pomohl, a skloniv se na koleno, ramenu kázal býti stupněm, po němžto se spustiti musela leponohá dívka na tvrdou dlažbu. Jí po boku, za nimi Lidmilina bývalá pěstounka a dvě družky, zmizely řadami Sionské čeledi u vnitř pevného hradu.

Na nebes oblouku, jasně zamodralém po nočním lijavci, ploulo slunce ku polední dráze, žhavými poblesky osýpajíc hradby Sionské.

3.

Na tentýž den sv. Jana Křtitele bylo po slavném, ze zpousty — v jakouž je byly r. 1424 hněv nejvyššího vůdce táborského — a později ještě hůře pomsta páně Zikmundova uvrhly — od několika let opět povstalém horním městě Horách Kutných nemalého zmatku a povyku. Vdovy, děti a příbuzné zbrojnošů, předešlé noci na popravišti městském rozvěšených, naplňovaly domy a ulice hlasitým nářkem, a slavná rada, ježto se byla hned na úsvitě na poradu sešla, se všemi osmnácti šepmistry, panem primasem a čtyrmi obecnými staršími nemohla se ustanovit na radě.

Podlouhlá, malbou i řezbou okrášlená síň na bohatém, znova vystavěném radním domě ozývala se hlučným hovorem i vádou. Jednalo se, jak prostopášnost a vraždu Roháčovu potrestati, a z rukou jeho jinocha Janovského dostati, jenžto se byl z vlastní vůle na noční hlídku odhodlal, kterouž město, dle úsudku samého císaře Zikmunda světu za výstrahu a sobě za pokutu, že bylo Roháčovi na Sioně se usídliti dovolilo, mělo odpraveného rytíře loupežníka Sokolovského čtrnácte dní na šibenici hlídati.

*

„Hlavou, ni beranem zdi Sionské neprorazíme,“ bylo slyšeti prvního šepmistra, „a kdož nám za to ručí, žeby opět jinocha na baštu zavěsiti nedal, do rukou mu strčiv pytel, aby do něho střely naše chytal — jakž i před půl letem ubohému Maternovi učinil?“

„Nechť si vyvěsí aneb nevyvěsí,“ odpověděl pan primas; „hleďme jen, abychme Roháčovi loupež odjali, nežli se mincmistr navrátí. On by zuřil, pohřešiv mladého příbuzného. A nepůjde-li to mocí a násilím — aj! proč pak nás Bůh obdařil rozumem?“

„Pan primas má dobře,“ posvědčil první z obecních starších, vykrmený pan Říza, hlavou kývaje, až mu sádlo kolem krku se hýbalo, jako nějaké druhé okruží na prvním, ježto se mu pěkně složené pod visutou bradou bělalo. „Pan primas má dobře; Bůh nás obdařil rozumem — a protož jen s tím božím darem na dravce Roháče.“

„Ale jak asi, pane starší?“ obrátil se k němu první šepmistr.

„Jak?“

„Ano, povězte nám svoje mínění.“

„Svoje mínění?“ opáčil ještě jednou pan Říza, a nejapně začal důvtipu svému dvírka otvírati. „Inu, co právě moje mínění jest — co

mi tak právě napadá — a co myslím, že by snad míněním slouti a s prospěchem se vyvesti mohlo — jakž, pánové, abychme snad někoho na Sion vyslali, kdož by s Roháčem rokoval?“

„To nejde!“ přetrhl mu rázně třetí šepmistr řeč. „Hora Kutná nesmí se podobati, jakoby na kacíři — Bůh ho naprav! — něčeho prosebně žádati chtěla.“

„Proč by nežádala?“ opřelo se pět jiných panů šepmistrů, o nichžto zde onde pověst hlásala, že se potají víry a článků Sionských přidržují. „Kdo na zlých — pročby sobě pomoci nevyprosil? Nuzného nehanobí prosba nikdy!“

„Hanobí!“

„Nehanobí!“ opírala se nyní strana proti straně, a takž opět slavná rada návrhu páně Řízova se spustivši, po hodný čas na jiný nález dostati se nemohla. Veškerým oborem možností se probravši, posléze předce stanovila se na tom, že poslem a hlasatelem rokovati bude se Sionským o svobodě Janovského.

„Koho však poslati?“ tázal se primas, an se již byly všechny mysli usnesly. „Arci že to kousek řádné hodnosti, býti hlasatelem Kutnohorským; leč nedá se zapříti, že s hodností tou i mírka nebezpečí spojena jest.“

„Ba plná calovka* nebezpečí, pane primase!“ dotvrdil druhý šepmistr. „Já alespoň bych nikomu ze své krve neradil, aby svévolně do tenat lezl, které by mu zdravých oudů zchromiti mohly.“

„Určíme co cenu několik českých kop,“ odpověděl primas, „a zajisté se nalezne osob, ježto i schopnosti i odvahy míti budou k tak nebezpečnému poselství.“

O tom nemohly se úsudky všechněch spojiti. Byloť slavné radě již s potěšením, že se prostředku k osvobození jinocha dodělala, a tu opět již strach na ni doléhal, že se jí naděje v niveč rozpadne. I ozval se hlas u zadního konce stolu, kde až dosaváde bylo poslušné ticho trvalo. Otevřelť ústa poctivý pan Vít, slavné rady zasloužilý písař.

„Slavná rado!“ začal hlasem temnozvukým, a pokorně se v pravo i levo ukloniv, posečkal, až by se hovor panský utišil. „Nejvýš ctěný a rozumný pane primase — mohutní páni šepmistři a nad míru rozšafní páni starší! Jakkoliv mně Bůh ve své moudré prozřetelnosti zadní místo ve slavné radě vykázal, a vlastně jen peru mému — abych tak řekl — rozmlouvati poručil:

* *Calovka*, veliký měch čili pytel z voloviny, v němžto z dolů vodu vyvážejí.

nic však méně naději mám, že mne ani hněv jeho ani nemilost slavné rady nepostihne, když zde jedenkráte i ústům svým promluviti dovolím. Běžíť tu o čest a blaho slavné obce a věrných dětí jejích, budiž tedy i sprostému písaři svoleno mínění pronesti.“

„Hněte se jen tedy s rozumem svým z místa, písaři!“ odpověděl primas. „Co myslíte? Slavná rada ucha svého dobrému zámyslu ráda nakloní. Mluvte hezky zřetelně!“

„A povážlivě,“ doložil pan Říza, velevážný kmotr písařův.

„Slavná rada hodlá vypraviti na Sion posla, kterýž by s Roháčem pojednal o zproštění mladého pána Janovského,“ začal Vít, tváře i slova co možno důkladně usrovnav. „Otázka jen: Kdo poselství přijme? Že to člověk býti musí, který aneb jistou smrtí tak opovrhuje, jako našinec nepotřebným brkem, aneb takového řádu a stavu jest, aby na něm slavná obec — byť ho i cosi lidského v nelidských Roháčových rukou potkalo — znamenité škody neutrpěla: na tom se již slavná rada podle moudrosti své neomylně usnesla. I zdaliž by medle v roucho obou těchto vlastností se odíti nemohl muž, nemající na světě nižádného více řízení — muž odsouzený na smrt? U vězení našem sedí Dlask; právo nad ním již

rozhodlo. Což aby toho slavná rada na Sion poslala?“

Páni šepmistři, pan primas i se staršími chvílku na sebe mlčky pohlíželi. První jal se na to Říza mluviti.

„Kmotr má skoro pravdu,“ řekl; „aspoň bych já to myslil, pánové! Či-li vy jinak smýšlíte?“

„Zkusiti to můžeme,“ dosvědčil primas. „Dlask je muž odvážlivý, zkušený — můžeť mu býti odlevou na zaslouženém trestu, dobře-li poselství ukončí.“

Drábové přivedli Dlaska. Byl to muž čtyřicetiletý, vysokorostlý, hubených oudů, vpadlých tváří, ale vypouklých očí, v obličeji celý zarostlý, a vzduchem žaláře barvy zažloutlé. Ruce i nohy měl tuhými řetězy spoutané. Kolem boků, na hrubém i chatrném kabátě, ovinuta byla železná obruč, na ní zadělán řetěz, na němžto jej držel dráb. Ostatně jevila se v celé jeho postavě hluboká žalost a pokora. Strach aneb ošklivost pocházela z něho jenom na ty, kteří při uzření jeho pomysliti mohli na vraždu, zpáchanou nešťastníkem v přenáhlení smyslů.—Ticho panovalo po síni, po straně soudců i odsouzeného. Onino hleděli, aby sobě dostatečné vážnosti dobyli; tento čekal, za jakou příčinou před veškerou radu povolán.

„Dlasku!“ zpustil konečně primas, kdyžto byl věc a slova poněkud rozvážil — „vztáhna vražednou ruku na ženu — a byťs i známky nevěrnosti byl na ní shledal — přestupníkem stal jsi se přikázaní božského i lidského — “

„Milost boží opustila hříšníka,“ přejal mu hlubokým a vážným hlasem vězeň řeč, an se zdálo, jakoby pan primas nevěděl, co hned dále důrazného říci, „a padnul jsem v osidla ďáblova.“

„Ano, padnul jsi — “ opětoval rychle představený, „a zákonové tě souditi budou dle moci dané jim bohem i lidmi.“

„V pokoře prosím slavnou radu, abyste brzy odlehčili trestem zaslouženým hříšníku.“

„Právo nad tebou úsudek smrti proneslo!“

Z hluboka oddechl si Dlask při této zprávě, bolestné usmání trhlo mu tváří, zrakové se povděčně obrátili k nebi, a ruce jakoby v křečích sepjaly se na prsou. Ani slova ale nevyšlo ze rtů odsouzeného. Ne bez útrpnosti pohlíželi naň správcové hor a měst Kutenských, na ten čas spojených v řízení lidu, vlastně na horách pracujícího i jiným řemeslem po městě se živícího.

„Ale spravedlivost soudců tvých pohnula se upamatováním na bývalý počestný život tvůj,“ začal primas po krátkém z obou stran pomlčení, „a ustoupilo výroku milosti. Slitovalo

se nám tebe — aniž katu odevzdati volíme tělo tvé.“

Poblesk nadějného úžasu ozářil na okamžik ztrápenou tvář vězňovu; hned ale zase ji bývalý trud zastínil.

„Učiňte hříšníkovi dle spravedlnosti,“ řekl na to s odvahou kajícího vraha, „smrt jediná uleví na váze provinění jeho.“

„Což ale, kdybysi podniknutím a činem, obci Kutenské prospěšným, velikou tíži sňal s duše své? My bychom tobě sice rozkazovati mohli — neboť jsi všeho práva na život vezdejší pozbaven, a s tělem tvým nakládati volno soudu dle potřeby; vlastní vůli chceme ti však položiti mezi zásluhy, a dle nich i zákony tvému trestu umírní.“

„Mohu-li slavné obci býti chatrným prostředkem k dosažení žádaného konce, račte mi ukázati cestu, abych toho blaha vydobil. Tělo i duše moje oddány jsou službám vašim, milostiví pánové!“

Řekl, a povděčný šepot zniknul mezi členy shromážděné rady.

Laskavěji jal se napotom pan primas takto tázati: „Tys tuším býval věrným zástupcem víry nezkažené?“

Dlaskovi se oči zajiskřily, postava se vztyčila; celá, chudobná, sklíčená ta podoba důstojnosti

nabyla, jakové se v důležitých dobách i lidu sprostému dostává.

„Ano,“ řekl slovy zvučnými, „já jsem býval věrným zástupcem učení našeho. Já sám a sám od slavné rady pětmecítma kop za pochytané Žižkovy drábyj — Bůh je zatrať i se slepým vůdcem! — s povděkem přijal; jiných lebek, ježto jsem za pana Flašky a Divůčka * v rozličných potržkách ke cti a chvále pravé víry zrozrážel, ani počítati nechci. Jediná to moje naděje na smilování před soudcem nebeským, že jsem pro boží slovo činil, seč byla síla moje.“

„A při smýšlení tomto setrvati hodláš do konce?“

„Až do konce!“

„Povědomo-li tobě jmeno Jana Roháče?“

„Rytíře Sionského, jak se ve své zaslepenosti nazývati dává? Bylť jsem z oněch, kteří hlasu pozdvihovali proti koupí, kterouž se stal kacíř pánem vrchu těžko přístupného.“

„Muž tento v známost vešel s pánem hradu Sokolovského, rytířem loupežným, jenž po delší čas na poutníky těžce doléhaje, zboží bral a stáda odháněl, nedbaje na výhrůžky královy, ani na

* Mikuláš z Lukova, přijmím: *Divoký — Divůček*, a pan Arnošt Flaška, nejvyšší mincmistrové na Horách Kutných za časů Žižkových a po nich.

trest jemu slíbený. Těžká to byla metla krajiny, od moravských pomezí dosahujíc až k mezníkům našeho města. Leč boží hněv je mocnější, a jím dán byl loupežník do rukou našich, a zde nad ním dle vlastního úsudku králova soud pronešen.“

Takto vypravoval Kutenský pan primas pozorně naslouchajícímu Dlaskovi, a neustal, až mu byl popravu rytíře loupežníka, noční u něho hlídku a odvahu Roháčovu objevil. Pověděl mu, jak velice slavné radě na tom záleženo, by pana Janovského z hradeb Sionských dostali, za tou příčinou že s Roháčem rokovati dlužno, a k úřadu tomu že zvolen jest on — totiž Dlask; milost i odměna obce že ho nemine.

Očekávání rozložilo se po slovích těchto mezi soudce; Dlask ale jenom na malou chvíli se zamlčev, brzo je pocitu skličujícího zprostil, a mužným krokem přistoupiv, odpověděl s myslí odhodlanou.

„Milostiví pánové,“ řekl, „slavná rado hor Kutenských! Pakliže sprostého, ve hříších tonoucího muže hodna uznáte, aby se jednatelem stal mezi věrnou obcí a zpupným odpadlíkem, a dostatečna-li ústa moje býti soudíte k porovnání dvou tak odporných sobě stran: milerád na ten úřad své tělo odvážím — snad že tím odlevu duši za-

koupím. Kažte, v jaká slova a kdy k Roháčovi promluviti mám.“

A radost rozkřídlila se po sboru shromážděných pánů šepmistrů i ostatních městských úředníkův. Pouta sklesla s otlačených rukou i nohou Dlaskových, rozepjat mu těžký okolo boku prut. Radostí — jížto se hříšník předce oddati strachoval — třásla se mu kolena, a sklesla i na podlahu. Ruce zaťaly se na prsou, jakoby k vroucí modlitbě, hlava s okem zaslzeným se na ně sklonila.

Neodvedli ho více do tmavého vězení; alebrž do komnaty čisté poslán k němu kněz, aby jej připravil a jakoby na věčnou cestu posilnil svátostmi. Stojazyká pověst hlásala zatím po městě: „Štaigr * Dlask poslem je na Sion!“ — a ještě toho dne provázel ho mnohočetný sbor lidu co k jistému pohřbu za městské brány.

4.

Hradní kaple na Sioně byla nehrubě velké i nevysoké klenutí, s okrouhlými okny kolem do kola. Stěny měla zhola bílé; u jednoho konce stál ohromný čtverhraný kámen, povýšený na

* Steiger, *lezec*, dohlížitel nad kovkopy, menší úředník horní.

několika stupních, na způsob oltáře, a na něm se skvěl veliký, pozlacený kalich, a nad ním i po obou stranách po zdi leskly se průpovědi z písma, narážejíce na zproštění z okovů temnosti. Ostatně byla kaple prosta všeho nářadí, kromě několika sedadel a klekadel na druhém konci, odhodlaných pro letité modlitebníky. A však vůbec nekonávalo se velkého hluku mezi těmi stěnami; knězi Prostředkovi nezbývalo času k pasení svěřeného sobě stáda, jelikož se častěji na mnoho mil do krajů pouštíval, vyhledávati a pozbuzovati věrných.

Onoho dne, kterého Lidmila Sokolovská navštívila sídlo Roháčovo, neobyčejným hlukem zaznívala hradní kaple. U prostřed klenutí visela čtyrčlánková lampa, a pod ní na černých márách, v otevřené rakvi, spočívalo tělo rytíře Sokolovského. Bylo v úplném brnění, jakoby hotovo do boje, meč ohromný majíc po boku. Hlava v přílbici ležela, zakryta hledím k uvarování nelibého pohledu na modrou, katovýma rukama zohavenou tvář. Kolem rakve stálo šestero mužů s hořícími pochodněmi, před rakví na kolenou dlela sestra odpraveného, v trudu pohroužená Lidmila s družkami svými; u oltáře modlil se, bez roucha a bez všeliké ozdoby kněžské, Prostředek, a hlučným sborem odpovídali mu mužo-

vé, stojící nazad kolem pána svého, Jana Roháče. On sám ani ústa neotvíraje, planoucíma očima toliko hosta svého stíhal. Měřiltě lepost oudů, zakrytých černým, lesknoucím se aksamitem, a plamenem zraků svých pronikal hustý závoj, jímž byla slečna tvář, bělostnou šíji a panenská ňádra zakryla. Duch jeho nezabýval se pobožností, jaková se tu za nešťastného přítele konala; celá duše jeho naplněna byla Lidmilou, a z pohledu jejího vplývala v něho ona nevýslovná rozkoš i bolest nevyslyšené a nezjevené lásky.

Tu se podivným skřekem pozornost jeho na vůkolí obrátila.

„Tata — tata!“ zaznělo úpěnlivě u dveří a hned na to i u rakve. Ohyzdný Rapota divokými skoky prodral se sborem oděnců až k nohoum otce k pohřbu uchystaného. „Tata — tata!“ bědoval jekem pronikavým, a jakoby zoufalé zvíře, věrný pes, zaťal klikaté svoje ruce brzy kolem nohou, brzy kolem hlavy umrlého, slzami kropě železné odění. Shromáždění uvrženo žalostným počínáním Rapotovým ve zmatek.

„Kdo tě pustil, divoké zvíře!“ zahřímal Roháč, vida že se byla Lidmila uleknuta vzchopila. A ubohá netvora skokem sletěvši s rakve, s úzkostným křikem vrhla se k nohoum Lidmiliným,

a ukrývala se před náhlým hněvem Janovým, hltavě líbajíc prach po dívčiných střevicích. „Teta — teta — Roháč zabit“ — vyjelo jí z úst.

„Odpusťte dětské bolesti,“ jala se Lidmila mluviti, outrpných zraků od nešťastného pacholíka obrátivši k Janovi; „jakkoliv zmrzačený na těle i na duši, nemůže předce zapříti hlasu vševládné přírody. Dovolte, ať po boku mém toho doprovodí ke hrobu, kterýž nešťastného života jeho byv počátkem, miloval jej, jakoby dovolenou láskou chtěl nahraditi, co nedovolenou byl provinil.“

„Plod a metla to hrubé zaslepenosti!“ řekl sám sobě Roháč hlasem nezvučným, a s tváří zamračenou bral se za nosiči, jižto s rakví zavřenou kráčeli ke hrobu.

Čtverhraník kamenný již na věky Sokolovskému zavíral cestu z krajů neznámých, sestra pochovaného vstupovala s pánem hradu na prostrannou síň.

„A takž tedy ještě jednou přijměte díky mé,“ jala se Lidmila mluviti, „za velikou službu, v nížto jste se pro nešťastného přítele odvážil, a takž bratru mému — jakkoliv rukou zaslepených poraženému — počestný pohřeb učinil.“

„Učinil jsem a ještě učiniti hodlám, cokoliv se pro přítele a nešťastného zástupce víry učiniti dá,“ odvece Roháč. „A však nechtějme nyní

zpomínáním na zemřelé obnovovati bolesti, alebrž po životě ohledněme se, čeho nám proň ještě činiti zbývá.“

„Dobře máte, rytíři, že jste mi povinnost na paměť uvedl, jížto nemalou službu bratrově památce prokázati dlužno. Mějte bídného Rapotu na starosti — nešťastného syna přítele svého! Chtěla jsem vás o to se vší sesterskou srdečností prositi, a dříve nežli odjedu —“

„Pro všemohoucí Bůh!“ zvolal rytíř Sionský, na krok se přiblíživ. Slova jeho se třásla, jakoby přízvukem leknutí. „Pro všemohoucí Bůh! Lidmilo, co mi počínáte o odjezdě mluviti?“

„Naději se, rytíři, že rovněž jako já víte, co se pro dívku, osamělou na šírém světě, sluší,“ odpověděla dívka hlasem tichým.

„Co se pro ni sluší?“ zaznělo zvučně v ústech rytířových, a zraky jeho s plamennou dychtivostí potápěly se ve krásách dívčiných. „Nezavírati se v mrtvých stěnách, světu neodcizovati krásného podívání, muži nerušiti nejblaženější naděje: to se ozdobě pokolení jejího přísluší!“

„Nepochopuji, o čem se vám promluviti zalíbilo,“ promluvila Lidmila s okem sklopeným; leč tváře zarděné zřetelně mluvily, že slov rytířových dobře pojala. A Roháč za dlouhou chvíli

na dívku pohlížel — ticho panovalo z obou stran. Zdáloť se, jakoby hněv byl prudkého muže chtěl zachvátit, ale mocnější pocit — čarodějná láska — blahého zabolení nakápla v prsa bohatýrova, a když se posléz jal mluviti, bylo jakoby večerní krajinou zaznívala žalostná harfa, v jejížto zvuky dobami se mísí bouře hučivá.

„Lidmilo!“ řekl, „sedmkrát se nám změnily roku částky, co jsme se byli poznali. Jediný pohled v jasné oko, v jasnou tvář vaši, a jakoby ve pramenu křišťálovém zrcadlila se mi celá vaše duše před okem blaženým. I mne, tuším, že lehko poznati, srdce moje není schránkou přetvářky — aniž proto, bohdá! nejhorší, co kdy bilo pod krunýřem husitským. Já vás miluji! — Víra moje mi buď svědkem! — já vás miluji láskou, jakovou se nižádný jiný člověk neváže k člověku; tvorům rajským nemohlť Bůh vroucnějšího pocitu vdechnouti!“

Lidmilino srdce počalo se bouřiti, třásla se po celém těle. Věděla ť dávno, že ji rytíř Sionský miluje, leč tak horlivě ho ještě nebyla slyšela mluviti. Cítila, že odpověděti musí — a předce, ubohá! nevěděla, v jakých slovech odpověď podati, neboť „Ano“ neznalo cesty ze srdce, a „Ne“ bála se, že bude smrtícím šípem v rytířovu vášeň. Tu on sám proklestil žádanou

dráhu. V prudkém citů svých průtoku byl se Roháč na koleno sklonil, a z úst jeho vyplynula tato prosba: „Lidmilo! nadějná hvězdo mých žádostí a kročejů! nezakrývej se mrakem nemilosti, dívko milostná! Jsi první tvor na křehké zemi, před nímž hlavu skláním, co mě byl otec před Bohem klekati naučil! Nyní se tobě kořím — z rukou tvých o nejdražší cenu života prosím —“

Tichá mysl dívčí zhrozila se prudké a skoro rouhavé vášně Janovy. Vymknuvši se mu z rukou, na několik kroků se vzdálila. A však podobalo se, jakoby těmi kroky byla i květnici rytířovy naděje pošlapala. Vztyčilť se Roháč — popuzen a na hrdosti mužské poraněn. Postava jeho, před okamžikem ještě prosebná, nabývala výrazu hněvivé výhrůžky.

„Jesti to vaše odpověd na moji žádost — na dvouletou prosbu?“ začal slovem důtklivým. „K vaší službě, slečno, jsem se odhodlal, s bratrem vaším věrné přátelství jsem držel — ochotou a upřímností, doufal jsem, že cíle dospěji, nad nějž jsem mimo národ volnost a svatou víru krásnějšího neshledal; — a nyní takovým mne krmíte ledovým odporem?“

„Chcete-li dívku, nemající na daleké zemi nižádného ochránce, dívku sirotka chcete-li

k svazku přinutit, na kterýž jediným Bohem blažcnost přichází?“ ozvala se na to Lidmila. Mírnost byla s dívkou, dokud s mužem byla pokora; a však panenskou důstojností povznesla se mysl dívčí, an po ní mužská odvážlivost sáhnouti hrozila.

„Víra moje mi svědkem!“ zkřiknul rytíř, „mohlť bych se zapomenouti, slečno kamenná! jinak-li mne opravdu milovati nechcete.“

„Kdybych směla, snad žeby Bůh srdce moje vám, jedinému hajiteli článků našich, naklonil. Nyní však již láskou na vás pomysliti nesmím!“

„A kdoby se nám směl v cestu postavit? Či-li vy sama snad — ha, ha, ha! — mužům odporná nový klášter založit a sebe na velebnou matku posvětit chcete? — A nebo-li — ďáble! nedopouštěj, aby ta myšlénka pravdivá byla! — jinému snad jste se zavázala milostí?“

„Nezapomínejte, s kým se v neslušnou rozmluvu pouštíte, pane Roháči!“ zvolala dívka, a tváře jí hněvem a studem zahořely. „Přijelať jsem na pozvání vaše, abych slzami pokropila bratra, jehož mi nebylo možno položiti vedle otců na hradě rozkotaném. Nedomnívejte se však, že jsem kročejem do vašeho Sionu oblekla roucho otrokyně. Povděčně uznávám, nač jste se kdy pro bratra i pro mne odvážil — ale jako že

tuto pod oknem hrozná propast černý jícen otvírá, tak jisto do něho se spíše vrhnu, nežli se proti vůli k něčemu donutiti dám! To poslední slova mezi námi. Přátelský svazek svévolně trháte — svazek lásky mne již poutá k jinému!“

Rychlým krokem pospíchala dívka ze síně. Roháč mezi řečí její podobal se neživému stroji, jenžto nepohybný zevnitř, v útrobě chová koleček rychle se honících. Láska, zoufalost, hněv a žárlení bojovaly v něm. A již již mizela od něho Lidmila, an ji hřmotné „Stůjte“ zastavilo.

„Nechtěla byste se pochlubiti, Lidmilo Sokolovská, komu se láska vaše zaslíbila?“

„Vám nejmenší je příčiny, tázati se po muži, s jehožto památkou se ve vás nelibé zpomnění probudí,“ odpověděla slečna hrdě i úsměšně. „Či-li jste již vítěze na sedání Chrudimském docela z paměti vypustil?“

„Ďáble a jeho dílno!“ zařval Roháč, nazpět se potáceje. „Ten tedy — zaslepený v bludech, protivník naší víry vyvolencem slečny Sokolovské? Ha, ha, ha! Hleďte, málem bych byl na holoubka v kleci zapomněl. I tedy se už jenom na svatbu chystej, spanilá nevěstinko! já se ti pozvu za družbu!“

Takto jakoby smysly pominulý se vztekaje, zvolal na pacholky: „Přivlecte mi zajatého!“

A pacholci mezi tím, co dívka leknutím a tušením trnula, přivedli jinocha silnými provazy spoutaného, Horníka Janovského.

Jinoch po zajetí nočním nenalezl odpočinutí; bolest mu s tváří otřela růžový květ. Oko měl zavázané páskou.

„Nu, je-liž to sokol tvůj, slečno Sokolovská?“ zasoptil jedovatě žárlivostí a láskou podrážděný Roháč; a dívka, sotva že oko bylo ve spoutaném rytíři Horníka poznalo, leknutím a bolestí zkřiknuvši, blednouti počala, nemohouc se mdlobám ubrániti.

„Lidmilo!“ vyklouzlo úžasem z úst Janovského, a ruce jeho se pozdvihly, jakoby k obejmutí klesající dívky. Leč vztyčila se mezi nimi postava Roháčova.

„Smrtimila tvoje se z ní stane,“ zahřměl na něho Roháč, „jestli jediným ještě okem na ni pohledneš, jedinou myšlénkou se k ní zatouláš! Vás oba spíše touto šňůrou“ — a při těch slovích tloukl si v prsa, kdež se mu na pásce oprátka houpala — „na rozdílné bašty hradu svého upevním, nežli bych dopustil, aby se zazelenal stromek milosti vaší.“

„Pouhému větru podobá se výhrůžka tvoje, nerytířský kacíři!“ odtušil s mužnou odhodlaností Janovský. „Jako bašty hříchem zplozeného domu

tvého stojíť i sloupy na popravištích, a tentýž Bůh může mne vyprostit z nehodných okovů, kterýž tebe dal do rukou mých na sedání Chrudimském.“

„On tě nevyprostí!“ zasoptil Roháč. „Naučím já tě chovati hodinu v paměti, na nížto jedinou si zpomínám!“

A pravice hbitě sáhla po levém boku, a okamžikem zaleskla se mu v pěsti tříhraná dýka. Ale bolestné zkřiknutí za zády jeho zarazilo mu rozpřáhnuté rámě. V klikatých rukou úzkostně „Teta — teta!“ kňučícího Rapoty, jenžto se byl s domácími pacholky do síně vekradl, ležela ubledlá Lidmila. A buď že pohledem na omdlelou dívku překvapen, aneb znova rozjitřen, že ji v náruči mužské vidí, přiskočil Jan, vytrhl drahé břímě pacholíkovi z rukou, a ve mdlobách jakoby novými krásami ozdobenou dívku přivinul k prsoum; ohniví rtové jeho přiléhali na ústa, oči a tváře dívčiny; duše jeho, jakoby poprvé pohroužena v pramenu nejčistější pozemské blahosti, odlehčovala si tokem slzí.

Ale slzy Roháčovy neskáply ani na tvář dívčinu; vyschlyť opět kvapně pod svým plamenem, na planoucích tvářích. Divoký to byl plápol, jímžto se celá Roháčova bytost roznítila, když Lidmilu v náruči držel. Spíše nenasytné

dravosti se podobal, s jakouž se vlk krvavou tlamou do kořisti zahrabuje, nežli jemné rozkoši, jakovou se holub k holubici sklání. A však tato divost, zdálo se, že i dívku i jinocha jí milého pojala. Zkamenělý na první okamžik, an patřiti musel, žc ústa Roháčova rozkoš ssají s tváří a rtů dívčiných, cítil náhle opět ňádra, hlavu a ruce náramným plamenem zapalovati se, a síla obrova rozložila se v oudech jeho.

Násilné trhnutí — a provazy na rukou pukaly jako slabé niti. Skokem podrážděného lva skočil po dýce, již byl Jan upustil, když Lidmilu v náruč pochytil. Ale čerstvěji než rytíř Kutenský byl se malý Rapota přitočil, a uchvátiv mu zrovna před rukou lesknoucí se ocel, jakoby straka s kořistí uhopkoval s ní do zdáleného kouta. Janovského ale po zadu uchvátily hrubé ruce starého Krvoje, a v polou jej sevřely hnáty jarého Vojtěcha.

Obklopen stál opět domácími pacholky. Ale Lidmila zatím pod žhoucím dechem rytíře Sionského ze slabých mrákot v nový život přišedši, s hrozným vykřiknutím vinula se z objetí vášnivého muže.

„Všemohoucí stvořiteli — přísný, spravedlivý soudce“ — lkála se strašlivým výrazem, „zasypej mne věčně černou nocí!!“ — Hnutí panenských

ňader podobalo se honícím se vlnám pobouřeného jezera, tvář její, hned bledá jako stěna, hned zarděná jako růže, skrývala se za oběma dlaněma; stud a hněv, zošklivení a bolest mrazily a rozpalovaly veškeré oudy její.

Děsné mlčení rozhostilo se po síni. Lidmilina a Janovského duše pachtily se pod nesmírnou tíží sesutých hradů naděje, ani okem, ani slovem nedůvěřovali sobě zdíleti se o bolest. Jednotlivé, těžké povzdechy násilně vystoupaly z klopotných prsou.

Okovy kouzelnými vábilo to Roháče k Lidmile. Jako neprohlednou rouškou byli zahaleni jeho smyslové. Nehledě na počínání Horníkovo, učinil krok k spanilé dívce. Ale co smrtelnou hrůzou vyděšená laň trhla sebou Sokolovská slečna; hněv na ten okamžik sňal s ní panenskou mírnost, a jakoby rozezlená bohyně vztyčila se dívka před Janem.

„Zpátky!“ zaznělo zvukem pronikavým v ústech jejích — „zpátky, vrahu! Nerytířskou, hříšnou smělostí jsi porušil jemný svazek, jenžto mě ve sladkých snách k muži šlechetnému poutával. Za to ale mezi námi rovno, žádné ani po tvé ani po mé straně zásluhy. Jak se na budoucnost k sobě chovati budeme, surová mysl tvoje rozhodne!“

Tak dořekla, a k odchodu se hotovíc, přiblížila se k Janovskému, jehož byli na novo spoutali. Zrakové drahých sobě milenců se potkali, a bolestné „Lidmilo“ vyvinulo se jinochovi ze sklíčených prsou. Prudké pohnutí mizelo s tváří dívčiných, vnadná z nich vysvitla dojemná milostnost. „Potěš vás Bůh, rytíři!“ řekla dívka s těžko utajeným pláčem, „jako mne milost jeho potěší. Dvěma hvězdám, na poledni a půlnoci, objevilo se oživující slunce, a to byla láska, jížto zahořela naše srdce. Avšak mezi půlnocí a polednem, a mezi hvězdami i sluncem jsou nepřeletné mezery, a z nich nepřátelské drápy vztahuje rozdíl víry, zneuctění a soud světa. Bolestně budou se hvězdy dívati od poledni k půlnoci — a k slunci budou se toužebně obraceti — ale sejíti se — nebude jim přáno!“

Dořekla — a vzmáhající se bolest udusiti se snažíc, ubíhala rychlou, jakkoliv třesoucí se nohou ze síně. Z podálného kouta vyhrnul se ohyzda Rapota, a jakoby věrný opatrovník, obnaženou dýku v ruce drže, pustil se za slečnou.

„Zůstaňte!“ volal za ní Roháč, jehožto věčně se střídající vášeň znenáhla v podobu bolesti přecházela. „Zůstaňte, slečno Sokolovská, na Sioně, jak dlouho se vám zde vládnouti zalíbí!“ volal a pospíchal za ní. Ale na prahu postavil se

mu najednou Rapota do cesty, a pěst s dýkou hrozivě pozdvihnuv, vycenil zuby a zajektal: „Ty tata šelma — teta pryč!“ A smělostí potvorné podoby u kořene rozjitřena, vypukla zlost rytířova náramnou silou poznovu.

„Z cesty, potvoro, a dýku mi navrať!“ zasoptil na pacholíka, pěstěma se po něm rozpřáhnuv; leč nerozumný tvor ten nedada se odstrašit, divokým skokem se před rytířem vztyčil, tak že kdyby se tento nebyl stranou uhnul, dýka by mu byla uvázla mezi žebry. Leč tak jen prořízla svrchní roucho, ale kostnatá pěst Roháčova zasáhla spánky na špičaté lebce Rapotově tak silně, že ubohý sklesnul na kamennou podlahu, a padnuv na ostří ocele, krví pobarvil studené lůžko. Rytíř rozvětřený hnal se na náhradí s přísným rozkazem, aby se nikdo nepouštěl z hradu, a za ním zvučely kroky domácích pacholků, vedoucích Janovského opět v temné vězení.

5.

Cestou od Hory Kutné na Sion, rozkošným totiž údolím, kdež na hlučném potoce velké hutě a několik mlýnů stálo, čtvero městských zbrojnošů kráčelo a s nimi v předu muž v černém

kovkopeckém oděvu, přes nějž byl krátké jakési roucho, s uměle vyšívaným znakem horního města na prsou a zádech, oblekl. Když ale místa došli, z něhož jim bylo zrakem dostihnouti bašt Sionských, zastavili se čtyři průvodčí, a jediný přední ubíral se dále přímo ke hradu.

„Do večera na vás počkáme, Dlasku!“ volal za ním jeden z městských zbrojnošů. „Bůh vás doprovázej!“

„A vůle jeho staň se a velebena budiž na věky!“ odpověděl Dlask, hlasatel Kutenský, hlasem hlubokým, a čelo a prsa poznamenav znamením kříže, vážným krokem ubíral se po vrchu.

„Ale což aby se byla slavná rada v poslu svém zklamala?“ začali nyní zbrojnoši mezi sebou rozprávku. „Což aby se Dlaskovi zachtělo, u Roháče raději službu rohatého přejmouti, a seděti v teplé brloze, nežli býti služebníkem pravověřící obce a strachovati se úzkého obojku?“

„Třesky plesky!“ odpověděl jiný. „Vždyť pak na zlé už ani pomysliti nesmí, s dobrou-li se navrátí. A že by se mu žbánu Roháčova zachtělo? — Tuť patrno, že jsi u nás před desíti a jedenácti lety nebýval! Tenkráte jsi měl vidět Dlaska, jak husitské chase bez kahánce a žebříku na dno pomáhal. Tomu se ti víra do krve zažrala,

a dokud všecka z něho nevycrčí, ať se rada naše na něho spolehá.“

Dlaskovi ale bylo zatím už v dálce na Sionských hradbách rozeznati rozstavené stráže, an se tu podle cesty za hustým hřovím ženská postava vztyčila a rovným krokem proti němu zaměřila. Nepromluvíc, postavila se Dlaskovi zrovna do cesty. Tentýž na okamžik bystřeji na ženu pohleděv, shledal ji býti asi třicetiletou, nadobyčejně velkou, hubenou, a v podivné, dlouhé, černé roucho zaobalenou. Tváře, jakkoliv patrně o bývalé spanilosti mluvily, nyní byly sluncem do sněda osmahlé, beze všeho skoro masa; oči hluboko zapadlé. Na prsou, za širokým, koženým pasem, na němžto se i hrubý růženec houpal, zastrčenu měla kytku z planých růží, okolo čela, pod velikým černým šátkem vinul se věneček z chrpy. Pohled její, tváře, hnutí — celá bytost obrazem byla těžkého, dlouhého utrpení, a k ustrnutí povzbuzovala, ačkoli se Dlask i jakési tajné hrůzy ubrániti nemohl.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ řekl nábožně Horník, když byli za několik okamžení obadva mlčky proti sobě postáli.

„Ano, pochválen buď nebeský ženich, a požehnána budiž nevěsta, ježto se v pravý čas na svatbu hotoví,“ odpověděla žena hlasem

nad míru líbezným, a oči její pobožně se obracely k nebi.

„Jaká je, ženo, žádost tvoje?“

„Moje?“ odvece žena, a podivný úsměch jí po tváři přelítnul. „Doveď mne, dobrý muži, víš-li, kde nevěstino lože jest. Dám ti za to vínek zlatem kovaný. Jestli že sobě brzy neodpočinu, umoří mne to děcko až na smrt.“ Rukou přitom pevně tiskla kytku na srdce, jakoby nemluvně k prsoum vinula, a Dlask zpozorovav, s kým se mu bylo setkati, v duchu ubohou politoval, a stranou se dal podle ní ke hradu.

„Aj, neutíkej mi, družbo!“ jala se žena mluviti, stejným krokem podle Dlaska vykračujíc. „Na tebe jsem dávno — mnoho let a mnoho zim čekala; bez tebe bych se byla nikdy nedostala k oltáři; ale nad oblaky bydlí milostivý Bůh, a ten mi tebou seslal dobrého vůdcc — Bůh neodvracuje uší od volání postavených v nouzi.“ — A takovým způsobem mluvila ubohá žena ještě mnohá slova; potom ale, nedostavši odpovědi, umlkla, a tiše kráčela s Kutenským hlasatelem až k bráně Sionské.

„Řízení boží,“ mluvil sám k sobě okovů zproštěný Dlask, „že mne na poslední snad cestě života mého jedna z oněch nešťastnic provází, na jichžto pokolení jsem se provinil. Snad abych

si těžkost viny své tím lépe na paměť uvedl!“ S hlubokým povzdechem udeřil se kajicně v prsa, a napotom hlásníkovi na vysoké baště znamení dal, že do hradu vpuštěnu býti žádá.

Podivení jalo Roháče, a hněv jeho, dříve už rozjitřený, nového pokrmu nabýval, an se mu hlásníkem oznamovalo, že k němu Kutenští posla vypravili. Stálť právě u prostřed náhradí, pln zpurné, odvážlivé mysli Sokolovskou slečnu z hradu pouštěti zakázav, an se mu zpráva o příchodu Dlaskově donesla.

„Jak že, ďáble?“ zvolal s okem zapáleným. „Ta peleš modlářská — ta hřička králíkových rozmarů se osměluje posla vypraviti na Sion? Na mou víru! — ten smělec musí několik chřtánů míti v zásobě, jenž tak slavný na se úřad přijal. Podívám se naň!“ A po slovích těch třikráte zahvízdnul, a deset psů sběhlo se z rozdílných oddělení hradu okolo pána. On sám vrhnul sebou po celé délce na kamenné sedadlo podle věže, nohy natáhnul u jednoho konce a hlavu o loket podepřel na druhém konci. Leže, obklopen velikánskými psy, s tváří na znamení potupy a opovržení jakž jen možno zamračenou, očekával Kutenského posla.

„Do hradu ti nebude se mnou přístupu,“ pravil před hradem, u zdvihacího mostu, bývalý

lezec Dlask neznámé ženě. „Tam nestojí lože nevěstino. Mně samému nebude dlouho se tam zdržeti; tamť nepřebývají přátelé ženicha tvého.“— Leč ubohá žena neotvírajíc ústa k odpovědi, okem náramně žalostným brzo na Dlaska, brzo toužebným na hrad pohlížela.

V tom zachrastily vedle průjezdu silné řetězy, padák spustil se k nohoum příchozích, a podle hlavní brány otevřela se malá dvířka. S potměšilým úsměchem díval se hlásník s vysoké bašty, brzo-li Horník v sítě veběhne, neboť se mu nezdálo, že by tak vzácnou zvěř z obory nejúhlavnějších nepřátel pan Roháč opět z hradu propustil. Ale Dlask, sotva že krok po mostě učinil, musil zápasiti se ženou, ježto se podle něho deroucí, krokem zárovným přeběhnouti chtěla do hradu. Buďže z útrpnosti, aby se osobě zšílené mezi surovými kacíři nestalo příkoří, buďže z opatrnosti, aby v takovém spolku vážnosti jeho vyslanství neubylo: mocnou rukou neznámou tovaryšku svou odstrkovati začínal. Ta však mimo jemnost, jakovou až dosavad byla jevila, teď i podobnou těla sílu ukazovala. Rázem z rukou Dlaskových se vyškubnuvši, pravicí hřmotného muže do prsou strčila, že až zavrávoral, a sama co ptačím letem po dvojité kládě přeběhla.

Mrzutý Dlask učinil znova krok na úzký padák; v tom ale mihnula se postava lidská podle pacholka, kterýž měl na starosti otvírati a zavírati do brány vchod, a v domnění, že již pravá osoba, posel Kutenský, vkročil do hradeb Sionských, začal opět vytahovati spuštěné klády.

Náramným trhnutím ucítil se Dlask do výšky pozdvižena, pronikavé zkřiknutí „Můj Ježíši!“ vyletělo mu z ulekaných úst, sklouznul na úzké kládě, a padaje zachytil se řetězu, na němžto z obou stran byl most přidělán. Rukama v železo křečovitě zaťatýma u výšce visel celým tělem, pádnou tíží, v povětří nad hlubokým, skalnatým příkopem, nadarmo se snaže rychlým přešlapováním dosáhnouti pevného podstavku, nadarmo z celého hrdla řiče, aby u vytahování mostu přestali. Ale výraz ten smrtelných strachů před kvapnou, neočekávanou zkázou nadarmo se o necitelné hradby odrážel.

„Zadržte! Pro smilování věčného soudce!— Pane! tobě odporoučím duši svou! — Ustaňte! — Roháči, zadrž!“ — Takto volal v strašlivém jekotu zoufající na dalším zachování života Horník, a tváře jeho bledly dechem blízké smrti, a srdce jeho vypuknouti hrozilo z mohutných žeber. Řinkavým rachotem ubíhal nad ním a krátil se mu před rukama silný řetěz — padák již již dopadnouti

hrozil na hradbu — s poslední, náramnou odvahou hodil sebou nešťastný Horník v blízkou branku; leč nohy jeho nespořádaným skokem neměly pevnosti zrovna se postaviti na zemi, tělo jeho se převážilo nad příkop, těžký most ohromným udeřením přilehnul — a s roztříštěnýma nohama sletěv ubohý Dlask po hlavě v hlubinu, veškeré oudy po skalině si potřískal.

Temné skučení k smrti pracujícího vzneslo se několikráte z kamenného hrobu, studeného to bydliště žab a ještěrů.

6.

Nohou lehkou, neustavnou ubíhala žena neznámá průchodem v Sionské hradbě, až na náhradí, před Roháčem a kupou jeho psů náhle se zastavila. Podobaloť se, jakoby pohledem a postavou jeho, i rytířským šatem dávné obrazy v mysli její se obnovovaly.

Rytíř vyskočil, a psové se ozvali štěkotem z desatera hrdel.

„Co jest to? Kdo jest ta žena?“ zvolal Jan, pln podivu pohlížeje na ženu, příchozí na místě Kutenského posla. „Činí mi to Hora na posměch, že ke mně ženu posílá?“

„Aj, nezpívej tak hlasitě, ženichu!“ kývala naň žena; „zbudíš mi robátko. A pánové tu okolo tebe hněvají se také — okazují zoubky!“

„Víra moje mi svědkem!“ sprásknul Roháč nad ubohou ruce — „to stvoření blázní!“

A žena dala se do hlasitého smíchu, a podivně poskočivši, zatleskala rukama.

„O, já jsem to matince vždycky říkávala, že mne hoch v té modré suknici nejraději vídá,“ zpustila pak jazykem žvatlavým, a doloživši: „Ty jí to musíš sám říci, tobě ona uvěří“ — chtěla se k rytířovi přituliti.

On ale odskočiv, zahřímal na ni: „Zpátky!“ hlasem tak zpurným, že se uleknuvši, ubíhati počala dále do hradu. „Stojane! Hltavo!“ zvolal Roháč na pozorné psy, a táhlým skokem hnuli se z kupy dva velikáni podle věže za ženou. V tom však s dlouhým obuškem v ruce a hlasitým křikem v ústech, hodil se jim v cestu jadrný Vojtěch, bráně povětřeným zvířatům pronásledovati ženu u vnitřním stavení mizící.

„Ký ďábel ti tu radu dal, pacholku?“ rozkřiknul se Roháč.

„Pamět moje a moje srdce, pane rytíři!“ odpověděl neohroženě pacholík. „Žena ta mi učinila dobrodiní, a jsem rád, že jsem se tu hodil, an se s ní nakládati mělo, jako s divým dobytkem!“

*

„Drzý pacholku! ty se opovažuješ — hoj, Hltavo!“

„Zpátky, potvoro!“ rozjitřil se Vojtěch, tváře se mu zapálily zlostí, a obuch se mu točil v rukou kolem a před nosem psů, jako tenká, lehká třtina. „Neštvěte ho, rytíři! anebo vám je všechny pomlátím!“

„Pozbyl jsi smyslů, proklatý kluku?“ ozval se tu po straně starý Krvoj, a silným štilcem odvážlivého sestřence k rozumu přivesti se snažil. Leč pacholík, pustiv se jednou již do proudu, i na rádce se obořil.

„Aj, jen ty se o moje smysly nestarej, milý strýče!“ řekl. „Muselť bych se za horšího míti, nežli to nerozumné dobytče býti soudím, kdybych na ubohou Markytku něco zlého dopustil. O, neskřípejte zuby, pane Roháči,“ mluvil dále, a hlas jeho pro samou horlivost až pláčem zazníval. „Máte-li chuti, hněv svůj v krvi ochladit, poštvěte psy svoje na mne. Matka mne naučila pravdu mluviti — a nebyl byste žákem upáleného mistra, kdybyste také pravdu nemiloval — i třeba hořkou jako pelunku. To není lidsky, pane rytíři! psy štváti na osobu nešťastnou!“

„Ďáble a jeho dílno!“ zahřměl rytíř Sionský, a jakkoliv i po meči sáhnul, podivem předce a snad i potěšitelným překvapením, způsobeným ne-

obvyklou ve zdech Sionských smělostí, ocel pošvy nezbaviv, spíše na krok ucouvnul. A Vojtěchovi jela huba dále:

„Vím beztoho, že mne smrt nemine, nebo mi prchlivost vaši dobře popisovali, když jsem se na Sion ubíral — dej pokoj, strýče! — co mne šťoucháš? — Celá česká země si o Roháčovi povídá, a já bych se musel o spasení své duše bát, kdybych se dívati měl, jak se nevinná krev prolévá. Tu si máte svoji přílbici“ — a při slovech těch shodil železný ten pokrov s hlavy a odepínal dlouhý meč — „tu si máte to svoje vraždidlo. Matka mne učila, práti se pro spasitelnou víru, pro dobrého pána, pro upřímné přátele — a Markyta mně zachovala život, když mnou zimnice na smrt lomcovala. Nemohu se dívat, když jí ubližujete — dříve si na mne psy poštvěte, a nebo vlastní ruku v krvi mojí skoupejte!“

Byltě slova poslední už skoro s hlasitým pláčem, avšak i s podivu hodnou odhodlaností pronesl, a sklesnuv na kolena, v postavu se podrobil, jakoby přihotovenou na smrt. Starý Krvoj stál podle něho, rozpačitě za ušima se drbaje a okem po Roháči se ohlížeje. Leč rytíř pověstný stál tu až dosaváde v postavě, jakž byl po meči sáhnul; stál pevně, oko s pacholíka odvážlivého ani nespouštěje. Posléz ale, jakoby něco v du-

chu byl pevně uzavřel, obrátiv se k starému soudruhu v bojích pro utlačené náboženství, kázal mu Vojtěcha odvesti v pevnou jizbu a pilně ho šetřiti.

„A, probůh — rytíři! co se stane s ubohou Markytou?" volal žalostnou prosbou upřímný pacholík, an ho Krvoj za rameno uchvátiv, k odchodu tahal. Pan Roháč neodpověděv, zpurně jenom rukou pokynul, a starostlivý strýc mermomocí pacholíka vlekl z náhradí.

„Hospodine!" oddechnul si na to z hluboka věrný Taborita, zraky od zbrojnošů odcházejících obrátiv k nebesům. „Hospodine! — jestli pak pravda, že si země česká o Roháčovi povídá, co o divé, lesní šelmě?! — Tak daleko, milosrdný! nedejž rozvětřiti se horlivosti mojí pro čisté, pravé učení tvoje — tak daleko nevediž křehkého člověka v pobouřené vášni!" — Řekl, a spěšným krokem ubíhal do hradu, jakoby utéci chtěl ohlasu pobouřeného svědomí. Kňučivě uskakovali z obou stran psové, jakž je kopající pánova noha s velikou ostruhou zasahovala.

Ubohá Markyta byla zatím došla do hlavního obydlí hradu, a v rychlém běhu je měříc od konce do konce, přišla i na velikou síň, kdežto až dosaváde v krvi ležel netvorný Rapota. Nebylo ve zvyku čeledi domácí probíhati oddíl sta-

vení, kdež zasmušilý pán nejvícc přebýval, a protož tu i dřív nikomu zkrvácený bídák na oči nepadl, až kdy se k němu cizí žena přibrala. Bylo však, jakoby podobou jeho náhlá zeď před ní vystoupila — mezník, za nějž kročiti nemohla. Co kamenná socha — prosta všeho hnutí a dechu, s okem vyvaleným stála tu několik okamžení. Pak se jí začaly náramným srdce tlukotem prsa vlniti, palčivost rozrážela jí veškeré oudy, nerozumný jekot, jednotlivé zvuky draly se z tísněného hrdla, proud slzí vylil se po rozpálené tváři — až i nenadále s hrozným křikem na stydnoucí tělo upadla.

Hltavým líbáním vtiskala rty pacholíku na tvář, na ruce a na čelo; opět s bezsmyslnou dychtivostí srkala kapající z ledvin dětských krev; opět celé to zohavené tělo v náruč prudce sevrouc, volala: „Hochu, hochu — nešťastně dítě!“ — opět je sklesnouti nechavši, a dýku na podlaze pohozenou uchvátivši, v prsa ji tvoru nešťastnému vbodala, jakoby ho takto probuditi mohla z věčného spaní. A věru! jakoby novou bolestí povzbuzen ze smrtelných mrákot otevřel ubohý Rapota oči, poslední křeče trhly mu tvářema i rtoma — ale jediný tento, slabý úkaz života dostačil ubohou ženu rozjitřiti k divokému plesu. Dýku zahodila v podálný kout, chlapce znova

uchvátila co lehké, outlé děcko, a rychle se země se vzchopila.

„Den je — den, holoubátko! nezavírej očinka!“ volala, zmrtvělého Rapotu na rukou houpajíc, a s veselým názvukem začala píseň:

„Na kopečku, v kostelíčku
Kulich vyje, bude den!
Počkej na mne v tom lesíčku —
Já vyběhnu ze vsi ven!“

A v tom se jí zdálo, jakoby ze síně zaznívaly lidské kroky, a leknutím sebou trhnuvši, do běhu se dala průchodem na náhradí vedoucím, kdež jí Roháč v cestu kročil.

Ustrnul rytíř nad ženou. Zrakové její divoce se kouleli, šátek jí s hlavy v nepořádku padal na záda, vlasy nesčesané házely se během, věneček chrpový houpal se jí, na jedné straně roztržen, okolo tváře, krví Rapotovou na mnoha místech zbrocené. Zdálať se Roháčovi býti divokou tygřicí, ježto uchvátivši plod svůj z drápů nepřátelských, vracela se rozvětřená do temné brlohy. — Avšak i žena zastavila kročejův, an opět spatřila muže v oděvu rytířském. Jakoby blesk z kořenu převrátil celou její bytost a všemi zatřásl větvemi života jejího, tak sebou trhla, všecek obličej se jí zpříčil v divnodivoký výraz, ústa zavolala: „Ty jsi, krahule, zaťal pazoury v život syna mého“ —

a nesmírnou bolestí překonána sklesla k zemi, Rapotu krví zbroceného upustivši rytíři k nohoum. V hrozném uleknutí svolával pan Roháč Sionský čeleď svou na pomoc.

7.

Tmavošedé mraky zatemňovaly co potrhaný závoj noční oblohu, na nížto se podobou úzkého srpu skvěla bledolící luna. Z druhé strany, hluboko za horami, ozývala se temným zvukem letní bouře, jediný to hlas, jenž se slyšeti dával po utichlé sice, avšak před nastávajícím rozkacení živlů v tesklivém čekání spočívající krajině. Časem otvíral se sírný klín tmavého mračna, a na okamžik ojasňovaly se věže Sionské záři žlutěrudou, hned opět zastřeny jsouce nočním stínem, a nebo se jevíce v polovičném světle zahalené luny.

Jenom brána hradu, a podle ní menší dvířka i z obou stran pevné hradby červenaly se plamenem rozžatých pochodní, a při osvětlení tom jevilo se podivné divadlo mužovi, jenž zaobalen v dlouhý plášť, na spuštěném padáku mezi dvířkami prodlíval. Do příkopu spuštěn, dolem o skaliska, horem na hradby podepřen, stál silný žebřík;

v hlubině podle žebříku obíral se starý Krvoj s potřískanou mrtvolou Kutenského posla; nad ním, břichem leže na padáku, držel druhý zbrojnoš hořící pochodeň, a třetí stoje na žebříku, takovoutéž mu svítil na dílo. Zdálo ť se, jakoby starý Taborita něco důležitého hledal u nešťastného Dlaska, an by se jinak sice byl s těží v tak pozdní čas odvážil k úhlavnímu nepříteli, jehož všechněm druhům lepšího položení nepřál. Konečně bylo, jakoby cíle svého byl dosáhnul, a vyňav poslu Kutenskému z náprsní tobolky svinutý, avšak i hrubě zmačkaný list, jal se vystoupati na žebřík, po němžto mu cestu dělal třetí zbrojnoš s pochodní.

„Našel jsi něco?“ tázal se tentýž druha za sebou lezoucího hlasem poloutajeným, a Krvoj jenom hlavou pokynuv, vymrštil se na padák, a mlčky podal nalezené písmo rytířovi, stojícímu mezi dvířkami. On je přijal, rozvinul a četl; zbrojnoš s pozdviženou smolničkou mu svítil. Na to pak ani slova nepromluviv, ubíral se Roháč do hradu, a Krvoj vzav jednu pochodeň, kráčel podle něho.

Pozůstalí před hradbami zbrojnošové chopili se na to kadečky s vápnem pohotově tu stojící, a překlopivše ji nad příkopem, zasypali Dlaska věčnou prozřetelností přísně souzeného. Z druhé

kádě vylili naň vodu. „Dobrého pospání, slavný hajiteli starých škvar a neřádů!“ volali naň posměvavě; „teplé mi ti lůžko hotovíme!“ — A vytáhnuvše pracně žebřík nahoru, odebrali se do hradu, hledajíce, kdeby spočinuli na lůžku. Ticho rozletělo se kolem Sionu.

Roháč mezi tím už seděl ve své ložnici, duchovní správce tamtéž u stolu, na němž stálo hrubé psací nářadí z dubového dříví; u dveří čekal starý Krvoj. Rytíř předříkával myšlénky svoje duchovnímu, jenž tu i služby pisákovy zastával, a ten se opět snažil vůli pánovu vylíčiti na bělavém papíře nejenom v jadrných slovech, alebrž i v úhledných písmenech. Ukončiv písmo, vzchopil se a postoupil místo rytířovi, kterýž přisednuv, pozorným, ač trochu zdlouhavým okem probíhal černě se lesknoucí řádky, a pak i těžkou poněkud rukou jmeno svoje dosti nesrozumitelně podepsal.

Za nějakou dobu trvalo v ložnici tuhé mlčení. Jan podlahu několikráte rychlým krokem přeměřiv, zastavil se před Krvojem.

„Smělý ten pacholík je tedy syn sestry tvé?“ tázal se šedivého sluhy.

„Jestli že se v lidská slova uvěřiti má,“ odpověděl Krvoj, „je Vojtěch syn padlého u Kouřími Hanuše — pakli že ti jmeno to z paměti ještě nevyšlo — a dítě nebožky sestry mé.“

„A co se ti o klukovi zdá? Možno-li z něho něco statečného vyroubit?“

„Co se rozumu dotýče, nevím ještě, po kom ho byl zdědil. Cokoli však dobrá vůle a odvážlivost zmůže, na tu se, jak jsi sám nedávno poznal, v hodných asi kusech spolehnouti možno. A protož tě ještě jednou prosím, promiň mu dnešní přestupek.“

I kázal Roháč Vojtěcha přivesti, a po malé chvíli strýc pacholíkův i s rozespalým hochem vkročil opět do síně.

„Troufáš-li si,“ jal se na to rytíř mluviti k mladíku, jenžto, jakž mu právě překažené spaní dovolovalo, na pána oči pozorně upevniti se snažil — „troufáš-li si, bezpečně se vypraviti noční krajinou a dostaviti se ke bráně Hory Kutné?“

„Dejte mi sukovitou hůl, a co více chcete, abych zapravil u bran Horských,“ odpověděl Vojtěch směle odhodlaný, „s pozorem se pobratřím sám, a strach se mi vyhne.“

A Roháč podav mu dohotovený Prostředkem list, i seznámiv jej s vůlí svojí, poručil jej ozbrojiti a branou propustiti z pevného Siona.

„Chovej se statně, kluku!“ šeptal mu potěšený nad pánovou důvěrou strýc; „u Roháče

už nezahyneš. Chop se jen tedy všech pěti smyslů a posviť si jimi na té tmavé pouti.“

Ale pacholík, jakoby radostnou hrdostí naplněn, že ho potkala milost Roháčova — „Nestarej se, milý strýče!“ a „Bůh tě zachovej!“ zkrátka odseknuv, bez bázně pustil se v údolí Malešovské, jakkoliv utajiti nemohl, že pánův úkol s nesnází a nebezpečím spojen jest. Hlásník právě oznamoval jedenáctou hodinu, an se Vojtěch pozorně plazil kolem rozlehlých hutí.

V tu dobu však, co se Vojtěch po temných stezkách k Hoře Kutné bral, prodléval i rytíř Jan Roháč beze spaní ve svojí ložnici, a duchovní správce Prostředek byl u něho. Přebíral se v hrubém rukopise, v nějžto byl budoucím věkům na památku vlastní rukou boje a odpory zaznamenal, jaké se byly za paměti jeho v Čechách mezi protivnými sobě vyznavači udály. Četl potichu, a jak se vidělo, i pozorně, chvílemi jen zraků svých otáčeje od velikých liter po rytíři, který po odchodu pacholíkově v hlubokých rozmyslech a v tuhém, vniterním boji aneb po ložnici kráčel, aneb u okna se zastaviv, barevně skleněnými kolečky na noční krajinu pohlížel.

Tak se byl opět k oknu do výklenku uchýlil, kročejové přestali rozléhati se po tvrdé podlaze, a po komnatě nastalo ticho. Prostředek zamknuv

rukopis a šetrně ho zavázav, vzchopil se ze široké stolice a starostlivým okem na Roháče pohlížel.

„Jene,“ jal se po chvíli mluviti, „s jakou tíží zápasí duše tvá? Zdali ti až dosaváde nemožno vyplouti z jezera náruživosti, v němžto utonouti hrozí tvoje statečnost? Roháči! naděje naše — utlačené víry podporo! zmuž se! Zahodiž roucho šílence a opásej bedra zmužilostí!“

Mezi takovýmito slovy byl se duchovní rádce až k rytíři přiblížil a za ruku ho pojal. Byltě to muž nevelké tuze, poněkud zavalité postavy, tváře a pohledu zdravého, bezstarostného, veselého, a takto se znamenitě rozeznával mezi zástupem svěřených sobě beránků, jimžto všechněm takořka byl život bojovný vtisknul ráz škaredosti. Povaha jeho byla však přitom podivná směsice bodrosti a vážnosti, lásky k poklidu a úhlavního nevření na starověrce. Ačkoli na povrchních života rozkošech pásti se zdál, předce i neskroceným ohněm planul pro věc, které se byl oddal, a kde se o blahost cíle toho jednalo, všeliký jiný pocit přemoci uměl. Rytíř Roháč jej dobře znal. Vážil si jeho věhlasnosti, neboť důkazů měl, že kdež i činův potřeba bylo, duchovní správce Prostředek na pravé místo se dostavil. Věřilť tedy v slova a napomínání jeho spíše, nežli ve hlas vlastní

neboli v radu cizí, a protož i teď nechav se pojmouti za ruku, s tichým trudem se k němu obrátil a co věrnému příteli si požaloval.

„Nemožno se mi zdá,“ řekl s hlubohým výrazem, „že bych srdce svoje odloučiti mohl od Lidmily Sokolovské, příteli! Všelikou blahost života pohroužil jsem v lásku k dívce, doufaje, že bohatě vzejde úrodné semeno; jakž bych nyní vlastní rukou z kořene měl vyvraceti strom doufání svého?“

„Chceš-li nucením vymoci na dívce, co se toliko dechnutím divotvorné přírody v prsou dívčích rodívá? Chceš-li soužením a želem družku sobě opatřiti, podobnou nešťastné milence Sokolovského? Chceš-li jmeno svoje, čest rytířskou, násilím zprzniti před světem?“

„Nechci, nechci! — víra moje mi buď svědkem!“ zvolal Roháč. „Nemohu se však spřáteliti s myšlénkou, že by se jiný kochati měl v loktech Lidmiliných, bychť i já uzavřel milosti své plamen v skalopevná prsa svá. Ha, ďáble! — K tomu obrazu nesmím se ani v duchu zatoulat.“

„Láska dívčí nevolí vezdy podle zásluhy, neskloní se vezdy k nejhodnějšímu. A jestli tobě jakoby slabému děcku opravdu nemožno vytrhnouti z ňader nakažlivou pejř; čekej času, až kdy milostnější rosa nakape na srdce dívčino. Bratří

v tebe jediného víru skládají, na účinnosti tvojí spásy své chrám si staví, a ty bys v pacholetské malátnosti, duchem ženštinou naplněným chtěl základy jim svévolně bourati? Nemůžeť již trvati dlouho, a opět zazní naše trouby, opět se rozvine pod šírým nebem prapor náš, a jmeno „Jan a Jeroným“ stanou se novým heslem udatenství českého. Potom, milý Roháči — potom, až na bojišti vítězné odzpíváme zpěvy, až se Taborita pánem stane svého práva, svého dědictví: potom, Jene! ohlédni se po dívce, vystav lásce oltáře. Tisíce krásných dívek českých poctěny se budou cítit láskou Roháčovou, ba sama i snad Lidmila —“

„O ustaň, ustaň, raditeli!“ zvolal opět Jan se srdcem pobouřeným, rozervaným, „ty abys ďábla k ctnostem namlouval! Staň se!“ volal dále, bolest náramnou sotva přemáhaje — „staň se! Násilně vyrvu nyní obraz Lidmilin z duše své, a krev, ježto se vyhrne z rány té, položím na obět. Avšak vyrvu jej toliko na dobu přítomnou — na kolenou budu ještě jedenkráte dívku prositi, aby též i na budoucnost nezahalila mi hvězdu milosti! Bojím se, bojím se, aby s ní neshasla i hvězda mého života!“

Mezi řečí byl se mu s výrazem malomyslností vrhnul okolo krku, tvář zakrývaje na jeho

širokých ramenou. Srdečný a mnohozkušený Prostředek se radoval, že přítel Roháč těžkému žalu svému odlehčuje žalobou i mužnou slzou; znaltě vláčnost srdce jeho, i doufal dobou právě příhodnou přivesti muže opět na cestu, s nížto se, dle zdání horlivého o svůj ovčinec pastýře, ani na krok uhnouti nesměl, pakliže co náčelník dostoupiti měl cíle, po němžto se obraceli zrakové mnohých ještě po Čechách přátel upřímných.

„Slibiž mi co muž, Jene!" jal se s jemným důrazem duchovní správce mluviti — „že volíš odloupnouti s bytosti své kůru, pro kterouž přístupu není rozumu k srdci. Hleď, Jene! nekárám tě pro vášeň, kterouž bylo nebe naplnilo duši veškerého tvorstva, leč dráhu nelze mi chváliti, po nížto ses kouzelné té moci v tuto právě dobu — a právě k Lidmile uvesti dal. Slib mi co muž, nepoddávaje se děcké lítosti, že náruživosti k dívce nedáš podílu míti v podnikání pro vlast a víru!"

Slovy líbeznými, se srdečností nelíčenou byl mu přítel zkušený předestřel slabost, připomínaje ho na sílu mužnou — a slova jeho bleskem zňala se v pohnuté mysli pana Roháče. Vyvinulť se rychle z přítelova objetí, a pravici jeho sevřev pravicí svou na patrný závazek daného slibu, pevným, odhodlaným hlasem řekl: „Odtrhnu smy-

sly své od Lidmilina obrazu — blahu vlasti a víry nechci menšího místa vykázati v Roháčově duši, nežli blahu vlastnímu.“ — A domluviv takto, odstoupil od Prostředka, a rychlým krokem procházeti se začínal po ložnici jemně osvícené.

Duchovní slova nepromluvil, věda že neradno další řečí množiti bouři v rytířových ňádrech. Leč on sám najednou přetrhna mlčení, zavolal hřmotně na pacholka, venku na ponůcce přecházejícího, a poslal jej s rozkazem, aby se okamžitě koně osedlali.

„Co hodláš počíti?“ tázal se Prostředek, nemoha se podivu zdržeti.

„Ven musím, ven do prostory!“ odpověděl rytíř rázem. „Ani bohem, ani ďáblem býti se necítím, abych chladně snášeti mohl muka, jaká musí rozbíjeti prsa člověka na blízku slečny Sokolovské, ačkoliv odřeknutím-se blbý rozum se domnívá, že proti všelikým nápadům pevnou hradbu vystavěl. Ven musím — pryč, dříve nežli ona zdi Sionské zůstaví, pryč musím, a v jízdě — boji a honbě ochladiti krev!“

Brzo bili osedlaní hřebcové ostře kovaným kopytem v kamennou dlažbu na náhradí; tři věrní pacholci čekali rozkazů Roháčových. Rytíř byl zatím na mohutné tělo upjal brnění, a provázen

starým Krvojem, jemužto Sion na čas v ochranu odevzdal, bral se při rudém světle plápolající pochodně z tiché ložnice, a po veliké síni hodlal sejíti pod šíré nebe. Silněji počalo mu srdce tlouci pod železným brněním, an se na místo přibral, kde se před málo hodinami tak podivné výjevy střídaly. V úplné své kouzelné kráse vznášel se mu zde před očima obraz Lidmilin — opětně cítil dívku ve své náruči. Tu však i podoba Janovského se mu vtírá na pamět; prsa se mu zapalují hněvem a pomstou, a silným, zvučným krokem spěchá vášnivý muž dále. Avšak jest, jakoby držán byl přepevnými okovy — jakoby, maje kročiti ze zadního stavení, vystoupiti měl na věky z pozemského ráje.

„Ještě jednou ji viděti musím," promluvil sám k sobě na rychlo odhodlán, a obrátiv kroky, spěchal k onomu oddělení hradu, kdež bylo ženským hostům obydlí vykázáno.

Byly to tři komnaty, ne skvostně sice opatřené nábytkem, neboť stavitel jich nebyl se nadál, že kdy ukrývati budou tak jemných hostů — předce tu však péčí Janovou všeho uchystáno k pohodlí, cokoliv anebo poskytly stěny Sionské, anebo dílny vůkolních řemeslníků. Zvláště poslední důkazem byla, že zde stánek určen na pohovu pohlaví útlejšímu.

*

Na dvou postelích, proti sobě po levé a pravé stěně postavených, bělaly se měkké podušky s mnohobarevnými, lehkými přikrývadly. Nad obojím ložem upevněna byla i uměle zavěšena hedbávná opona, spuštěna ze dvou stran, zakrývajíc a líbě zatemňujíc příjemné odpočivadlo. Mimo to stál u okna stolek krásně vykládaný, jiný větší u prostřed komnaty; na celé podlaze rozprostřeny byly pěkně tkané čalouny. Zde onde viděti bylo uměle řezaných seslí; zde onde i ženského po nich rozloženého šatstva. Temné světlo plynulo třesoucími se poblesky z mosazné noční lampy, postavené na větším stole. Chvílemi jen rozlila se po tiché komnatě záře křižujícího se blesku, plamenného toho předchůdce daleké bouře za horami.

Z údolí pod hradem, z nákladního mlýna, vynášel již dech nočního větru první kůropění k hradbám Sionským, an se letité Lidmilině pěstounce, kterážto s jinými dvěma služkami v první komnatě na bdění trvati chtěla, nyní však přemožena spaním, v obleku jak byla za dne, staré tělo do polou na lůžko byla složila — té se v polovičném tom spánku zdálo, jakoby někdo na dvéře klepal. Oči si mnouc, rychle vstala, a nemohouc se ubránit leknutí a podivení, bojácným poněkud hlasem ptala se: „Kdo to?“

„Otevřete!“ odpovídal zvenčí dušenými slovy mužský hlas. „Rytíř Roháč jest na odchodu z hradu, a dříve nežli ostaví domácí zdi, musí se ještě rozloučiti s Lidmilou!“

„Pane můj!“ bědovala stařena, ruce spínajíc. „Co vám napadá, pane rytíři? O půlnoci navštěvovat moji slečnu!“

„Neskuhrej, babo!“ zvolal Roháč rázněji — „nebo ti šlápnutím rozbořím dvéře a jilcem zacpu chřtán. Otevři, Bohuše“ — mluvil dále hlasem sice mírnějším, tělem se ale tak silně o dvéře opíral, že se bylo ženě co báti, aby je nevylomil — „otevři, Bohuše, aniž tobě třeba slečnu zbuditi. Pohlednouti na ni jenom ještě jedenkráte chci, nežli mne ze Siona vynese osedlaný hřebec.“

Rozespalá, vyděšená, přestrašená nevěděla Bohuše, zdali na slečnu zvolati anebo slova rytířova poslechnouti. V té nejistotě třesoucíma se nohama, s lomícíma rukama takořka nevědomky přiblížila se ke dveřím — závora klapla, a do komnaty, taktéž noční lampou osvětlené, vkročil pozornou nohou ozbrojený rytíř Sionský.

„Chovej se tiše, Bohuše,“ řekl, pronikavým na ni pohledna okem, „aniž kroky moje zastavuj anebo následuj. Nerad bych, aby ti hněv můj musel cestu zastoupiti.“ A dořekna blížil se k prostřední komnatě. Bylo mu náhle, jakoby světa tíže

lehla na prsa jeho; prudkým během stíhaly se krůpěje krve v žilách jeho, silným tlukotem ozývalo se srdce jeho.

Bohuše budila ospalé po cestě družky, a s bázní obraceli se pozdálí jich zrakové po rytíři, jenž byl již na práh ložnice Lidmiliny dostoupil. Otevřen tu stál před ním chrám neposkvrněného panenství, do něhož ó by nikdy byl nevkročil!

Bledá ženská postava ležela s hlavou zavávanou na posteli po pravé; podobala se mrtvole. Tak tiše, tak beze známky života spočívala pod lehkou svrchnicí. Roháč v ní poznal nešťastnou Markytu; ale ta nepojala pozornost jeho více, nežli prázná postel druhá s vyhrnutou oponou, k odpočinutí uchystaná. Jediným pohledem přeletěl celou komnatu, a veškerá pozornost jeho splynula na jediném předmětu — na spanilé Lidmile.

V tenkém, lehounkém oděvu spodním, kterýmžto se úplnou podobou protiskaly lepotvárné oudy, seděla dívka u většího stolu, na němžto nastaveno bylo svařeného koření pro nemocnou Markytu, i položeny odepnuté náušnice, sejmuté hřebeny, rozpuštěný kyrýsek a svlečené vrchní roucho. V hustých, krásných kotoučích padaly jí vlasy kolem obou tváří, jednou stranou plynouce po bělostné pravici, na nížto si děva zdřímající byla hlavu podepřela, druhou stranou bloudíce po

plných, nádherně sklenutých ňádrech, na nežto tenounká, nyní poněkud shrnutá suknička přiléhala. Šáteček noční byl jí ve spaní spadnul s kulatého ramena labuťové skvělosti a objevoval nyní nejkrásnější panenskou šíji, jížto líbaly rozpuštěné dlouhé vrkoče. Mír nebeský spočíval na tváři—na tom obraze nejvnadnější pozemské krásy — a novým, nevídaným i nepocítěným ještě kouzlem poutal Roháče.

Stáltě rytíř srdce planoucího v hlubokém úžasu na prahu komnaty, zraky potápěje v krásách dívčiných. Mocí násilnou pojaté předsevzetí, odřeknouti se dle návrhu Prostředkova lásky k Lidmile, zvrátilo se dobou touto v mysli vášnivého muže, a novými, mocnějšími než kdy jindy útoky doléhala naň muka oslyšené milosti. Zanikli ve tmách zapomenutí úmyslové jeho — co jediný cíl života i snahy své viděl rek první láskou zachvácený dosažení Lidmily — milost a ruku její. A že se nespustí z dráhy k cíli tomu vedoucí, sliboval sobě při pohledu na spanilou dívku přísahou velikou. Těžký, hlasitý vzdech povznesl se mu z těsných prsou, a zaletěl k uším dívky lehce jenom dřímající, ježto se byla ochotně nabídla ke hlídání nemocné Markyty, an služkám na několik alespoň hodin hrozily klapky zapadnouti.

Nešťastnou milenku nebožtíka bratra bylo občerstvující spaní v náruč objalo — půlnoční ti-

chost panovala po hradě, an si byla slečna Sokolovská k stolku usedla, v myšlénkách probíhajíc dny života svého — minulého i nastávajícího. Tichost, jaká po vroucí modlitbě přichází v duši trpící, byla rozložila se v prsou jejích; odhodlanost, jaká po náramné ztrátě naplňuje mysl statečnou, bydlela s dívkou. Zrakové její upírali se oknem na tmavé lůno shánějících se mraků, z nichžto se dobami plamenožluté blesky vysejpaly. Takovým obrazem stála před ní budoucnost, černý závoj, chvílkami jenom a na krátce protkávaný jasnými pruhami. — Bylatě se v moři myšlének pohroužila až na nejhlubší dno, kdežto stanuvši, umdlená klesla pode tíží dřímoty. S hlavou na dlani skloněnou, v lehkém nočním oděvu spočívala tu, an ji náhle vyděsilo Roháčovo vzdechnutí.

Oči otevřevši, vzchopila se náramným leknutím se sesle. Jakoby přízrak hrobový zjevila se jí podoba Roháčova. Avšak jediného jen okamžiku bylo potřebí, aby leknutí to ustoupilo panenskému hněvu. Drzým hříchem viděla se jí opovážlivost rytířova. S klopotným srdcem, s tvářemi tmavě zarděnými, s okem se jiskřícím urovnává dívka na sobě roucho — ústy zajikavými táže se: „Co zde hledáte?"

„Odlevu svým bolestem," odpověděl rytíř, jehožto vášeň dívčím zmatkem a hněvem ještě

většího zápalu nabývala. „Za hodinu měl mě zaslepence odnesti věrný oř do širého, prázdného světa, v němžto jsem hledati chtěl pokoje. Přišel jsem, abych ještě jedním na vás pohledem posilnil duši — tu však spadlo bělmo se zraků mých, a jasně přede mnou otvírá se mi chrám vezdejšího mého poklidu a blaha. I nehnuť se s prahu jeho! Nehnu se, spanilá Lidmilo, až mě kněžka jeho vlastní rukou do něho uvede.“

„Vy jste smyslů zbaven, pane Roháči!“ zvolala dívka silněji, nežli by snad, šetříc nemocnou Markytu, kdy jindy byla učinila. „Neschopen všeliké slušnosti myslíte, že půlnoční doba nejpříhodnější jest, ucházeti se o milost vaší kněžky?“

„Jestli kdy vedl duch strážce kroky moje, vedl je touto dobou k ložnici vaší. Silný, krutý boj podstoupila láska moje s nemilostí vaší — a hle! vítězem stala jest se láska nepřemožitelná! Nyní teprv cítím, že bych nadarmo usiloval vyrvati kořen své vroucí náklonnosti; v útroby nejhlubší sáhnul bych rukou samovražednou. Rozhodnouti musí se touto hodinou nad životem mým a nad smrtí.“

Horlivějším dál a dále zanícením plynula slova z úst jeho, veškerá bytost jeho byla na vysoký stupeň citlivosti povznešena. Byltě se ku

konci řeči své k Lidmile o krok přiblížil; ale dívka poděšena vyhnuvši se mu, uklouznouti chtěla druhou komnatou k pěstounce a družkám. Však i Roháč hnul se z místa, a obrátiv se po dívce, pochytil prchající v mohutnou náruč.

„Ani nebe ani peklo,“ zvolal, „nevytrhne tebe více z objetí mého! Lásky tvé užiti jsem se přísahou zavázal, i nestanu se křivopřísežníkem. Na ústech tvých jsem s horoucím políbením spočíval — viděl jsem tě, jak jsi se žádnému až dosaváde oku nezjevila — jinému nesmíš oddati se láskou, starší svoje právo na rty tvoje dokáži sokům svým!“

Násilně vytrhla se dívka rytíři, slova jeho smrtelným šípem ranila panenskou její důstojnost. Zbledla, a rukama zastřela si tvář. Podobala se pravému obrazu žalosti. I rytířem pohnula.

Na koleno se spustiv, prosebným začal, měkkým hlasem: „Smiluj se, Lidmilo, smiluj se nad strastí mou! Jediný drahý cíl, po němž mimo spásu vlasti toužím, jsi ty; budiž mi zároveň odplatou boje mého pro vlast a pro víru!“

A v dívce náhle povstal pevný úmysl. Jakoby hnusné zahnati chtěla obrazy, přejela si dlaní oči a čelo, a rychle podavši Janovi ruku i křečovitě svou v jeho zaťavši, řekla s názvukem znikající pomsty: „Ano! budiž tobě milost sle-

čny Sokolovské odplatou boje tvého pro víru a vlast. Vložím ruku svou před oltářem v ruku tvou — ale až vítězné budou povětřím vláti praporce táborské, a nepřátelé jich v prach poklesnou!“

K vroucímu políbení sklonil Roháč ústa svá na ruku dívčí — a za nimi zazněla slova: „Bůh jest mocný, jeho vůle staň se!“ — Bledá Markyta stála za nimi, na prsou majíc křížem položeny ruce, a zakalené oko k nebi obráceno.

8.

Na druhý den po nešťastném vyslání lezce Dlaska panoval po Horách Kutných povyk ještě větší, nežli jaký se byl roznášel po zprávě o zajetí Janovského.

První ranní zásvit se začínal rozcházeti po ulicích horního, svobodného města, an tu starý Mikeš, branný na Kouřimské bráně, z tiché světničky vykročil pod šíré nebe, aby hrubá vrata otevřel nejrannějším dělníkům, ježto cesta k denní práci vedla z města na Čechovské předměstí. Píseň pobožnou dle dávnoletého zvyku hlasitě zpívaje, vykonal pomocí hrubého klíče první svou denní práci; čerstvý, studený větřík táhnul otevřenými

půlemi vrat; tu branný zpozoroval zvenčí na jedné z těchto půlek zavěšený psaný list a horem upevněný ostrou dýkou. Byltě Mikeš dobrým sice strážcem brány a výborně se znal v povinnostech, kdy a koho z města nebo do města pouštěti: ve školách ale nebyl prohnaný, a na písmo bylo mu s větší neumělostí hleděti, nežli na hvězdnaté nebe, kdežto předce alespoň velký a malý vůz i kuřátka znal. První okamžik po zhlednutí listu dýkou přibitého způsobil v něm podivení, druhý přivedl bázeň a třetí v něm urodil hrůzu.

Byltě — a to zvláště za mladých let v rozličných krajinách při vojenském řemesle — nejednou slýchal, že rytířové, ba i mocnářové takovýmto způsobem výhrůžky a výpověd k válce posílávají, a mocné tajné spolky že touž také cestou úsudky svoje pronášejí — a strašáky, jakých byl kdy v německé říši a ve Vlaších nachytal, najednou se teď na něho šklebiti začaly. Neboť poprvé za úřadu, ba za paměti jeho se bylo dnes událo, co takovýmto způsobem Hoře Kutné list zaslati se byl kdos osmělil. Nestálť tu ale na božím čerstvém povětří s myšlénkami svými dlouho samoten; brzo po jednom, brzo sborem přicházeli dělníci z města, brzo lidé z okolních míst do města, a tu každý se zastavil ve

bráně, a každý se podíval na osudný list a na tu ostrou dýku.

Neminula hodina, a ranní slunéčko posejpalo zlatem svým mnohočetný zástup lidský okolo Kouřimské brány. Byla tam již tlačenice, bylo křiku, bylo štilců — lidé, koně a vozy zužovali průchodu; osudný list a ta ostrá dýka skvěly se až dosaváde na vratech. Žádostiví zrakové jenom obraceli se po obou, opovážlivá ruka se jich nebyla ještě dotknula; nevědoucím o smyslu písma zdály se všechněm ty řádky býti poznamenáním vlastních hříchů.

Leč mezi mnohými vyskytlo se jich tu posléz předce několik, jižto se do slabykování listu pustili, a jakkoliv aneb pro vzdálenost, aneb pro špatné písmo celý smysl z něho vypraviti nemohli: měli dosti na tom, že list a podpis Jana Roháče Sionského poznali. Pan Roháč — to věděli dobře — Horám Kutným listu přátelského nepošle. Jediným tím jmenem se celému shromáždění o pravém obsahu listu zasvitlo, a pojednou se rozhlásilo po všech ulicích o vraždách a ohních, jakovými rytíř Sionský svobodné horní město navštíviti hrozí. Lidé řítili se z postelí, jakoby již již na všech stranách hladový požár sžíral stavení, aneb krvavá koupel ulice přeplňovala.

„Již jdou! Již se ženou!“ začalo se nyní před branou náhle křičeti, a v povyku i zmatku hrozném míhalo se množství. Jedni z města, druzí do města se drali, jedni: „Chopte se zbraně“ — druzí: „Zavřete bránu!“ volali. Branný křičel na věžného a hlásníka, a z bašty se i hned ozývati počala hlasitá trubice.

Brzo ale opět mizeti začal zmatek, a stará, zakořenělá statečnost vracela se v četný sbor, an jistější docházely zprávy, že se jenom deset jezdců blíží stranou od Černého Kostelce—a z města že nový, hojný a vzácný zástup spěchá ke bráně. A jak mile rozeznati bylo blížících se jezdců, zmizela všeliká starost docela, a noví počali se rozléhati hlasové: „Slavný náš mincmistr! drahý pan Janovský ze Sutic!“ — a po hlasech takových i zástup z města krokem rychlejším kvapil ke bráně, a shluklý lid pozdravoval v něm čtvero pánů šepmistrů, městského pisáka a jiných několik ouředníků horních. Byloť to vyslanství, určené slavnou radou k uvítání pana mincmistra, jehož co nejvyššího ouředníka královského město v úctě míti muselo, zvláště an ho tenkráte nemohlo uvítati veselou zprávou, ni tváří. Byltě pan Janovský noclehoval v klášteře Zásmuckém, a pustiv se s prvním kůropěním na další cestu, s časným

jitrem dorazil ke bráně, za nížto naň důležitých prací čekalo.

Janovský ze Sutic byl muž padesátiletý, pevného ale zdraví, silného, kostnatého těla, přímé postavy a vážné, laskavé tváře, ve službě přísný nad míru, v životě domácím pouhé dítě. Bez manželky a bez dítek vlastních život trávě, byl celou duši svou zasvětil službám vlasti, a staré, neporušené víře, srdcem upřímným kochaje se v synu bratrově, mladším Janovském. V letech nedávných bojovav proti kalichu, a domácích nepřátel potírati pomáhaje, očekával nyní v sladké naději, že víra otcovská kořeny nevyvratné v Čechách rozloží, a nové, zlaté léto vlasti nastane. Onť sám sice nedoufal, že se blahodárného ovoce dočeká, ale bratrovec jeho — Janovský mladší že z něho požije, povznesa se k strýcově slávě. Jemu k vůli byl právě do Prahy ke dvoru královskému zajel, a oblažen přívětivými sliby Zikmundovými, v nádherném očekávání navracel se do Hory.

V radostném překvapení probíhal pozdálí okem jiskrným shromážděné množství, a nemohlť se libého usmání zdržeti při otázce: „To-li nám k vůli sešli se milí Horníci?“ I velmi líbezné činil děkování slovem i znamením, an blížícího se hlasité „Zdráv buď!“ jej vítalo. Avšak i podivení ja-

kémusi ubrániti se nemohl, an přijeda blíže, podivnou tu a nepořádnou směsici sprostého lidu, domácího i venkovského, spatřil. Ostruhou polektaný kůň nesl ho kvapně až ke bráně, kdež naň opět nové, neočekávané divadlo čekalo.

Páni šepmistrové i s pisákem se tu vadili, nevědouce v hrozné ouzkosti, co s listem na bráně přibitým počíti — zdali jej strhnouti, jak se jim líbilo, aneb nechati jej až do příchodu mincmistrova, jak tomu nyní shromážděný zástup chtěl.

„Ajta, milí pánové!“ zavolal teď na ně mincmistr. „Jaké jste mi to přistrojili uvítání?“

Leknutí vjelo všem údům slavné rady do oudů. „Račte míti ztrpení, veleslavný pane mincmistře!“ jal se první z nich mluviti. „Chtěli jsme vás v Sukdole překvapiti...“

„Slunéčko vás ale muselo dříve probudit?“ přetrhnul mu tentýž s hlasitým smíchem řeč. „Jakoby se stalo — nezapomenuť na vaši laskavost. Co to však tuto na bráně —?“ tázal se dále, an se bylo oko jeho s listem Roháčovým potkalo.

„Žert — veselý kousek!“ osmělil se radní pisák zvolati, násilným skokem se žena po listu. Nožky jeho nevznesly se však při službě, již slavné radě prokázati hodlal, do takové výšky, aby ruce byly až k listu stačily; alebrž tělo

jeho upadši v převahu, svalilo se na pány šepmistry, a divákům dalo příležitost k hlasitému chechtu.

Z druhé strany však ozvali se hlasové: „Roháč nám hrozí ohněm a mečem!“ a mincmistr sotva že jmeno rytíře Sionského uslyšel, zajiskřil očima, a hnuv se i s koněm, rychlou rukou strhnul dýku i list. Dýku vetknul za pás, na listě ale začal řádky přebíhati žádostivýma očima. Temnočerveně zabarvila se mu tvář, a veliká žíla na čele se mu napnula. Byltě list psán takto:

„Ve jmenu Páně a učedlníkův jeho oznamuje Horníkům vůli svou Jan Roháč Sionský.

„V boji nestejném pochytivše pána Sokolovského, postavili jste jej před soud svůj, a nad mužem stavu rytířského opovážili se pronesti nález, jako nad nejsprostším pacholkem vašich horoucích pecí, k čemužto i napotom vašemu panu Zikmundovi, tomu věrnému hajiteli jmena i práva českého, milostivě přisvědčiti se zráčilo. S provazem zasnoubili jste přítele mého, ba i bázlivě k hrobu jeho postavili stráž; já ale byl přisahal učiniti mu pohřeb poctivý, dolože, že rovnou měrou nahradím, kdokoli z města vašeho dán bude v ruce mé. Stálť jsem slibu svému, mrtvé alespoň tělo vyprostiv z nečestných rukou kata vašeho, a muže zajav, mezi vámi nikoliv nej-

sprostšího. Nemýlím-li se, jest jmeno jeho Janovský —“

„Ha, ruko Páně! co jest to?“ zkřikl mincmistr, ustal ve čtení, a divokým okem pohlížel kolem sebe na zástup. „Janovský že — bratrovec můj v Roháčových rukou?“

Kratičké, šumné promluvení prolítlo zástupem, rychle však po něm opět nastoupila tichost, a jako již dříve mezi čtením, stálo nyní celé shromáždění v nejhlubším mlčení, ze žádných úst, ani z oněch panův šepmistrů, nechtěla vyklouznouti zpráva, truchlivá pro pana mincmistra. Leč přečetl si odpověd ve tvářích okolo nastavených, a leknutí, ježto se do něho bylo vrazilo ze slov Roháčových, zmohlo se nyní v náramný hněv i ouzkost.

„Jak se to dělo, mluvte — věděti chci o tom!“ volal přísným rozkazem, a první šepmistr jal se tu vypravovati o noční hlídce u městské spravedlnosti, a cokoliv se mu pověděti dalo o další tam příhodě. Strašlivě stahovalo se starému Janovskému obočí, škaredé mraky zasmušovaly mu čelo i tvář.

„A jakéžto baby poslali jste na hlídku s jediným statečným jinochem?“ tázal se nyní hřmotně.

„Bylitě to nejsilnější a nejsmělejší z našich sborů,“ odpověděl šepmistr.

Nesrozumitelné zaklení zaznělo mezi rtoma rozhněvaného mincmistra. Pozdvihnul opět list, ale v třesoucích se rukou, před zakalenýma očima míhala se mu písmena, že nebylo lze řádky přečísti. Spěšně podav list jezdci vedlejšímu, svému písaři hornímu, a prstem do něho okázav, kde by bylo začíti, velel: „Čtěte!“

Lid se zvědavě srážeti a blížiti počal ke koním, a písař jal se čísti v tato slova:

„— muže zajav, mezi vámi nikoliv nejsprostšího. Nemýlím-li se, jest jmeno jeho Janovský, a nemýlím-li se dále, budeť strýci jeho, panu mincmistrovi, a jemu k vůli celé obci na svobodě mnou zajatého záleženo. Poznalť jsem to z listu posla vašeho, jejž boží soud byl zastihnul, dříve nežli slovem vaším hradby moje pohněval. Sámtě si slušný hrob připravil v hlubině Sionských příkopů.—Vydám zajatého — jakkoliv dle slibu svého a práv pomsty strašlivě mu zplatiti mohu — vydám jej, pakli vaše obec postaví do chrámu svého kalich, krví naší zasvěcený, a se mnou se spojí proti odpůrcům a protivníkům pravdy.“

„Dosti! dosti! — Jazyk vám usvadniž, jediným-li ještě slovem se prohřešíte na povinnostech našich!“ zahřměl mincmistr u hněvu neskonalém vytrhna písaři list a smáčknul jej v hrsti. Hlasitý

šumot roznesl se po veškerém zástupu, četně se rozmáhajícím každou chvílí.

„Slyšeli jste, Horníci, jakým hříchem kacíř Sionský žerty s vámi vyváděti se osměluje?“ hlásal Janovský dále. „I netřeba dokončiti listu, stojím za to, že vám pomstou vyhrožuje, neučiníte-li dle vůle jeho. Ale nemáť hříšník takovouto měrou převršiti hříchů svých! Bůh mě opustiž při poslední hodince! —jestliže mu nezvrhnu míru jeho, a nepohřbím jej ve hříších jeho! Král toho na vás žádá, Horníci! vlast toho žádá, vlastní blaho vaše toho žádá, stateční! Vzhůru tedy! Zkáza Roháčovi, zkáza kacířům!“

A „zkáza kacířům!“ opětovalo veškeré množství, a vesele provolávajíc jmeno mincmistrovo, hnalo se za sborem jezdců, beroucích se k vlaskému dvoru. Všickni, jakoby se nebyli z rána k jinému hotovili dílu, vraceli se domů s návěštím o novém tažení proti Sionu. Slova Roháčova přeletovala z úst do ust, zrůstajíc na všech rtech, a povídky o kacířské ukrutnosti s novou horlivostí se ohřívaly a písně potupné zpívati počínaly.

Avšak nebylo v Hoře předce jednotvarného smýšlení. Mělitě noví článkové mezi sprostým i urozenějším obyvatelstvem hojných zastavatelů, a pakliže i tito radost svou z listu Roháčova na jevo

nedávali, strojila se jimi potajmo strana odporná. Hučelo a bouřilo to po Hoře co u vnitřnostech naplněné sopky, chystající se k brzkému puknutí.

Jediná jenom osoba zdála se, že opravdového účastenství nemá v obecném pohnutí, nýbrž okem nestranného pozorovatele vůkol sebe se dívá. Leč i jeho si nevšímala Hora, vyjmouce snad shánějících se po městě zbrojnošů, kteří jej, statného chlapíka, žádostivým okem stíhali.

Byl to Vojtěch ze Sionu. — Pacholík tento, šťastně pořídiv rozkaz pánův, přibiv totiž list jeho v Hoře Kutné na bránu, vracel se opět kvapným i pozorným krokem k domovu. Dílem ale že ho byl rychlý běh poněkud unavil, dílem i že sobě těžké mraky prvním skrápáním odlehčovati začínaly, usadil se Vojtěch na břehu potoka pod husté olše, hově na chladné trávě zahřátým oudům. Sen obestřel smysly pacholíkovy, a podivné vidění vyvodil před duší jeho.

Octnul se ve snách na veliké pustině, kdežto jej bázeň pojala, nevědoucího kam kroků obrátiti. Začal hořce plakati a na matku volati, ježto mu se byla ztratila, nechavši opuštěného blouditi pustou, neznámou krajinou. I byloť, jakoby na volání pacholíkovo se opět okázala matka — poznalť ji Vojtěch alespoň dle hlasu a řeči, ačkoliv že tvářnost i postava její byly jakousi září osloněny,

a synovi s podivením, ač i s libostí bylo hleděti na matku. A líbeznými slovy promluvila tato k němu: „Vyvrhni všeliký strach ze srdce svého; milost Páně neopouští ani červa, vinoucího se blátem pozemským. Já sice, milý hochu, nenavrátím se více k boku tvému; Pán mi káže kráčeti krajinami, nepřístupnými ještě krokům tvým; avšak milost jeho zůstavuje tobě opatrovnici, jížto poslušen budeš, a jednati dle slov jejích, jako dle slov matčiných.“ A jakýsi skvoucí se oblak zastřel podobu její, a když pacholík opět žalostně i bázlivě začal ruce rozprostírati po milé rodičce, rozplynul se i opět skvoucí oblak, a jiná postava, plna příjemného úsměvu, zjevila se zrakům pacholíkovým. A s dětinskou radostí poznal v ní Vojtěch dobrodějku svou, Markytu. I bylo mu, jakoby ještě slyšel slova matčina: „jížto poslušen budeš, a jednati dle slov jejích, jako dle slov matčiných.“

A jakž tu stál s rukama rozloženýma, padnul i pečlivé Markytě k srdci. Ona pak obejmuvši jej, promluvila těšivými slovy: „Nabudiž dobré mysli, synáčku můj! Povedu tě, kde květiny rostou a v rozkošných hájích veselí ptáčkové Boha velebí, a potěšení bude přebývati v duši tvé.“ A jak se Vojtěch z náruči její opět vyvinul, spatřil, že byla pustina zmizela, a že stál jako

v květoucí zahradě, kdež bylo květin i stromů pěkných veliká hojnost; ptactvo z tisícerých hrdélek vylévalo sladké a rozmanité zpěvy, a srdce Vojtěchovo vysoce plesalo.

S radostí děckou — jako byl doma za vesničkou dělával — hodil sebou na strakaté kvítí, a matka Markyta posadila se k němu a hladíc hocha po tváři, ptala se hlasem dojímavým: „Chceš-li pak činiti podle slov mých?“ A pacholík ochotně zvolal: „Chci, chci činiti podle slov tvých, milá matinko!“ A Markyta poroučela mu na to jíti do velkého, lidnatého města, a tam vkročiti v dům, z něhož vycházeti bude mnohohlasý zpěv. A jakž jí v tom zadost učiniti sliboval, podal jí ruku, kterouž ona tak pevně sevřela v ruce své, že to až bolestně trhlo silným pacholíkem, a on probudiv se trhnutím ze sna, cítil ještě smáčknutí na ruce.

Pěnkavčí štěbetání pozdravilo jej, an se pod hustými olšemi vztyčil, a oči sobě protíraje se ohlížel, kde se nachází. Květnatá zahrada snášela se mu ještě před očima, slova Markytina zněla mu ještě v uších. Stáltě tu za hodnou chvíli, dívaje se dílem po nebes oblouku a několika hvězdách, shasínajících prvním ranním zábřeskem, dílem po vůkolí, dosaváde neprobuzeném k dennímu hluku. Nevěděl, co mysliti, co činiti. Kro-

čejové jeho nevolně se obrátili k Hoře Kutné, a když jej byli na několik set kroků opět blíže k městu přivedli, a studený větřík z lebky jeho poslední ospanlivou páru vypudil: počala se v něm žádost rozmáhati, jaká jej byla pojala již po přibití Roháčova listu, aby totiž počkal blízko u města a podíval se vlastníma očima, k jakému dílu byl poslán.

I uposlechl pacholík nezkušený hlasu vnitřního, zvláště an se mu po službě u rytíře Sionského nechtělo, a přemítaje na mysli vidění svoje, nebožku i novou matku a to město, přibral se až ke bráně, kdežto se již bylo hojných diváků sešlo.

A zde byl svědkem celého potomního výjevu. Jakési potěšení z toho nabýval, že byl on právě list nešťastný tu zavěsil, jenžto se stal počátkem tak velikého hluku po městě, i nemohl si radosti odepříti, aby ještě blíže na Horníky a jich starost nepohleděl, a za tou příčinou pustil se také s četným zástupem do města. I zarmoutila se tady mysl jeho, poslouchajícího nečestné rozprávky o rytíři Sionském, a rmoutila se tím více, an při sprostotě své předce nahlížel, že zde o pána se zastati neradno. Ostatně však také ani přesvědčení neměl, zdali vše pravda či utrhavá lež, co se tu o Roháčovi mluví, a rozvážil-li

nezběhlý v lidských náruživostech pacholík, co byl sám včera na Sioně viděl a zkusil, rozpolovalo se mu srdce, jednak vinoucí se k pánu svému, jednak i k straně odporné. Valná rozepře byla v duši jeho.

Na zdařbůh po městě se toulajícího — neboť ještě po celý svůj život nebyl do města přišel, a protož v něm Hora každdou svou částkou obdivení i zalíbení působila — toulajícího se tedy s pozornýma očima přivedla konečně cesta k nádhernému stavení, jehožto velikánská věž svou lesknoucí se bání obzírala veškeré město. Hlasitý zpěv ozýval se pod vysokým jeho i bohatě ozdobeným klenutím. Byltě to farní chrám sv. Jakuba Většího, kdežto se právě přede tváří pravověřících konaly služby boží.

Zvědavě zastavil Vojtěch kroků svých před síncem, a zpomena si na dnešní sen a slova Markytina, pomalu tam vešel, nemoha se sprostit jakéhosi bázlivého tušení.

Vychován matkou Husitkou a na vesnici odrostlý nebyl nikdy přišel do chrámu strany starověřící, a cokoliv o službách v něm se konajících věděl, byly povídky o kacířských obyčejích. Nebyltě arci pacholík vesnický ustanoven, vtipnými důvody hájiti práva svého vyznání: tolik v něm ale předce proudilo krve husitské, že se za pout-

níka měl, na jasnějších cestách kráčejícího, nežli Horníci, zavírající až dosavad rozum pravé osvětě. Nebylo tedy také divu, že se na vzdor nemalému podivení i jakýsi malý úsměch na Vojtěchově tváři projevil, když chrám sv. Jakuba pozoroval a matčiny povídky o zaslepeném modlářství mu na mysl přišly. Leč úsměch ten zmizel, an vkročil do síně a o dva stupně nížeji pod vysoké klenutí nádherného chrámu.

Byliť Horníci po dvojím vyvrácení města v potržkách husitských nejprvnější svou péči obrátili na zvelebení farního chrámu, a v libém překvapení obracel Vojtěch zraky svoje po skvostných oltářích, pěkných obrazech, drahých sochách, hořících svících a všelikých jiných okrasách, ježto se tu ze zlata a stříbra blyštěly. Zpěv hlučný umlknul, když se pacholík až do průčelí bohatě ozdobeného stavení přiloudal, odkudž mu velký oltář a celé shromáždění nábožných přehlédnouti bylo. Pasvátné ticho rozložilo se po četném množství, a pacholíka naplnilo úzkostným poněkud očekáváním. Hlasitě tlouklo srdce jeho, a bázeň, aby snad poznán a vyvržen nebyl z místa, kdežto zalíbení nacházeti počínal, nemálo k tomu přispívala, že se v srdci jeho jakési neznámé bolení usazovalo. Byltě si schůzky strany starověřící k službám božím představoval co sbory

divoké, nevázané, bláznovsky si počínající — neboť tak mu je byla vlastní strana vyobrazila, a nebo takž alespoň byly z rozprávek jejich v živé pacholíkově obraznosti podobu na se přijaly: tu ale spatřil shromáždění v duchu nábožném — všeliké to množství tiché jako jediné dítko před očima otcovýma, a pomatení nastávalo v mysli jeho, i otázka se mu namítala, kteráž asi strana bloudí v mrákotách?

Nyní vstoupil duchovní na kazatelnu, stařec vlasů stříbrných, tváře velebné, postavy vznešené. I mluvil o vyvolených v Kristu, o protivenství církve, o zvrácení říše bludařů, o trestu věčném. Slova jeho zněla brzy jako laskavá domluva pečlivého otce, brzy jako trouba věčného soudce, volající k odplatě a trestu. Byltě starý, velebný Antonín z oněch vzácných pastýřů tehdejšího věku, kteří zamítajíce všelikou náruživost škodnou, mírností spíše a kdy jen potřeba kázala, i přísností horliti ve stádě sobě svěřeném; a protož i slova jeho nacházela cestu k srdci.

Takovouto řeč byl Vojtěch slyšel co živ ponejprv. Byla-li jej kdy nebožka matka vodívala ve sbor, shromážděný pod širým nebem okolo pastýře beránků táborských, byla slova, jež tu slyšel, kvašení a kypění proti straně odporné, ježto arci ducha naplňovaly zápalem; ale slova

mírného Antonína měla cosi nadobyčejného k dojmutí srdce nezkaženého, a novotou nesmírně působila na pacholíka Vojtěcha. Slzy se mu lily po tváři, ani oka neobrátil s kazatelny; ruce držel pevně sepnuté na prsou, na hřmotně tlukoucím srdci; a když „Amen“ dokončilo řeč kazatelovu, a ruce jeho se nábožně rozprostřely, aby požehnaly veškerému shromáždění, a celý ten četný sbor na kolena se uvrhnul v hluboké pokoře: sklesla i pod Vojtěchem kolena, a s hlasitým pláčem padl pacholík na zemi, hlavu kloně až na studenou podlahu a tváře zakrývaje do chvějících se dlaní.

Za dnů tehdejších nebyla veřejná kajicnost nic neobyčejného, a hříšníka u prostřed nábožného shromáždění litostně si počínajícího spatřiti, nebylo žádnému ani s podivením ani s pohoršením. Takž také Vojtěcha sobě skoro nikdo nevšimnul, a mimojdoucí nevytrhovali pacholíka neznámého, ležícího v prachu přede tváří boží.

Nábožný zpěv po skončeném slově Páně opět umlknul, a ticho i prázdno bylo již po celém chrámě, an se nyní teprva z pohnutí svého protrhnuta cítil pacholík ze Sionu. Přívětivé slovo jej budilo co z hlubokého sna. Trhl sebou pacholík, a jakoby u vyjevení pozdvihna hlavu, spatřil státi před sebou velebného Antonína s kostelní-

kem, jižto se hotovíce k odchodu, posledního nalezli na zemi pacholíka.

„Vstaniž synáčku, a odejdi v pokoji,“ jal se k němu Antonín vlídně mluviti, „všeliké jednání času svého žádá. Nezanedbejž povolání svého; — s nebes Pánem rozmlouvati můžeš i při denní práci.“

„O nezavrhuj mne, otče velebný, nevylučuj ze stáda vyvolených, nezatracuj k trápení věčnému!“ zvolal pacholík, duchovního svatojakubského hbitě pojav za ruku. „Bez viny bloudí duše moje ve tmách, a bázní umírá před zatracením.“

S užasnutím hleděl muž důstojný na neznámého pacholíka, hleděl i na kostelníka; leč tento krče ramenama znamení dával, že tak málo slovům hochovým rozumí, jako páně Antonínova velebnost sama.

„Kdo jsi a čeho žádáš, příteli?“ tázal se opět kazatel.

„Ze Sionu přicházím — můj anděl strážce mne sem vedl,“ odpověděl Vojtěch hlasem bojácným.

„Ze Sionu?“ opětoval kazatel s podivením, a „Kacíř?“ zvolal kostelník s hrůzou. „Odstupte, odstupte, velebný otče!“ jal se pak tento dále mluviti, Antonína co možno příslušně na zad

postrkuje a proti pacholíkovi na obranu se stavě. Leč velebný pastýř krokem mužným přistoupil opět k Vojtěchovi, v nejhlubší pokoře zde stojícímu, a vážným hlasem opáčil otázku, co by zde pohledával.

I odhalil pacholík před ním, co před otcem, srdce svoje, o pomoc žádaje, aby vybřísti mohl z bouře té, v nižto jej bylo navštívení chrámu uvrhlo. S podivem i útrpností poslouchal šlechetný duchovní správce pacholíka nezkušeného, a potěšiv jej slovem otcovským, k nemalému ustrnutí kostelníkovu velel mu, aby šel s ním, ubírajícím se k domovu.

Přišed s hostem husitským do příbytku, dal si velebný Antonín celý život pacholíkův vypravovati; a tentýž v bolestném pohnutí svém nezamlčel, cokoli věděl o dětinství svém i o nynějším stavu na Sioně. Hospodář jej těšivými slovy povzbuzoval, vida v něm netoliko navrácenou ovci v ovčinec pravověřících, nýbrž i věčným řízením poslaný nástroj, schopný snad k dobré posluze městu Hoře Kutné.

Bylo se zatím přiblížilo poledne, a velebný Antonín podržev Vojtěcha z dobrých příčin u oběda, posilnil jej dobře upravenou krmí a sklenicí zahořklého piva. Leč jak mile se žaludek počal zabavovati, utišilo se srdce i mysl, a za pohovou

tělesnou ubíhalo pohnutí ducha. Bývalá bodrost opanovala opět jinocha, a když jej posléze šlechetný hospodář o samotě nechal s domácím sluhou, aby mu mravnými rozprávkami a pověstmi o vyvolených božích dobu krátil: zabral se rozveselený pacholík myšlénkami opět na Sion k strýci Krvoji a rytíři Roháčovi. Seděl tu, jako kdy doma dělával, s naplněným břichem, nepřipouštěje si nižádných starostí; ba zpomena si na pana Roháče, jak se asi šklebiti bude, že se mu posel nevrací, hlasitě se zasmáti musel. Povídavému sluhovi domácímu leknutím slova v ústech uvázla; vyvalenýma očima jiskřila se zloba na pacholíka, zatvrzelého kacíře; neboť byl právě v nejkrásnějším povídání o blahoslaveném poustevníku — —

V tom vkročil do jizby opět velebný Antonín, a napomenuv pacholíka ze Sionu k tétéž upřímnosti, v jakové se mu byl již projevil, kázal mu, aby za ním kráčel. Cesta jich nevedla daleko. Z tak nazvané nynější „staré fary“, kdežto duchovenstvo tenkráte bytem bylo, brali se zadem okolo farního chrámu, po jehožto pravém boku se mezi východní a severní stranou nákladné stavení táhlo, „vlaský dvůr“ nazvané, po prvních penězobitcích vlaských, jižto rozkazem Václava II. v tomto domě novou minci zarazili. Bylotě

to stavení — jakž až dosaváde viděti — velké prostrannosti, dle tehdejší stavby i dle potřeby jizbami přeplněné, uzavírajíc u vnitřku svém královskou penězárnu se všemi k tomu patřícími dílnami, písárny horního úřadu, příbytek mincmistrův a více jiných semto právě patřících oddílů.

Vojtěch při své rozveselené mysli, jížto byl nabyl z naplněného žaludku, oblibujícím si okem prohlížel pěkné to stavení, do něhožto byl nyní s kazatelem svatojakubským vkročil. Hlučný ten život, to hemžení se mnohotvarného lidstva, s jakovým se bylo vstupujícím ve vlaském dvoře potkávati, líbilo se nezběhlému pacholíkovi, a úcta, jakovouž prokazovali průvodci jeho, velebnému Antonínovi, lichotila i jemu. Po širokých, kamenných schodech kráčeli na pavlač, vedoucí k obydlí mincmistrovu. Ve dvou řadách byly po ní rozstaveny městské stráže, mužové nejstatnější, jakoby příchozímu z hradu nepřítelova byli měli sloužiti za obraz veškeré obrany Kutnohorské. Bez všelikého pocitu bázně díval se jim Vojtěch do očí, ubíraje se za Antonínem; vkročil s ním na to do malé předsíně, a z této v komnatu mincmistrovu.

Zde teprva zdálo se, jakoby pacholík selský v nové rozpaky upadl; nevídaná skvostnost roz-

prostírala se před jeho očima. Takovou nebyl spatřil na hradě pana Jana Roháče, ačkoliv jej byl strýc celým hradem provedl. Strakatě tkaný čaloun táhl se po podlaze, ze širokých, dubových prken skládané; u prostřed viděti bylo stůl ze skvoucího se dřeva, s uměle vyřezávanýma nohama, a po stranách sesle s vysokými, červeným damaškem potáhnutými opěradly. Po stěnách, malovaných dle tehdejšího věku mnohobarevnými, ba i zlatě prokvetávajícími pruhami na způsob mramoru, visela dílem skvostná zbraň, dílem obrazy bývalých na Horách Kutných mincmistrů. U prostřed stropu, na němžto uměle ze dřeva lípového vyřezané oblaky s mnohými hlavičkami malých andílků přidělány byly, visela pěkná lampa.

Tichost panovala v komnatě, určené každým mincmistrem k porovnání věcí úředních, a ta zdála se, že zvyšovala rozpačitost, jaková se byla na Vojtěcha shrnula. Stáltě v blbé skroušenosti, přirozené stavu nízkému, u dveří, an byl zatím duchovní správce Antonín až k prostředku postoupil. Až posud nebylo jiné osoby v komnatě; nyní se ale rozlehaly mužné kročeje v kobce vedlejší — ve vlastním domácím obydlí mincmistrově — a v komnatu úřadní vkročil nyní muž v černém aksamitovém oděvu, jehož Vojtěch na první

okamžení poznal, že jej byli ráno Horníci co mincmistra Janovského pozdravovali.

Přívětivým pokynutím hlavy přivítal domácí pán důstojného hosta, kterýž uctivě se ukloniv, na Vojtěcha ukázal. Mincmistr upřev na pacholíka oko, přistoupil až k němu. I Vojtěch oka s něho nepustil. Prostosrdečný, jakýž od přirozenosti byl, nacházel zalíbení na muži, z jehož tváří přísnost vysvítala, pomíšená však s líbezností, s jakovou se byl na Sionských tvářích nepotkal. I mincmistrovi nebyl s nechutí jasný, pevný pohled Vojtěchův, a přívětivěji nežli se byl k němu přiblížil, odstoupil od něho, a pojav Antonína za ruku, vedl jej k oknu.

„Tuším sám, že není přetvářka, nýbrž hnutí nezkaženého, nezkušeného srdce, co k vám hocha přivedlo," jal se tu mluviti. „Snad že to nezpytatelnou prozřetelností poslaný nástroj ku zkáze v bludech pohroužené roty." — Mluviliť Janovský mincmistr a Antonín kazatel ještě déle a více, slova jich ale nedošla uší Vojtěchových.

Náhle však obrátil se opět mincmistr, a na rychlo přistoupiv k čekajícímu Vojtěchovi, pronesl rázným hlasem: „Usmrcen budeš!"

Bylo, jakoby slova ta jenom na okamžení pacholíka byla poděsila; neboť v druhém okamžen šklebila se již opět ústa jeho k prostému úsměchu

a pronesla: „Tomu nevěřím, vzácný pane! Čím pak jsem vám ublížil?“

„Kacíř jsi; duše tvoje zakoupena jest peklu, tělo tvoje zadáno světské spravedlnosti!“ odpověvěděl mincmistr. „Oudem jsi hmyzu jedovatého, jenž po drahně let vlasti naše rozrýval. Připravena však je pomsta, i vznáší se meč nad jeho mnohonácterou hlavou.“

Pacholík zbledl; slova mu v hrdle uvízla.

„Nechte smilování býti soudcem, vznešený pane mincmistře!“ jal se velebný Antonín mluviti. „Bez vůle pobloudilá to ovce, nedejmež jí zahynouti v temnostech. Polepšení synovo i vinu matčinu umenší, a s váhy hříchův jejích ubéře. Zdáť se, že samo nebe pacholíka na pravou cestu uvesti obmýšlí, alespoň dnešní jeho sen patrným toho byl důkazem. Poshovte hříšníkovi, aby spasení došel v lůně pravověřících!“

„Ano, poshovte hříšníkovi,“ opětoval Vojtěch hlasem zajikavým, a s rukama sepjatýma padl před mincmistrem na kolena; neboť slovy Antonínovými probudila se v něm pamět na ranní kázaní — podobný cit jako ráno začal se v něm zmáhati. Úsměch spokojenosti přeletěl, jakoby lehounký sluneční poblesk, přes tvář mincmistrovu; hned ale zase vážnost místo opanovala.

*

„Přijmu tě v počet spravedlivých,“ promluvil na to, „a oučasten budeš milostí, udílených hajitelům pravého vyznání. Útrpnost cítím s mladostí tvou.“

„Vstaň a poděkuj se,“ dololožil pastýř Antonín s líbeznou dobrotivostí; „milost páně mincmistrova pobude s tebou, a oplývati budeš radostmi vyvolenců.“

A pacholík vstal, neboť srdce jeho plynulo v slasti při dobrotivých slovech duchovního pána, a jakoby již již tonul v radostech, připovězených vyvolencům, sliboval činiti a chovati se dle rozkazu královského pana mincmistra.

Mnoho ještě rozmlouvali pan Janovský a kazatel svatojakubský s obracujícím se mladým kacířem na pravou cestu; mnoho se ho vyptávali, a mnohá dávali naučení. Když pak se blížila pátá odpolední hodina, bral se Kouřimskou branou selský pacholík veselého pohledu, a mimojdoucí s podivením se po něm ohlíželi, neboť jej k zabránění všeliké nehody až na Čechovské předměstí provázel sluha mincmistrův.

Pan Janovský stál mezi tím s velebným Antonínem opět u okna ve své komnatě, a přisvědčoval knězi, an pravil: „A byť se i nepodařilo s pacholíkem — na škodu nám osoba jeho nebude.“

9.

V tentýž den bylo velkých příprav na hradě pana Jana Roháče; nebyly to však ještě přípravy k svatbě, nýbrž hotovení se k boji, k útokům, k tuhému obležení. S hlavou svěšenou rozdával starý Krvoj rozkazy; rmoutil se v srdci pro ztrátu kluka Vojtěcha. Byltě i s panem Roháčem toho pevného mínění, že polapen jest Vojtěch při svém poselství, aniž jim se nadíti bylo, že by se kdy za živa dostal z rukou Horníkův. Mrzutě očekával Roháč až do poledne jeho návratu, leč poledne uběhlo nadarmo, i muselť rozkazy zanechati věrnému sluhovi, sám pak jeti za důležitou příčinou k přátelům.

Pacholci, kde kteří byli, brousili meče, ostřili kopí, do košů snášeli kamení, klády vyvalovali na hradbu. Smíšený ryk panoval mezi zděmi Sionskými. Ale jakoby rázem byly všechněm zdřevěněly ruce, i zavřela se ústa, zarazila se najednou čeleď, an se byl Vojtěch k mostu přiblížil, a divící se hlásník pacholíka malou brankou do hradu vpustil. Nebyloť nejmenšího z domácích zůstalo tajno, že se byl musel Krvojův sestřenec za jakousi důležitostí k Hoře Kutné vydati, a všickni mu již byli pohřební píseň odzpívali; tuť nena-

dále zdravý a zachovalý se opět mezi nimi vyskytnul.

Starý Krvoj, zamlčev se v rozkazech, spěšným krokem pacholíkovi v ústrety běžel, nevěda, má-li radosti popustit uzdu, aneb kluka přivítati plísněním. Avšak i v příchozím pacholíku opět odporní citové bouřili; těšil se z veselých tváří, jakými ho celý hrad vítal; svědomí však rozsápané měl trpkými výčitkami, jakých pro zradu zasluhovati se domníval, nacházeje se tu svatým slibem co tajný nástroj Hory Kutné, města nepřátelského. Brzo však se octnul mezi zástupem shluklých se kolkolem pacholků, a poslouchajícím vousáčům divícím se smělosti klukově vypravoval, co byl na Horách Kutných uviděl; pilný ale pozor dávaje, aby se ani slovem nepodřekl, že byl v přenáhlenosti srdce i rozumu přátelství uzavíral s nepřátely hradeb Sionských. A protož raději přeháněl v popisování věcí takových, ježto se vztahovaly jedině na posluchače. Bylo, jakoby jej povídavá matka byla nadchnula.

„A to mi můžete věřiti,“ kázal mezi rozprávkou svojí — „to můžete věřit, že mi vlasy vstávaly, an jsem se díval na ty hromady palcátů, na tu sílu sudlic a na ty hromské ruce, kteréž je zdvihaly a jimi točily povětřím, jako vrbovím proutím. A na mou věru! divím se, že

jste až sem neslyšeli, jak mi zuby hrůzou cvakaly, an jsem ty učazené, sukovité děrolezce zpívat a klít uslyšel. Nu, já se na tu švandu těším, až nám nějakou před hradbami začnou! To vím, nebudeme-li chtít přijít o uši, musíme jim hrdla zacpávat. Že ale právě řeč o hrdle — strýče Krvoji! nemáš tu žbánek hořkého — mně proklatě vysychá.“

S podivením vyvaloval šedivý Krvoj na Vojtěcha oči, nemoha si v zkušené lebce srovnati, odkud by byl za noc a den pacholík takových řečí nabral, a jakési pánovitosti nabyl, s jakouž si u prostřed letitých bojovníků slovem a hnutím celého těla počínal, jakoby jim v desíti bitvách byl po boku stával. Avšak strýci se tato ráznost líbila, a pojav pacholíka za ruku, vedl jej do hradu, ostatní čeleď popohaněje k dílu vyhrožováním, že se rytíř dojista dnes ještě navrátí. S Vojtěchem pak, o němžto soudil, že nebyl po celý den ničeho do úst připravil, usadil se zatím v osamělé síni k notné svačině, dávaje si ještě jednou a sice zevrubně popisovati, co se bylo pacholíkovi dnes naskytlo.

Vypuklá na náhradí váda přinutila starého Krvoje co dozorce opustit prozatím Vojtěcha. „Odpočiň si pro dnešek,“ řekl k němu s neobyčejnou laskavostí; „nemámť rozkazu ani chuti,

abych tě dnes ještě zapřáhnul. Až pak se Roháč navrátí, nezapomenu, s pochvalou mu tě na mysl uvesti.“

Odešel. A Vojtěch dlouho za odešlým se dívaje, přihnul si konečně z plného žbánu, musel ale kvapně utrhnouti, neboť mu jídlem již opět okřálému a rozehřátému, nenadálé rozesmání doušek zkazilo.

„Vychvaluj mne, ty zaslepený strýče, panu Roháčovi — kacíř kacíři,“ mumlal pro sebe po krátkých přestávkách. „Jak že to povídal Kutnohorský kazatel? Že budu mezi vyvolence připočtěn; že budu zlatě lemovaný kabát a rytířské ostruhy nosit, že budu po boku královských příznivců jezdívat! — Což ty mi dáš, pane Roháči? — A nemají-li starověrci krásnější kostely, nemají-li nejkrásnější města i mnohem více vyznavačů? A nepovídal, že pokojně květly role česká a hojnost že bývala v příbytcích, a to všecko že válkou bludařů zmařeno? U všech všudy, kamž pak tedy nohu napnouti mám?“

Hluboké vzdechnutí ozvalo se po síni, od hluku na venčí panujícího vzdálené a blízkým večerem utichlé. Vojtěch sebou trhl. Nedůvěřoval uším; vzdychání se opětovalo, a zaznívalo vždy hlasitěji. Zdálo se, jakoby přicházelo z vedlejší komnaty, pomíšené zlíkajícím pláčem.

Bedlivě sluch napínaje, kradl se Vojtěch pozorným krokem ze síně, a dostav se na chodbu, potichu otevřel dvéře, vedoucí do vedlejší komnaty. Nehrubě prostranný to byl čtyrhraník, pro čas obležení vlastně za schránku na špíži určený, do něhožto skrovným, hustě mřížovaným okýnkem skrovně denního světla padalo. Větší záře rozlévala se po kamenných jeho stěnách z hořící lampy v jakémsi výklenku, pod nížto na holém prkně lidská postava ležela. Před ní na kolenou rozprostřená dlela žena v černém oděvu, sepjaté ruce majíc pevně přitisknuty na prsou, hlavu pak hluboce skloněnou.

Vojtěch v ní poznal dobroditelku svou, nešťastnou Markytu. Modlilať se ubohá žena, a modlitba její pronikala srdce jeho. Byl to ohlas nejhlubší bolesti a žalu. Klečelať žena před mrtvolou zesinalého Rapoty, dítěte svého, dovražděného vlastní matkou.

Bylo však úmrtí ohyzdného, v hříchu zplozeného jedináčka mostem, po němžto se smyslů zbavená matka k jasnému poznání přibrala. Protrhla se jako z dlouhého, tvrdého sna — arci že k životu slasti prázdnému, předce však dadoucímu ženě kajicné příležitost, za hříchy učiniti zadost se zdravým úmyslem. Jediná a to největší bolest ji však sežírala u mrtvoly zbodaného Rapoty,

anto jí na mysli tanulo, že nyní samojediná stojí na velikém světě, kdežto ji nižádné pouto nevázalo k soucitnému srdci.

Zrozená v chyši rolnické byla se jarní, nezkušenou láskou oddala vášnivé a svodné milosti statečného rytíře Sokolovského, víru dadouc jeho slibům a přísahám. Pozdě počali dívčiny přátelé plamen hasiti, v nenávisti majíce rytíře Taboritu, a snažíce se zoškliviti ho děvčeti zbožně vychovanému. Zhrozilať se ubohá propasti věčného zatracení, v nížto se dle soudů přátel vrhala se hříšnou milostí. Nesměla milovati — a milovala předce! Milosti své úvazek nejpevnější poutal ji k muži, kterýž nyní pohrdati začínal ovocem nahryznutým. Ale zoufalost zneuctěné panny, povržené matky, věrné s hříšnou vášní zápasící katoličky přelomily strůmek Markytčiny bytosti. Rozumu zbavená stala se matkou — novorozené příšery zhrozila se dědina — v divokém rozehrání smyslů, z ousměchu i lítosti ujal se otec přebídného tvora — matka zmizela z dědiny — dvanácte bídných dlouhých let jí uplynulo pod střechami cizími, duch jasnosti jenom na krátké doby obestíral mysl její.

Měltě Vojtěch mezi modlitbou lkající Markyty času, podívati se na ženu i na mrtvého jejího synáčka. Úhlednější, nežli jej byl živého

po náhradí Sionském skoky prováděti spatřil, nyní tu na prkně ležel. Smrt jej byla natáhla poněkud i narovnala, a hnusnou podobu tváře zmírnila. S podivením a pohnutím díval se na ubohé stvoření, o jehož úmrtí dosaváde nic nevěděl, a stísněn pomyšlením na tak nenadálou smrt, začal odříkávati modlitbu, jakž jej byla nebožka matka činiti naučila při pohřebu přátel a sousedů. Hlasité jeho „Amen“ vytrhlo Markytu v modlitbách pohrouženou, ježto hlavu pozvednuvši a otočivši, na prahu státi spatřila pacholíka ne zcela tváří neznámých.

„Pozdrav tě Bůh!“ jal se Vojtěch mluviti, o krok se přiblíživ.

„Dejž to milost jeho věčná!“ děkovala Markyta, oko s pacholíka nespouštějíc, jakoby si podobu jeho v paměti oživiti chtěla. A šťastně se s rozpomínáním až k jeho jmenu a bývalému stavu dostavši, zvolala plna podivení: „Kdes ty se tady vzal, Vojtěše?“

Rychlými slovy pověděl tento dnešní hrdina Sionský o smrti matčině, po nížto se stal opuštěným sirotkem; pověděl o strýci Krvoji, o službě pana Roháče a o nynějším povolání svém na hradě neustupného Tabority. Žena ustrnutím spínala ruce.

„Ochraniž tě světlo nebeské!“ zvolala, „také-li ty kráčíš po cestách nebožky matky. Opusť,

opusť je, synáčku — ne nadarmo přivedl tě Bůh ke mně!“ — A jakoby ho již již před pádem v propast přehlubokou zadržeti chtěla, uchvátila pacholíka silnýma rukama, a skoro až s dětinským strachem vinula jej k srdci, laskavě i důtklivě mu domlouvajíc, tváře mu hladíc, ba i kříž dělati ho učíc.

Pacholíkovi srdce měkkého bylo, jakoby opravdu v náručí matky spočíval; cítil se sladce pohnuta, a svěřil jí, co se mu bylo dnes o ní zdálo, i co se bylo s ním v Kutnohorském kostele přihodilo. Jenom seznámení se s kazatelem Antonínem a mincmistrem Janovským v tajné skrýši prsou svých poukryl. Byl to stud anebo pacholíkův duch strážce, jenž ostražitou ruku držel nad tímto tajemstvím.

I uměla žena nešťastná v náboženské horlivosti podivně rozmlouvati s prostosrdečným pacholíkem. Obraznost její — na polo zdravá, dokud se nerozplamenila, rozohněna však jsouc, mezník pravdy a možnosti opět přebíhavá — takováto obraznost ženská živoucími barvami líčila nešťastný stav nevěřících, a záhubu, v jakou se vrhá duše odpadlá od starověkých zákonů. Nevědomky takořka pojala ji také žádost po mstě, a slova její stala se hrotnými šípy. Chopivši pak učence svého za ruku, přitáhla jej až k mrtvole zbo-

daného Rapoty. Pravici mu vztáhnouti kážíc, hocha na polo vyjeveného vybízela při mrtvém synáčku přísahou se zavázati víře neporušené a záhubě taborským hlavám. I sama se dotýkala mrtvoly a strašlivá přísaha vycházela z jejích úst.

Leč tu počala na mrtvole krváceti rána. Jakoby bleskem projatá trhla sebou Markyta, leknutím se otřásla, zrakové se jí hrůzou obrátili v sloup, a ústa z počátku nesrozumitelně jektala. Na to se otvírala k hlasité žalobě. Vlasy sobě rvouc vrhla se žena ubohá k mrtvole, soud boží volajíc na sebe a na původce svého neštěstí.

S okem slzavým stál u ní Vojtěch. Tu zazněly na předsíni kroky, a hlas volající „Markyto!“ vytrhl ženu z rozjitřené žalosti.

Služka slečny Sokolovské, provázena domácím čeledínem, vstoupila na práh malé jizby, oznamujíc Markytě, že se po ní slečna ptá.

„Co mi do té nádoby ohavných bludů?“ zvolala žena s okem divě planoucím. „Nesázela jsem já ten kvítek hříchem páchnoucí, a nechci si z něho uvit nový věnec trápení.“ — Avšak přívětivé slovo služčino, srdečná přímluva Vojtěchova skáply na srdce ženino, jakoby ovlažující, ochlazující rosa. Plakati začala truchlící

matka. „Kdo ale zůstane strážníkem syna mého?“ tázala se ouzkostně, upadajíc z probuzené bolesti v okamžitou šílenost. „Kdo mi ochrání ubohého před úklady pekelných duchů a v zatracení upadlých bludiček?“ — Čeledín o tom ani slyšeti nechtěl, a Markyta byla by snad Rapotu neopustila, kdyby se byl Vojtěch sám za strážníka nenabídnul. „Zůstavuji tobě poklad svůj nejdražší,“ děkovala mu matka s objasněnou bolestným úsměchem tváří, „hlediž jej ostražitým okem a pobožnou modlitbou.“

Neznámý až dosavade cit pojal Vojtěcha, an se samoten u mrtvoly nacházel. Tichost, jaká kolem panovala, a nejisté světlo, jaké se kolem z hořící lampy rozlévalo, k tomu nemálo přispívaly, že se jakýsi ohlas bázně v prsou jeho ozýval. — Usadil se v koutě u vchodu, a skloniv hlavu na kolena, nevyspalý upadnul v onu mrákotu, o nížto se ani že spal, ani že bděl, říci nemůže. Zvukové nábožné písně vytrhli jej z této ospalosti.

Vzchopil se pacholík a pozorně poslouchal. Zvědavost jeho, dnes již rozjařená, vedla jej po ohlase vzdáleného zpěvu. Stanoviště svoje, hlídku totiž u mrtvého Rapoty, opustiti nesměje, kráčel jenom v ouzké klenbě po hlase. Byloť mu, jakoby již byl, a sice nedávno, podobný zpěv poslouchal.

Zvukové, zdálo se, že vystupují z kamenné podlahy; museltě zpěvec vězeti v podzemním klenutí, a to bylo na Vojtěcha novým ostnem, domakati se pravdy. Tanulať mu na mysli rozprávka s mincmistrem a svatojakubským kazatelem — tanula mu na mysli přípověd jeho.

V koutě, kdežto se zvukové nejhlasněji ozývali, ležela hromada nepotřebné zbroje, polámaných oštěpů, rezavých mečů a potlučených přílbic. Nepomýšleje ani, jak nebo jestli by se zodpovídati dovedl, kdyby dostižen byl, začal hromadu vyhrabovati, a zbroj odházev dostal se na dvéře železem pobité. Byly zavřeny. Vojtěch se sehnul, a ucho položiv na železný, vysokým prachem zanešený čtyrhraník, ještě pozorněji naslouchal, zdali se opravdu zpěv ten odtud vzhůru vynáší.

Na to vyběhl z klenby, a ostražitě se kolkolem ohlídna, zavřel velmi opatrně dvéře, načež oštěpy, jakž tu ležely, počal vylamovati mnohotající dvéře. — Zdařilo se několika odvážným ranám a síle pacholíkově, rozdrobiti kamennou veřeji, a viklající se dvéře zcela vytrhnout a vyzvednout. Tmavé, ouzké, v kotouč se zahybající schody vedly pod nimi do hloubky. Zpěv byl sice mezi dobýváním se pacholíka utichnul, zvědavost jeho ale nebyla ještě umlkla, nýbrž ote-

vřenými před očima dveřmi nového i ráznějšího života nabyla. Chopiv se lampy, nad Rapotou ve výklenku hořící, začal sestupovati dolů, nahromadiv opět na otevřený průchod staré zbroje, a jenom ouzkou děrou na schody se protáhnuv. V levici lampu, v pravici kus bývalého palcátu, dostal se pacholík, opatrně přešed asi třicet stupňů, zase k ouzkým, nevelkým, dubovým dveřím, na délku i šířku železnými pruty oděným. Že ale náramnou závorou zastrčeny byly, musel Vojtěch všecku svou sílu spojiti, aby pádný ten kus železa z rezavé skoby dostal.

Stalo se, a otevřenými dveřmi počal na uhřátého dělníka váti studený vzduch z velkého podzemního žaláře. Štěstí, že se lampa byla postavila několik stupňů výše; silné průvětří bylo by jinak konec učinilo životu jejímu.

Jeviště a na něm osoby jednající se nyní změnily. V prostřed velkého klenutí, na mrazivé dlažbě, ležel statný jinoch, od ramen až pod prsa, od kotníku až nad kolena tak pevně provazy ovázaný, že mu nebylo lze ani vzchopiti se a postaviti na nohy, ani rukou potřebovati k něčemu jinému, leč suchého chleba a vody strčiti do úst. Obojí leželo podle něho v hliněné nádobě.

Byl to mladý Janovský, od několika dní ve vazbě pana Roháče Sionského. Bolest tělesná

i duševní klíčila šlechetného jinocha, a jednak aby rozmáhající se její požár umenšil, jednak aby — jak se na pravověřícího rytíře slušelo — k Bohu na radu se obrátil: začal v přebídném tomto stavu svém nábožnou píseň zpívati, kteroužto byl pozornost Vojtěchovu přilákal. Zemdlení těla však překonalo i mužnou setrvalost ducha, a mrákoty zastřely mezi zpěvem smysly Janovského. Ležel tu bez citu, i když se k němu byl Vojtěch přibral, nohou do něho pozvolna ťukaje a slovem tichým rozprávku začínaje. Museltě pacholík, na něhožto již opět bázeň přicházela, že s mrtvými stále co jednati má, silněji jím pohnouti, nežli se probral ze mdloby, a nejinak nežli jako již na jiném světě vyjeven oči na pacholíka otáčeti počal.

„Kdo jsi?" jal se Horník mluviti, a zapomena chvílkou na vazby, nutil se k povstání; leč převrhnuv se opět a udeřiv o tvrdou dlažbu, zpamatoval se, v jakých až dosaváde rukou se nachází.

„Neptejte se na mne, drahý pane!" odpověděl dobrosrdečný pacholík, vida jinocha v oděvu panském takto spoutaného, a postaviv rychle kahanec na zemi, jal se pozdvihovati ubohého vězně a odlehčovati mu v nepohodlném ležení. — „Neptejte se na mne, drahý pane! a vyjevte mi raději hezky zčerstva, neříkáte-li panu Kutnohorskému mincmistrovi: strýčku? — Nekoukejte

na mne tak nedůvěrně — mluvili jsme dnes o vás; a já“ — přitom se pozorně ohlížeje, ústa svoje Janovskému až k samému uchu přiloživ, potichu doložil — „já tu na mou věru nejsem, abych vám ty proklaté provazy ještě pevněji utáhnul.“

S radostným podivením poslouchal ho Janovský; slova pacholíkova zněla tak důvěrně, že nebylo lze pomysliti na podvod a zradu. Brzo se ushodli — z přepjaté svědomitosti a pouhé nezkušenosti najatý nástroj pana mincmistra i téhož po svobodě toužící příbuzný. Útěk byl tím znamenitým hřídelem, okolo něhož se celý jich horlivý hovor otáčel. Na okamžik nemohl se Vojtěch s jatým Horníkem na venek odvážit, byloť se jim báti jistého prozrazení; leč poručivše věc rozhodujícím rukoum vyššího řízení, rozloučili se slovem nadějným i důvěrnějším, nežli by se za jiné příležitosti bylo dělo mezi sprostým pacholkem a urozeným rytířem.

Vojtěch povoliv, co možná, svázanému jinochovi tuhé vazby, s upřímným slibem brzkého navrácení se opět cestu nahoru nastoupil. Pozorně zastrčil opět hřmotnou závorou uzounká dvířka, a po prstech se bral vzhůru chodbou, sotva na půl druhého lokte širokou, k opuštěnému Rapotovi. Ouzkost jakási ho nyní pojala; byloť mu, jakoby byl lidský hovor v klenbě nad sebou slyšel. Srdce

mu hrozilo vypuknouti žebrami; proniklať jej hrůza, že je snad vyzrazen.

I nebylť se pacholík bystrého sluchu zmýlil; — vystoupiv výše nabyl přesvědčení neklamného, že se lidé na stanovišti jeho nacházejí, kteréž on byl, nevěren slibu Markytě danému, nedávno opustil. Nohy se začaly pod ním třásti; slabotou, povstalou z leknutí, musel se opříti o chladnou zeď. Zhasiv kahanec, spočinul na stupni několik okamžení ve tmě, dokud se mu nebyla opět navrátila přirozená odvaha. Krokem ploužívým třel se pak okolo stěny ke dveřím hořejším, na nichžto až dosaváde ani pohnuto nebylo hromadou neplatných nástrojů táborské udatnosti. I osmělil se přilezlý pacholík za touto hromadou pozdvihnouti hlavy, a poslav zpytajících zraků po klenbě, spatřil dva Sionské pacholky, kteří sem byli hrubé máry a na nich ledabylo z prken sbitou rakev přinesli a nebožtíka Rapotu do ní vkládali. Smolou zapáchající pochodeň hořela zavěšena ve zvláštním kruhu na stěně, podivnou tmavočervenou záři po klenbě rozlévajíc.

„I nejde to nijakž, Bartoni!“ slyší teď Vojtěch prvního pacholka mluviti. „Ta bledá paní s kosou mu přepodivně klouby vyvrtila — nijakž ho nepřipravíme mezi těch šest prken.“

*

„Nu, tedy vyrazíme tohle u nohou,“ prohodil druhý. „Ať se kluk natáhne.“

Silnou ranou vyletělo prkénko, Rapotu položili v poslední to chudé lůžko, víko nad ním přiklaplo, a po rakvi i kolem dolů po marách se rozprostřel starý zbrojnošský plášť, o němžto pro špínu a záplatu těžko bylo rozhodnouti, jaké barvy se byl dostal z rukou krejčovských.

„*Requiescat* — říkává, tuším, náš pečlivý duchovní správce Prostředek,“ zažertoval si nyní pacholek první, rukou se nad rakví křížem a křížem oháněje. „Já z mého dílu přeju ubožátku trpaslíku, abych ho, sejdu-li se s ním v ráji, shledal vytáhlejšího.“

Hlásníkova na vysoké věži trubka přetrhla třepetavým zvukem další rozprávku. Poznalť pacholci příjezd domácího rytíře, a měli se k odchodu.

„Nechmež mu zde zatím tu hromnici,“ vece Bartoň, okázav na hořící pochodeň. „Tuším, že mu již ani přes dnešek noclehu na Sioně nepopřejem. Velemoudrá matka chce ho ještě dnes doprovodit na kropenou zemi. Lehké odpočinutí pod svěcenou vodou!“

S těmito slovy se odstranili pacholci, a Vojtěchovi bylo bezpečně vylezti z podzemního průchodu. Arci že ještě, jistou již nohou stoje u Rapoty, váhal — zdali by zase k Janovskému s důležitou

zprávou se navrátit, zdali by dřív na hradě jistoty nabyti neměl. Podivní rozmyslové honili se mozkem jeho, co byl pacholky o pohřbu Rapoty mimo hrad mluviti uslyšel. Nevědělť arci až posud, co aneb jak se mu povede; avšak i slabý naděje zásvit naplniv ho novou odvážlivostí, že Horníka zajatého vysvobodí, velel mu doufati.

10.

Na večerní obloze skvěla se již nesčíslná světla. Okna hradu Sionského leskla se také září nadobyčejnou. Byltě si pan Roháč vzácných i hojných hostů přivedl, a seděl s nimi na velké síni za stolem, u pěnících se číší a plných mis. Dnešek se byl nepochybně šťastně ukončil, neboť žertem se otvírala ústa domácího pána; oko jeho radostně jiskřilo. Hlučný hovor trval při veselém kvasu.

„Což pak se ten kluk ještě nenavrátil?“ tázal se Roháč, s tváří po víně rozohněnou, šedivého Krvoje, jenž tu rozkazy dával sluhům, přinášejícím jídla a pití.

„Navrátil se, rytíři! a čeká jen pohodlné doby, aby tě zpraviti mohl o poselství svém.“

A za malou chvíli vstoupil pacholík do síně, nelekavým okem probíhaje veškeré shromáždění přátel Roháčových.

„Na jaké oprátce tě držel ďábel, že jsi mne nadarmo čekati nechal do samého poledne?“ zahřměl naň rytíř, zprudka se vzchopiv u stolu. „Nechtěj, aby prazvolna přízeň moje za tebou kulhala, třeba by tě dříve kvapný můj hněv zadávil.“

„Já se mu pěkně uhnu, pane rytíři, a přízni vaší poběhnu v ústrety,“ odpověděl Vojtěch s polovičným usmáním, povstalým z jakési drzí odvahy. „Co jsem dneska bez vašeho rozkazu, na vlastní útraty podniknul, stalo se péčí o vaši střechu, pod nížto se mi po tři dny velmi dobře spalo. Páni Horníci, ti hrudotluci, chystají na zdi Sionské několik set pěstí, a jestli že vám ty rozviklají, lehko se i střecha pokácí.“

„Ha, ďáble! ať přijdou!“ zvolal na to Roháč. „Čím dřív, tím líp, tím dříve se rozvine vítězná korouhev naše!“

„Tím dříve budeme slaviti na Sioně svatbu!“ zvolali jedním hrdlem shromáždění pijáci.

„Ať je zdráva nevěsta Sionská!“ řičel jazykem blebtavým Smil z Rabšteinky, a číši pozdvihna, taktéž učiniti dal všechněm znamení. Číše zněly jedna o druhou, a ohromné „Zdráva buď nevěsta Sionská!“ zaznělo mezi kamennými stěnami.

„Budiž zdráva!“ zaplesal ženich, pomněním na spanilou dívku a šťávou Pražských hroznů na

nejvýš rozčilen. „Tři sta šedesáte pěkných dnů dal bych za tu hodinu, kdyžto bych mohl veškerou silou beder svých Lidmilu k sobě přivinouti!“

„Přiviň ji, přiviň!“ výskali rytířové ostatní, a vespolek vstavše s pozdviženou číší, připíjeli hospodáři, veselou svatbu mu přejíce.

„Kazatel Prostředek tě dnes zasnoubí,“ ponavrhnul mezi všeobecným výskotem Boček Ledecký, duchovnímu správci Sionskému, taktéž hodujícímu s rytíři, důvěrně na rameno poklepávaje. „Tatík náš není srdce tvrdého, by neřekl: Mějte se a množte se!“

„Ať se vystrojí a uchystá nevěsta moje, ta spanilá, kamenná slečna Sokolovská!“ zvolal na to s planoucím okem Jan Roháč, nic jiného na mysl zplameněnou sobě nepřipouštěje, leč jak by zžírající v prsou požár uhasil. Zvolal tak, a již již s hlavou těžkou, s nohama motavýma Krvoji velel, zpraviti slečnu o jeho rozkazu.

„Slečna tuším že postonává,“ osmělil se stařec namítnouti, chtěje pánovi, až by opět vystřízlivěl, ušetřit lítosti. „Nešťastná matka Rapotova jí z večera byliny svářela.“

„Ať je sama vychlastne, ta čarodějná, ohavorodná dračice!“ odpověděl nevrle Roháč. „Holubičku svou sám si nakrmím. Hejsa, ďáble! pusť

se za ní — anebo ti křídel zapůjčím!“ — Pádný meč jeho fičel sluhovi kolem hlavy.

Mrzutě, s ouzkostným tušením bral se Krvoj ze síně.

„Nech mne vůli Roháčovu vyřídit,“ ozval se venku vedle něho hlas. „Markytu znám, a promluvím s ní, jakby moudře bylo, připraviti Lidmilu po vůli pana Roháče.“

A nežli Krvoji možno bylo dáti odpověd, byl ho Vojtěch za ruku chopil, a postrčiv jím na zad, spěchal hradem ke komnatám ženským.

Jako noci předešlé, an se byl k nim s půlnocí pan Roháč přikradl, byly také dnes již dvéře zavřeny, a v první komnatě na modlitbách dlela letitá služka.

„Musím promluviti se slečnou,“ hlásil se Vojtěch. „Páně rytířova vůle mne k ní posílá. Musím také promluviti s Markytou. Vyřiďte jí, že ji o to slovem ubohého Rapoty hoch Vojtěch žádá.“

Jako noci předešlé, an byl neskrotitelným plamenem vedený Táborita na práh té panenské svatyně vkročil, seděla také dnes Lidmila u stolu. Markyta o Rapotovi sotva zaslechnuvši, se sedadla podle ní zprudka se vzchopila, pacholíkovi na stráži zůstavenému v ústrety spěchajíc.

„Vojtěše, ty jsi zlomil pouto slibu svého,“ jala se s bědujícím názvukem příchozího vítati, „prasklit úvazkové mezi matkou a dítětem —“

„Aj nechejž, milá Markyto, úvazků, o nichžto nevím,“ skočil jí Vojtěch do řeči. „Jáť přicházím, abych ukoval pouto, ježto by nás všechny silněji vázalo k životu a radostem. Zastři vás milost Páně, slečno čili nevěsto, a co nevidět, naše šlechetná paní rytířko“ — mluvil dále, ukloniv se jakž uměl zdvořile před slečnou Sokolovskou. — „Nu, nu! nemračte tak své bílé čelo! Já za to nemohu, že s vámi pan Roháč ještě dnes svatbu slaviti chce. Také mu to za zlé nemám, milá slečinko!“

Jako se stádečko tichých beránků ohlasem vlčího vytí na vše strany rozprchuje: rozprchnul se návěštím Vojtěchovým pokoj, až dosaváde trvající mezi shromážděnými dívkami. Leknutí a bázeň střídaly se v prsou jejich. Družky slečny Sokolovské lomily rukama; Markyta stála nepohnutě, s tvářema na smrt ubledlýma, s očima skalnatě o zemi upřenýma. Lidmila, ta hvězda, o nížto se hrůzonosný mrak pokoušel, ta skála, na nížto se posud divá vlna Roháčovy vášně rozrážela, nyní v rozhodujícím okamžiku zdála se, že rukou mocnější v kořenech se viklá.

„Otče nebeský! ty spravedlivý, milosrdný soudce lidských poklesků!“ tak zvolala třesoucíma se rtoma, u prostřed ložnice na kolena sklesnuvši. „Ty strašný mstiteli! kterýžto s metlou rychle stí-

hající za hříchem kráčíváš — Otče nebeský! ve tvou ochranu se utíkám před záhubnou myslí zaslepeného muže! Otcové moji vylévali krev pro čisté, objasněné slovo tvoje; statek na obět přinášeli k zahájení slávy tvé —“

V tom jí Markyta rukou zacpala ústa. Slova dívčí byla ji vytrhla z tuhého ustrnutí.

„Nesmyslná!“ zakřikla Lidmilu. „Nevolej slovy rouhavými z jasna nebes blesky na kacířskou hlavu svou, a děkuj tomu soudci milosrdnému a spravedlivému, jestliže se právě oko jeho od tebe obrátilo. Milosrden jest — nebyl by mne postavil podle tebe. Spravedliv jest — nebyl by mne postavil podle Roháče. Vstaň, spanilá švegruško!“ mluvila dále, a zrakové její zářili neobyčejnou odvahou. „Hotov se k veselému sňatku! Přiveduť já pánu Sionskému nevěstu, jakéž nikdy nezasloužila pravice, ježto syna mého v smrtící ocel uvrhla.“

Krátkých několik okamžení spočinula Lidmila v náručí Markytině; avšak bylo těch okamžení a slov ubohé ženy dost, aby ulekaná dívka opět pevnější mysli nabyla.

„Nemluv mi o sňatku, proti němužto se duše zpouzí, jako proti mukám jízlivého pekla!“ zvolala, Markytě se z loktů vinoucí. „Bezbožnou, zlolající drzostí překvapena, zaslíbila jsem se Roháčovi pod jedinou výminkou — osud svůj

jsem zavěsila na osud své utlačované víry, a z ložnice této mne k oltáři nepovede žádný, komu libovolně ruky nepodám, bychť i před novým náběhem drzosti uschovati se měla v této hlubině.“

Rychlou rukou odtrhnuvši okno, a na židli pod ním stojící se vyhoupnuvši, jednou nohou stála již již na okně, přepnutá na venek, jakoby k odvážlivému, na smrt odhodlanému skoku. Úzkostné zkřiknutí ozvalo se v ústech přístojících ženských i pacholíka Vojtěcha.

11.

Dlouhá byla rozmluva v komnatách ženských, horlivá ve všech ústech. Rozvažování, slzy, návrhy a stýskání střídaly se mezi jich obyvateli. Hodná doba uplynula, nežli se za Vojtěchem dvéře u ložnice zavřely. — Starý Krvoj byl zatím před nimi netrpělivě obcházel.—Na velké síni byla veselost vystoupila na stupeň nejvyšší, an se do ní Roháčův posel i se zástupcem svým od spanilé nevěsty opět navrátil.

Skokem rychlým postavil se proti Krvoji ženich horoucím plamenem podjatý, jazykem těžkým jektaje otázku: „Nu, co dělá holubinka? Urovnává bílá křidélka?“

„I což — urovnává křidélka!“ přejal řeč Vojtěch, starému strýci ani promluviti nedaje. „Ona

se nemůže dočkati, až se okolo ní zatočíte a svatební jí zavrkáte.“

Hlasitým smíchem dal Roháč na jevo, že se mu odpověd líbí. „A ty sám, neopeřenče, o poselství jsi se opět pokusil?“ tázal se chechtavě. „Aj, ďáble! totě se musím nejen tobě o záplatu postarat, a jiným, šlechetnějším poutem chytré služby tvoje sobě připoutat; ale i naší povolné nevěstě musíme něco k zalíbení učinit. Nepodá prý Roháčovi ruku dříve, až se bude korouhev naše pod nebem vítězně vznášeti! Ha, ha, ha! Vzhůru, přátelé! utřete si vousy!“ mluvil dále, obrátiv se k hostům rytířům. „Noc je teplá, jako nevěstino lože, jasná, jako oko po svatební noci! Dovolímeť dechům nočním zahrati si s naším praporem, a posel náš zatím ať zkusí, jakou váhu má!“

Hlučně vstávali hosté pijáci, an se tu chodbou k veliké síni hlasité bědování ozvalo. Divokým krokem přihnala se Markyta.

„Vydej mi mládě, ostrodrápý jestřábe!“ obořila se na Roháče. „Peklo rozbilo této noci hříchuplný stan svůj na hradbách Sionských, a já se musím vynesti z hnízda toho dříve, nežli je zahalí v mrákotu věčnou!“

„Vyveďte ji z brány a plemeno její vyneste za ní, jakož jsem jí přislíbil pro památku bratra Sokolovského!“ zvolal Roháč, odtrhna se zdivočilé

ženě. „Ať nepobývají duše chlebem vykrmené, kde se z kalicha přihýbá. Hejsa, pacholíku! dejž panně Markytě počestný průvod!“

Ještě hořela pochodeň v malé, úzké klenbě, hradní zásobárně, když do ní nešťastná žena s Vojtěchem opět vstoupila. V okamžiku sletěl záplatovaný příkrov s hrubé rakve, víko odlítlo, a s hlasitým pláčem vrhnula se ubohá matka na hocha, vtěsnaného v lože uzounké.

„Probuď se, probuď, beránku!“ volala, líce svoje v prsa Rapotova zarývajíc. „Otevři očinka, budu tě voditi mezi vonné kvítí!“

Vojtěch zatím pozorně za sebou zavřev, rozsvítil kahanec, a rychlým krokem spěchal v podzemní klenutí. „Hodina prchá, pane rytíři!“ pravil tam, a radostně překvapenému Janovskému vazby přeřezával. Sproštěn těžkých úvazků stál tu nyní arci Horník šlechetný, ale nová bolest, následek přetuhého spoutání — náramná slabost — rozpalovala i mrazila mu mohutné oudy. Mrákoty zastíraly zrak jeho; muselť se pevně Vojtěcha držeti, vedoucího jej po úzkých schodech nahoru.

„Dejte synáčkovi svému poslední políbení, paní Markyto!“ promluvil pacholík v hořejší klenbě. „Ustelemeť mu zatím v jiné komůrce.“

Pronikavé zkřiknutí, jakoby vyraženo smrtelnou ranou, vyletělo ze rtů Markytiných. Silnou

rukou ji musel Vojtěch odtrhnouti od mrtvého syna. Co v nápadu šílenosti vrhla sebou nešťastná, každým i jemným dotknutím roznícená žena k nohoum Janovského, až dosaváde v obdivu se kolem ohlížejícího.

„Rozviňtež vítězoslavný prapor Páně!" zvolala, ruce pevně ovinuvši okolo kolen užaslému jinochu. „Probuďte hlas trub andělův po všechny věky hřímajících! Přinášímť vám v obět krev těla svého, duši ducha svého. S Bohem, nový můj synáčku!" zlykala dále, vzchopivši se a strnulého Horníka násilně k ňádrům přivinuvši. „Pamatuj na svou matinku!"—dořekla, a krokem přechvacujícím-se vyletěla ze dveří.

Vojtěch zatím byl se uchopil Rapoty v rakev již uloženého, a silou dosti zkušenou ho ze šesti prkýnek vyzvedna, nešťastné to plémě na bedra si naložil a na podzemní schody ukryl; dvéře zavřel a rozloženou kolem zbroj opět na hromadu naházel.

„Pan Roháč by pochopům svým radostné posvícení ustrojil, kdyby mne při tomto díle zastihnul," jal se na to rychlými, polotajenými slovy mluviti. „Zdálo se mi ale, že dobře činím, an jsem strýci vašemu ve službu se podrobil a zvláště na vaše osvobození bedlivý pozor dáti přislíbil. I splnil jsem, co se náhodou dalo dělati.

Tuto vizte prázdnou rakev; za čtvrt hodiny přivedu pacholky, aby nebožtíka v ní z hradu odnesli. Máte-li chuti, být nebožtíkem, pane rytíři, já vás doprovodím s upřímným pláčem až ke hrobu."

Rozjasnilo se bratrovci mincmistrovu. Nový život zňal se ve šlechetném Horníku. Přičinilť se, upřímnými slovy vděčnost svou projeviti Vojtěchovi; avšak u prostřed blahého pocitu vyvinul se mu z hlubokých prsou těžký vzdech. Bylotě to zpomenutí na drahou Lidmilu.

„Neviděl jsi na hradě cizí slečnu?" tázal se pacholíka; tento však po všech stranách pozorně sluch napínaje, s prostosrdečným úsměchem prosil, aby se o slečnu nestaral, jestli že mluví o Sokolovské. Pobízelť jej, aby se do rakve natáhnul. S podivným pocitem uložil se jinoch mezi ta osudná i prázdná prkýnka tak, jak mezi nimi oudy stěsnati mohl. A sotva že času zbylo, umluviti se ještě, jakby z rukou pacholků vyváznouti bylo, položiti živé mrtvole na prsa meč, a přikryti ji chatrným příkrovem, an u nohou daleko z rakve vyčouhala: ozýval se již již hovor přicházejících pacholků, ustanovených to nosičů.

Hrubé klení ve čtverých sprostých ústech táborských bylo pohřebním zpěvem úzkostně oddychujícího jinocha v rakvi. Brzo spočívaly máry na silných ramenou, a pádně si vyšlapující nohy ubí-

raly se s nimi z úzké klenby. Přede dveřmi čekala Markyta, hluboko zahalená v černé své roucho.

„Zpusťte jen hodný nářek," vece k ní potichu Vojtěch. „Co se mne dotýče, já vám dle možnosti také pomohu." A v podivném dvouhlasu zaznělo bědování po Sionském náhradí. Pacholci Roháčovi jednak se smáli, jednak i kleli.

Nebesa se chystala k bouři. Hvězdy byly zamhouřily své jasné oči, černošedou rouškou zahalivše tváře. Těžké mraky věžily se na západní straně. Mrtvost, jakkoliv poněkud ochlazována nočním větříkem, tížila krajinu. Neobyčejné bylo podívání na sbor, vycházející z brány Sionské. Z předu kráčel pacholík s pochodní, podle něho černá ženská postava; za nimi pak čtvero pacholků, nesoucích rakev s hrubým příkrovem. Pacholík mluvil se ženskou slovy tichými; pacholci hlasitými slovy ulevovali mrzutosti své.

Zastavili.

„Kůže nám tuším promokne až na dno," ozval se jeden z pacholků nosičů, narovnávaje si zadek a okem po nebesích se toče.

„Aby si hrom takovou lázeň vysušil!" zabručel druhý, „anebo i s trpaslíkem panchartem zaryl do ledvin země!" doložil třetí.

Matka Markyta začala vesti pronikavý nářek, ruce vysoko k nebi rozprostírajíc; Vojtěch domlou-

val pacholkům k rychlejšímu kroku. Opět se vznášel vysokým potem se pachtící Janovský na čtyrech ramenech, i opět postaven byl na zem k odpočinutí nosičův. A po třetí stály máry na kamenité cestě. Bylit se s nimi až na patu vrchu dostali, s něhožto se kolkolem Sion ohlížel. Před nimi, za nevalným údolím, na návrší protějším, černal se chrámek. K jeho zdem, byla si na Roháči vyplakala Markyta, aby pochovati dal synáčka.

„Seschnouti by mně musel hnát, který bych ještě k jedinému kroku natáhnul!“ zaklínal se při třetím odpočinutí jeden z pacholků nosičů, mrzutě si utíraje široké, zapocené čelo.

„Jenom si dodejte srdce, slečno!“ zašeptal mezi tím Vojtěch k černorouché podle něho ženské postavě. „Malé okamžení ještě, a jsme na suchu.“

„I vyklopme promrzelé břemeno zde na prostřed cestě, a navraťme se k plným svatebním žbánkům na Sion!“ odpověděl nosič druhý prvnímu. „Ďábel o potvorné tělo hrubě stát nebude; a duše — má-li jakou — bez toho s ním už večeří.“

„Aj, ty bohaprázdný Bodroni!“ zkřikl Vojtěch, jakoby pacholkovými slovy nanejvýš uražen. „Nebojíš-li se, že se duch jeho navrátí v tělo, a tebe poleká?“

Pacholek ale nedbaje slov pacholíkových, uchopil se příkrovu, a ostatní touž mírou jali se pomáhati, jakby rakev co nejrychleji vyklopili z mar na holou zemi. Vojtěch pokynul průvodkyni své, a tato dadouc se do vřískavého křiku, s roztaženýma rukama, rychlým během zmizela v temnotách nočních.

„Duch! duch!“ ječel Vojtěch, a pochodní mrštiv do hustého křoviska, vytasil meč. Víko na rakvi odlítlo, vysoká postava se ztyčila na prkenném, posledním tom loži, a mezi překvapenými, polekanými a hned i na útěk odhodlanými pacholky otáčel se Horník Janovský, a meč jeho krvavě brázdil po jich oudech. Smrtelná hrůza okřídlila Táborům nohy; ženoucí se do vrchu klopýtavou nohou žalostné ryky vydávali.

12.

Skvostnějšího osvětlení neviděla kaplice Sionská, jako této noci; neviděla tu veselejších tváří, jako této noci. Bylot, jakoby veliký požár tisícerým jazykem olizoval její stěny; kolkolem stálo množství pacholků, v pravici i levici držících hořící pochodně. Hlasitý hovor, volání, napomínání rozléhalo se mezi zástupem. Bylo to shromáždění, jakoby k plesu na místě veřejném, nikoli k činu

zbožnému na místě posvátném. Nový proud rudé záře vinul se otevřeným vchodem; nový sbor s pochodněmi svítil hostům, ženichovi a nevěstě. Všechněm hořely tváře po zažitém víně v zdivočilém veselí; všechněm dopadaly nohy nerovně na zemi. Žerty poletovaly ze rtů na rty, a pan Roháč nejsladšími slovy hledal průchodu k srdci nevěstinu; nejraději ale byl by ochlazení hledal na medových ústech dívčiných.

Nevěsta, a za ní družky její, kráčela krokem volným, tichým podle ženicha; slova nepromluvila, hlavou ni v pravo ni v levo nezatočila. Oděná rouchem, pokudž na kvap a na hradě cizím, na šperky ženské nepřipraveném, možno bylo, nejúpravnějším, brala se s tváří, hustým závojem zakrytou, k oltáři. — Zasmušilý stál tam duchovní pastýř Prostředek.

„Vyklop na nás požehnání svého plnou míru,“ volal naň Roháč, motající se ještě prostředkem kaple. „Z vděčnosti povolím tobě příjem na devatero nejjadrnějších holek, jakých sobě k obsloužení vybereš na čtyry míle kolem Sionu.“

A jakž se byli hosté před sprostým oltáříkem rozstoupili na dví, vstoupil ženich spěchavou nohou na stupeň, kdežto jej očekával duchovní. Avšak nejistá noha jeho sklouzla s těžkým tělem s hladkého kamene, a ráznou tíží svalil se pan

Roháč na blízkého muže, stojícího zde s pochodní. Plamen zasáhnul pás, převěšený přes prsa, a jako z hlubokého, děsného sna trhnul sebou rytíř, kvapnýma rukama umačkávaje napálený pás. Nebyloť chytilo, nežli roztřepená v koncích lněná šňůrka, kterouž byl s krku sejmul příteli Sokolovskému, soudem císařským utracenému.

„Zlé znamení!“ zvolal Prostředek s názvukem výstrahy. „Odlož zasnoubení na čas pohodlnější.“

„Neodložím!“ zařičel Roháč, a krev se v prsou jeho vařiti začala hněvem náhlým, neboť nenáviděl odpor, a na mysli mu tanulo, jakou se přísahou byl zavával při lněné šňůře. „Neodložím — nikoli! Dlouhá dvě léta mne trápila žízeň upalující, a se rtoma u čerstvého pramene měl bych ústa zatínat? Čiň, čemu jsi se naučil, pastýři Prostředku! Já učiním, k čemu mne vede můj Bůh!“

A dobouřiv takto, skočil skokem dlouhým k nevěstě, a otočiv rameno kolem jejího těla, k ňádrům ji mohutně přivinul; ale rázem jakoby jej byla zničujícím dechem ovanula studená smrt, zarazil se v žilách jeho proud krve, leknutí a hrůza osypaly mu tváře sněhem. Trna po všech oudech, třesoucí se, zvědavou rukou odhrnul nevěstě hustý závoj. Nové leknutí — nová hrůza deštily na ženicha devaterým tokem.

Bez pohnutí, s okem vpadlým, svítícím co lampa v hluboké, tmavé sluji — s tvářema ubledlýma, beze všeho výrazu a života, stála před ním — nešťastná Markyta.

13.

Bouře byla na Sioně. Štěkání psů, řehot koní, břinkot zbraně, klení pána, volání hostů kříž a křížem potkávaly se mezi hradbami. — Živlové vedli válku nad Sionem. Klikatí bleskové ojasňovali tmavou noční cestu třem osobám, potně se ženoucím od hradu táborského k hornímu městu, Hoře Kutné.

„Jen ještě několik okamžení!“ volal Vojtěch, pacholík ze služby Roháče, druhé dvě osoby k rychlému kroku za sebou pobízeje. „Vítr přináší za námi štěkot psů a dusot koní, vyžraných pící táborskou.“

Podpíraje, co možná ve chvatném spěchu, ženskou postavu, vykračoval za ním jinoch Janovský, meč obnažený nesa co pevnou hůl k potřebné podpoře.

„Mstiteli! věčněvládný — ty nad hlavou naší právě se objevující! Ty pomožiž postaveným v úzkostech!“ takto úpěl šlechetný Horník, vida i cítě,

že soudružce ubývá síly. „Lidmilo! anděle můj! kratinké ještě okamžení, a pevná brána se zavře za námi. Tamto viz! osvětlené okno — to jest branného světnička!“

A již již se černá před nimi bašta na Čechovském předměstí; jinoch za sebou vleče zmrtvělou děvu. Vojtěch tluče na bránu, Janovský volá na branného i obírá se s omdlelou v náručí jeho dívkou. Rozevrou se menší, postranní dvířka; městský sluha vítá šlechetného jinocha, pomáhá dívku dovesti do sprosté světničky k potřebnému odpočinutí — k blaženějšímu procitnutí. — Menší dvířka opět zapadla, a nadarmo zuřil se sborem svým přede zdmi města starověřícího pan Jan Roháč, neustupný hajitel kalichu. Nezvedlať se mu tenkráte svatba na Sioně.



Prkoš Bilinský.

Povídka z dějin domácích.

(Psáno roku 1832.)

1.

Leta Páně 1051 držel se v Praze na knížecím hradě veliký, neobyčejný soud, za oněch časů *cuda* nazvaný. Na zlatoskvělém stolci seděl kníže Břetislav, jakožto cudař čili nejvyšší soudce, a vedle něho leskli se do půl kola vladykové a pánové z celé Pražské župy, jakž je sem byla buď povinnost přivedla, anebo zvědavost přihnala.

U prostřed klenuté síně seděli na malých dubových lavičkách dva muži, a ti byli příčinou dnešního shromáždění tolika znamenitých kmetů a samého knížete.

Jeden z mužů těchto byl asi pětačtyřicetiletý, vysoké postavy, hřmotných oudů a plného zdraví. Oči se mu v zatemnělé tváři koulely jako blesky po temných, bouří obtěžkaných nebesích, hrdě běhajíce po veškerém množství. Vzezření jeho patrně jevilo, že se mezi znamenité pány české počítá; nádherný šat a draze protkávaný pás byly důkazem velikého bohatství. Byl to Prkoš, pán Bilinský.

Asi pět kroků od něho seděl druhý muž — sedmdesátiletý stařec, vlasů šedivých a čela vráskovitého. Hlavy a těla pro stáří již ani narovnati nemohl. Kdykoliv se však poněkud vzchopil a na četné vůkol sebe shromáždění pohledl, svítila tichá mírnost z očí jeho. Lišil se i šatstvem od souseda svého; dlouhý kabát s volnýma rukávama, i široké nohavice jeho, byly zhotoveny a střihnuty dle obyčeje šlechty nemožné.

Kníže Břetislav i veškerý sbor pánů jevil znamenité účastenství s oběma, a jakmile Pražský cudař povstal, chtěje příčinu dnešního soudu zřetelnými slovy pronesti, utichnul všechen až dosavade mezi množstvím trvající šumot. Na to začal Pražský cudař takto mluviti:

„Nejslavnější kníže a pane náš! — i vy českého knížetství slavná podporo, stateční pánové a moudří kmetové! — příčina dnešního soudu jest žaloba starého Samostříla z Černých Borů na Prkoše, pána Bilinského.“ —Potom se obrátil k starci u prostřed síně sedícímu, a ptal se ho: „Moudrý Samostříle! trváš dosavade při své stížnosti?“

„Trvám,“ odpověděl stařec; „neboť nemohu práva a statku svého na čas jinak proti nepravostem hájiti.“

„A což způsobilo různice mezi muži, kteříž by měli svorností svou lidu na příklad sloužiti?“

otázal se nyní Břetislav. „Což jest — mluv, hlavo moudrá! co tě proti milému nám Prkoši tak popudilo, že jsi věc ve své župě v pořádek uvesti nemohl a žalobu svou až před nás přinesti musel?“

I vzchopil se šedivý Samostříl, a jednak uctivostí před knížetem, jednak aby slova jeho po síni lépe zazněla, stoje počal mluviti:

„Dobře vám známo, Čechové, že neoplývali otcové moji bohatstvím, jakovým se v naší vlasti méně slovutní honosí, než byli jsou moji předkové. Skrovný hrad u prostřed dvou malých vesnic bylo jediné dědictví, ježto jsem po otci nastoupil. I popustil jsem správu a řízení statku svého muži spravedlivému, a vypravil se vedle touhy srdce svého do služby ke dvoru knížecímu i setrval v ní, dokud možno bylo mečem nebo hlavou sloužiti. Jiné rozkoše nepoznal jsem, než laskavosti a přízně otců tvých, slavný Břetislave! Po pokladech netoužil jsem, a střídmost lahodila mi více, než veliké kvasy. Ustavičné meškání při povinnostech bránilo mi zabývati se s přátely; dívky se mi vyhýbaly jako necitnému vojínu — a tak jsem v šedesátém roce věku svého poznal s bolestí, že samoten stojím na daleké zemi, opuštěn v stáří, bez přátel a bez dětí!“

V žalostném pohnutí zamlčel se stařec, a teprva po chvíli hluboko si oddechnuv, začal horlivěji zase mluviti:

„I zastesklo se mi v síních knížecích. Touha po hradě otcovském a po místech mého jinošství hlasitě se ve mně ozvala. Ustanovil jsem tedy při sobě, že se na hrádek svůj navrátím a mezi lidem svým život dokonám. Lid poddaný mě radostně přivítal, já pak byl mu od té chvíle až podnes otcem pečlivým, se sousedy drže stálý mír. — Okršlek můj vztahuje se ku krajině pána Bilinského. Také o jeho přátelství jsem tedy se ucházel, doufaje, že u mocného souseda záštity proti všelikým cizím úhonům naleznu. I byl v skutku také dlouhé časy pilen našeho závazku, dle něhož mezi námi nikdy různice vypuknouti neměla. Nyní ale, kdežto by mu uzralé, zkušené stáří tím živěji na mysl uváděti mělo, že utiskování chudých mužů mocného hanobí, kdežto by dle moci své měl býti nás všech ochráncem: nyní pouští neskrocené vášně svoje z uzdy a vlastní rukou počíná tiché blaho okolních dědin rušiti. Zaslepen honbou náruživou pošlapal role moje i lidu mého. Nadarmo jsem žádal náhradu — nadarmo prosili poddaní moji: fenami je dal z hradu svého vyštvati. Mne samého, jenžto jsem přijel, abych mu nepráví představil, s úsměchem odbyl,

a celou dědinu zevrub obrátiti vyhrožoval, jestliže ho budu ještě déle obtěžovati. —

„Mnozí z vás mne znáte, statní Čechové, a vy mladší větve stromů šlechetných, slýchali jste snad o Samostřílovi. Jaromír a Oldřich, slovutní otcové tvoji, mě slyší, slavný Břetislave, že jsem býval prvním, kde meče břinčívaly, a prvním, kde se vítězství zablesklo. Tehdáž byla bujará síla v žilách mých, a pěsti se mi netřásly, an jsem zbraně se uchopil! Ale starý, seslablý sokol nemůže uchránit mláďata proti dravému krkavci, a hledá tedy pomoc pod perutí orlovou. Byl bych vznesl věc na Bilinskou cudu; ale nepřítel můj je župan Bilinský! — i vidělo se mi tedy nejmoudřeji uteci se k muži a soudci, kterýž na žádné důstojenství nehledí a jejž při soudu žádná hodnost nemate. K tobě tedy utekl jsem se, Břetislave, a nyní věc k rozhodnutí podávám. Učiň spravedlivost mně i lidu mému.“

Takto dokončil starý Samostříl, a překonán citem a dlouhou řečí, opět na sedadlo sklesnul.

„Učiním spravedlivost tobě i lidu tvému, hlavo moudrá,“ potěšil jej kníže. „Velebena buďtež nebesa, že jste mi dala moc potrestati každé násilí.— Prkoši! znáš se k tomu, co ti starý Samostříl za vinu přikládá?“

„Jakého tu třeba vyznání?“ odpověděl Bilinský s hrdým čelem. „Nezapírám, čeho se i knížata dopouštívají, jsouce zachváceni panskou rozkoší. Což na tom záleží, jestli se rolníku jednou žně pokazí? Takové maličkosti nepatří na věřejný soud.“

„Maličkosti?“ rozhorlil se Samostříl. „Maličkosti pravíš, necitelný člověče? Plameny, jimiž celá vesnice popelem lehla, nazýváš maličkostí? Nářek a bídu dvaceti rodin jmenuješ maličkostí? Zničený život lidský slove tobě maličkostí?“

„Cože jsi řekl, Samostříle?“ přetrhl Břetislav rázně řeč starcovu. „Celá vesnice že lehla popelem, a život lidský že byl přitom zničen? Nedej Bůh, aby se takové prostopášnosti po naší zemi bez pokuty páchaly.“

„Ať mi to vražedný palič zapře, nebojí-li se, že ho budou tisícerá ústa ze lži viniti,“ odpověděl stařec na Prkoše ukázav.

„Drž lépe jazyk za zuby, mluvíš-li o Prkoši, vetchá nádobo!“ rozpálil se pán Bilinský, hněvu ani u přítomnosti knížete déle zdržeti se nemoha. „Cokoliv jsem učinil, učinil jsem, abych potrestal nestydatost, s jakovou se luza rolnická o náhradu pokoušela.“

Jiskrnýma očima pohlížel Břetislav na hrdého pána, kterýž velikou drzostí skutek zlolající omlou-

vati se osměloval. Krví se mu zalily knížecí tváře, a na čele mu naběhla silná žíla. U velikém očekávání stáli kmetové okolo pána, až zvolal takto hlasem vysokým:

„Nezapíráš tedy, Prkoši Bilinský, křivdu, na cizí dědině spáchanou?“

„Čin svůj nezapírám, o křivdě ale nevím,“ řekl obžalovaný.

„Pošlapal jsi tedy role? Zapálil jsi dědinu? Zahubil jsi lidské životy?“

„Ptej se mně raději na skutky, jimiž jsem tvému otci posloužil.“

„Nevin se mi z cesty, hade!“ zahřměl Břetislav, a skočil se stupně, na němžto zlatoskvělý stolec stál. „Věrně v srdci chovám, cokoliv kdo otci mému nebo zemi učinil; Bůh mne ale opustiž v poslední hodině života, kdybych pro takové služby jiné hříchy prominul. Vás všechněch, kmetové shromáždění, ptám se, co zasluhuje, kdož rukou svévolnou na střechu bližního svého oheň nametal a život jeho zmařil? Odpovězte, pánové! Jaký soud vyřkli byste nad zlosynem takovým, byť i z nejšlechetnější krve pocházel?“

Tichost panovala po síni, když přestal kníže mluviti. Mnozí přítomní byli Prkošovi přátelé, mnozí opět z jiných důvodů nechtěli proti tak mocnému pánu se prohlásiti. I rozvažovali na

mysli, jaký nález by pronesli, aby oběma stranám i samému knížeti dle žádosti učinili.

„Bojíte se ze rtů vypraviti slovo, jímžto se máte za upřímné vyznavače spravedlnosti prohlásiti?“ jal se opět kníže mluviti, vida, že byl svým vyzváním celé shromáždění do nesnází uvedl. „Slyštež tedy ono slovo z úst knížete svého, kteréž se ničeho nehrozí, má-li spravedlivě učiniti byť i nejmenšímu svého národu. Slovo to je: *Smrt!*“

Leknutí rozhostilo se po tváři šlechticů při vyřknutí knížecím, ačkoliv při známé přísnosti Břetislavově nic jiného očekávati nemohli. Prkošem to trhlo, jakoby se ho byla smrt již dotknula. Levou rukou sáhl po rukověti meče svého a pevně ji zaťal v studený kov; pravicí ale popadl se za prsa, tiskl si žebra, z nichžto mu hřmotným klokotem srdce vyraziti hrozilo. Oči se mu vypoulily jako skleněné koule, stáltě krátkou dobu jako kamenný.

Jediný Samostříl se kvapně vzchopil a k Břetislavu se přiblížil.

„Pane, vezmi své slovo nazpět!“ zvolal hlasem úzkostným, kostlivé ruce před knížetem spínaje. „Nepřišel jsem, abysi škůdcovu krev prolèval. Jenom o náhradu jsem tě prosil — o náhradu za zkažený statek můj a lidu mého.“

Desaterá přímluva ozvala se na to ze rtů shromážděných pánů, a celý sbor hrnul se k rozhněvanému knížeti. Zatím se však i Prkoš zpamatoval, a jakoby byl s duše těžká pouta setřásl, počal se novou silou proti hrozící záhubě opírati.

„Stůjte!“ zvolal na šlechtice silným hlasem, jakýmž by se jiný člověk na soudní síni nebyl opovážil mluviti. — „Břetislave, pamatuj se, co počínáš! Český pán jsem, a vím, že bude v zemi české ještě moci, kteráž by práva mého zastala.“

„Odbůjníče!“ zahřímal Břetislav po smělých slovech jeho, až se hrůza na celé shromáždění sypala. „Nestydatý, hříšný odbůjníče! jakého chceš práva zastávati? Můžeš vinu svou upříti? Bůh nedej knížetství mému postáti, jestli bych tě na výstrahu všem podobným škůdcům v katovské ruce nevydal, kdyby nebylo přímluvy šlechetného Samostříla. Tentoť jest ale můj pevný, nezrušitelný úsudek — a doufáš-li práva svého jinak hájiti, veškerému národu tebe souditi poručím. Pošlapané rolí trojnásobně nahradíš, a popálené chatrče nejen otcům, ale i synům vedle nich znova vystavíš. K milosti mé pak se nehlas dříve, dokud nerozumnou hrdost neskrotíš, jížto jsi zpurně se opřel proti svému knížeti!“

Po těchto slovech hnal se jako bouřlivý vichr ze soudnice. Na prahu se však ještě zastavil, a obrátiv se, volným krokem opět se navracel. Hněv byl z jeho zraků zmizel, zarděná tvář nebyla více obrazem přísného soudce, slova jeho zněla z jemně pohnutého srdce.

„Čechové!“ řekl, knížecí ruce v pravo i v levo jako na smířenou podávaje. „Jaký to zlý duch počíná mezi vámi koukol nesvornosti roztrušovati? Máme se vespolek nenáviděti a hubiti? Pomyslete, jaká příležitost pro sousední národy k válce a utiskování! Dlouho-li bude trvati, a německá říše nás válkou obtíží. Žádostiva našich pokladů, ráda by i naše práva zlehčila. A není to nepřítel matný, malomohoucí. Krajiny jeho a země poplatné obklopují vlast naši skoro se třech stran, a pevně jako nerozbitnou zeď museli bychom své sbory spojiti, majíce mu statně odolati. A předce hle! kdyžto lid již k zbrani sahá a pod korouhev se staví, trýzní ho vlastní vůdcové, sami sobě zúmyslně odporují, a kníže své k hněvu popouzejí. Srdce mi puká bolestí, že musím trestati muže, jako jsi ty, Prkoši slovutný! Nemějte mi ale za zlé, Čechové, jestli jste se nadáli, že kníže nepravostem poshoví. Bez přísné spravedlnosti neobstojí chrám obecného blaha. Tak smýšlím — a takž i v čas potřeby pro vás vlastní život na-

sadím! Nechť je tedy schůzka dnešní obnoveným závazkem naší vespolné věrnosti, a tudíž bezevší zášti k domovu se navraťme.—Budiž přátelství mezi námi, Prkoši Bilinský!“ doložil na to s milostí vladařskou. „Učiň, co k zapravení způsobené škody potřeba; vlasti budiž věrným synem a na žalobníka se nehněvej. — Podej mu ruku, moudrý Samostříle!“

„Zde je má obě!“ zvolal radostně starý zástupce chudého lidu, a celým tělem se k Bilinskému přitlačil. „Toto upřímné stisknutí budiž mu důkazem mého udobření a opětného přátelství.“

Hrdý pán nezbraňoval sice, aby ho šedivý kmet za ruce uchopil, dobrovolně mu je ale nepodal. Škaredým okem hleděl pod sebe. Lidumilý Samostříl se však na to neohlížel, a srdečně potěšen jsa, že se mrzutý nesvár tak šťastně uskončil, Břetislavu žehnaje, zkřikl hlasem vysokým:

„Milost boží budiž s tebou, spravedlivý Břetislave!“ A veškerý sbor zvolal jedním hrdlem: „Sláva s tebou na věky!“ —

Prkoš vypravil se toho dne ještě z lidnaté Prahy k domovu. Zasmušilý jel na svém tmavém komoni; obočí škaredě stahoval, a dobou zubami skřípaje, ani slova nemluvil. Jenom jednou anebo dvakrát zdálo se služebníkům, že sám s sebou

rozmlouval; bylť to však pouze jednotlivé, nesrozumitelné zvuky, a jelikož se mu při nich ústa k divokému smíchu šklebila, soudili vesměs, že něco hrozného na mysli přemítá.

2.

Mocný pán po vší krajině okolo řeky Biliny a nejpřednější osoba v župě Bilinské měl jediné dítě, dceru Svatavu. Dívka, jsouci sedmnáctiletá, rozvíjela se nevýslovnými vnadami. Nevysoká, ušlechtilá však postava, půvabná plnost krásných oudů, růžové tváře, jiskrný zrak a dlouhé smědé kadeře byly jí okrasou tělesnou. S těmi se pojila však také spanilost duševní; vnadné tílko uzavíralo outlé srdce, ňádra se jí dmula panenskou nevinností, a z oka jí zářila milostná dobrota. Stálať jako anděl smírce po boku otce svého, kdykoliv bezuzdá prchlivost jeho hrozila meze spravedlnosti překročiti. Celá krajina vzývala ji co svou opatrovnici. Prkoš sám ji ošetřoval jako veliký poklad, doufaje skrze ni rod svůj k slávě přivesti.

Najednou však počala Svatava postonávati, a roznemohla se konečně tak, že nemohla z lože povstati. Nadarmo snášely se léky, nadarmo vy-

vařela se ze sílících bylin zdravodatná šťáva: kořen dívčího života den po dni vadnul, aniž bylo pomoci.

Toho času bral se okolo hradu neznámý jinoch, a pravil se býti žákem slavného lékaře. Jeho vážný pohled, temné, tajuplné oko, tmavý, dlouhý nevídaný oděv a povážlivá slova k tomu přisvědčovaly. Prkoši byla všeliká pomoc vítána; i svěřil tedy cizímu jinochu dceru nemocnou, a nežli se měsíc poznovu naplnil, začala se přičiněním neznámého lékaře dívka síliti.

Od této chvíle až do dne, kdežto se Prkoš vedle rozkazu knížecího na soud postaviti musel, uběhlo půl leta. Jinoch zdržoval se ještě na hradě, jsa jednak vděčností, jednak ještě mocnějšími okovy opoután.

„Zejtra se vydám zase na cestu!“ řekl stokráte sám k sobě; spatřiv ale Svatavu, opět na své předsevzetí zapomněl. — Bál se snad, aby se dívka poznovu neroznemohla? Čili se strachoval, že sám zastůně, pakli s Bilinským hradem se rozloučí? — Čeho však směl se neznámý, chudý jinoch nadíti, láskou chtěje pomýšleti na dceru přebohatého pána českého. —

„Zejtra se vydám na cestu,“ řekl k sobě opět, a pevně takto u sebe uzavřev, šel, aby Svatavě

úmysl svůj vyjevil. Dívka se procházela právě v zahradě.

„Spanilá Svatavo!“ jal se k ní mluviti — ale další slova uvízla mu na jazyku.

„Co bysi rád, milý Tusto?“ ptala se ho dcera Prkošova přívětivě. — „Jak? oči se ti kalí slzami? Pro Bůh, co ti schází, můj dobrodinče?“

„Tvé požehnání na další truchlivou cestu života mého!“ odpověděl jinoch, a padnuv před ní na kolena, ruku její na plamenná ústa přitiskl. — „Zejtra musím hrad váš opustit!“

„Cože pravíš?“ lekla se dívka a ustrnutím ucouvla. „Tusto, ty bysi nás chtěl opustit?“

„Hříšník musí z ráje prchnouti, dokud ho nezastihne mstitelná ruka Páně,“ odpověděl jinoch, zraky maje k zemi sklopeny. „Já se tady prohřešil, a nesu vinu přetěžce.“

„Ty že jsi tady se prohřešil?“ podivila se dívka.

„Není-li láska k dceři bohatého Prkoše hříšným proviněním?“ řekl Tusta třesoucím-se hlasem. Náhle ale, jakoby mu se srdce byl těžký kámen spadl, zmizela všecka nesnadnost a se zmáhajícím-se ohněm mluvil dále. Vzchopilť se při tom se země a blíže k Svatavě přistoupil. „Miluji tě, Svatavo! miluji tě vroucí, neskonalou milostí. Jako jasná dennice vzešla jsi nade mnou,

i musím se tvého světla držeti, nemám-li teď zahynouti v temnostech. Rod můj je rodu tvému roveň, děvo šlechetná; předkové moji jsou slavní, jako praotcové tvoji; já jediný jsem chudý a neznámý. Předce ale doufám — dopřeješ-li mi své lásky k potřebné posile, že slovutného jmena získám, a statkem se tobě vyrovnám. Jsem-li ale na omylu, Svatavo — vyslovíš-li nade mnou slovo nemilosti, pak mi odpusť moji vinu — lásku totiž a smělou naději, odpusť mi a zapomeň! Dnes naposledy s tebou rozmlouvám."

I byltě jinoch v zanícení svém, zapomenuv, za jakého úmyslu do zahrady přišel, jen slabě se zdráhající Svatavu k srdci přivinul. Roznícená sladkou milostí, kterouž dávno již v srdci tajila, a kteráž nyní jinochovým vyznáním volného průchodu z utísněných prsou dostala, sklonila dívka hlavu milenci na prsa, rámě pak položivši okolo krku jeho, nezpouzela se, an ji panensky zapýřenou na horoucí ústa políbil.

V naději a ve snách, jakéž toliko první láska vykouzluje, navrátili se pak oba do hradu. Nezkušená děva doufala, že na přízni otcově požehnání lásky své vyprosí, a důvěrně letěla mu do náručí, když se domů navrátil. Tusta pak hned u první příležité době takto k němu promluvil:

„Pane! vyslechni prosbu lékaře, jemužto jsi častěji odměnu sliboval, ač jí nebyl žádostiv.“

„Co na mně žádáš?“ ptal se Bilinský. „Jeť dobré znamení, že tuto chvíli přicházíš; neboť jsem se právě s tebou na mysli obíral.“

„Se mnou, pane? — Toť věru dobré znamení. Abysi ale neřekl, že se sprostému lékaři smysly pomátly, jenžto na tebe takovou důležitostí doléhá, poslyš, co jsem dosavade nikomu nesvěřil. Jmeno mé jest po Čechách sice ještě neznámo, rod můj si ale prvního místa po knížecím osobí. Jsem z nešťastného kmene Vršovců.“

„Vršovců?“ zvolal Prkoš rázně, a jaksi radostně překvapen na jinocha zraky upřel. Bylo na jevu, že je mu ta zpráva milá.

„Otec můj,“ vypravoval Tusta dále — „jakož ti snad povědomo, utekl se před Oldřichem, otcem Břetislava, do Charvatska, do první domu našeho kolébky, žádného jmění před hněvem mstivého knížete nezachrániv. Jako žebrák pustil se do ciziny. Tam se zasmála naň láska, jížto u dívek českých nebyl ještě pocítil, i polehčila mu těžké břemeno vyhnanství; on je ale ani takto dlouho nesti nemohl. Ohnivý duch jeho upachtiv se marným namáháním o svobodu, klesl do hrobu. Já byl tenkráte sedmiletý. Na smrtelné posteli přikázal otec matce, aby se do Čech utekla, a pa-

dnouc knížeti k nohoum, o milost pro mne nevinného žádala. Ona však v bázni jsouc, aby snad jedinému dítěti pro budoucnost podobně nebezpečný život nepřipravila, z něhož byl manžel sotva vyvázl, v tiché skromnosti mne chovati hodlala.

V okolí našem bydlel stařec, kterýž byl daleko široko v pověsti, že umí léčivé byliny svářeti a těžké neduhy hojiti. Ten si oblíbil čiperné mládí mé, a přijav mne pod střechu svou jako syna, dal mi nahlédnouti v dílnu svou, a odkryl přede mnou mnohé tajemství věčné přírody. Tu mi po desíti letech i matka skonala. Teprva v poslední hodině svěřila mi tajemství rodu mého, davši mi do rukou i písma domu Vršovského, která byl otec šťastně zachoval. Podivno bylo mi při té novině. Nepovědomá dosavade bouře zmocnila se tiché duše mé, a zaháněla mě z krajin, kde jsem se pojednou cizincem býti uviděl. Byla to snad také mladistvá ctižádost, kteráž mě do Čech vábila. Tamť se můžeš postaviti urozeným na bok, myslil jsem, i rozloučil se konečně s lidem, jejž jsem byl až dosavade bratrským nazýval. Jakési teskno přicházelo ale na mne, tím obtížněji, čím blíže jsem k českému pomezí přicházel. Uhnul jsem se tedy k půlnoci, potom k západu, a octnul se v rozhlášených městech říše německé. Tím

zrostly i vědomosti moje, a podívání se na svět, pak daleká cesta unavily čili stanovily touhu mou po Čechách. S pevnou důvěrou a duchem usedlejším pozdravil jsem posléze nevídanou vlast. A hle! skoro na prahu uvítal mě chrám hostinský, a vládce jeho, slovutný Prkoš, přátelsky mě choval.“

Takto dokončil Tusta své vypravování. Prkoš chodil mezi řečí jeho rychlým krokem po komnatě, a jenom časem u jinocha se pozastavil, na slova jeho pozor dávaje. Byloť patrno, že se v něm důležitá myšlénka rozmáhá.

„Proč jsi mi to ale dříve nesvěřil?“ zeptal se ho konečně. „Proč jsi tak drahně času mezi námi na zapřenou dlel?“

„Nikdo se neměl jmena mého dověděti, až bych je byl statečnými skutky oslavil,“ odpověděl jinoch. „Nezdálo se mi nic žádanějšího, nežli výtečnou šlechetností Čechům dokázati, že se ještě zdárná ratolest na velikém štěpu Vršovském zelená. Teď ale, co se mi na tvém hradě jiný, krásnější cíl počínání mému zjevil, teď se tobě svěřuji, a k dosažení cíle svého pomoc u tebe nalezti doufám. Miluji tvou dceru, pane!“

Jako blesk projela tato slova Prkoše. V dlouhém úžasu na něho pohlížel, až pak se dílem jako v hněvu, dílem ve smíchu tázal,

jakou náhradu by mu za tak veliký poklad podati mínil?

Tusta, jehož se byla s milostí Svatavinou neobyčejná mužnost zmocnila, odpověděl takto: „Tobě přinášim upřímného syna, Svatavě milujícího manžela. K tvému statku připojím pak jmění otce svého, ježto doufám od knížete dostati.“

„Zdali možná, slavný hrdino?“ zasmál se Bilinský úšklebně. „Hodláš to v skutku od knížete obdržeti? O moudrý lékaři! jinakli sobě bohatství nezískáš, tedy se o žebrácké holi do Charvatska navrátíš.“

Po těchto slovech se od jinocha odvrátil a přistoupil k oknu. Široká prsa dmula se mu velikým pohnutím; čelo a tváře hořely mu zanícenou krví; musel si po nich několikráte dlaní přejeti.

Tusta se divil slovům Prkošovým, a tonul na rozpacích, má-li mu odpověděti, čili nic. Tu se Prkoš ale zas obrátil a slovem odhodlaným pravil takto k jinochu:

„Tusto Vršovče! nedoufej, že od knížete čeho dosáhneš. Přemyslův rod se nesmíří s rodem tvým. Může-li ti někdo pomoci, učiní to Prkoš Bilinský. Chtěj se jen věrně rady mé přidržeti.“

„Budu tě otcem nazývati, rada tvá mi bude vítána.“

„Tedy poslyš — pamatuj ale, že nás nikdo neslyší, a že i tenkráte slova moje do prsou jako do tmavého hrobu schovati musíš, pakli se ti nezalíbí.“

„Co jest? mluv upřímně.“

„Jako tvým statným otcům jest i mně vláda Přemyslovců nesnesitelná; musím se jí zbavit.“

„Pane!“

„Cítím sílu do sebe, že bych jako oni mohl na knížecím trůně seděti, kdyby mě slepá náhoda byla z kněžny na svět vyvedla. Proč bych tedy měl před nimi, jako před zlatou modlou klekati, a nebo se jich jako ohnivé pece obávati? Proč právě jich? Císař vypověděl válku Břetislavovi a saskému Othardovi nařídil do Čech vtrhnouti. Nežli se to však stane, odřeknu se pána českého a saskému se podrobím.“

„Pane!“ zvolal ještě jednou jinoch s hrůzou rostoucí. Prkoš ale, jeho divení si nevšímaje, mluvil dále:

„Doufám s ním vejíti ve svazek přátelský, a tebe, Tusto, vyvolil jsem k pořízení této věci. Tobě Vršovci musí býti důvěra moje vítána, ježto ti poskytuje příležitosti k pomstě.“

„Nemíchej činy otců mých s podnikáním svým!“ zvolal jinoch. „Stala-li se křivda Vršovcům, živ je nad Čechami přísný Bůh, on klade

i skutky knížat na váhu spravedlnosti! Pakli ale provinili moji předkové, zasáhl je zasloužený trest. Nevymlouvám vinu jejich. Ani nejvyšší z národu nesmí na kníže pána svého ruku vztáhnouti — jakož bohužel učinili někteří z krve mé."

„Alebrž mají se podrobiti pýše a rozmarům, jako slabí beránkové?"

„Všeliké činy odplacuje Bůh, jehožto slovem knížata nám dána jsou," odpověděl jinoch s mírnou vážností, a sepjav před Bilinským ruce, prosil: „Rozmysli se, pane! upusť, otče! Pro lásku mou k Svatavě tě zaklínám —"

„Zadrž, mravokárný kazateli, a neprohřešuj se pomyšlením na dceru Prkošovu!" zakřikl ho rozhorlený šlechtic. „Syn musí býti s otcem stejného smýšlení."

„S hříšníky jsem nebyl nikdy stejného smýšlení," vece Tusta.

„Ha, chlapče!" rozlítil se Bilinský a mladého Vršovce za rameno popadl. „Ty se opovažuješ —"

„Zpátky, muži zaslepený!" přetrhl mu jinoch rázným hlasem slovo, a silnou rukou zbavil se jeho pěsti. „Nemysli, že jsou moje ruce toliko na masti a na lékařský nástroj uvyklé; také mečem znají vládnouti; a kdybysi nebyl otec dívky, kterouž miluji —"

„Co bysi tedy, chlapče?“ rozsápal se Bilinský a strhl se stěny meč. „Co bysi, mluv!“

„Nech smrtící zbraň v pošvě, pane! V pobouření smyslů nevíš, co počínáš. Promluvíme spolu, až se utišíš.“

„Ani slova s tebou více, malicherný lékaři! Povětří mezi těmito stěnami se déle pro tebe nehodí. Tu vezmi mzdu za své dílo a táhni k Břetislavovi.“

Přitom hodil plný měšec k nohoum Tustovým.

„Za své dílo, jak pravíš, vzal jsem již odplatu sladší, Svatavinu lásku!“ odpověděl jinoch s povzbuzeným hněvem, a zdvihnuv měšec roztrhl jej, peníze pak po komnatě rozházel.—„Tuto mzdu si nech, a za každý plíšek si knížecího zrádce pronajmi. Pamatuj ale, abysi tak mlčelivých, jako já jsem, zjednal, jemuž pro Svatavu na tvé pověsti záleží.“

Rychle na to kráčel z komnaty, a potkal na předsíni Prkošovu dceru.

„Nebesa tě zastřete svým nejjemnějším štítem, dívko srdce mého!“ řekl k ní slovy želuplnými, „musíme se na krátký čas rozloučiti.“

„Věčný Spasiteli!“ ulekla se děva. „Co pak se stalo, drahý příteli?“

„Tvému otci se nechce ve mně zalíbiti zeť. Mám prý po nějakém čase o tebe zas prositi.“

„O tedy jsi ho nežádal slovy dosti vroucími! Pojď se mnou k němu, pojď; mně láska jinak prositi naučí.“

„Nadarmo bysi, spanilá Svatavo, o srdce otcovské se pokoušela. Mezi mnou a ním leží propast, kterouž toliko délka času vyrovná. Zachovej mi jen věrně srdce své, drahá dívko,“ řekl dále, a sevřel milenku do náruče. „Vzpomínej si na píseň o upřímné Zdeňce, kteráž pět let na milence čekala. Já si dříve pro tebe přijdu, rozkoši moje; buď jen stálá ve své milosti!“

„Věčně, věčně, Tusto můj!“ zašeptala dívka bolestně, labutím ramenem jinocha pevně objímajíc. On pak políbiv ji na slzavé oko a na třesoucí-se rty, jemně se z jejích loktů vyvinul a po kamenných schodech na předhradí pospíchal. Dívka ale v úzkosti srdce svého letěla k Bilinskému.

„Otče, co jsi to učinil Tustovi?“

„Nemluv mi nic o tom bylináři!“ utrhl se na ni Bilinský. „Mezi námi není déle žádné jednoty.“

„Otče! já ho miluji!“ řekla dívka, pro bolest však a otcovu prudkost nemohla nic více promluviti.

„To se raději láskou nejsprostšímu sluhovi zavaž, děvo nezdárná!“ obořil se na ni Prkoš. „Tustovou nebudeš nikdy!“

„Já ho miluji!“ zvolala zase dívka, a rukama lomíc, otci k nohoum padla. „Já ho miluji více nežli život svůj! Bez něho mi nelze býti na živu.“

„Zahyň tedy, věrná milenko!“ osopil se Prkoš, a kvapným krokem ubíhal z komnaty. Nadarmo se za ním dcera vzchopila, nadarmo po něm náruč rozpínala. Zmizel nelidský.

3.

Mezi tím klusal Tusta z Bilinské krajiny. Trvaje v tichém přemýšlení o budoucnosti, o své lásce a o knížeti, nevšímal si hojných sborů, kteří se k uhájení vlasti se všech stran ku Praze sjížděli. Mnozí ho sice mezi sebe přijali, vidouce však jeho zasmušilost, brzo zase odrazili. Němý a jakž se jim zdálo i bojácný host k nim se nehodil, jižto vesele si prozpěvujíce do boje táhli.

Tak se klonil již druhý den ku konci. Tusta jel právě velikým lesem, za nímžto, jak mu praveno bylo, již Pražské vysoké věže spatřiti doufal. Pohnutá jeho mysl byla se poněkud ztišila; ja-

sným okem pohlížel okolo sebe na velikánské duby, mezi nimižto zapadající slunce jako tenká růžová rouška plynula. Kolem se ozýval rozmanitý zpěv lesního ptactva; nad ním se pnula jasná obloha. Pozoroval však, že se blízko něho stále neznámý jezdec drží, koně svého brzo za ním poháněje, brzo před ním zastavuje. I na včerejším noclehu hyl ho již mezi ostatními hostmi viděl; zevnitřnost jeho nebyla ale tak půvabná, že by se byl rád s ním seznámil. Byltě muž asi čtyřicetiletý; alespoň se mu dle osmahlých, štětinovitými fousy zarostlých a hlubokými brázdami zoraných tváří menší stáří přiřknouti nemohlo. S hranaté lebky visely mu zrzavé vlasy, a poněvadž si je zkrátka nestřihal, byly hrubým, konským hřívám podobny. Obočí měl takovétéž barvy. Pod ním se mu jiskřily zelené šilhavé oči. Zrostu byl malého; oudů, jak se zdálo, velmi ohebných. Ostatně se na něm nejevil sice onen ráz potměšilosti, jakýž obyčejně na lidech jeho zevnitřnosti pohledáváme: měl však předce na sobě tolik znamenité odpornosti, že ho mohl člověk po prvním spatření mezi tisícem lidstva poznati. Jiná věc, jížto se podivně od jiných lišil, byla řeč a způsob mluvení. Větším dílem zkracoval totiž dlouhé slabiky. Sykavě vyslovoval slova česká, a mezi česká míchal

slova jiných nářečí; tak se podobalo jeho rozmlouvání strakatému, z nepravidelných kousků sešitému čalounu.

Cizinec tento držel se druhý den blízko Tusty, a jakkoliv se u samého nebyl ještě zastavil, bylo předce patrno, že by to byl rád učinil. Jeho rozpačitost vzbudila v jinochu podezření. I vidělo se mu býti radno, aby se před ním bedlivě na pozoru měl. Nemoha se však déle za ním po zadu držeti, dílem aby snad bázeň na jevo nedal, dílem aby se na cestě až do tmavé noci neomeškal, pobodnul koně svého, a dojel brzo k druhému, kterýžto se již na své klisně byl zastavil a z daleka na Tustu takto volati počal:

„*Ostrogay*, *caro mio*, pobodni ho! pobodni! Statného máš koníka! *Jechasz do Pragy?*“

„Jedu do Prahy, pakli ti na tom něco záleží,“ odpověděl jinoch zkrátka.

„Nejsi ale Čech, jak slyším,“ řekl na to neznámý jezdec; „slova tvoje jinak znějí, než kdybysi se jako pachole byl ve Vltavě koupával. *Umiesz bracisceszku po polsku?*“

„Čech jsem, a po česku rozprávím,“ odbyl ho zase jinoch, a pohnal koně k čerstvějšímu kroku. Cizinec ale svého také ostruhou polechtal.

„Čech jsi?“ pravil přitom. „Dobře, tedy budeme hovořiti po česku.“

„Jen zvolna, příteli, zvolna. Dříve se mě zeptej, mám-li chuti k hovoření.“

„Proč bys neměl, *kutya lelky?* Není tobě společnost moje líbezná?“

„Mysli si o tom, co mysli, dokud se ti k pravdě nepřiznám.“

„*Si, si,*“ řekl jezdec neznámý zdlouhavě a potutelně se po Tustovi zelenýma očima ohlížel. Potom se najednou rozkřiknul: „*Maladetto!* myslíš, pane, že jsem já *jadowity bękart?* šelma, lupič? vrah?“

„Nevítaný host jsi, myslím!“ odpověděl rázně mladý Vršovec. „Radil bych ti, abysi jel na sto kroků přede mnou.“

„Počkej tedy za mnou!“ zkřikl cizinec, a hbitě z pasu dýku vytáhnuv, po Tustovi se jí rozehnal. Ten byl ale na každé jeho pohnutí pilný pozor dával, a vida nyní jeho zlý úmysl, uhnul se vražednému bodu, a vytrhnuv meč svůj, tak ostře a uměle jím máchnul, že ihned cizinci dýka z pěsti vypadla, a proud krve mu ji pobarvil. Tusta pak jako blesk s koně skočiv, meč na prsa mu zasadil. Vrah začal bolestně křičeti, a ze sedla se vysmeknuv, spadl na zemi.

„*Jezuszku! ó mój Jezuszku!* nezabíjej mě,“ začal tento z plného hrdla křičeti, úzkostně při tom nohama třepaje. „*Pardon!* Nezabíjej,

pane, svého sluhu! Odpusť mi! *Diavolo* — čert mi kladl osidla!“

S podivením patřil jinoch na muže, jenžto svou bázní na jevo dával, že není lotr vycvičený. Nevěda však, jestli by mu věřiti měl, ostří meče mu ještě těsněji na tělo přitlačil a všelikou zbraň zahoditi poručil.

„Nemám zbraně, nežli dýky, kteráž nyní tamto na zemi leží,“ odpověděl jezdec, strachy zubama jektaje a jako na důkaz po celém těle se ohmatávaje.

„Víš, vrahu, co jsi zasloužil?“

„Smrt jsem zasloužil,“ řekl přemožený plačtivě. „Nejsem ale vrah, *mój kochany paniaczku!*“

„Tedy vstaň — ale z místa se mi nehýbej, sice tě probodnu,“ řekl jinoch a dýku se země pozdvihl.

Jezdec se pomalu sebral, nemoha však pro třesení kolenou postáti, sedl si na bobek, odepnul kus podlouhlého plátna, jímžto byl v bokách opásán, a začal si ránu svou ovazovati. Potom se připlazil jinochovi k nohoum.

„Bůh ti zaplať, *mój złoty dobrodzieju!*“ řekl zajikavě a políbil škorně jeho. „Duši mou jsi zbavil zoufání.“

Útrpnost jala jinocha nad litostí podivného muže, na němžto patrně viděti bylo, že mu loupež nebyla řemeslem.

„Vstaň!“ řekl k němu. „Učinil jsi mne sice pánem života svého, a měl bych právo tobě rovnou měrou odplatit; odpustím ti ale, jestli věrně vyznáš, co tě k zavraždění mému pohnulo?“

„Ďábel — zlý duch, *padrone mio benissimo!*“ odpověděl jezdec, a ještě se třesa, vstával se země. „Pán mne k tomu najal, s jehožto hradem jsi včera se rozloučil. *Si, si*, pane, nedívej se na mne, nevěřící. Mne lehkovážného psa k tomu nabídnul, abych tě zadávil. *Boday się sam udawil!*“

„Bilinský?“ zvolal s hrůzou mladý Vršovec. „Nelži, člověče! Jakby se směl takovým hříchem pokáleti?“

„To nevím; mně ale za tebou poslal.“

„Ha, běda tobě, zrádný Prkoši, budeš-li takto na počaté dráze kráčeti!“ zvolal jinoch, jemuž se rychle o příčině zjednané vraždy zasvítilo.—„Proč ale právě tebe poslal?“ řekl zase k jezdci. „Tebe jsem ani na hradě ani v Bilinském okolí neviděl. Kdo jsi?“

„*Ubogi, opuszczony Polak* — jmeno mé je *Czernusz*,“ řekl jezdec hlasem žalostným. „Budu ti ale věrným sluhou, smiluješ-li se.“

„Vstaň a sedni na koně,“ řekl jinoch, a poručil mu, aby svou klisnu k jeho koni přivázal. Potom jel vedle něho s obnaženým mečem.

Sedě počal Polák takto vypravovati:

„Otec můj byl pastuchou nedaleko Krakova. Z mládí jsem užil málo dobrých kousků. Ani s dětmi jsem hráti nesměl. Všecko se mne štítilo. *Maladetto!* smáliť se mi, že se při početí mém šereda s ohyzdou ženila, tak zle jsem se podařil. I otec nakládal se mnou skoro hůře, nežli s psem. Jediná matka, *moia kochana mateňka*, měla mě ráda. Nevím, jestli z útrpnosti nad svou krví, nebo proto, že o mně povídali, že mě polednice přinesla.“

„Bezpochyby jsi se tedy později z otčiny sám vyobcoval, kdež ti netvárnost na překážku byla?“ ptal se Tusta.

„*Si, si!*“ posvědčil Polák. „Či měl jsem poslouchati samé přezdívky? *Abo rogi na mnie widzą?* Či jsem byl horší, nežli pes a kočka? Otec a matka mi byli zemřeli. Proč tedy v Polsku zůstati? Myslil jsem, že se mi v cizině lépe povede. *Mangari! Co się łyso urodzi, łyso zginie.* Na čele prý mi sedí zloděj, z očí mi kouká vrah, na vlasech mi visí kopa zrádců. Nikde mě nechtěli podržet, a kde mne z milosrdenství k hovadské práci najímali, nemohl jsem obstáti. Běhal

jsem po celém Polsku, podíval se do Uher, sloužil u Vlachů, v Čechách jsem se držel — nikde nic. *Pan Bóg stary gospodarz*, myslil jsem si. *Pan Bóg stoi przy sprawiedliwym!* nekradl jsem, neloupil jsem, nešidil jsem — předce nic. *Kto dał zęby, da i chleb do gęby!* — myslil jsem — i modlil jsem se — plakal jsem — předce mne hlad trápíval.“

Ubohému Polákovi zalily se oči. Zamlčel se a s tváří slzu si utíral. Najednou si však vzpomněl, že mu byl Tusta přikázal, aby ruce z roztrhaného pasu nevytahoval. I lekl se tedy, a bojácně na jinocha pohlédnuv ruce rychle zastrčil.

„Nech je venku, příteli!“ řekl jinoch, jímž bylo Polákovo stěžování a šetření rozkazu pohnulo, a zarazil i svůj meč do pošvy. „Věřím slovům tvým. Pověz mi jen, jak jsi se k Bilinskému dostal.“

„Zlý duch nikdy nespí,“ odpověděl Černuš. „Před čtrnácti dny byl jsem ještě v službě u Víta z Kraví Hory. Pyšný pán, milovný velikého stáda ovcí, které jsem honil na pastvu. Hlídal jsem je jako lidské duše. Ale na *śnieżó nie urosło ziele*. Nejpěknější beran se roznemohl a zcepeněl. Pán se chopil biče a jako psu mi vymrskal. Musel jsem zase do světa. Chleba nebylo — hlad mě mořil — *glodnych i mucha powadzi* — vlou-

pal jsem se do cizího statku. *Jaka praca, taka płaca.* Byl jsem chycen. Tu jel okolo pan Bilinský. Navracel se z Prahy. Ten mě vykoupil, a že právě snad šelmu potřeboval, vzal mě s sebou na hrad. Na druhý den si mě dal zavolati, a upamatovav mě, co byl pro mne učinil, službu ode mne požádal. „Vidím na tobě, že jsi se volně již světem proháněl," řekl ke mně, „a postihl jsem tě při skutku, který tvé zevnitřnosti hanbu nedělá. Budeš-li po mé vůli, do smrti teplý stánek u mne nalezneš." — „*Dio mio!*" zvolám na to, a radostí se mi hlava točila. „Poroučej, pane, se svým sluhou, do ohně pro tebe poběhnu!" — *O boday moia noga tam nie postala!* Navedl mě, abych za tebou, *mój dobrodzieju*, jel a —"

Tu se Polák zamlčel, a sklopiv oči rukou se ohnal, jakoby někoho dýkou probodnouti chtěl.

„A ty jsi k tomu přivolil?" řekl Tusta.

„*Pardon*, musil jsem. *Potrzebie ustawy ustępują.* Zhrozil jsem se arci; pán mi ale teplý stánek přislíbil. Napadl mi ovšem i Bůh; však také na sta jiných, kterým se při zlé mysli dobře vede — a pustil jsem se za tebou."

„Bodejž se byl nešťastný Prkoš lépe poradil!" zvolal jinoch. „Co pak se nebál, že ho zradíš?"

„Já? a komu? Byl by světoběžník mohl proti pánu svědčiti? Byl bych sobě tím zasloužil, co mi pán sliboval?“

„Byl bys ale dobré svědomí zachoval.“

„*Ah madre santissima!*“ zvolal Černuš, a hluboce si oddechl. „To mluvíš pravdu, pane! Poprvé, co jsem živ, nechutnala mi večeře, an jsem s tebou včera pod jednou střechou spal. Oka jsem nemohl zamhouřiti. Již jsem se chtěl s nepořízenou do světa pustit, neboť se mně tebe slitovalo. Tu mi nouze přišla na mysl, v nížto jsem se po tolik let vláčel, a jížto jsem se mohl jednou ranou zbaviti. Jel jsem tedy z rána zase za tebou, otálel ale až do večera — nu a ostatní již víš.“

Jinoch se byl však mezi poslední touto řečí zamyslil. Černušovi se zdálo, že se obírá s Bilinským, aspoň o tom svědčila jednotlivá slova, jako jsou: „Licoměrný vrah! Zkáza mu! Nevděčník!“ ježto mu chvílkami ze rtů vyklouzla. Najednou se ale z myšlének probral a Polana zeptal, co by teď hodlal začíti?

„U tebe zůstanu, *mój miłosierny* pane!“ řekl kvapně vděčný Černuš. „Budu ti věrně sloužit, abych napravil, co jsem na svém svědomí pokazil.“

„Nenavrátíš se tedy k Bilinskému?“

„Raději do pekla. Jedu arci na jeho koni, jestli ale, pane, dovolíš —“

Bezpochyby chtěl říci, že si ho za vystálý strach a slušné potrestání Bilinského podrží; podíval se však při tom na Tustu. Ten se ale již opět s důležitější věcí na mysli zanášel. Čekal tedy Polák, až se odpověděti zalíbí.

Konečně začal jinoch takto:

„Měl bych tě sice s sebou vzíti, a při žalobě na zradného Prkoše za svědka pohnati. Nechám ale soudu pro důležitější věc, nežli je život můj, a jinou službu ti uložím. Pojedeš nazpět na Bilinský hrad.“

„A co tam?“ lekl se Černuš. „Bez pořízení se nesmím navrátit.“

„Máš-li tam co prospívati, musíš mne arci zavraždit.“

Polanem to trhlo.

„Jinak si důvěry nezískáš,“ mluvil jinoch dále. „Já beztoho od zejtřka stav i jmeno změním, a bývalý člověk ve mně jako zemře. Oznam tedy Bilinskému, že jsi mne zavraždil; a on ti snad potom i při jiném podnikání důvěry dopřeje. Tuším pak, že brzo ještě něco horšího nežli vraždu vyvésti zamýšlí.“

„*Ah, Dio mio!* a k tomu bych měl snad pomáhati?“ zvolal ouzkostným hlasem Černuš.

„*Tak się mie chce, jak kozie do rzeźnika.* Hřích metle neujde.“

„Na tebe hřích nepadne,“ odpověděl Tusta. „Cokoliv na Prkoši nepravého a povinnostem šlechetného muže protivného poznáš, rychle mi oznámíš; budeť to arci snad věc jediná, ale tak hříšná, že se ji vysloviti bojím, abych ho marně nenařknul, pakli ho Bůh mezi tím na lepší cestu již přivésti račil. Všeliká tvoje zpráva mě zastihne při zástupech knížecích, bude-li pro *Jaroboje Charvátského.* Buď opatrný; odplata tě nemine. Po skončené válce opět se spatříme.“

Černuš uchopil se okraje jinochova kabátu, a políbiv jej na důkaz oddanosti, v službě věrně setrvati přislíbil.

Třetího dne stál již před pánem Bilinským, a okazoval mu zkrvácený šat a čepici, kteréž prý zabitému jinochu odňal. Vědomí, že se poctivé služby drží, dodávalo mu smělosti, a přirozenému rozmaru volně uzdu popustiv, neostýchal se Prkoše prositi, aby naň brzkou prací pamatoval. Prkoš mu hodil plný měšec do rukou, a nenechal ho dlouho na dílo čekati. Myslilť, že ho prvním proviněním již navždy do své moci dostal, a tudíž mu bez rozpaku i vyvedení jiného díla svěřil, k němuž by se byl jiný ztěžka uvolil. Nebylo sice krvavé, jakéhož se Černuš nej-

více obával, bylo ale takového způsobu, že o pravém cíli své úlohy v temnosti zůstal, a že se mu nezdálo potřebí, aby Jaroboji Chorvátskému hned o ni zprávu dal. Uzavřel čekati, až se mu poněkud vyjasní.

4.

Říšskému císaři zachtělo se pokladů, kterých byl předešlého léta český kníže bojovnou rukou v Polsku vydobil. Že se však Břetislav požadování tomu protivil a práva k své kořisti pevně zastával, stalo se toto neposlušenství příčinou války, kteroužto císař krajiny české potrestati umínil. Mimo to nalezl ještě jinou záminku, totiž opominutí ročního poplatku, kterým prý knížata česká německé říši od starých časů zavázána byla, kterých ale odváděti Břetislav zanedbal; a tudíž domníval se míti dosti příčin, předsevzetí své v skutek uvésti, a na Češích mocnou rukou dobyti, čeho mu pro zahájení svobody své dodrovolně postoupiti nechtěli. I počal u Řezna stahovati hojné zástupy a táhl s nimi k pomezí, ježto dělí Bavory a Čechy. Taktéž kázal i Othardovi, Saskému knížeti, aby učinil a s lidem svým od půlnoční strany do Čech vpadl. Othard poslušen jsa rozkazu svého pána, jakž i poddanému kní-

žeti německému příslušelo, nelenil tedy, a počal rychle své Sasy k válečným korouhvím svolávati. Na veliké Drážďanské rovině položili se táborem. Kníže sám jsa přirození udatného, ač jinak hrubého, dlel po celý den v táboře, přihlédaje k dobrému a kvapnému hotovení se. Na třetí den mělo vojsko cestu do Čech nastoupiti.

Bylo to času odpoledního. Othard seděl ve svém stanu při znamenité práci, totiž — při pití. Na veliké, kůží potažené stolici roztahoval masité oudy, levičkou si na břich poklepávaje. V pravici držel naplněnou číši. Tváře se mu leskly barvou čisté mědi. Vedle něho stál knížecí pisák a číšník, kteréž milostivý pán pro obveselení mysli chvílkami za uši potahoval, z celého hrdla se chechtaje, pakli se ubozí bolestí šklebili.

Tu vešel rytíř do stanu.

„Co dobrého?“ ptá se kníže, a rytíř oznamoval příchod posla z Čech.

„*Gottes Wunder!*“ podivil se Sas. „Co pak se líbí těm neposlušným císařského rozkazu? Dostali již strach?“

„Nevím, veleslavný kníže! Poselství má prý jen tobě svěřiti.“

„Poddávají-li se na milost, blaze jim. Přiveď mi toho posla.“

Rytíř vyšel ze stanu, a za několik okamžení vstoupil do něho Polan Černuš. Měl sice již dosti úpravný šat na sobě, skvostnější než kdy jindy, dokud se ještě světem toulával, protivnou tvářnost jím ale předce nezakryl.

„*Gottes Wunder!* jakého mi to šeredu posílají?“ zvolal Othard, spatřiv českého posla. „Není ohyzdnějších mužů po Čechách? Totě pravá opice!“

„He, he, he! jaký to milostivý žert se mnou, pane, tropíš!“ odpověděl Černuš chybnou němčinou, nedávaje se přezdíváním na rozpaky uvesti, a hluboko před Othardem se uklonil. „Sláva buď s tebou, velemocný kníže! Bilinský pán ti vzkazuje své ponížené služby.“

„Co chce a kdo je tvůj pán Bilinský?“ ptal se kníže, když si byl chřtán notným douškem propláchnul.

„*Excellenza!*“ ušklebil se Prkošův posel, „můj pán rodem i statkem vyrovná se tvým nejvzácnějším hrabatům. *Mangari!* český pán — a německý hrabě vždy jedno!“

„Jedno? a co chce ten tvůj pán?“

„Poroučí se do tvé milosti, a co více tobě *jaśnie oświéconemu panu* věděti potřeba, to ti poví péro jeho.“

„Péro?“ podivil se Sas a oči na posla vyvalil. „*Gottes Wunder!* což pak vaše péra mluví?“

„He, he! tys v milostném rozmaru, můj nejjasnější pane,“ odpověděl Černuš. „Přináším psaný list od pána Bilinského.“ — Na to roztrhnul podšívku v huňaté čepici, vyndal z ní do kotouče svinutou blánku, a sníživ se až na koleno, podal ji Othardovi.

Kníže ji vzal a rozvinul. Písmo bylo mu však tajnou pohádkou, a protož ani skoro nevěda, že je dolů hlavou drží, za dlouhou chvíli jen mlčky na list pohlížel. Potom jej ale podal pisákovi, a nastaviv číšníkovi číši k dolití, řekl: „Pověz pisáku, co ty muří nohy znamenají?“

A pisák začal čísti:

„Othardovi, nejslavnějšímu knížeti Saskému, služby své vzkazuje Prkoš, pán Bilinský.

„Pilně na mysli rozváživ, kterak se před časy mým předkům pod vládou knížat německých blaze vedlo —“

„Stůj!“ zakřikl ho Othard. „Co mi to povídáš o předcích a o knížatech německých?“

„Dovolíš-li *Eccellenza!* tedy ti to povím,“ řekl Černuš. „Z úst pána svého vím, že se předkové jeho Breisakové nazývali, a v krajině Mišenské bydleli.“

Na znamení, že dobře porozuměl, pokynul kníže několikráte hlavou, a pisák četl dále:

„— a zkusiv, kterak my urození v Čechách křivdu trpíme, uzavřel jsem poddati se pod správu spravedlivější. Přijmiž mne tedy, slavný Otharde, pod ochranu svou. Vtrhni se svým lidem do Čech —“

„Ha, ha, ha! to by se bylo i bez tvé prosby stalo!“ zasmál se Sas; „Breisak má hodnou mírku rozumu. Čti dále, pisáku!“

„— já pak zatím, aby žádné podezření nepovstalo, vypravím posla k Českému Břetislavu, a jako bych jemu pomoc chystal, v krajině své hlučné pole seberu; jakmile Ty však pomezí překročíš, k Tobě s ním přirazím. Čeho se jinak ode mne a lidu mého nadíti, a jaké krajiny pomocí mou sobě zavděčiti můžeš, oustně Ti můj posel vyjeví. Přijmi prosbu mou, kterouž sebe i dceru svou i statky —“

„Stůj! Cože pravíš o dceři?“ trhl sebou žen milovný Sas. „Má tvůj pán hezkou dceru?“

„*Ah, Dio mio!*“ zvolal Prkošův posel. „Anděla má, který se za dívku přestrojil. Na mou ohyzdnost mohu se *nayjaśniejszemu* panu zaklíti, že nic krásnějšího neviděl, cokolivěk saské zahrady spanilých kvítků zplodily.“

„Myslíš tedy, že je lahodná? že je k pomilování?“

„*Słodka to dziewczyna!*“

„Vyslyšíme tedy prosbu tvého hraběte. Dočti již, dočti — písáku!“

„Jsem u konce,“ odpověděl tento. — „Přijmi prosbu mou, kterouž sebe, dceru svou i statky milosti Tvé podávám.“

5.

Den pátý na to překročili saští zástupové české hranice. Nepřicházeli však tahem přátelským; smrt a hrůza táhla za nimi. Dědiny loupili, a co loupení vzdorovalo, ohněm a mečem plenili. Nářek nebranného lidu se rozléhal po celé krajině. Všecko se utíkalo k Prkoši Bilinskému, kterýžto sbíraje vůkol branný lid, proti nepříteli vesti jej sliboval. Povolával ale pod svou korouhev z velké části lid cizokrajný, a co z domácího bylo, počítalo se k stavu nejsprostšímu, jiné starosti nemajícímu, nežli jakby žaludku a hrdlu pohovil. Takovýmito sbory byl by i při nejlepší vůli nepříteli sotva odolal.

Othard přiraziv po zříceninách a mrtvolách až k řece Bilině, položil se u hradu Prkošova

proti českým zástupům, a v brzce i hrad opanoval, jakoby to byl jen dům hostinský. I chtěl se dále do krajin pustiti; ale ruka Páně, kteráž nad mocnými i slabými metlu pomsty držívá, postavila mezník jeho zámyslům.

Černuš totiž, uslyšev a uviděv při svém poselství, co Bilinský obmýšlí, a dobře nyní srozuměv, proč Tusta od něho rychlé návěští o každém počínání Prkošově žádal: seznal potřebu, šlechetnému jinochovi brzkou zprávu dodati.

„*Bestia maladetta!*“ řekl sám k sobě. „Prkoši, ty jsi šeredný odbojník. S tebou je hřích, a kdo ti slouží, jedná se hříchem. Já se ale hříchu budu varovati!“

A sotva ze saského táboru se navrátiv, tedy dříve ještě, nežli Othard do země vpadl, pospíšil věrný Polan do vesnice, kteráž patřila starému Samostřílovi. Vkročiv do první chýše, tázal se obstárlé ženy po muži a po synech.

„Synové táhli ku Praze, a muž je na poli!“ posteskla si matka, nedůvěrně na Černuše hledící. „Bohužel, že jsme tak o samotě zůstali. Celá ves je jako vymřelá. Kdož nás bude v čas nouze brániti?“

„*Maria santissima!*“ odpověděl Černuš nábožně, čelo a prsa křížem znamenaje. „Matka Páně prostírá nad námi veliký plášť, *moja ser-*

dulenko! — Nemohl bych s tatíkem několiv slov promluviti?“

„Není doma — povídám.“

„Učiň tedy, ať se nějaké nohy rozběhnou a domů ho přivedou. Mohl by si hezkých peněz vydělat.“

„Peněz?“ ptala se žena s objasněným zrakem. „I kdož pak by zahodil výdělek!“

A zavolavši sousedova synka, jenžto právě před okny přes kupu sena skákal, poslala ho pro muže. Tento přišel.

„Chtěl bysi tohle vydělati, *mój bratanku?*“ zeptal se ho Polák, a sáhnuv do váčku, vytáhl z něho asi deset stříbrných a na dlani je rolníkovi ukázal. „Chtěl bysi, aby se tito holoubkové k tobě přestěhovali?“

„Dají-li se po dobrém zasloužiti, kozlu by se jich nechtělo,“ odpověděl rolník, s chutí se po penězích dívaje. „Co mám učiniti?“

„Pojď se mnou. Dobré a spravedlivé je sice, s čím se ti hodlám svěřiti, miluje to ale tajení a mlčení.“

I vyšli z chatrče.

„Umíš, brachu, povídati pohádky?“ tázal se venku Černuš rolníka.

*

„Pohádky?“ podivil se rolník. „Mám-li si povídáním tvé bělouše přivábiti, tedy se jen posaď; budu ti až do večera povídat.“

„Dobře, *mój braciszeczku*, dobře,“ odpověděl Polan. „Dřív ale musíš také ode mne pohádku poslouchati. — Dej si dobrý pozor. — „Byl jednou vlk, a ten vlk měl poslouchati lva, protože v jeho doupatech líhal. Lev mu ale zakazoval dáviti nevinné beránky. Tu se mršina vlk rozmrzel a po jiném pánu si zasteskl. A jak si zasteskl, také se i hned poslušnosti odřekl, a medvěda si za pána vyvolil, sebe i vlastní mládě mu podrobiv. Hlupák! A předce se chtěl v sadech bývalého pána váleti. Medvěd mu arci připověděl, že své huňaté bratry sebere a na lva se oboří, kterýž měl právě půtku s hladovým drakem: lev prý ale i draka zahnal i medvěda zadávil — a pak bylo běda mršině vlkovi. — Nu, *mój braciszeczku*, pamatoval si's pohádku?“

„Kdybych to nebyl já s velikou mírou paměti, ďas aby ji v mozku podržel,“ odpověděl rolník. „Totě podivná pohádka.“

„Bylo by mně arci milejší, kdyby se můj vtip otcem zdařilejší myšlénky nazývati směl; což ale na škodu? I tato spomůže. Ať se jen rychle na cestu k Břetislavově vojsku vypravíš.“

„K vojsku? — Kého kozla u vojska?“

„Tam se vyptáš na Jaroboje Charvátského, vyřídíš mu od Černuše pozdravení, a povíš mu pohádku.“

„Jaroboji Charvátskému?“

„*Si, si!*“ posvědčil Černuš. „Musíš ale honem škorně namazat; čím dříve se ke sborům knížecím dostaneš, tím větší bude odplata.“ —

Takto vypravil tedy se vší opatrností věrný Polan posla k Tustovi, doufaje, že mu s prospěchem poslouží. Zatím uplynul sedmý den, aniž jaká zpráva přicházela, že se poselství zdařilo. Na Bilině hospodařil již saský kníže, a při svobodném počínání nepřítelově a při patrně se jevící zradě Bilinského zastesklo se všem dobrým, kteří se ještě v jeho zástupech zdržovali, anebo na hradě a v okolí meškali. — Jednak jim hrozil trest knížete Břetislava, jednak je strašila pomsta Bilinského i spojence jeho Otharda. Nejhorší ale dnové nastali ubohé Svatavě. Nebyl se jí sice dosavad otec o svém úmyslu prohlásil, ale přátelské obcování jeho s nepřátely mluvilo dosti zjevně o skutku hanebném. Dívčino šlechetné srdce přitom div nepuklo. Žalost její však ještě vyššího stupně dosáhla, když jí s tváří, v nížto se vítězná spokojenost jevila, oznámil, že se knížeti saskému velice zalíbila.

„Raději smrtelným hříchům, nežli nepříteli!“ zvolala na to dívka prudce. „Já ho nenávidím!“

„On není nás všech nepřítel,“ odpověděl Prkoš krátce.

„Že není, otče? — Tedy by to bylo předce pravda, čeho jsem se dosaváde jako hanebné smrti strachovala? Není to pouhé vítězství, co Sasíka tak rychle do naší krajiny přivedlo? Tys jeho pomocník? Tys jeho přítel, otče?“

„To jsi mohla dávno pochopit,“ odbyl ji otec s tváří zamračenou. „V boji opravdivém nikdo ještě nad Bilinským nezvítězil.“

„O tom jsem věděla, otče, a nevědoma jsouc viny tvé, bědovala jsem nad nenadálou nehodou,“ řekla kvapně Svatava. „Radostně bych tě byla však uvítala, kdybysi byl nešťastný z boje se navrátil; teď ale s hrůzou poznávám, že jsi drahé vlasti zrádcem!“

„Nerozumné děvče! co chceš v činech mužských souditi? Kde je zrada v činu mém? Kde je právo, abych toliko Břetislavu poddán býti měl? Učinil jsem ho pánem statku svého a života, že bych se nesměl moci jeho zbaviti?“

„O jak tě daleko přivedla již vášeň, hrdý otče! že dívka rozumu slabšího smýšlení tvé vyvracovati musí! Ty jsi uznal Břetislava za pána, neboť je údem národu, a národ veškerý přislíbil mu poslušenství. O jak jsi druhdy o povinnostech

ku knížatům jinak rozmlouval! Svatým, nerozbitným svazkem jsi je nazýval!“

„Dokud obě strany slibu svého pilny zůstávají!“ řekl zlostně Bilinský. „Mně ale Břetislav křivdu učinil.“

„Břetislav je prchlý, ale spravedlivý,“ počala zase dívka. „Pakli pochybil, toliko jemu národ vinu přiřkne; on sám pak činu svého oželí. Nynís ale vinu na svá bedra uvrhnul. Nyní tebe národ z počtu spravedlivých vyloučí: jmeno tvé — o běda! bude v ošklivosti u mužů šlechetných! Já pak, já, tvé dítě, budu slouti družkou nepravostí tvých, a ponesu znamení kletby na mladistvém čele.“

„Horká zimnice pokouší se o tebe, slabé stvoření! Ale bláznivé toto zdání přestane, až tě Othard na knížecí trůn povyší.“

„Ať mě raději do hrobu poníží!“ zvolala dívka s okem planoucím. „Abych na rukou manžela prolitou krev českou viděla? Duše má trne při tom pomyšlení smrtelnou úzkostí. Nechci ho!“

„Nechceš?“ zapálil se Bilinský. „Ale jiného chceš — ne? Vím dobře, co ti leží na mysli.“

„Leží, otče! na mysli i na srdci mi těžce leží!“ zaplakala dívka. Nenadálá bolest rozložila se jí v citlivých prsou, a zapudivši prudké rozhorlení, vynutila jí z očí veliké slzy. — „K věr-

né, věčné milosti zaslíbila jsem se Tustovi,“ doložila na to hlasem mírným, „a musím slibu svého šetřiti.“

Prkoš se zamlčel, a popocházel po komnatě u velikém pohnutí. Byltě u sebe pevně uzavřel, že dceru knížeti saskému odevzdá; předce ale měl citelnosti otcovské tolik, že ji volným způsobem k tomo připraviti a všeliké námítky zničiti chtěl.

„Otče, vyslyš prosby dítěte svého!“ počala dívka s rukama sepjatýma prositi. „Opři se hrdé vášni, kteráž tebe i mne do zkázy uvrhnouti hrozí. Chop se zbraně a zažeň nepřítele! Sám se navrať ku knížecí milosti, a mne spoj se šlechetným jinochem!“

„Chceš-li s umrlými svatbu slaviti, přichystej si věnec,“ řekl Prkoš nevrle.

„S umrlými, otče?“ lekla se dívka. „Jak tomu mám rozuměti?“

„Jednoduše — jak to slova praví. Tusta se z počtu živých vymazán,“ odpověděl otec hlasem temným, nemoha se dceři podívati do očí.

„Věčný Spasiteli!“ zkřikla Svatava, a mrazivou hrůzou zarazila se jí krev. I musela se, aby neklesla, stolu držeti. Bleskem se jí zmocnila strašlivá myšlénka.

„Otče, odkud máš tu zprávu?“ zvolala třesoucíma se rtoma. „Kdo ho zavraždil?“

„Co se mně ptáš, zaslepená dívko!“ rozbouřil se Prkoš. „Byl jsem opatrovníkem jeho kročejů a měřitelem jeho cesty? Dosti na tom, že se více nenavrátí. Ty pak obraz jeho ze srdce vytrhneš!“

Tak dořekl a rychlým krokem odcházel. Zlé svědomí pudilo jej z komnaty.

Nevýslovná úzkost a bolest zmocnila se opuštěné Svatavy. Nemohouc udržeti se na kolenou, klesla vedle stolu, a těžkou hlavu opírajíc o necitelné dřevo, s hlasitým pláčem volala k Bohu.

„Ach, kdož mě vyvede z těžkostí?“ úpěla slovy vroucími. „Kdož mi poví, kde mám pomoci hledati?“

„Já!“ ozval se za ní neznámý hlas mužský.

Zděšena trhla sebou Svatava a obrátila se do zadu. Ve stěně byla otevřena tajná dvířka, jimižto se do temné chodby šlo, a mezi dvířkami stál — Polan Černuš.

„Nelekej se, krásná panenko!“ promluvil k dívce; „škaredá jsem sice skořápka, ale dobré je ve mně jádro.“

„Kdo jsi?“ tázala se Svatava, s podivením i s jakousi bázní na Polana pohlížejíc, an se jí byl tak podivným způsobem okázal.

„*Twój najnizszy sługa*, krásná panenko — pakli mé služby potřebuješ,“ řekl Černuš, a po-

kročiv do komnaty, dvířka ve stěně za sebou zavřel. — „Jsemť teprva nedávno ve službě otce tvého, jasná hvězdinko; tyť jsi nepatrného sluhy ještě si nevšimla. On ale krásnou panenku již dávno ctí a děkuje náhodě, že ho krásné panence snad na pomoc poslala.“

„Tebe?“ podivila se dívka.

„*Si, si,*“ pokynul Černuš. „Neohlížej se na mé šilhavé oči a nehlazené vlasy; srdce Černušovo je rovné a upřímné, jakž věrnému sluhovi přísluší. A tobě, *słodka dziewczyno*, jsem povinen i pro někoho jiného sloužiti.“

„Pro koho?“

„He, he, krásná panenko! Nemá krásná panenka — he, he! nemá kochanka?“

Srdce Svatavino počalo hlasitě tlouci. „Máš, máš, růžinko!“ řekl Polan se vší možnou šetrností. „Máš — a s otcem jsi pro něho se neshodla. Nezapírej. Já to slyšel. Spolehni se na mne.“

„Na tebe? Kdo jsi, že se mezi mne a otce postaviti osměluješ? Já tě neznám!“

„Ale já tebe, *dzięka Bogu*, znám, *moja niebieska duszyczko!*“ odpověděl Polan hlasem důvěrným. „Není-li pravda, že tě otcová zrada zabolela? Bolí tě však také ztráta milence?

O znám to, znám. *Są takie oczy, co nie spają w nocy.*“

„Víš tedy o mém Tustovi?“ zvolala dívka. „Mluv, člověče, mluv: co mi přinášíš?“

„O Tustovi nic, *złota dziewczyno!* Tusta je—“

„Mrtev?“ zkřikla dívka, vidouc Polana s odpovědí poněkud váhati.

„Není, není!“ řekl Černuš kvapně a přiskočil k Svatavě, jež se náramné slabosti ubrániti nemohla. „*Jesu!* nelekej se, panenko! — *Signoretta*, nebledni! — Tusta — jestli to tvůj Tusta, co zde na hradě jako lékař meškal a potom náhle zmizel — nejmenoval se také Jaroboj Charvátský?“

„Z Charvat byl arci přišlý,“ odpověděla dívka, nové naději se oddávajíc. „Znáš ho?“

„Neznám — to jest: znal jsem ho, *si, si*, znám ho,“ řekl Polan, a nevěda jakby se s tím, co mu povědomo bylo, vytasil, rozpačitě si vousy protíral. Pak jí upřímně svěřil, cokoli byl již o ní a o jinochu v hradě zaslechl, i co se bylo mezi ním a Tustou přihodilo. Pověděl také, jak se mu zdá, že je Svatavin kochánek a milosrdný dobrodinec jeho ta sama osoba; prosil ale též, aby ho dívka neprozradila.

Při zprávě o Prkošově návodě Svatava hořce plakala.

„Neplač“ — prosil ji Polan — „neplač, *złota oblubienica!* Milenec je živ a povede tě na svatbu.“

Neustále slzíc vrtěla dívka hlavou. „Na mne čeká jiný ženich,“ řekla temným hlasem.—„Jiný mi svatbu vystrojí.“

„A kdož by ji vystrojil, *maladetto?*“ zvolal soucitem zanícený Polan. „Snad ne Sas? *Bodaj nie zažył!* Což mu český jonák neubrání?“

„A jakž by mu ubránil? Což není vzdálený— a slabý proti moci vítězného nepřítele? Neslyšel jsi vůli otcovu? Nežli by se neštěstí mému zamezilo — dávno bych v hrobě ležela.“

Hlasité štkání přetrhlo ubohé dívce všecku ostatní řeč. Černuš ale, žalostí dívčinou hluboce pohnutý, a jakby pomohl nevěda, začal semotam po komnatě přebíhati a cosi pro sebe mumlati. Pak se najednou zastavil, radostí nad šťastným nápadem se zašklebil, a zpytavým okem na zarmoucenou Svatavu pohlížeje, rychlým krokem k ní přistoupil.

„*Mus naylepszy nauczyciel*, krásná růžinko,“ řekl s tváří objasněnou. „Panenka musí z domu prchnouti.“

„Co že pravíš?“ ulekla se dívka.

„Co ti prospěch přinese, *moja uboga corko! Si, si*, nelekej se toho. Otec ti hrozí, ženich ti

hrozí — utec jim tedy, panenko! Hříchové zde přebývají, bolesti zde přebývají — utec jim tedy, panenko! V zdálí na tebe čeká hoch, dobrý pán, blahý život — a *Dio mio!* kdo by se tu rozmýšlel? Honem k nim! Poslechni mne, *młodzi się od starsych uczą.*“

Ačkoliv se útlocitá dívka neposlušenství hrozila, a neslušnost útěku z domu otcovského na mysl si uváděla: předce konečně úzkostí a ošklivostí před Othardovou vášní a neustupnou vůlí otce svého poháněna, v radu Černušovu svolila. Myslilať, že se tak velice neprohřeší, an se neštěstí svého vystříhá. Ano domnívala se, že i otci útěkem svým prospěšně poslouží; neboť soudila takto:

„Nad Čechami je živ spravedlivý Bůh; on popřeje české zbrani vítězství. Jakýž ale osud potom otce mého zasáhne? I vrhnu se tedy vítěznému Břetislavu k nohoum, a dříve nevstanu, dokud slza dceřina vinu otcovské zaslepenosti nesmyje.“

Ochotný Černuš ji u víře té posilnil a na cestu se rychle připraviti poradil. Sám pak o dobré koně z Prkošových stájí se postarati přislíbiv, tajnou chodbou odešel, kterážto se na několik set kroků pod hradem táhla, a kterouž byl Polan dle obyčeje svého zde onde slídě ná-

hodou nalezl. Brzo se ale opět vrátil, přinášeje selské dívčí šaty, jimiž útlá Svatava panenské údy své k nepoznání zahalila. Netrvalotʼ dlouho, a s tlukoucím srdcem, třesoucím-se krokem brala se nadřečenou chodbou za spomocným Polanem.

6.

Všickni naši dějepisové srovnávají se, vypravujíce konec války, kterouž byl císař Jindřich, toho jmena Druhý, proti Čechům pozdvihl. Mezi nimi vypravuje *Aeneas Silvius* těmito slovy:

„Císař vtrhnuv s lidem do lesa, kterýž hradí všecku zemi, nalezl cesty dřívím zasekané — nebotʼ tak byl Břetislav učiniti nařídil; protož rozkázal drábům svým, aby cestu vojsku sekerami proklestili a vypravili. Velikou tu práci jízdní měli, nebo dříví bylo náramně veliké, i musili mnoho dubí posekati, než sobě cestu propravili. Pročež vykonavše to dílo a vyšedše z lesa do země, když žádného nikdež nepřítele nespatřovali, ustali, a žízní trápeni, svlekše s sebe odění a zavrhše zbraň, k vodám běželi. V tom Břetislav se svými Čechy ze zálohy vyskočiv a na ně sem tam rozprchlé a neoděné udeřiv, nemalou porážku mezi nimi učinil. Císař uleknuv se nenadálého neštěstí,

a pohřešiv velikého počtu ze svého vojska, sotva utečením život zachoval.“ —

Úplné vítězství bylo tedy s českými sbory. Udatný Břetislav vpletl do věnce slávy své nový, nevadnoucí lupen a rozmnožil dávnověkou pověst svého knížectví.

Krvavá to byla půtka. Překvapení nepřátelé zoufanlivě se bránili. Sám Břetislav, jsa prudkostí boje zachvácen, dral se do nejhustější tísně, a všecko vůkol sebe napořád porážeje, padl u veliké života nebezpečenství. Nešťastně byla se totiž brůna jeho do velikých, kmenovitých kořenů zapletla, jimižto se v hornaté krajině vysoké jedle široko daleko roztahovaly. I sklonila se na přední nohy tak nízko, že Břetislav tímto nenadálým pádem ze sedla se vysmeknuv, na zemi se skotil. S hrozným povykem sypali se tu na něho nepřátelští zástupové, a jakkoliv se kníže v těžkém brnění dosti hbitě vzchopil, nemohl se předce ani na kůň vyšvihnouti ani pěšky sobě cestu proklestiti. V tom ale začne vedle něho kříž a křížem přátelský meč sekati; Bavoři se rozstoupili, a mezi ně vrazil jako smrtonosný mstitel jezdec z českých zástupů, a zkřiknuv na knížete, aby se honem na brůnu vymrštil, sám a sám zatím okolo něho bezpečné místo učinil. Šťastně vyhoupnul se Břetislav na svého koně,

letěl dále ku předu, kdežto se císařská korouhev na útěku chvěla. Nepřátelé prchli a hrdinský jinoch položil dobytou korouhev Břetislavu k nohoum.

„Jakého jsi rodu, statný jinochu?“ ptal se ho kníže s vladařskou dobrotivostí. „Jaké jest jmeno tvé, mladý hrdino?“

„Jaroboj Charvátský, pane můj!“ odpověděl jinoch v tiché pokoře. „Rod můj jest sice v Čechách dosaváde neznámý — se mnou ale tobě touž měrou poddaný, jako pravý zachovalý rod českých šlechticů.“

„Buď si jak buď! tebou posílá mi velemilý dar. Jsem tvým dlužníkem a po knížecku se ti odměniti slibuji.“

„Knížecí milost je mi slibem nejmilejším, pane můj! V ni se bude na světě opuštěný spolehati.“

„Ta ti budiž pevnou záštitou ve všech potřebách, krdino šlechetný!“ řekl Břetislav, a jinocha před veškerým vojskem k srdci přivinul. Potom sňal přílbu s upocené hlavy a pokleknuv u prostřed vítězných zástupů na zkrvácené bojiště, vyslal hlasitou chválu k mocnému nebes vladaři. A veškeří zástupové padli po něm na kolena svá, prozpěvujíce hlasem vysokým. —

Bitva ta strhla se v okolí Domažlickém. Na celém velikém prostoru, táhnoucím se k bavorským hranicím, odpočívali po bitvě čeští bojovníci, buď kořist mezi sebou dělíce, anebo pokrmů požívajíce. Asi na onom místě, kde nyní zahrada Domažlického kláštera stojí, seděli při mírném kvasu kníže a nejpřednější bojovníků vůdcové. I Jaroboj Charvátský byl mezi nimi. Toho ale obsluhující zbrojnoš náhle zavolal a ze spolku bohatyrského jej odvedl. Nebylo však tomu dlouho, a jinoch se kvapným krokem zase navrátil. Leknutí jevilo se v jeho spěchu, v jeho pohledu a v řeči. Za ním kráčel sprostý rolník.

„Koho pak nám to přivádíš, mladý hrdino?“ tázal se Břetislav s milostným úsměchem. „Pohled hosta tvého je sice míruplný, tvé oko otáčí se ale nepokojně.“

„Nejslavnější Břetislave!“ zvolal Jaroboj, „jsemť ve strachu, aby se i tobě oko hněvem nezapálilo, až poselství tohoto muže poslechneš.“

„A což nám přináší?“ vece na to rázně Břetislav, jehožto vřelá krev dosti malou podpalou se vzejmula.

Rolník opětoval na to veřejně Černušovo vzkázání, a vypravoval jeho pohádku, ještě jednou své opozdění vymlouvaje, jelikož mu těžko bylo, na neznámého téměř Jaroboje Charvát-

ského dříve se doptati. Jaroboj pak doložil, cokoliv potřeba bylo k objasnění neobyčejného, ale důležitého poselství.

S ustrnutím ho poslouchali pánové, slyšíce o hanebné zradě Bilinského. Břetislav se třásl přenáramným hněvem.

„Vzhůru!“ zvolal pak hlasem bouřlivým, a vztyčil se u prostřed pánů vysoko, jako strašlivý bůh války. „Vzhůru, věrní Čechové! Dnešního vítězství není dosti k naší slávě. Jiného štíra máme ještě potříti. Rychle ke zbrani, a dříve si nepřejme oddechu, dokud se žíznivá země nenasytí černou krví zrádcovou!“

Takto zvolal a bojovníkům kvapně na cestu hotoviti se rozkázal; sám pak se zástupem sobě nejbližším pustil se jako hrůzoplodné mračno k Bilině.

7.

Svatava a Černuš ujížděli zatím z okolí Bilinského. Bez nehody dostali se z hradu i kolkolem rozlehlými zástupy, a chtěli jeti po celou noc. Obrtlý Polan byl šťastně silných koní se dopídil, a nebylo se tedy báti, že se pro jich unavení z Bilinské krajiny nedostanou. Více jim hrozila dívčina slabota. Pohnutím ducha — bázní

totiž, aby prchlivému otci nevčasně do rukou nepadla, z druhé strany pak lítostí, že musela otcovský dům tajně opustiti — nevyspáním a nezvyklostí dlouhé, rychlé jízdě unavila se slabá dívka tak, že se již po půl noci mdlobou sotva na koni držela.

„Sestup s koně, panenko!“ promluvil k ní Černuš. „Tuto máme hustou trávu, já ti v ní lůžko vyhledám. Je to arci tvrdé místo pro tvé útlé tílko, *žal się Bože!* Co však na plat? *Dio mio!* já musel často na holém kamení spávat.“

Přitom skočil s koně a pomáhal třesoucí-se dívce s koně slezati.

„*Madre santissima!*“ zvolal při tom uleknutý—„tyť jsi jako v ohni, ubohá panenko! *O trwoga!* proč se nenarodil otec tvůj na jiném znamení! Toť nesmíme arci již ani kroku dále, dokud si neodpočineš. Boží ruka sahá daleko, snad nás také ochrání.“

Několik velikých dubů stálo u cesty. Pod nimi v husté trávě rozprostřela Svatava své povrchní roucho, ježto jí místo pláště sloužilo, a složila naň zemdlené oudy své.

„Kdybysi se neštítila, panenko!“ řekl Černuš —„tedy bych tě přikryl. V teple spíše hodinku podřímáš.“

*

Přitom svlékl kabát a pokleknuv podle dívky, pozvolna jej na ni položil. Ona pak, ráda vidouc, cokoli věrný sluha počínal, chopila se ruky jeho a vděčně mu ji tiskla.

„*Jesuszku! o mój Jesuszku!* což pak to děláš, krásná panenko?“ zvolal Černuš, srdečností dívčinou až k slzám pohnutý. „To by bylo hodné, abysi mi děkovala, ubohá dceruško! Jsemť veliký dlužník tvého kochánka. Bůh ho zachovej! Teď se jen vyspi; *pozydzie dzień, będzie rada weń.*“

Na to se vzchopil a povolil koním uzdu, aby se kolem v bujné trávě napásli; sám se posadil nedaleko dívky. Časem ohlížel se po koních, časem po ubohé Svatavě, časem i po nebi. Jasná, teplá a tichá byla noc; ale podivné myšlénky vzpomínání a jakési tušení honily se v mozku a srdci věrného Polana. Zmítal jím nepokoj. I chtěl se ho posléze sprostiti; skrčilť se do kozelce, tváře ukryl do dlaní a ruce položil na kolena. Takto se brzo k předu, brzo do zadu houpaje, začal temným hlasem v mateřském jazyku písničku zpívati:

„Nač je ti se, ptáčku, jemným
Štěbctáním radovat?
Já jsem zpíval také blaho,
Teď musím jen žalovat.

Nepoletuj v radování,
Když já sedám v bědování.

Mutně, poslyš, voda hučí,
Úpěnlivým jekotem!
Běduji, ach! že mi otec
Rozloučil se s životem;
Smrt ho vedla v kruhy jasné,
K němu jdou mé vzdechy jasné.

Hořem, poslyš, lípa šustí,
Vonné květy odmetá,
Já tu pláči pro matinku,
Na níž kvítko zakvétá;
Ona hledí s výše skvělé
Na můj žal a slzy vřelé.

Ouzkostně tě slyším, ptáčku,
Bolně v bezu štěholat.
Točí se kol divý krahuj?
Či chceš se mnou bědovat?
Vidíš, jak mi srdce puká?
Jak mi slabě, mrtvě ťuká?“ —

Takto zpívaje ukolíbal sebe i dívku v polovičné spaní. Brzy ale nepokojným snem vytržený opět se probudil. I zdálo se mu, jakoby tiše vanoucí větýrek z dálí k němu dusot koní přinášel. Hbitě se vzchopil a bystře poslouchá. A opět se na koleno sníživ, ucho na zemi položil a poslou-

chá. V skutku se ozýval po tvrdé půdě temný šumot kvapících jezdců. Jako střela tedy Polan zase vyskočil a chytil koně po různu se pasoucí. Potom probudil Svatavu ze spaní.

„Honem, honem vstávej, panenko!“ řekl při tom. „Ranní povětří zapáchá nebezpečenstvím.“

A dívka, již dříve do vůle Polanovy zcela odevzdaná, nyní však odpočinutím posilněná, rychle podle sluhových slov se vzchopila, a urovnavši na sobě roucho, Černušovou pomocí na koně se posadila. V malé chvíli ujížděli oba dále.

Na východě počínalo se již denní jasno usmívati. Silněji fičel větřík, a donášel tím hlasitěji vzdálený konský dusot k prchajícím. Šero přecházelo a zřetelněji mohli jezdcové krajinu okolo sebe rozeznati. Jeli po veliké rovině. V celém okolí nebylo ani stromu ani domu k spatření. Zde onde plazilo se toliko nízké roští, ale vzadu na pahorku míchaly se v nejistém světle rozličné postavy. Bylit to jezdcové z Bilinského hradu, za Svatavou a Černušem se ženoucí. Polan tušil v nich ihned zlé pronásledovníky.

„*Ostrogaj*, panenko, *ostrogaj!*“ pobízel Prkošovu dceru. „Ďábel nese za námi své bratránky.“

Nedlouho bylo však pobízení jeho platné. Dívčina slabost a nově se zmáhající bázeň příčily

se prudkému útěku. Musel tedy Černuš, chtěj neb nechtěj, se Svatavou jeti krokem volnějším, a takto se mezi nimi a jich pronásledovníky cesta každým okamžikem krátila. Nadarmo se věrný Polan ohlížel, kam by se ukryli, anebo kde by ochrany nalezli. Nadarmo! —

Avšak hle! tu se počala náhle také před nimi na veliké pláni tlupa temných stínů míhati! Rychleji nepostihne hladový sokol kořist svou, jakož Černuš vzdálené tyto postavy okem zastihl.

„*Jesu!* podívej se, podívej se, panenko!“ zvolal na Svatavu. „Tamhle přijíždí někdo naproti nám! *Dio mio*, zahynouti chci, nenajdeme-li přátele! *Jen prędko ostrogaj!* Honen, honem!“

I Svatava poznala nyní, že se v dálce jakési podoby míhaly, a srdce jí počalo novou nadějí okřívati. I popoháněla tedy koně svého, co síla stačila. Černuš se držel na krok před ní, jen aby její kůň za druhým pospíchal. A předce bylo marné všecko snažení. Jezdcové za nimi zdáli se míti křídla. Již bylo barvu jejich koní rozeznati — již byl nepořádek viděti, v jakémž jeden druhého předjížděl, chtěje bezpochyby každý z nich uběhlíků nejdříve dostihnouti. Nadarmo napomínal Černuš k čerstvějšímu kroku; brzo poznal, že zadním jezdcům uprchnouti již nelze,

a protož počal naději svou toliko v šťastnou náhodu zakládati, kteráž by snad alespoň Svatavu k jezdcům předním donesla.

„Drž se, panenko! drž se pevně; *jeszcze pan Bóg żyje!*“ zkřikl na Svatavu, a jejího koně silně mrsknuv, k prudkému letu ho přinutil. Sám pak se na zad obrátiv, proti oněm se rozjel, kteří za nimi na perutech větru spěchali. Brzo dojel k prvnímu, kteréhož byl buď nejrychlejší kůň anebo žádost po prchlé dívce na mnoho kroků před ostatní pohnala.

„Stůj!“ zkřikl na něho, meč kvapně z pošvy vytrhnuv. „Kam se ženeš, loupežníku? *Kutya lelki*, stůj!“

Jezdec ale, jsa ze sborů Othardových, rodilý Sas, zaklel naň cizím jazykem a divoce po něm dlouhým kopím se rozehnal. Však i Polan byl naň přichystán, a maje koně dobře cvičeného, Sasově ráně se uhnul, a tak obratně mečem nepřítele po zadu v týlo ťal, že se s bolestným vykřiknutím s oře překotil.

Neohlížeje se na mroucího, musel zoufalostí puzený a první šťastnou ranou rozehřátý Polan na jiné tři se připraviti, kteří nyní záhubou hrozíce, k němu se blížili. I chopil se luku, a střela zasáhla prostředního, druzí dva však na něho dopadli. Bilit to lidé z Bilina.

„Ha, ty zrzavý zrádce! Máme tě, cizozemská liško!“ křičel jeden přes druhého, mnohými ranami naň dorážejíce, jen aby ho rychle přemohli, a pak dále kořist svou pronásledovali. „Přichystej si hřbet, mi ti ho sedřeme do krve!“

Ale ruka Boží vedla Polanův meč. Nezkušený boje, předce oběma oděncům dlouhou chvíli odolal a Svatavě času k dalšímu útěku vydobyl. Brzo však shluklo se naň ostatních šest jezdců, a z předu i zadu proboden, svalil se věrný Polan s oře na studenou zem.

Avšak nadarmo ohlédali se teď vítězní oděncové po Svatavě. Kůň ji byl v prudkém letu až k předním jezdcům zanesl, kteří pak na smrt ubledlou okamžitě mezi sebe přijali. Byl to zástup na počet mnohem silnější, nežli dívčí pronásledovníci, a za ním jevilo se v dálce ještě více podobných sborů. Bilinští pak věděli dobře, že z tamější strany nic přátelského k nim nepřijde, a protož toliko hněvem pro sklamanou kořist nehodu svou proklínajíce, ořů svých kvapně obrátili a k Bilině zase ujížděli. Věrného Polana, Sasíka i třetího soudruha svého nechali jako neplatné hroudy u prostřed cesty ležeti.

8.

Na Bilině bylo všecko u velikém, strašlivém pobouření. Otci byla dcera uprchla, a divý Prkoš zuřil, připovídaje všem záhubu, jestli mu uprchlou nazpět nepřivedou. Saskému knížeti byla oblíbená děva uprchla, a surový Othard bouřil, že se mu kdo na odpor býti opovážil. Nyní se donesla na hrad zpráva, že Břetislav k Bilině táhne, a všickni poznávali, že nastane krutý boj. Othard poroučel svým Sasíkům, Prkoš povzbuzoval své zástupy — a všecko se hotovilo k bitvě.

Břetislav přitáhl se sílou, kteráž byla sice vybraná, ale mnohem skrovnější nežli nepřítelova; neboť celému vojsku nebylo lze postačiti letu knížete, jakýmžto hříšníky soudit pospíchal. Sbory se potkaly a náramný povstal boj. Nečetní, ale věrní knížeti svému, obořili se Čechové na cizozemce a s nimi spojené zrádce s trojnásobným hněvem. Avšak i Othard, sám silou obrovou mezi svými vynikaje, Sasy ohnivě k boji ponoukal; také Prkoš, rozený bojovník, s neohroženou myslí sbory své v nejnebezpečnější místa poháněl. Jako rozkacený tur porážel napořád, co se meči jeho vstříc postavilo; kam

se přihnal, museli zástupy Břetislavovy ustupovati. A již již počíná vlastní krajany k útěku plašiti, již již počíná i na druhém křídle Othard české zástupy v nepořádek porážeti; nadarmo se Břetislav a udatní vůdcové jeho nepřátelskému proudu jako ocelové skály opírají: zástupové čeští ustupují, a jsouce jako hejnem smrtících sršní obsypáni, domnívají se, že buďto na útěku anebo v zahubení jistého blaha naleznou.

Tu náhle, jako Bohem v nejhorší době poslaný, potká Prkoše Jaroboj Charvátský.

„Se mnou do boje, ohavný zrádce!“ zvolal jinoch hlasem vysokým, a s rozohnělou tváří, s okem planoucím prosekává si k němu hustým davem cestu. A Bilinský sotva že povědomý hlas uslyšel, a známou tvářnost uviděl, jakoby ho byl z hrobu povstalý duch anebo půlnoční, pekelný úkaz polekal, počal z celého hrdla křičeti a zbraň ze žilnaté, třesoucí se pěsti pouštěti. Vyděšený křičí po něm celý sbor, a ohlížeje se po zmalomocnělém pánu, a vida ho již lidem nepřátelským obklíčeného, upadá ve strach a slabne. Jen krátce trvá ještě boj, a pak se dala veškerá družina Bilinského na outěk. Bázeň její zdílí se zástupům ostatním; zmatenost vrazila mezi Sasíky, a strašlivým řváním dalekou krajinu plníce, opouštějí všickni na polo dobyté bo-

jiště a kvapí do dálky. Nadarmo hřímá do nich Othard novou zmužilost. Zachvácen prchajícím množstvím musí konečně sám na zachování života pomysliti. I opustil tedy zboží po českých krajinách zloupené, sebral ve spěchu pozůstalé sbory, a v hněvu hrad Bilinský zapáliti rozkázav, přes meze české utíkal. —

Po šíré krajině rozhostil se tmavý večer. Pronikající hluk bitvy byl umlknul, a v tuhé tmě ležely luhy, stromy a keře. Daleko široko bylo je rozeznati v krvavé záři, která s vysoko plápolajícího hradu na ně se rozlívala.

Pod hradem na prostranné louce odpočívali vítězní bojovníci. U prostřed nich kolem do kola seděli statní vůdcové a hlava všech, udatný Břetislav. Mezi nimi stál s obnaženou hlavou, ruce maje na potupu provazem svázané, Prkoš, pán Bilinský.

Držán nad zrádcem veřejný soud.

Tváře maje zamračené, srdce plno zoufalého vzteku, stál tu Bilinský na otázky soudců trvaje v zatvrzelém mlčení. Hlava jeho byla k zemi sklopena; očima divoce koulel a chvílkami z nich žhavé blesky na shromážděné panstvo vypouštěl.

Hněvem kypěla ňádra Břetislavova. I pokynul za sebe a za shromážděné soudce, a panoši přivedli ubledlou, klesající děvu.

„Znáš tuto dívku, věrný Prkoši?“ ptal se kníže. „Znáš tohoto muže, ubohá dívko?“

„Otče! drahý, nešťastný otče!“ zkřikla dívka, a s pláčem Bilinskému k nohoum se uvrhla.

Prkošem to trhlo.

„Ha, tys tady, nezdárné plémě? — Pryč mi z očí, hanebná poběhlice! A nebo tě vztek můj tak jistě rozšlápne, jakož tě zastihne kletba má!“

Takto soptil Bilinský, a již již nohu vyzdvihoval, chtěje slabou dívku kopnouti; na blízku stojící zbrojnoši jím ale trhli a Svatavu pozdvihli.

„Nabuď zmužilosti a knížeti svému pravdivě odpověz!“ jal se potom k ní Břetislav mluviti. — „Věděla jsi o hříchu otcově?“

Dívka však neustále slzy prolévajíc, vrtěla hlavou; odpověděti nemohla ani slovem.

„Proč jsi tedy z otcovského domu prchla?“ tázal se opět kníže s vlídnou mírností. „Bála jsi se s provinilcem déle bydleti?“

„Nebála, milostivý kníže — nebála!“ zalkala Svatava, před Břetislavem ouzkostí na zemi padnouc. „Neptej se mě na příčinu mého outěku. Zaslepena byla mysl moje — ne skrze otce — otce miluji a ctím — otce netíží hřích — odpusť mu, ach odpusť!“

Divoký, vzteklý smích Prkošův zabránil jí dále mluviti. Zapovídal si všelikou přímluvu i odpuštění, a opíral se proti svědectví vlastního dítěte.

Kníže pozdvihl dívku a přivinul ji jako dceru k útrpnému srdci. Zatím však musela se mysl jeho na jinou osobu obrátiti. Oděnci přinášeli totiž z březových větví spletené nosítka, a na nosítkách věrného Černuše.

„Znáš tohoto muže, nevinný Prkoši?“ tázal se nyní Břetislav rázným hlasem tvrdošijného zatvrzelce.

Bilinský se obrátil a patrně se ulekl. Najednou se ale zase zmužil a Polana znáti nechtěl.

„Že mě neznáš, *bestia!*“ zachraptěl tento s velkou tíží, na nosítkách poněkud se pozdvihna. „Zná mě, *mój jaśnie oświécony książe*, zná!“

„Smrt pomátla tomu chlapu pamět,“ odpověděl Prkoš urputně. „To je návod, umluvení. Já pacholka neznám!“

„Znáš mě!“ odpověděl Černuš; „tys můj mistr. *Kruk krukowi oka nie wykluje.* Já nesl tvé psaní Sasovi. Tys ho vybízel, aby přišel a byl pánem tvým; tys ohavný, pekelný zrádce —“

„Lháři — navedený, lstivý lháři! ty průvodce nevděčných odběhlic!“ soptil Bilinský. „Jak smíš, plevo, proti mně svědčiti?“

„*Maladetto!*“ rozkřikl se poslední silou slabý Černuš. „Já jsem sluha nízký sice — ale *dżięka Bogu!* věrný sluha. Smrt mi sedí na jazyku, ale *smierć utrapianym pożądana*, a smrt mluví pravdu. Bilinský je zrádce pána svého — a dceru svou chtěl dáti zlému Othardovi — proto semnou utekla; já ji vedl — já *ubogou oblubienicu*, neboť měla jiného kochánka. Pán ho také zná — mělť jsem ho návodem jeho zavraždit —“

„Utrhači! peklem napáchlá nádobo!“ zařval nenadále Bilinský, a v náramné vzteklosti sebou trhna, přetrhl provazy, a dlouhým skokem řítil se na Polana. Náhle ale, jakoby byl z hrobu povstal, vkročil mezi něho a umírajícího sluhu domněle zavražděný Tusta.

„Ustaň!“ zvolal na Prkoše hlasem strašlivým, a ten se lekl, s hrůzou smrtelnou nazpět se potácel, na všech oudech se třesa, křičel a na zemi klesl.

„Prkoš je vinen!““ volají na to jedním hlasem soudcové, a hříšník zlého svědomí hlas udusiti nemoha, přiznává se k vině své.

Soudcové vyřkli nad ním smrt. Úsudek ten byl oznámen veškerým zástupům, a zástupové věrní opětovali jednosvorným křikem: „Smrt!“

9.

Mezi tím obíral se Tusta s omdlévající Svatavou. Odevzdávalť ji pečlivosti selských žen, kteréž byly již dříve k službě povolány a na další rozkazy tu čekaly.

Bolestně dmula se prsa jeho, an se díval za ztrápenou milenkou. Tu se náhle vzadu slabým hlasem jmenovati zaslechl. I obrátil se a spatřil za sebou umírajícího Černuše, jejž byly zbrojnoši až k němu donesti museli.

„*O mój złoty dobrodzieju! mój kochany paniaczku!*“ šeptal poraněný zsinalými ústy, a pokoušel se, slabé ruce po jinochu vztáhnouti.— „Podej mi svou milosrdnou ručinku!“

„Můj věrný, ubohý příteli!“ řekl jinoch srdečně pohnutý, a přistoupiv k zesinalému sluhovi, podával mu ruce jako na rozloučenou.—„Upřímná duše, proč se musíme takto shledati?“

„Takto je to dobře, *benissime*“ — odpověděl Černuš, a jakoby se ještě zasmáti chtěl, ústa v posledním tažení nakřivil. „Já umí-

rám rád, *mój miłosierny duszko!* Dosloužil jsem — a vysloužil. *Smierć i żona od Boga naznaczona.* Vzpomeň si někdy — na šeredného Polana.“

Tak dořekl a skonal. Lítostí odvrátil se Tusta, a nemoha bolem promluviti, pokynul jen zbrojnošům, aby mrtvé tělo k pohřbu odnesli — a nežli se přiblížila půlnoc, valily se na věrného Polana černé studené hroudy.

Tou dobou byl také Prkoš, Bilinský pán, odpraven. Zohavené tělo bylo do Biliny vrženo. —

A Svatava? — Pro citlivou dívku nebylo více žádné útěchy. Břetislav ji kázal sice do knížecího domu svého uvesti, aby se zapudil trud, jenžto hrozil života jejího kořen stráviti: ale nadarmo bylo milostivé jeho snažení; nešťastnou dceru strašila vina padlého otce, a na každé tváři domnívala se čísti ousměšek ze zrádcova dítěte. Toliko v lásce rekovného Tusty kochala se vroucí milostí, avšak i tímto plápolem usychal pramen její bytosti. Ve smrtelné hodině otce svého byla se zapřisáhla, že ruku svou milenci nikdy nepodá a neupoutá k němu dceru z rodu zhanbeného. Vadla květina outlá — až i uvadla.

K čemu navrátil spravedlivý Břetislav Tustovi hodnosti a statky rodu Vršovského? —

Outlocitému jinochu zdálo se všecko pouhým zlatoskvoucím pláštíkem, pod nímžto není života ani blahosti. Tu pokrýval Svatavin časný hrob. Jenom ve službách pro kníže a pro vlast nalezal zotavení, nalezal sílu pro budoucí osamělý věk— až jej život divokým vírem uchvátil a jmeno jeho na památníkách rodu Vršovského věčnou literou nakreslil.



Zlatnikova milenka.

Povídka.



(Psáno roku 1838.)

1.

Až do léta Páně 1406 držán byl v Čechách řád a stav lazebníků, lazebnic a jich čeládky za nepoctivý. Slavné pověsti paní Zuzana — a proč bychom neřekli *slavné pověsti*, an památka její po vlasti naší zajisté tak dlouho trvati bude, dokud povídačky o Václavu Lenivém nezhynou? — teprv paní Zuzana toho na králi vymohla, že lazebnický pořádek za poctivý prohlásil, ano i milostmi obdařil.

Paní Zuzana — aneb jak jí za let mladších říkávali: *krásná Zuzanka* — byla vůbec velikou zástupnicí řemesla lazebnického, a za času jejího podobaly se Pražské lázně veřejným, svobodou nadaným rejdištím šejdířů, karbaníků, smilníků a všelikých prostopášníků, jakož ovšem v tak lidnatém, bohatou a veselou mládeží, obchodníky a pocestníky naplněném městě, jako Praha byla, takořka jináč býti nemohlo.

Paní Zuzana nebyla sice nikdy provdána; leč od oněch let, co byla ze služebných závazků

vyklouzla a vlastní lázně držela, říkala jí veselá děvčata *matičko*, a veselí mládenci nazývali ji *paničko*, tak že posléz *krásná Zuzanka* jako cestou přirozenou v hodnost a důstojenství *paní Zuzany* vstoupila. Pozvolna jmenu tomu celá Praha uvykla, a mravokárcové jen potajmo pohoršení své jevili — rozpustilcové jen potajmo posměch svůj tropili, dobře vědouce, žeby jim prchlivý král veliké zlé třeba jen pro jediné slovo připravil, jež by se mu o spanilé lazebnici k uším bylo doneslo. I neosmělil se tedy ovšem nikdo, pohaněním aneb jakýmkoli jiným příkořím paní Zuzaně veřejně ublížiti; ale vedle stavu a rodu svého, jakož i vedle tehdejšího veřejného smýšlení nemohla se předce mezi Pražany z vážnosti radovati, jakovou tito paním zachovalé pověsti vždy rádi vzdávali. —

„Nebuď bláhová, paní Zuzano!“ zasmál se jí král, an opět jednou stran prohlášení lazebníků za poctivé naň dotírala. „Co ti pomůže nyní poctivost? před kým budeš poctivější? — přede mnou — či před sebou? Nebo bys ráda s Pánem Bohem na maškary krála? Dej pozor, paničko, aby ti hostů neubylo, až budeš poctivou!“

„Však já dám pozor, o to se nestarejte, pane Václave!“ řekla Zuzana poněkud pohoršena. „Svět se mi směje, to vím, i bude se mi déle smáti —

neřku-li že s mým jmenem ještě něco horšího nežli posměch vyvádí —"

„Přisám Bůh, kdo se to opovažuje?" zkřikl vášnivý syn Karla Čtvrtého. „Ty jsi moje — to ví celá Praha, a kdyby nebylo jinak ve *hvězdách* psáno bývalo, a zvuk plného měšce hlasy srdce mého nebyl překřičel: byl bych se neptal celého království, a ty bys vedle mne na trůně seděla."

„Vím, vím" — řekla Zuzana, spíše aby zrůstající Václavovu prchlivost přetrhla, než aby králi něco milého řekla — „vím, že mi král a pán můj vždycky milostivě nakloněn býval —"

„Dosavad je ti nakloněn, má Zuzanko — přisám Bůh! — dosavad, a z celého srdce!" řekl král se vší srdečností, jakovou na něm v dobré chvíli viděti bývalo. „A ještě nyní mohl bych tebe co milenku svou u dvora chovati, kdybych si právě tam všecko neošklivil, a chci-li se obveseliti, z něho vycházeti nemusel. Kdož tedy se opovažuje z milenky krále svého ještě něco horšího nežli posměch si tropiti? kdo?"

„Aj, člověk se snadno zasměje!" prohodila Zuzana; „a tomu bych se já sama skoro zasmála, že muž pět a čtyřicetiletý ženu čtyřiceti roků milenkou nazývá — a prosbu její předce vyslyšeti nechce."

„Ale, bláhová! k čemu tobě třeba lázní? Nech všeho, i lázní —“

„Ne, ne, králi a pane můj! o té věci jsem již dávno a pevně u sebe rozhodla — to víš. Já chci také v něčem paní svou býti na světě. Dokud milenka mladá byla, nedbala krev a mysl na nic nežli na čackého jinocha, jemuž jedinému po celý život věrnou lásku zachovávala, ačkoli vůkol pokušení veliké bývalo. Ano za šťastnou se pokládala, že ji neštěstí a chudoba do lázní přivedly, kdežto hned při prvním kroku tebe spatřila. Na rod a na stav se tě neptala; řeči tvoje lahodily sprosté dívce, jíž nebylo nebe nic nežli trochu hezkého těla dopřálo, i zdály se jí býti upřímné a pravdivé, tak srdce její dojmuvše, že ani nezpomněla, že při nepočestném řemesle zůstává. Ale milenka zestárlá nehledí jenom na dny přítomné; ta myslí také na budoucí — na poslední, a v těch by ráda aspoň nějakým právem na lidech onu uctivost požadovala, kterouž jí dosavad buď cele upírají, aneb jenom nuceně vzdávají. To tedy považ, pane můj, a vyslyš prosbu své Zuzany! A byť tato prosba i *mně* žádného zisku nepřinesla, přinese předce budoucím oudům řemesla mého, přinese celé obci, přinese veřejnému pořádku — a vděčný Pražan bude králi svému opět pro jeden ušlechtilý skutek dobrořečiti!“

Král tomuto stýskání a slibování o Pražské vděčnosti se zasmál, učinil ale posléz vedle proseb ženy, kterouž *jedinou snad vždycky upřímně byl miloval.* Vydal majestát o lazebnické poctivosti, a jí samé, totiž paní Zuzaně, kázal na místě starých nové, mnohem pěknější lázně vystavěti, upsav jí mimo to ještě na každý rok dvacet kop grošů Pražských na vsi Borovicích.

2.

Setmělo se a zhluboka hřímalo. Denní lomoz po ulicích Pražských přestával; pečlivé hospodyně, pracovití dělníci, toulaví študenti pod střechu se uchylovali, prodavači zboží své sklízeli a zavírali. Také paní Dorota, od několika měsíců vdova po kramáři Košinovi, byla krámeček svůj v železné ulici uzamkla, a sedíc nyní s dávnoletou služkou ve světnici u kulatého stolku, přepočítávala při nočním kahánci denní svůj příjem a vydaj. Na staroměstském radním domě uhodila dle staročeského počtu druhá hodina. V tom někdo na okenici zaklepal.

Obě ženské v počítání přestavše, očí svých s podivením nejdříve na sebe, potom k okrouhlému oknu obrátily.

„Kdo pak se to tak pozdě na nás dobývá?“ promluvila vdova hlavou vrtíc a pozvolna od stolu vstávajíc. Tu bylo klepání opět slyšeti, a hned nato ozval se venku mužský hlas: „Matinko, spíš?“

„Ježíšovy rány!“ zkřikla paní Dorota, a jakoby ji byl šípem proniknul, rychle se vzchopila. „To jest Vojtěch! — Synáčku, jsi ty to?“ zvolala opět, až k samému oknu přiběhnuvši. „Honem, Liduško! podej sem svícen. Kde pak je klíč od domu? — Hned, hned, synáčku!“

A v několika okamženích stál čtyřiadvacetiletý mládenec ve světnici, objímaje radostí plačící matku.

„Ach, vítám tě, vítám tě, Vojtíšku! Pánbůh tě potěš, ubohý sirotku! Vidíš, vidíš — toho jsme se nenadáli, když jsi z domu odcházel. Pánbůh tě potěš! Tatinka již neuvidíš —“ mluvila dále, a při bolestném zpomenutí na zemřelého dala se do pláče. „Nebeský otec ho přijal do svého království.“

„Upokoj se, matinko!“ jal se Vojtěch hořekující vdovu těšiti. „Staloť se dle vůle boží, a člověk nábožný nesmí na ni stýskati, jakž nás ctihodný Jan i sám nebožtík otec řečí a skutkem učíval. Upokoj se, matinko! otci jest blaze, a dokud mi Pánbůh síly popřeje, nepovede se také tobě zle.“

„Ach to vím, tys mé drahé dítě!“ povzdychla si vdova poněkud potěšená, a začala mládenci s ramenou tlumok sundavati —„a také jsem na tebe s toužebností čekala. Budeš míti hlad, viď synáčku? My jsme tě teprva k neděli očekávaly. Podívej se do komory, Liduško — ale pojď pak také sem, pojď sem! tyť jsi Vojtěcha ještě ani nepřivítala!“

S uslzenýma očima přistoupila stará služka k mládenci, kterýž jí srdečně ruku stisknul a upřímně pozdravil. Nato pospíšila do komory, aby uchystala večeři.

Bez tlumoku stál tu nyní jinoch, a utišená matka upřela s rozkoší oko na syna, jejž nebyla po tři léta viděla, a který byl za ten čas mnohem mužnější podoby nabyl. Takéť mu tmavomodrý kabátek, přepásaný černým řemenem, na němžto se pěkný meč houpal, a černé, až po lýtka dosahující široké kalhoty s velkými mašlemi velmi dobře slušely; a když mu do černých očí, na zdravé, cestou poněkud osmahlé a vousiskami ozdobené tváře pohlídla: nemohlať ovšem jinak nežli s materskou pýchou říci, že mnoho podobných mládenců v Praze nenajde; a tím, jakož i myšlénkou, že syn její dle umění svého k osobám vzácným a váženým se počítá, materské srdce její nemálo okřálo.

Byl totiž Vojtěch na počátku k řemeslu otce svého veden, projeviv ale v brzce mnohem větší schopnosti v kreslení a ozdobování cínového nádobí, než bylo pouhému konváři potřebí, dán byl do učení k znamenitému zlatníkovi, aby schopností svých k věcem znamenitějším obrátil. Staloť se to zvláště na radu kněze Jana, kterýž druhdy co študent u rodičů jeho bytem bývaje, nyní k velikému jich potěšení a k pýše dosavad k nim docházel. Starý, poctivý Košina, maje dosti rozumu i mohovitosti, aby jedinému synu a dědici potřebné při zlatnictví podpory poskytnul, rady velebného pána rád poslechl, a brzo shledal, že dobře učinil; neboť Vojtěch za krátký čas v umění tom neobyčejně prospívaje, mnohé pochvaly od mistra svého i od jiných zkušených znatelů prací zlatnických docházel. Před třemi lety odešel také do světa, aby v jiných znamenitých městech daleké říše německé, ano i francouzské v umění svém úplně dospěl a se zdokonalil. I pobyl tam zajisté ku prospěchu svému, až jej posléz matčina zpráva o smrti otcově dostihla a prosba její z cizin opět domů povolala. —

Poprvé zas nyní Vojtěch doma večeřel, a paní Dorota, kladouc mu kousek po kousku na cínový talíř, vypravovala ještě mnoho a dlouho o nebožtíku otci, o tom a jiném přítcli, o svém

živobytí nynějším i o letech příštích, a co jí buď radostná chvíle neb jinochova otázka na jazyk přinesla. Příhody své slíbil Vojtěch matce v budoucích dnech vypravovati, a poslouchal zatím, jaké věci se doma byly udály; bylo však na něm viděti, že zvláště na jednu a sice velmi důležitou novinu čeká, o níž matka ještě ani zmínky neučinila.

„Ale, matinko —“ začal konečně sám, nemoha již déle hlasu srdce svého odolati — „což pak mi nepovíš nic o Helence?“

„Liduško, mně se zdá, že tam na velké míse ještě kousek tažené buchtičky s tvarohem leží, jakž ji Vojtěch vždycky rád jídával!“ obrátila se paní Dorota k letité služce, jakoby slov Vojtěchových nebyla zaslechla. „Jdi, podívej se do misníku!“

„Nechoď, Liduško — jsem nasycen, a matinka ví dobře, po čem nyní srdce mé touží!“ zadržel Vojtěch ochotnou ženu, a poněkud roznícen obrátil se k matce: „Matko, matko! probůh tě prosím, co znamená tvé uhýbání-se otázce? Toť předce víš, s jakým srdcem a s jakou nadějí jsem z domu odcházel, a co mi tedy na tvé odpovědi záleží! Co dělá Helenka? Nemohuť se nadíti, že by mě byla z mysli pustila. Čili ji potkalo neštěstí, nemoc — o mluv, mluv, matinko!

Tyť jsi našich srdcí svazek požehnala, vidouc, že ačkoli chudobná, předce nad mnohé jiné spanilá a ctnostná byla milenka má.“

Tváře jeho byly se mezi touto řečí panickým ohněm zarděly, a oči spočinuly toužebně na matce, kteráž ruce majíc na lůně sepnuty, se sklopenou hlavou a zarmoucenou tváří syna poslouchala. Po krátkém pomlčení si povzdychla a jala se takto mluviti.

„Spanilá a ctnostná? — ano, to jsem také říkávala, synáčku; a předce bych nyní raději slyšela, že sis v těch dalekých končinách jinou nevěstu vyhlídnul — třeba méně spanilou, ale ctnostnější.“

„Probůh, matko!“ zkřiknul jinoch s vyděšenou tváří od stolu odskočiv. „Co se stalo? Netrap mě zdlouhavě, a máš-li na mne uchystaný meč, vbodni mi jej rychle do srdce!“

„Ježíšovy rány!“ začala vdova bědovati — „jen se tak neděs, Vojtíšku! Stala se vůle boží, a to víš, holečku — vždyť jsi to prvé sám povídal — na tu nesmí člověk nábožný stýskati. Dej si jen říci! Od té doby, co nebeský Bůh našeho tatíčka k sobě povolal, zavřela také Helenčina matka oči. Byla to žena — Pánbůh jí odlehči — o mrtvých prý nemáme zle mluviti, a já tedy myslím dosavad, že byla plna bázně boží, a dou-

fám, že se spolu na soudě božím po pravé straně sejdeme. Helenka se také celá po ní dařila — ale na světě se dějí divné věci — snad jí to bylo souzeno —“

„Co pak — co pak, matko?“

„Inu, že se měla k lazebnici dostati! — Nu, nu, Vojtíšku, nelekej se — netrhej sebou —“

„K *lazebnici*, matko? Helenka moje k lazebnici?“ zvolal jinoch na smrt ubledlý a po celém těle ztrnulý. „Panna, kterou jste za příklad celé Praze postaviti mohli — má Helenka v místě nepočestném — při hanebném řemesle?“

„Nu, co se počestnosti lazebníků týká, synáčku, to se dějí také divné věci. Král je prohlásil za poctivé, udělil jim vlastního erbu — ano pod velikou pokutou nesmí jich žádný hanobiti anebo z nich posměch si tropiti — a dnes právě, tuším, slaví se udělení této královské milosti hlučnou veselostí u paní Zuzany, u nížto se Helenka zdržuje.“

„U Zuzany? u té královy —? Nikoli, to nevěřím! to nevěřte — hanebná lež vás oklamala. — Otevřte mi dvéře u domu!“

„Ježíšovy rány! co pak hodláš?“

„Přesvědčiti se musím — viděti na své oči, slyšeti na své uši — pusť mě, matko, pusť! podívám se do lázní!“

„Ale dítě, dítě! Pánbůh tě rač potěšiti — tak pozdě na noc ještě na veřejné místo? Zůstaň doma. Pomodlíš se, položíš se — a Pánbůh ti mysl napraví.“

„To také doufám, milá matko! Ale s tímto nepokojem v prsou nemohu se položiti — nemohu se modliti! Dřív musím jistoty nabyti, a pak snáze do vůle boží se odevzdám. Mimo tebe a své umění nemám na daleké zemi žádného, v něhož bych tak důvěrně blaženost života vezdejšího zakládal—jako v Helenku! Pomyšlení na ni provázelo mě dalekou cizinou. Láska moje tvořila si v duchu krásné chrámy na léta budoucí; a nyní bych v sutinách měl všecku náději svou nalézti? nyní bych srdce svého nejoutlejší touhu takto zmařenou — — o nikoli! ninikoli, matko! nedej mi tu bolestnou myšlénku domysliti! dej mi jistotu — pusť mě, matko, pusť!“

„Nu, nu — synáčku!“ začala jej matka bolestným jeho rozjitřením polekaná těšiti. „Já ti nebráním — ale nezapomeň, že jsi ušlý a zemdlený — dlouho se nezdržíš, viď? Děj se vůle boží — pro tebe kvete ještě dost hezkých a poctivých panen — nezdržuj se dlouho, synáčku! městské stráže chodí potom po ulici, a také tam bouřka burácí. Já zatím hromničku rozsvítím a budu se s Liduškou modliti, nežli se navrátíš.“ —

Vojtěch si mezitím zase pěkný svůj meč opásal, a černou aksamitovou čepici s lesknavým knoflíkem na hlavu vtisknuv, ze dveří pod šíré nebe vyšel, z něhož nyní bleskové jen jen se sypali.

3.

Jako si někdy v tiché, oddálené ulici, za osamělým okénkem, člověk růži vypěstuje, ne aby mimojdoucích vábila, nýbrž aby jej samého těšila: tím skoro samým způsobem vychovala si vdova, paní Barbora, v malém domečku za Týnským chrámem dcerušku Helenku, ne jiným na podívanou, alebrž ke své útěše. I bylať Helenka šestnáctiletá tak rozkošné poupátko, že mu po městech Pražských rovného nebylo. Ta líbeznost panenských řečí, ta spanilost kvetoucích tváří, ta nábožnost modrých očí, ta uslechtilost útlého tílka, ta pokora myšlének, ta čistota mravů — to všecko zdálo se býti kvítkem přesazeným na nuznou zemi z rajské zahrady.

Na otce ubohá se nepamatovala. Od věku nejoutlejšího vychovávala ji matka sama a sama, živící se předlem a dary několika dobrodincův, až pak i Helenka pěkným šitím k zahájení života vezdejšího tak pilně napomáhala, že si matka

i dcera některého pohodlí dopřáti mohly. V tichosti a samotě rozkvetla dívka až k jaru šestnáctému, o ničem jiném z pocitů a náruživostí lidských nevědouc, než o lásce a vděčnosti k Bohu, k své matce a k dobrým sousedům — a nikomu známa nejsouc, nežli opět Bohu, své matce a nejbližším sousedům. Avšak nemělo poupě takto v tichu a o samotě odkvésti! — Ve chrámě Panny Marie před Týnem, kamž jediná její denní procházka bývala, poznal ji mladý Vojtěch, syn konváře Košiny. S nemalým zalíbením zpozoroval krásnou modlitelku, kterážto s matkou jako on na postranním místě klekávala, jakoby s pobožností svou před očima světskýma se ukryti chtěla, obětujíc modlitbu toliko Pánu Bohu. — Také Helenka si konečně mládence švarného povšimla, jenž od nějakého času vždycky blízko ní pobožnost svou konával. I stávalo se potom, že se oči jejich i na ulici potkávaly; ale potkání toto nebyla všetečnost samolibého světáka neb zavádivé fiflenky: alebrž potkání dvou čistých, nevinných duší, jež pro sebe stvořeny jsouce, v prvním okamžení poznají, že jedna v druhé blaženost vezdejší nalezne.

Časem seznámili se více. Láska upoutala srdce jejich, a když toto sladké tajemství sobě svěřili, usmál se na ně svět jako ráj, o němž

byli v letech dětských tolik rozkošného slýchali. Rodiče Vojtěchovi požehnali lásku synovu, nabyvše přesvědčení o ctnostech Helenčiných; jediná matka dívčina vrtěla hlavou, když k rozhodnutí o svolení přišlo. Bylot́ na ní ovšem viděti, že jí odporování toto bolest působí, ale Košinovům zdálo se to tím podivnější, an dceru svou ženichovi zámožnějšímu dáti poněkud se zpouzela.

„Helenka jest ještě tuze mladá“ — vymlouvala se paní Barbora s mnohou nesnadností — „a pan Vojtěch musí ještě světem se ohlídnouti. Kdož ví, jak Pánbůh do té doby s ním i s holkou naložiti ráčí! Proč bychom je tedy již nyní poutali? Já se nedivím, že se ty dvě dobré duše rády mají; požehnati je ale ještě nemohu — Pánbůh ví, že nemohu — leda až se pan Vojtěch navrátí a láska jeho upřímná bude.“ —

Vojtěch byl ducha vážného, knězem Janem nad obyčej prostých řemeslníků vzdělaného, ke ctnosti vedeného a láskou k umění svému zaníceného. K Helence veškerou vřelostí panické lásky přilnuv, nalezal v outlém srdci jejím to samo toužení a žádání, jenom že ovšem o mnoho jemnější a líbeznější nežli ve svém vlastním. Láskou této dívky byl šťasten a štěstí svého tak jist, že skoro žádné bolesti a žádné bázně necítil, když odcházeti měl do světa. Odešel s plnou vírou v nevěstu

svou, a pomyšlení na ni provázelo jej cizinou jako utěšující anděl.

Truchlivěji bylo arci okolo srdce outlému, tichému děvčeti, jež odchodem svého miláčka co živa první bolestnou ztrátu utrpěla; byla však tak pokorná, tak do vůle boží odevzdána, a tak ve svého Vojtěcha spolehavá, že rozloučení toto za určené a nevyhnutelné zkoušení lásky své pozorujíc, žalost svou brzo utišila a s upokojeným srdcem radostnějšího příští očekávala. Několik slov neb řádečků, jimiž Vojtěch v listech k rodičům svým o drahé dívce a o lásce své zmínku činíval, vždycky jí na mnoho neděl posily a utěšení přineslo.

Avšak mezitím, co miláček srdce jejího v cizinách meškal, potkala ji ještě jiná změna, a sice tím bolestnější, jelikož dívka ubohá těšiti se nemohla, že by osobu, s kterou se nyní rozloučiti měla, na tomto světě kdy opět spatřila. Matka se jí totiž roznemohla i pracovala k smrti.

Hořem a starostí o nemocnou ztrápena ani nezpomněla, že by po matčině smrti na dalekém světě osiřelá zůstala, až jednoho dne již ovdovělá paní Dorota Košinová, i matku i nevěstu svou potěšiti hodlajíc, z vlastní vůle slibovala, že Helenku — povolá-li Pánbůh matku do věčné radosti — k sobě vezme a zajisté jako dceru chovati

bude. Ale paní Barbora jí poděkovala, řkouc: „Vímť předobře, že by Helenka na srdci vašem, paní Doroto, jistého útočiště a utěšení nalezla; leč Pánbůh mi dal již dříve dobroditelku nalezti, nežli našimi dětmi přátelství mezi námi zrostlo. Onať bývala v těžkém stavu mého vdovství často mou zpomocnicí, a přízeň její zůstane také při Helence, dokud ji boží vůle ve stav neuvede, kdež pomoci její snad potřebovati nebude.“

Toho se paní Dorota ovšem k nelibosti své nenadála, i byla by tedy aspoň jmeno neznámé dobroditelky ráda zvěděla; než na nemocnou mnohými otázkami doléhati nemohouc, an ji velmi zeslablou a takořka z mdloby do mdloby padající viděla, pátrání k jiné chvíli odložiti musela.

Druhého dne byla Helenka pro léky odběhla, a navrátivši se nalezla v komnatě u lože matčina osobu, kterouž tu dříve nikdy nebyla viděla. Byla to paní na pohled asi třiceti a několik let a ještě velmi půvabná. Její krásné, živé oko, plné, kulaté tváře a jakési potutelné usmívání okolo vábných úst, její pěkně rostlé a poněkud silné tělo — slovem její celá ušlechtilá podstata dávala na jevo, že co dívka velmi spanilá bývala; spolu však také při bystřejším pohledu z chování jejího vysvítalo, že se jednou ve stavu nižším a chudším nacházela, než byla tak lesklý

aksamitový čepec s pěknými krajkami na hlavu, tak těžký zlatý řetěz na krk a vesměs tak ozdobný šat na tělo své vložila.

„Pojď sem, pojď, Helenko!“ jala se nemocná slabým hlasem mluviti — „a tuhle naší dobroditelce ruku polib. Onať jest to, která o tebe pečovati bude, až mi oči zatlačíš.“

„O nemluv, matinko — nemluv o věcech takových!“ zvolala dívka, s pláčem vedle postele pokleknouc a matce ruku líbajíc. „Bůh je nejvýš milosrdný — on vyslyší modlitby moje a tebe opět pozdraví.“

„Bůh jest i nejvýš moudrý, milé dítě!“ řekla zas matka — „a člověk bohabojný do vůle jeho se odevzdává. Mně bude blaze mezi jeho vyvolenými — neboť doufám, že dojdu milosti před očima jeho; ty pak nebudeš osamělá na světě, neboť jsi druhou matku nalezla.“

„Důvěřuj ve mne, dcero má!“ promluvila nyní cizí paní, a dívku s patrným pohnutím se země pozdvihnouc, k prsoum ji přivinula. „U smrtného lože matky tvé zavazuji se tobě před Bohem, kterýž vnitřnosti naše okem vševidoucím proniká, že o tebe pečovati budu jako matka pravá. Helenko! — spolehej ve mne, dcero má!“

I držela dívku v náruči, a pak jí hlavinku pozdvihnuvši, očima zarosenýma s takovou upří-

mností v uplakané zraky její hleděla, že bylo dívce, jakoby tu laskavou těšitelku již dávno byla vídala, již dobře znala a nyní celé své živobytí jí svěřiti mohla. V tom jí však opět napadlo, jakoby hřích bylo pomýšleti, kam příště hlavy své ukloní, dokud matka ještě na živu, a protož jemně z loktů paniných se vyvinouc opět k nemocné přistoupila i ptala se, zdali by léku užívati nechtěla.

„Právě's mi toho nejplatnějšího podala,“ promluvila tato temným šeptotem, a po tváři jí tichý mír zasvítil — „an jsi na srdci dobroditelky naší spočinouc, mlčky slib matky jako přijala a slib dcery učinila. Ráda nyní oči zavru, vidouc tě s náklonností k paní se přichylovati, kteráž mocná i dobrá jest, aby ti k štěstí pomohla. Zůstaň ctnostnou — zůstaň bohabojnou. Pokud síla prosté vdovy stačila, ke všemu dodrému jsem tě mívala — kéž by slova má k budoucímu prospěchu tvému sloužila — jakž toho také očekávám. Budiž pokorná a poslušná — cti a miluj dobroditelku svou a setrvej při ní co upřímná dcera. Kdyby pak se státi mělo — neboť člověk je třtina větrem se klátící, jak jsi ve svatém evangelium čítala — kdybys tedy rozumem nebo srdcem puzena chtěla opustit novou matku svou proti vůli její: pak si přečti tento list!“ Přitom poněkud se

vzchopíc vyndala z malé přihrádky vedle postele stočený a zapečetěný pergamen. „Nadarmo jsi psáti a čísti se neučila. Do té doby ale poroučím tobě do něho nenahlížeti — tajemství jest v něm schováno. Slib mi to, dítě — slib!“

„Slibuji, slibuji!“ zaštkala Helenka, ruce v pravici matčinu vkládajíc, jakoby jí přísahu složiti chtěla. Nemocná ji křečovitě stiskla a dlouhou řečí zeslablá potichu se modlila. Nastalo pomlčení. — Helenka pokleknouc opět vedle postele, ruce matčiny líbala a slzami smáčela. Cizí paní tu stála s rukama sepjatýma, jakoby modlitbu za umírající konala.

Konečně zašeptala ještě nemocná: „Bůh tě posilni a — požehnej ti! Boha a ctnosti se nespouštěj, dcero má — a soud lidí spravedlivých před očima mívej. Já budu za tebe u Věčného orodovati — on ti požehná — jakož tebe já žehnám — Helenko má!“

V posledním tažení napnula pravici, s poslední silou položila ji dívce na hlavu — a duch její vznesl se k Slitovníku od věčnosti k věčnosti. —

Helence nastala nyní starost o matčin pohřeb, ale k tomu byla již nová dobroditelka nezkušené dívce městského písaře zjednala, kterýž i všecku pozůstalost v pořádek uvésti měl. Ona

sama pak odstěhovala se hned po pohřbu, vedena letitou služkou, ke své nastávající opatrovnici, nic jiného s sebou neberouc, nežli šatstvo a některou maličkost na památku po matce. Domek pozůstalý za Týnským chrámem se pronajal.

Helenka neznala nynější matku svou ani dle osoby, ani dle pověsti, ale od prvního spatření byl jí v duši přívětivý obraz panin pozůstal, i bylať tedy plna divného očekávání, jak se jí povede. Přivítání v novém příbytku bylo upřímné. S rozpjatou náručí vešla paní Helence naproti, a s hlasitým pláčem klesla jí tato na prsa.

„Buď dobré mysli, dcero má!“ potěšila ji. „Mnoho jsi ztratila; čeho však svět a dobří lidé osiřelému srdci ještě poskytnouti mohou, toho všeho u mne jako u matky své pohledávej.“

Tichost a pokoj, panující v komnatách nového příbytku, Helenku co nejjemněji dojímaly. Smutek její po matce ničím tady se nerušil, nýbrž dobře s osamělostí nového života se srovnával; ano i pěkný, dílem skvostný a dívce neobyčejný nábytek, jakýž dobroditelka její měla, všeliké upamatování na sprostinké obydlíčko za Týnem zastíraje, k upokojení sirotčí mysli poněkud přispíval. A když jí pak nová matka v postranní komůrce pěkné, čisté lůžko vykázala, poklekla panna v noční tichosti na kolena svá, a se vře-

lými slzami Bohu děkujíc, že ji docela samotnu nezůstavil v těžkém zkoušení, slibovala chovati se co živa dle slov učení jeho, zpomínajíc při tom otčenáškem na zemřelé i na živé, na blízké i — na vzdáleného. —

V tichém žalu, při práci a v nábožných rozmluvách bylo několik dní uplynulo, když pod večer muž do komnaty vešel, jehož Helenka ovšem neznala. Dobroditelka její poněkud se uleknouc, jak se zdálo, ve tvářích se zarděla. Muž byl veselé mysli, a zahlídna Helenku zastavil se na prahu, jiskřícím okem hledě na dívku. Paní domácí vstala, aby jej uvítala; ale muž pokynuv rukou, aby jen sedět zůstala, řekl se smíchem: „Nech, nech, paní Zuzano, však já již vidím, cos mi uchystala, i najdu si sám cestu k večeři.“

„Odejdi, Helenko!“ obrátila se tato k dívce, kterouž byla před mužem cizím krev polila, i ukázala jí vedle na dvéře, jimiž dívka do ložnice chodila.

„Zůstaň, Helenko!“ zasmál se opět muž, a k dívce rychle přiskočiv, třesoucí-se za ruku uchopil— „zůstaň a nechtějž mezi matičkou a dobrým přítelem válku rozněcovati, jakou prý někdy ta řecká Helena mezi dvěma národy způsobila, ač nemohla býti krásnější, nežli ty jsi, naše česká Helenko!“

„Vykládejte své učenosti před školáky, vzácný pane!“ vskočila mezi to paní domácí s plamennýma očima. „Dcera má po takových věcech nebaží!“ A s těmi slovy Helenku z mužových rukou vyvinouc, k ložnici ji dovedla; a když dívka za sebou dvéře zavřela, zaslechla ještě chechtot muže řkoucího: „Tvá dcera? přisám Bůh! kde pak jsi toho pokladu zdědila, matičko?“

„Nesmějte se, vzácný pane!“ odpověděla tato, muže takořka křečovitě za sebou do třetí komnaty táhnouc, aby Helence dalšího pohoršení nedala. „Tato dívka je dcera moje mocí slibu, kterýmžto jsem u smrtelné postele matky její se zavázala, že o ni mateřsky pečovati budu. I dostojím také slibu svému, pane můj! — a jakož jsem vlastní život svůj lásce vaší obětovala, život panny této obětuji ctnosti! Ona bude utěšení moje v hořkých dobách, jakové na křehkou, ale kajicnou ženu přicházívají — a vy mi, pane, zajisté pro svou přízeň ke mně pomáhati budete, abych před Bohem i před světem cíle svého dospěla.“

Těchto slov a další mezi oběma rozmluvy Helenka ovšem již nedoslechla. Stálať ve své ložnici všecka se třesoucí. Tak na ni nebyl ještě žádný muž pohlednul, tak ji nebyl žádný ještě za ruku chopil. Tváře jí hořely, a slza studu vyro-

nila se jí z krásného oka. Napadloť jí, žeby tento host častěji přicházeti mohl, a tiché páření její zaletělo ke vzdálenému Vojtěchovi. —

I vídala muže dovádivého v skutku ještě častěji; ale chování jeho bylo mírnější a jakousi lahodnou zdvořilostí promíšeno; jen jadrných žertů nechati nemohl, a chvílkami tmavé oko jeho s podivným plamenem na dívce spočinulo. Ale o pravém jeho stavu, aneb o známosti, jaková mezi ním a novou matkou její byla, nedověděla se ničeho. Tato jej toliko svým mocným příznivcem a panem Švihovským jmenovala.—

Až dosavad nebyla Helenka s novou svou matkou na ulici vyšla, mimo co s ní časně ráno na mši svatou do blízké kaple betlemské chodívala. Avšak i tato jediná denní chůze přinášela jí dostatečného potěšení, jelikož v kapli betlemské kazatel Jan služby boží konával, jejž byla u Košinů poznala; i shledala zde také na své dobroditelce pobožnou ženu, kterážto vždy s velikým pohnutím, ano s pláčem ledva utajeným, modlení své vykonávala. Jednoho dne ale, a sice času nedělního, byla ji matka na procházku vyvedla. I pozorovala dívka nyní s uzarděním, že na ně na obě lid mimojdoucí, a zvláště vystrojení panáčkové, s jakýmsi úsměchem pohlížejí a cosi mezi sebou mluví. Nevinná ovšem nevě-

děla, co o tom souditi; až pak jí napadlo, že snad pro pěkný šat, jakýž jí byla pečlivá dobroditelka zhotoviti kázala, zřetel mimojdoucích na sebe obrací.

Cesta je vedla po staroměstském náměstí, a živěji začalo v panně srdce tlouci, an si zpomněla, že tady s Vojtěchem chodívala — i tlouklo jí tím silněji, an proti sobě matku jeho se starou služkou přicházeti spatřila. Smála se a radostí byla by jí k srdci padla, kdyby u veřejnosti pro panenský stud byla takto učiniti mohla. Jakž ale ztrnula, jak se v ní dech utajil, když spatřila, že paní Dorota, sotva ji zahlídnuvši, jako sebou trhla, rychle staré Lidušce něco pošeptala a tvář zamračivši s ní stranou se uhnula.

„Vševědoucí Bože, co to znamená?“ zvolala dívka v duchu, neboť rtoma jí ani slovo proklouznouti nemohlo. I zastavila se a tváře jí zbledly.

„Dítě, dítě — co pak je ti?“ ohlídla se po ní starostlivá matka a bledosti její se zděsila. Helenka nemohouc odpověděti, jen ruku k srdci přitiskla, potom si ale šátkem tvář zastřela, chtíc násilně vyhrklé slzy ukryti.

„Bože nedopouštěj — někdo tě snad uhranul, Helenko?“ zvolala opět matka. „Pojď, vrátíme se domů. Či máme jíti dále na čerstvé povětří?“

„Domů, domů!“ zašeptala dívka; a když se pak do ložnice své dostala, nedbala na léky, jakých pečlivá dobroditelka snášela, nýbrž tvář a čelo, které ji nyní pálily, hluboko do podušky schovávajíc, hořce plakala. Byloť ponejprv za jejího živobytí, co se kdo na ni zaškaredil, a to se jí stalo matkou Vojtěchovou, od nížto by se právě nejméně hněvu a nelibosti byla nadála.

I bylo by snad srdci jejímu se ulehčilo, kdyby si byla někomu postesknouti mohla; ale pak by také o paní Košinové jakož o matce miláčka svého byla musela mluviti, a lásku svou, toto nejprvnější panenské tajemství, nemohla tichá dívka ještě před novou matkou odkryti.

Žalosti plna byla noc její; ale když ráno se oblékajíc živůtek si zapínala, bylo pod ním srdéčko poněkud utišeno, a mysl její byla se ustanovila. Paní Zuzana nemohla se toho dne na služby boží odprázniti, Helenka tedy samotna odešla, a nábožnou modlitbou se posilnivši brala se potom s tichým srdcem, s odhodlanou myslí k paní Dorotě. I zastihla přičinlivou vdovu již v krámci.

„Pánbůh rač pozdraviti, panímámo!“ jala se tady pokorným hlasem k ní mluviti a chtěla jí přitom jako jindy ruku políbit. Ale paní Dorota s nevrlou tváří ruku utrhla. Helence vstoupila

krev do tváři. — „Drahá paní Košinová!“ začala zase mluviti — „zármutek po nebožce matce, urovnávání a práce u mé dobroditelky, jakož i jiné věci nedaly mi dosavad, abych vás byla navštívila, jak bych snad byla měla a jak jsem si přála.“

Paní Dorota mnula mezitím velikou cínovou konvici, na dívku ani nepohlédnouc.

„Vím, že jsem pochybila,“ mluvila tato pokorně dále; „avšak srdce vaše omluví osiřelou dívku, že u dobrotivé paní útočiště naleznuvši, první čas toliko na to dbala, co by jí na očích spatřila, a služby své jenom jí obětovala. Ode dneška však neopominu vás častěji navštěvovati — dovolíte-li dceři upřímné.“

Paní Dorota mnula nyní konvici velmi čerstva, i bylo na té dobré a počestné ženě viděti, že by již ráda něco odpověděla, a že dosavad nějakou mrzutost v sobě přemáhá.

„Nedostala jste žádného listu od pana Vojtěcha?“ ptala se tedy opět Helenka plna divného tušení; ale tato otázka byla jako poslední šíp, jejž trpělivost počestné vdovy snésti mohla. I rozvázala ústa, řkouc:

„Milá zlatá panno Helenko! jsem tomu sic velmi ráda, že jste na mne ještě nezapomněla — neboť lidská pamět bývá jako řídké sítko; ale co se delšího navštěvování týče — milá zlatá pan-

no! — toť jste snad také ještě nezapomněla, že jsem vždy toliko s lidmi obcovávala, s kterými do domu čest přicházívala. Člověka ovšem divné věci potkávají — nu, vás potkaly také — já nikoho nezatracuji; to ale trpěti nemohu, aby pro vás příbytek můj do lidských úst přicházel. Zůstaňte, milá panno, kde jste, u své dobroditelky, aby ji Pánbůh napravil a vám oči otevřel — a zapomeňte, co kdy bývalo. Starou Košinovou a syna jejího vám paní dobroditelka vaše mezi svými známými snadno vynahradí. Tak, panno Helenko, tak! provázej Pánbůh!"

V uších ubohé dívky to znělo jako hučící hrana při pohřbu blaha jejího — svět s ní šel kolem. Patrně vůkol sebe nic více neviděla, nic více neslyšela. Jako zničena octnula se opět ve své ložnici, aniž věděla, jak byla od konvářky odešla a přes ulice domů přeběhla.

4.

V ten čas byly hotovy nové lázně paní Zuzany. Stályť po pravém břehu Vltavy, nedaleko nového kamenného mostu, když se nemnoho kroků proti proudu z prostranství sešlo, na němžto klášter křížovníků s červenou hvězdou stál. I nebylo

v tomto stavení novém památky po tmavých komůrkách, po chatrném nábytku, po špinavých skrýších, jimiž obyčejně lázně člověka pořádného děsily a odháněly; alebrž viděti bylo v něm velikou, světlou jizbu, kdežto se hostům dobrého nápoje nalévati mělo; viděti bylo řadu úhledných dřevěných komnatek s čistými káděmi, a viděti bylo vesměs nové, lesknavé nádobí.

Nade dveřmi u domu, na omalovaném bidélku, skoro u prostřed ulice, visel veliký věnec z peřestého kvítí, plný pentlí a fáborů, a ve veliké jizbě houpaly se od stropu k oknům a po stěnách věnce z dubového listí. Mělať se dnes poprvé lázeň hostům otevříti, přitom však také jako slavnost milostivého královského nadělení držeti; a rovněž jako se všetečkové na povstávající nové stavení dosti nadívati a mluvkové o něm dosti namluviti nemohli, nežli v něm truhlář poslední prkno a zámečník poslední skobu přibil: rovněž tak opět o tomto dni již podivné rozprávky z úst do úst přebíhaly, nežli paní Zuzana věnec vyvěsiti dala na znamení, že poctivých měšťanů do počestného místa k počestné kratochvíli zve.

Usedlejší a rozumnější ovšem z této proměny stavu lazebnického nemálo se těšili, s jistotou dokládajíce, že z ní časem pro obecní mravy mnoho

dobrého vyplyne; ale rozpustilci, dobrodružná čeleď a s ní také mnohý, jenžto až posud lázenským řemeslem tučně se živil, na prohlášenou lazebnickou poctivost zanevřeli a paní Zuzaně hned prvního dne velikou žluč způsobiti sobě usmyslili. Asi patnácte mladíků z rozličných národů, kteří tehdáž na vysokých školách Pražských učení své odbývali, bylo se k tomuto cíli umluvilo, a každý z nich vybrav si dívku veselou a povolnou k rozpuslilému žertu, dal jí skvostné šaty připraviti, potom pak sotva že smrákati začalo, s hudbou a s pochodněmi, jen aby hodně pozornost lidskou zbudili, všickni vespolek řadou k novým lázním táhli, při čemžto za nimi ovšem veliký dav diváků se hrnul.

Paní Zuzana, zděšena tímto nenadálým, ačkoliv za časů tehdejších dosti obyčejným rozpustilstvím, chtěla ovšem hostům nevítaným brániti, aby do domu jejího nevstupovali, a odvolávala se přitom na danou jí milost od královské Jasnosti, že totiž domu jejího práh žádný podezřelý překročiti nesmí — ano i městskou stráž k pomoci zavolati hrozila: ale páni študenti, na sílu svou spoléhajíce, pohrůžkami hněvivé ženy odstrašiti se nedali, a jako hejno krkavců, česky, německy, latinsky, i polsky a francouzsky na ni křičeli.

„Z cesty, matičko, z cesty! — *Appage, regina!* — Drž hubu, paničko! — *Reculez-vous* — my tady chceme svých peněz nechati — co je nám do tvé nové milosti! — Hejsa, paní Zuzanko! jak to bývávalo, tak to bude zas — vem si majestát i novou pečeť starý ďas!“

Takto a v takovémto smyslu hlušili ubohou lazebnici, ano jeden, přede všemi jako šašek podivné skoky prováděje, zpíval tenkráte známou písničku, kterouž byl k té příležitosti jen něco málo proměnil:

„Paní milá! k tvé milosti,
K utěšení, k tvé libosti,
Šenkujž zdráva a vesela,
Jakžbykoli sama chtěla,
Buďto hustě, nebo tence,
Nevyhlédajíc z okénce,
By korbélka neskácela
A pivéčka nerozlila.
Račiž to ode mne přijíti,
A dej Bůh dobré léto míti.“ —

Řádní a počestní sousedé, kteří si byli buď z pouhé zvědavosti aneb za opravdivou žízní v nových lázních k plnému žbánku zasedli, a kterých paní Zuzana nyní prositi chtěla, by jí práva jejího hájiti pomohli, sotva že zástup dovádivých rozpustilců s veselými pannami se okázal a páno-

vitě u všech stolů hostiti začal, jeden po druhém nevrle odešli, mumlajíce něco o zkažení světa a starém přísloví: čím prý hrnéček jednou navře, tím že páchne, až se roztluče; a tudíž mladíci s družkami svými úplně místa opanovavše, při hudbě rejdy provozujíce, zpívajíce a výskajíce pekelného hluku tropili.

I hřmělo to uvnitř v lázních, a hřmělo venku nad lázněmi.—Nebe se bylo do černa potáhlo, rozvírajíc lůno jen když chomáč klikatých blesků vychrliti mělo. Vítr skučel ulicemi, kotouče prachu k tmavým oblakům vynášeje, a veliké kapky padaly chvílkami z těžkých mračen, zvěstujíce brzký lijavec.

Kolem kláštera na Slovanech, po velikém, za oněch časů ještě nehrubě výstavném návrší, spěchali tmavým večerem dolů k Starému městu dva mužové, až po zuby v široké pláště zahalení. Klobouky, s okrajem na píď širokým, měli hluboko do tváří vtlačeny. V patách za nimi běžel veliký pes.

„Dnešní noc bude na nás až do kuropění ohnivé zuby šklebiti,“ promluvil z nich jeden, an se obloha právě před nimi jako plamenné moře rozstoupila — „a to milé nebe nás kalnými slzami uleje, půjdeme-li domů před jitrem.“

„Nuž tedy zůstaneme v lázních, až nás dennice zavolá, i třeba déle!“ odpověděl druhý. „Přisám Bůh! dnes mi nebylo lze na Vyšehradě zůstati, a kdyby mi paní Žofie k snídani Norimberských pochoutek a francouzského vína uchystala a já to všecko zmeškal. Musím zvěděti, nenalíkne-li Zuzanka tu holku jako volavku — navzdor té své nové počestnosti.“

„O tom bych skoro pochyboval, pane kmotře!“ dí na to soudruh jeho, muž náramně veliký a silný. „Paní Zuzaně chtělo se tuším upřímně po té vaší královské milosti; a dle toho, co jste mi o panně Helence již pověděl, jeť se nadíti, že ji skutečně k něčemu lepšímu odchovati hodlá, nežli k obsluhování hostů plným korbelem a sladkou milostí.“

„To také doufám — ačkoli, přisám Bůh! nevím, uzrají-li z toho pro mne jaké jahody, čili nic. Ta holčice mě přepodivně dojala. Není to nic takového, čím se nám při podívání na jiné dívky vnitřnosti bouří, až nás krev jako žáha pálí: je to něco nábožného, ježto mě pokouší, že bych tomu drobku brzo s velikým smíchem okolo krku padl, brzo jej opět jako věc dotýkanou s kajícím pláčem líbal.“

Tak byl odpověděl král Václav, jeden oněch mužů, a hlas jeho zněl nad obyčej srdečně. Po

krátkém pomlčení, jež průvodčí jeho z uctivosti a soutrpnosti překaziti se ostýchal, doložil ještě: „Nemohu sice říci, že by k vůli té dívce přízeň moje k Zuzance uleviti měla: musím ale do jádra zvěděti, co mě to k ní vlastně táhne; protož hodlám jazyk před ní dnes rozvázat, a doufám to bez přítomnosti Zuzančiny dokázati. Staň se co staň; ty vejdeš dolů do jizby k Zuzance — beztoho jste se dlouho neviděli — a dobře se ohlídneš. Spatříš-li, kdo by se dle popsání mého Helence podobal, vyjdeš opět ven; jinak ale se Zuzankou rozprávku začneš a pozdržíš ji. Já se zatím po domě podívám.“

„Nu, já se o to pokusím, pane kmotře, a překročím práh počestného domu,“ odpověděl soudruh jeho s hořkým oušklebkem; „neboť jakožto královský vyzvědač musím i života se odvážiti, neřku-li ruky — aneb co by mně na místě počestném utnuli podle starodávných svobod a privilegií.“

Mezitím přiblížili se až k lázním. Hudba a lomoz ozývaly se z nich daleko po ztichlé ulici.

„Paní Zuzaně se daří!“ prohodil opět muž veliký, jenž Václava kmotrem nazýval. „Rád se podívám, jak se bláhová při tom očištěném řemesle tvářiti bude, ježto by vedle libosti pána

svého věru nechati mohla, kdyby ženskou hlavu neměla.“

„Já se přesvědčil, že hlava její také moudrá jest,“ odpověděl král, „a ženské vrtochy mi neškodí. Bodejž by mi pánové šedivějších vlasů nenadělali — aby je ďas! Nemluvme teď o tom!“

Na to vešli do lázní. Soudruh králův, zavolav na psa, vkročil i s ním do plné jizby; král ale, nečekaje ani, s jakou se druhý navrátí, chodbou již povědomou nahoru po schodech, k obzvláštním komnatám se ubíral, kdež paní Zuzana soukromné obydlí měla.

5.

O samotě, v hlubokých myšlénkách, seděla Helenka. Bylať již odpočinutí hledala na lůžku; když ale ulehla, zdálo se jí, jakoby v lodi na zbouřených vlnách se nacházela, a nemohouc poklidu žádného dojíti, opět povstala. Bouře na nebi a hluk po domě lépe se srdcem jejím se srovnávaly.

V nočním oděvu seděla nyní při noční lampě. Duše její naplněna byla zvědavostí, bázní a pochybností. Od té chvíle, co byla posledně s matkou Vojtěchovou mluvila, vystěhovalo se

z prsou jejích všeliké utěšení, ježto ji po matčině smrti v domě nenadálé dobroditelky potkalo. Byloť jí, jakoby nad propastí stála, nevědouc kam kročejů obrátit. Slova poctivé vdovy zněla jí ještě v uších, i nemohlať jim úplně víru dáti, ani je úplně zavrhnouti. Neboť novou matku svou měla za ženu vážnou a počestnou, ničeho u ní dosavad nenalezajíc, co by tuto víru zvracovalo; přesvědčena byla však také o pravdomluvnosti a šlechetnosti Vojtěchovy matky, a tudíž nemohla trpká její slova se svým nynějším stavem a živobytím nijak srovnati. Duše její krvácela, majíc o lásku matky miláčka svého přijíti proto, že co sirotek jistého outočiště nalezla; i krvácela opět, majíc nové, pečlivé matky se odříci, protože jí matka milencova nepřízní svou hrozila. Nejednou chtěla srdce své před paní Zuzanou odkryti, ale bázeň, aby ji nezarmoutila, vždy ji v kroku tom zabraňovala. I chtěla již také list otevříti, jejž byla od matky umírající obdržela; avšak rozkaz v Pánu zesnulé, aby to nečinila, leda by již dobroditelku svou opustiti chtěla, opět ji zdržoval — a takto skutečně jako na lodi stála, jížto vlny semotam zmítaly, k žádanému břehu ji nedonášejíce.

V takovéto nesnázi tonula duše její, když se s paní Zuzanou do nových lázní přistěhovala.

I divila se tomu nemálo, že dobroditelka její svou tichou domácnost tak náhle za hlučný život proměnila; nemohouc ale o mohovitotosti její souditi, sama pak v pěkném domě zalíbení nalezajíc, a o tom, co zde kdy bývalo, pomyšlení nemajíc, nic divného v tom posléz nenalezala, že se dobroditelka její výnosné obživy chápe, jakž sama její nebožka matka poctivé řemeslo hospodských jmenovávala. Ale hned první večer a přišlý s ním hluk do celého domu ji opět znepokojil, a skličující pochybnosti pokoušely se opět o duši její. V stínu Týnského chrámu, u věčné tichosti vychována, posud nikdy k místům veřejným nepřišla, a srdce v ní trnouti začalo, když rozpustilý povyk študentů zaslechla. Ouzkost sklíčila jí duši jako před jistou záhubou; brzo chtěla prchnouti, brzo dobroditelce na prsa se vrhnouti — nevědělať si rady, a s vroucí modlitbou se k Bohu utekla.

V tom jí duchovní otec Jan na mysl připadl, a jakoby to vnuknutí nebes bylo, držela se toho nápadu, pevně u sebe uzavírajíc, hned na druhý den k otcovské radě jeho se utéci.

„Kam jsem to jen hlavu dala!“ mluvila s jakousi živou radostí sama k sobě — „že jsem dříve na bohumilého učitele a přítele Vojtěchova nezpomněla? Mysl jeho jest vlídná, oko čisté,

ústa líbezná a srdce plno slova božího — on jedině mi poví, co slabá dívka činiti a čeho zanechati mám.“

Nevědomky byla v pohnutí svém ústa otevřela, a slova hlasitá sklouzla jí ze rtů.

„Chceš-li radu spasitelnou, zlato moje,“ ozval se v tom za ní mužský hlas — „utec se ke mně! Srdce mé jest živá, napořád se prýštící studnice ochoty a dobré vůle; spolehni se na mne — co jest ti?“

Hlas tento pocházel od krále, čili pana Švihovského, jakž jej paní Zuzana před Helenkou ještě pořád jmenovávala, a v malém okamžení octnul se nenadálý host u samé dívky, kteráž v prvním leknutí smyslů posbyvši nevěděla, má-li prchnouti nebo zůstati. Zapomněla v té chvíli, že tu v lehynkém nočním obleku stojí; ale bystrým okem si toho Václav povšimnul. Nevýslovně sladkou vnadou vábila jej spanilá dívka, a odhodiv plášť i klobouk na blízký stůl, ochotně k ní přikročiv, ruce vztáhl, aby ji obejmul.

Avšak prvním dotknutím prstů jeho zdálo se, že Helenka smyslů svých opět nabyla, neboť jako silnou ranou z omámení svého probuzena, uskočila od krále, a s hrůzou naň oči upírajíc, s prudkým výrazem se ho tázala: „Co tady hledáte, pane Švihovský?“

„Nelekej se, bláhová!“ odpověděl tento. „Nikoli aby tě poděsil, ale aby tebe i sebe v milosti potěšil, přichází matky tvé přítel a ctitel tvůj.“

„Co tady hledáte, pane Švihovský?“ zkřikla zase Helenka, novými kroky couvajíc, an se k ní král opět blížil. „Matku mou dole najdete, a tato hodina nezdá se býti příslušna, osamělé děvče z tichého rozjímání vytrhovati. Co tady hledáte, pane Švihovský?“

Zpomenutím na pozdní hodinu padlo jí také na mysl, že ji muž v oděvu neslušném přepadl, a jako bázlivá holubice před hladovým jestřábem, přeložila krásné své ruce na panenská ňádra.

S outrpností hleděl Václav na spanilou dívku, ježto v náramné, patrné ouzkosti před ním stála, jakoby v jistou záhubu vejíti měla; avšak opět ho také mrzutost přemáhala, že neobyčejný odpor nachází, a zadupnuv, polo ve smíchu polo ve hněvu zvolal: „Přisám Bůh — neptej se, co hledám, bláhové děcko, a odpovídej na to, po čem se táži. Tu je plášť můj — zahal se, máš-li strach, že bych se okem tuze dychtivým na krásе tvé pásl; ale to mi věř, tak se mi lépe líbíš, než kdykoli jsem tě prvé u paní Zuzany vídal. Pojď sem, Helenko — čili se mne bojíš?“

„Bojím?“ tázala se dívka, když byla skutečně králův plášť na sebe hodila, i zdálo se,

jakoby tímto jediným slovem v ostýchavé dívce veškerá panenská důstojnost byla procitla. „Čeho bych se bála? není-liž Bůh všude nade mnou, a anděl strážce při mně? Čili myslíte, že jste nad Boha a nad sbory andělů jeho mocnější? Čeho bych se bála?“

„Přisám Bůh! to nevím, co z toho děvčete učiniti,“ zamumlal král, slova mezi zuby duse, a obrátiv se na okamžení, rychle jednou po komnatě přešel. — „Poslechni, Helenko!“ řekl pak opět hlasem důvěrným — „já jsem bohatý — i nejsem zlý — paní Zuzana ti to dosvědčí, nechce-li zúmyslně lháti — spolehni se na mne, pověz mi, kdo jsi a jak jsi v tato místa přišla? Máš-li zármutek na srdci — jáť již mnohému tu těžkou skálu s prsou svalil.“

„Věřím i děkuji vám, pane Švihovský!“ odpověděla dívka plna mírné pokory. „Jsem chudý sirotek, ale v paní Zuzaně, doufám, seslal mi Bůh druhou matku, a ta, naději se, dle dobrého srdce svého všecko učiní, čeho by sirotek požadovati směl.“

„Znalas tedy již dávno paní Zuzanu?“ tázal se král rychle.

„Dříve jsem ji nebyla nikdy spatřila, až u smrtelného lože své nebožky matky,“ odpověděla Helenka.

„Ale dle pověsti věděla jsi, komu se pod ochranu dáváš?"

„Až po tu dobu, co jsem po matčině smrti s domácím prahem se rozloučila, nestarala jsem se nikdy o pověsti světské; matka má ujistila mě v poslední hodince své, že paní Zuzana matersky o mne pečovati bude, a já neuznávala potřebu, vyptávati se dále na paní, k nížto mě hned v prvním okamžení dětinská důvěra pojala."

„A víš-li, v jakých rukou se nacházíš?"

„Doufám že v rukou počestné, bohabojné ženy, a ničeho jsem posud neshledala, co by tuto mou důvěru bylo zrušilo."

Takto dívka sice řekla, avšak potají nemohla se předce jakémus ouzkostlivému tušení ubrániti, kteréž jí šeptalo, že pravdu nemluví. S velikým oučastenstvím poslouchal ji Václav. V prsou a v hlavě střídali se citové a myšlénky, nemohouce až posud k pevnému ustanovení přijíti. To jediné v sobě pevně cítil, to jediné poznával, že jej nerozbitné, tajemné kouzlo k dívce poutá, a že stůj co stůj o tomto kouzlu jistého přesvědčení nabyti musí.

„A víš-li, s kým rozprávíš, Helenko?" řekl konečně odhodlán.

„S mužem bohatým i dobrým," odpověděla dívka — „jakož mi toho dobroditelka moje do-

svědčí. Neřekl jste, pane, takto před malinkou chvílí? Jiného práva nemám, vyptávati se na přátely paní Zuzany, leda co mi sami o sobě povědí.“

„Nuže tedy věz, *já jsem král váš!*“

S hlasitým vykřiknutím začala se dívka potáceti. Rychlým ramenem zachytil ji Václav a v lehkých mrákotách sklesla mu do náruči. Plášť se jí svinul s bělostných ramen, a dychtivým okem potopil se král v objevenou krásu panenskou. Přitom však se mu rozehřála prsa jakousi sladkou, jemnou bolestí, oko se mu zarosilo slzou, a ústa jeho sklonila se třesoucí ke rtům dívčiným. Políbení zahořelo na nich — tu se náhle dvéře otevřely a kvapným krokem do komnaty vešel Vojtěch Košina.

V malé chvíli za králem a průvodčím jeho byl totiž také mladý, bázní a láskou hnaný zlatník do lázní vstoupil. Nohy se mu při prvním kročeji přes práh zachvěly, a když vešel do jizby, zatočila se s ním hlava v bolestné závrati, Jakoby v pouhý dým a páru pohlédal, kdežto se mu divné postavy po hlavách míhaly, upřel oči před sebe, i musel chvíli u dveří postáti, nežli, co se kolem dělo, zřetelně rozeznal. Potom ale bystře prohlédnuv, rychlým krokem k paní Zuzaně přistoupil, kterouž dle postavy hned co do-

mácí paní poznal. Stála tu právě v hovoru s královským průvodčím a stýskala si na rozpustilost študentů.

„Dovoltež, paní Zuzano!“ promluvil k ní Vojtěch — „abych vám jedinou otázku předložil a přímou na ni odpověď si vyžádal.“

„Kdo jste? co chcete?“ odsekla žena, jinak nemyslíc, nežli že opět nový šprým na světlo vyjde.

„Chováte u sebe dívku, jmenem Helenku?“ tázal se Vojtěch dále.

S podivením upřela žena očí svých na neznámého mládence. Oči se jí zajiskřily, a slova jen polohlasitá, hněvem i lítostí udušená z úst jí vyklouzla.

„Panáčku!“ pravila — „nevím sice, jestli jsem vás kdy viděla, poznávám ale, že k oněm náležíte, kteří na opravu veřejných mravů nedbají. Pravím však naposledy, že jsem dům svůj proto jen otevřela, abych *lidem počestným* posloužila, kterým se žbánku dobrého piva nebo zdravé koupele chce; a proti všemu jinému požadování budu se umět královským majestátem ohraditi!“

„Ani na vaše právo sáhnouti, ani o počestí domu vašeho rozhodnouti nehodlám,“ odpověděl jinoch. „Mírně se vás táži, chováte-li u sebe He-

lenku — mámť i příčinu k této otázce, a odpověd neuškodí pověsti vaší, ale poví mně, mám-li zplakati nad dívkou, kteráž jako jiné padla do tenat vašich.“

„Nestydatý! — nezapomínejte, že v mém domě stojíte, a že vašich řečí poslouchati nemusím. Žádnému nejsem povinna odpovídati, koho pod svou střechou přechovávám, nežli samému králi a zástupcům jeho v úřadě. Kdo jste, panáčku, jenžto se v tajnosti domu mého vtíráte?“

„V tomto místě — v uši vaše nemohu své čisté a svaté tajemství složiti!“ zvolal Vojtěch, studem panickým uzardělý — „to by byl pokrm k posměchu! Ale před zrakem Boha všemohoucího — spravedlností a milosrdemstvím jeho tě zaklínám, ženo pobloudilá —věříš-li v trest i v odplatu věčnou — mluv, chováš-li u sebe Helenku, dívku osiřelou?“

V pobouření citů svých byl přitom paní Zuzanu křečovitě za ruku popadl. Zoufalství sršelo z očí jeho, zoufalstvím zdivočila tvář jeho. Poznalať žena, že před ní nestojí pouhý slídný světák. Úzkostné tušení pojalo duši její, a nežli jinoch domluvil, vyklouzla jí slova: „Chovám — chovám ji u sebe!“

Jako zšílený trhnul sebou Vojtěch, a hlasitý, zoufanlivý chechtot ze sebe vyraziv, oběma

rukama tváře si zastřel. Potom jako postřelené zvíře ze dveří se vyřítil. Nic více neslyšel, nic více neviděl.

Tma bylo na ulici — v čirou noc valil se lijavec. Nepoznal Vojtěch dveří z domu vedoucích, nýbrž vyletěv do síňce, hnal se po slabém záření visuté lampy, kteráž osvětlovala chodbu a malý dvorec až ke schodům, po nichžto se do komnat paní Zuzany chodilo. Nepoznávaje ani, že po schodech běží, dostal se Vojtěch až na stupeň poslední, a vraziv tam do prvních dveří, v tiché, nočním kahancem osvětlené komnatě Helenku svou a neznámého muže zahlídl. Jako zkamenělý zastavil se na prahu.

„Skoč pro paní Zuzanu!“ zvolal naň Václav; „anebo sám vody přines, příteli! Neslyšíš? — honem! — Helenko, nabuď smyslů, děvče! Helenko!“

Voláním tohoto jmena probudil se jinoch z omámení svého. Žárlivost zaťala mu drápů svých do upřímného srdce, a jako lítý až k samému králi, jejž nepoznal, přiskočiv, silnou rukou jej odstrčil a drahé břemeno sám v lokte své uchvátil.

„Blesky boží!“ zkřikl Václav, i sáhl po meči; ale Vojtěch si toho nevšimnul. V okamžení tom neviděl nežli ve mdloby skleslou Helenku; pře-

kvapením zapomněl i na místo, kde ji nalezl, a srdce jeho otevřelo se pouhé lásce a bolesti.

Helenka začala se z lehkých mrákot probírati, a oči otevrouc jako u vyjevení je na mládence upřela. I nevěřila smyslům svým. S nedůvěrou i radostí, s bázní a doufáním hleděla vůkol sebe — poznala, kde se nachází, spatřila krále, a jako bázlivé ptáče chtěla se na prsou Vojtěchových ukryti. Ale Vojtěch odstrčil dívku od sebe, neboť v tom okamžení, co byla opět smyslů nabyla, zmizelo ze srdce jeho všeliké pohnutí a překvapení; panická hrdost opanovala duši jeho, i naplnila ji lítostí a hořkostí. S přísným pohledem ruku vztáhna zadržel dávno nevídanou dívku a zvolal: „Postůjte, panno Helenko! — a odpusťte, že jsem vás tak neobyčejnou dobou překvapil. Navrátiv se s dnešním večerem do Prahy, zaslechl jsem i hned, u koho jste po matčině smrti útočiště nalezla. Mé věrné, dětské srdce nechtělo se pouhou pověstí spokojiti — oči musely viděti, jak daleko doufání mého kořen uzrál — přišel jsem a —“

Pro žalost nemohl dále mluviti. Odvrátiv se od trnoucí dívky tváře si zastřel, po nichžto mu slze kanuly.

„Co je ti, Vojtěše?“ zvolala Helenka. „Já ti nerozumím! Proč nevřeš na ubohého sirotka,

jenž u dobré, pečlivé paní ochrany nalezl? I tvoje matka pokládá mi za zlé, že u paní Zuzany přebývám; já však se raduji, že jsem druhou matku nalezla —“

„Že se raduješ?“ rozkřikl se jinoch. „Nuže tedy se raduj, panno, že jsi takavou matku nalezla! Raduj se! Já ti v radostech tvých překážeti nebudu. Ale běda tobě, řekne-li někdy jazyk tvůj, že jsi znala Vojtěcha Košinu — a běda tobě, obrátí-li se po něm oko tvé, až bude vpadlé po ulicích blouditi!“

S hrůzou poslouchala ho zmámená dívka i nerozuměla slovům jeho; to jediné se jí zdálo, že ji chce miláček na věky opustit. Dle přirozené mírnosti a pokory své, jakož i proto, že sobě nižádné viny vědoma nebyla, nemohla ani k obraně hlasu pozdvihnouti, alebrž vyřknutí Vojtěchovo zaslechnuvši, s náramnou bolestí outlého, věrného srdce a s hlasitým pláčem do své ložnice prchnouti chtěla. Ale v tom ji Václav zachytil. Byl tu až dosavad jako němý svědek, ale s bedlivýma ušima a pozornýma očima stál. Poznal hned z první jinochovy řeči, že se jedná o věcech mezi mládencem a pannou dříve začatých, nežli se byla Helenka k paní Zuzaně dostala, a v okamžení tom objasnily se v něm také city a myšlénky, ježto jej posud k dívce vábily, a o nichžto do-

savad jako o tajném kouzlu jistého vědomí nabyti nemohl. Poznalť, že ho *přízeň mocného zástupce a jakási outlá přátelská pečlivost* neboli *otcovská laskavost* k dívce víže, a tudíž hořem statného jinocha jakož i neštěstím nevinné dívky silně pojat, rychle a šlechetně k pomoci přispěti se odhodlal.

„Stůj, Helenko!“ zadržel prchající dívku — „stůj, mládenče!“ zkřiknul i na Vojtěcha — „a seber smyslů svých, ježto ti žárlivost a stará povídačka o lázních rozčísly!“

„Chceš býti nových lázní ochráncem, anebo ze mne smíchy tropiti hodláš?“ rozhorlil se jinoch. „V tvé náručí jsem tuto dívku spatřil — ha, nepozorný člověče, nedrážди dřímající pomstu! Mohl bych se zapomenouti, a —“

„Cobys učinil?“ zahřměl Václav, pln královské důstojnosti před jinocha se postaviv. „Střez jazyka svého a poslouchej rady rozumnějších! I velím tobě s rozumem se poraditi a s pannou mluviti jazykem uctivým!“

„Kdo jsi ty, jenžto sám kazivou rukou na outlý květ sahaje, mne napomínáš, růži opadalou v úctě chovati?“

„Chraň se, Vojtěše!“ zvolala mezi to Helenka hlasem varovným.

„Mlč!“ zakřikl ji král. „Přisám Bůh! žádostiv jsem viděti, jak daleko zaslepenost blázna povede.“

„Tedy se připrav i to nejhorší viděti!“ rozhorlil se Vojtěch hněvem velikým. „A věz, že mně ani sám král nedonutí, s uctivostí promluviti k osobě —“

„Ustaň, ustaň!“ zkřikla dívka s hroznou úzkostí — „*tentoť je král sám!*“

Silně trhnul sebou Vojtěch, a na krok ucouvna, zděšen očí svých na krále upřel. I stáli před ním Václav s rukama založenýma, Helenka s odvrácenou tváří. Nastalo krátké pomlčení — až pak je Vojtěch opět překazil. Dychtivě totiž k Václavu se nahnuv, upamatoval se při záři nočního kahance na podobu syna Karlova, jejž byl druhdy ovšem vídával, a s divokým smíchem ruce nad hlavou srazil.

„Teď tomu rozumím! Teď mi všecko vysvítá!“ vypravil ze sebe s náramnou hořkostí zklamaného srdce, a jako smyslů zbavený z komnaty utíkal.

„Stůj, stůj, nesmyslníku!“ zahřměl za ním král, i chtěl se za ním rozběhnouti; ale v tom jej hlasitý Helenčin nářek zarazil. Bylоť nešťastné dívce, když ji milovaný jinoch opouštěl, jakoby na světě již ničeho více neměla a pouhé žalosti

se podrobiti musela. I běžela rukama lomíc do své ložnice; a tudíž v prvním okamžení Václav nevěděl, má-li se za jinochem pustiti, anebo dívku zdržeti.

Náhle vrazila paní Zuzana do dveří, a spatřivši krále, an se právě za Helenkou bráti chtěl, vskočila sama dříve na práh dívčí ložnice, a ruku proti němu napnouc s rtoma se třesoucíma zvolala: „Ustaň, pane můj — práh tento nesmí poskvrniti noha zvědavá!“

„Hvězdy boží!“ dupnul král nevrle. „Což pak se vás dnes všechněch nakažlivá rána chytila a mozek vám tak zmátla, že samá strašidla před sebou vidíte? Přisám Bůh! nevím na koho se hněvati — na vás čili na sebe! Bodejžbych měl srdce kamennější a nestál tu nyní s tak upřímnou vůlí vám pomoci, že jí ani nezasluhujete!“

„To nevěř, pane můj!“ odpověděla žena horlivě, a krále, kterýž mrzutý od ní se odvrátil, za ruku chopila. „Hodni jsme milosti tvé, a blaze nám všem, jestli se pomoc tvá k nám přiblíží. Odpusť, pane můj!“ mluvila dále, na kolena před ním padnouc a ruce spínajíc — „odpusť, že jsem dříve nemluvila a tak dlouhá léta věc před tebou skrývala.“

„Co jest? co žádáš, Zuzanko?“ promluvil k ní král s onou srdečností, s jakovou se v do-

brém okamžení prudká a vášněmi snadno zmítaná mysl jeho k prosbám i nejmenšího člověka ráda klonívala. „Promluv jazykem srozumitelným!“

„Srdce tvé přeje Helence — není-liž pravda, pane můj?“ jala se žena mluviti a rychle se opět vzchopila. „Přítel Jiřík mi pověděl, že tě jakési tajné pouto k dívce vábí, a já děkuji Bohu, že jest hlas jeho tak divuplný v srdci člověčím. Miluj, pane, Helenku — miluj ji pro mne, věrnou služebnici tvou; neboť —“

Veškerá bytnost ženy byla přitom roznícena; hlas její se třásl, a jakoby se posud zrady strachovala, kolem se ohlédnuvši, ústa k samému uchu královu položila a šeptavě několika slovy tajemství své mu svěřila.

„Hvězdy boží!“ zkřikl Václav, trhna sebou, jakoby se ho byl blesk dotknul, a na tváři mu viděti bylo překvapení, radost, nedůvěru a naději. „Víš-li, co povídáš, a čeho dokázati musíš, Zuzano?“

„Před očima věčného soudce — před tváří ukřižovaného syna jeho!“ zvolala žena z nejhlubší duše své, a přistoupivši k velikému, na stěně visícímu krucifixu, ruku na nohy uměle vypodobněného Spasitele vložila — „na víru svou v po-

kutu i odplatu věčnou se ti dokládám, že jsou pravdiva slova má!“

„Netrop žerty s mužem, kterýž ti upřímné srdce zachoval, a kterýž by nyní za tuto zprávu jako dítě zaplakal!“ zvolal opět král, ruce po ní vztáhna. Zuzana pak přikročila k němu, a pojavši ho za pravici, slzami ji smáčela i líbala, řkouc plna pokory: „Netropím s tebou žerty, pane můj! Poslyš, co ti konečně svěřiti musí ústa má.“

Ale v tom ji opět náhlý, dole v domě povstalý hluk zarazil. Křik lidských hlasů, řinčení mečů a psí štěkání zděsilo samého krále.

6.

Před noční nehodou, právě když proudové deště s nebe jen jen padali, chtěl se v lázních člověk ukryti, kterýž tu jindy ovšem denním hostem býval, jemuž ale pro veřejné smýšlení tehdejšího věku na místa počestná vstupovati se bránilo. Byltě to tak řečený „hubený Blažej“ — muž, který byl za dětského věku otce na popravišti pozbyl, a od té doby léta svá u velikém opovržení trávil. Semotam i k pracem nejnižším dohazovače a pomocníka dělaje, život vedl na

oko dosti nuzný, beze všech přátel, beze všeho úvazku srdečného, beze všech ušlechtilých světa radostí. Znám byl po celé Praze — ale znám jako neberný peníz, jejžto jen ve spolku zlém a opovrženém přijímati i přechovávati se neostýchali.

Unavený, hladový a naskrze promoklý byl vběhl do lázní. Věděl sice, že v domě počestném hostinského místa proň již nebude; ale nouze byla veliká a mnoholetý zvyk svádivý. Umdlením a zimou po celém těle se třesa, přiblížil se plazivým krokem svým až ke dveřím, a pootevřev je poněkud, žádostivě do jizby pohlédl, odkudž jako jindy rozmanitý hluk zazníval.

„Ajta, jaký to host!“ zvolal jeden z přítomných mladíků, jenž byl tvář jeho na prahu okem rozpáleným zastihl. „Paní Zuzanko — dům tvůj jest pokálen — střecha tvoje viklá se v nepočestnosti, a grunty tvoje rozpadají se ve světskou hanbu! Spolek náš je zneuctěn!“ volal rozpustilec dále, a uchvátiv nešťastného Blažeje, silnou rukou do jizby ho vtáhl. „Noha nepoctivá překročila práh tento a ruka opovržená dotkla se kliky. Běda jemu — pokuta ho zastihne!“

Při těch slovech obnažil i meč svůj a povznesl jej nad hlavu uleknutého hosta. V tom okamžení zaleskli se nad ním i mečové ji-

ných mladíků, s divokým křikem Blažeje obklopujících.

„Nelekejte člověka, panáčkové!“ úpěl se všech stran obstoupený — „kterýž vám vždycky k službám býval. Slitujte se nad duší, kterážto před zbouřenými živly ochrany pod lidskou střechou vyhledává.“

„Drž hubu, hromado nepoctivých kostí!“ ozval se hlas mezi študenty; „anebo tě mečem polektám, že se jako kupa suché louče skácíš!“

„Rozpárejme mu život!“ ozval se hlas jiný — „a podívejme se, co mu tam Bůh místo plic a žaludku navěsil.“

„Pomozte, pomozte!“ křičel nešťastník, an se ho rozpustilci jižjiž chápati začali. „Paní Zuzano! pro milosrdenství Boha všeslitovného, braňte mě před smrtí! Paní Zuzano! Duše křesťanská — poslyš, kde jsi která!“

Takto volal z plného hrdla, a ve smrtelné ouzkosti sebou trhna, prorazil kolo vůkol stojících študentův i chechtajících se dívek, a jako postřelený ze dveří vyrazil. V tom tu přicházel z hořejších komnat mladý Košina.

„Chraňte mě! chraňte mě!“ zkřikl Blažej, mládence za ruku uchvátiv, a nežli se tento, co se děje, vyptati mohl, spatřil se obklopena zástupem mladíků, s hlasitým smíchem a obnažený-

mi meči z jizby se řítících. Srdce jeho bylo plno hořkosti, a pohlednutím na mladé prostopášníky byloby překypělo, i kdyby jej volání Blažejovo nebylo pohnulo. Bylot mu nyní tak, jakoby hněv i lítost měl v krvi těch panských hejsků stopiti — ano bylby si přál najíti místa, kdežtoby se jedinou ranou byl mohl pomstiti celému světu, na němžto byl dle domnění svého veškerou blaženost života ztratil.

„Ustupte, panáčkové!“ zvolal tedy, a postaviv se před Blažeje meč vytasil. „Čím vám ublížil muž tento, že jej pronásledujete? Bezbranný jest, a jako vrahové se naň řítíte!“

„I podívejte se na hrdinského Achilla!“ zvolal nejrozpustilejší mezí mladíky. „A však my ho tuším do paty sekneme, jestli nám jich v tom okamžení neokáže!“

„Nechte marné chlouby, pánové“ — odpověděl Vojtěch neohroženě — „a nechte mě s člověkem odejíti, který se pod mou ochranu utekl. Neboť to vězte: snadno vám nebude z mých rukou jej dostati!“

Tu zařinčely meče nad hlavou jeho, a on se musel oháněti, aby škodících ran zachytil. V tom najednou hřmotný hlas a psí štěkot dalšímu potýkání konec učinil, a v kole nezvedených škádlivců octnul se královský průvodčí se psem svým.

S velikým oučastenstvím byl totiž tento hned na počátku mladého ušlechtilého zlatníka pozoroval, když byl s lazebnicí o Helence rozprávěl, a když ji pak mládenec žalostně opouštěl, zpytavým okem na paní Zuzanu pohlížel.

„Což o tom soudíte, pane kmotře?“ jala se ho žena tázati. „Mně se najednou zdá, jakoby mládenec tento k čeledi nenáležel, kteráž mi dnes v novém domě místo medu plnou číši pelyňky zavdala?“

„To bych také soudil,“ odpověděl muž, povážlivě hlavou kývaje. „Mezi ním a Helenkou něco panuje, o čem dosavad nevíte — a mám-li se na svou nevelkou v těch věcech zkušenost spolehnouti, neřekl bych nic jiného, nežli že mladík a Helenka byli dvé zamilovaných, dříve nežli jste holku do svého domu přijala.“

„Myslíte?“ tázala se žena plna živosti. „Mně ovšem také něco takového připadlo, nechtěla jsem ale pouhé myšlénce hned víru dáti, neboť jsem na dívce dosavad ničeho nepoznala — i nepochopuji, proč se mladík po ní již dříve nesháněl.“

„Snad ani v Praze nebyl. Avšak nejlepší jistoty dojdete, když o věci té s Helenkou promluvíte. A jakž vidím, ráda byste již novin o milenci jejím dostala.“

„Kteráž matka by po tom netoužila, když o muži ušlechtilém jakož o dceřině miláčku zprávy nabyti doufá?“

„Tak, tak!“ pokynul opět králův průvodce hlavou. „Tedy myslíte, paní Zuzano, opravdu, že se o holku jako vlastní matka o dceru postaráte, a sice řádným, před očima světskýma platným způsobem —“

„To mi věřte, pane Jiříku!“ skočila mu lazebnice do řeči — „a za nepřítele svého bych považovati musela, kdo by mně v této věci překážku činil, aneb o dobrém úmyslu mém pochyboval.“

„Nužc tedy vás musím jakož upřímný přítel před bolestí a jiného jakožto věrný sluha před zlým svědomím chrániti!“ řekl na to Václavův soudruh s mužnou odhodlaností. „Skočte nahoru do komnat svých, paní Zuzano!“

„Co tam?— co jest?“ zděsila se žena. „Nepřišel jste samoten do mého domu?“

„Jděte, jděte, paní Zuzano!“ pobízel ji muž, a když s rostoucí úzkostí, kvapnýma nohama jizbu opouštěla, bral se zpovolna za ní. Kroky jeho zastavily se však brzo náhle povstalým křikem mezi študenty a hubeným Blažejem, a pozornost jeho obrátila se za mládencem, vracejícím-se z hořejších komnat.

„Zpátky, holobrádkové!“ zahřměl nyní na spustlé mladíky a s hrozivým pohledem se mezi ně vedral. „Utecte ke žbánům a buďte rádi, že vás i u těch trpíme!“

„Kdo to mluví?“ ozval se mladík, jenž byl pod večer před paní Zuzanou písničku zpíval. „Není-liž to mistr Jiřík v červené kazajce s ohrnutými rukávy? Ven s ním — ze dveří! Počestná střecha není poklop pro městského kata!“

„Ven s ním — ze dveří!“ zařvali mladíci, a meče jejich zdvihly se opět k zápasu. Ale jako blesk zatočil se mezi nimi meč mistra Jiříka, a vedle něho hvízdala povětřím dobrá ocel mladého zlatníka. Strašlivě zakňučev a náramné tesáky vyceniv, skočil i pes v chomáč rozvětřených prostopášníků a nechával na jejich oudech krvavé památky. Hrozným lomozem celé stavení se otřáslo.

„Blesky boží!“ pronikl tou směsicí divných zvuků silný mužský hlas — „jaký to pořádek? Schovejte zbraň, a očekávejte svého trestu!“

Takto zvolal král, náhle jako soudce a mstitel mezi zástupem se objeviv. Složitá postava jeho byla napnuta i zdála se o půl hlavy býti vyšší. Oko jeho pronikalo mladíky jako ostrý šíp, a celé jeho vzezření požadovalo na nich poslušnost. I ztrnuli také v prvním okamžení, a ramena se

zbraní sklonivše na díle mlčky se zarazili, na díle ze sínce k jizbě ustupovali.

„My nejsme otroci českých zákonů!“ ozval se mezi mladíky cizí školák na Pražském učení — „i nedáme si práv umenšovati.“

„Ha, bídný odbůjce!“ zkřikl král, a jinocha za prsa popadnuv silně jím zacloumal. „Ty se opovažuješ králi odpovídati? tobě se nelíbí zákonů českých poslouchati?“

„Zákony se ruší — děje se bezpráví!“ odpovídal mladík, an byl prudkým hněvem královým zděšen meč z ruky pustil, a pod pravicí jeho se třesa, jak se omluvit ani hrubě nevěděl. — „Lidé nepoctiví mezi nás vešli,“ jektal dále, očima po Václavově průvodci toče — „poskvrněna jsou privilegia domů lázenských —“

„Aby tě pes, ty zhýralé paňátko!“ zakřikl ho Václav. „Ty chceš o poctivosti mluviti? Zákony se ruší — děje se bezpráví? Ano, ruší se, přisám Bůh — a ty mi budeš i s přátely svými za to pykati! Já vás naučím majestáty královské v uctivosti míti!“

V tom se zastavila městská noční stráž před domem. Neobyčejným povykem přivábena chtěla tu pokoj působiti, brzo jí ale větší práce nastala, neboť všech přítomných do vězení odváděti musela. Ani Vojtěcha král rozlícený nevyjmul.

„Nebude ti na škodu, zbrklý člověče, když na pamětnou dostaneš,“ řekl k němu; „aspoň se uctivěji s pánem svým mluviti a bedlivěji rozkazů jeho šetřiti naučíš. Nebudeš mi také na překážku u jistých osob, s nimiž věci důležitější vyjednávati mám, nežli čas hněvem s nerozumnými mařiti.“

Jediný, kterýž té noci v lázních vazbě uklouznul, byl hubený Blažej, kterýž se byl, dříve nežli stráž přišla, u všeobecném rozhorlení ze síňce vytratil a útočiště pod pláštěm tmavé deštivé noci hledal.

7.

„Pozdrav Pánbůh, paní matko!“ řekl druhého dne kněz Jan k vdově Košinové, když mu z kaple betlemské domů se vracejícímu ruku líbala. „Jaká pak dobrá příhoda nás dnes tak časně z rána svádí?“

„Ach, zlá příhoda, zlá, velebný panáčku!“ posteskla si vdova. „Nešťastnou, v zármutku postavenou vdovu vidíte před sebou. Náš Vojtíšek —“

„Nu, co se děje s Vojtěchem?“ zeptal se Jan uleknut, an si vdova s tváří slze stírala. „Jest nemocen? Dostala jste smutné zprávy?“

„Ach, on sám včera večer se navrátil," odpověděla vdova — „ale bodejž by se to bylo radši nestalo, než abych se měla ještě větší žalosti dočkati! Dovoltež ale, velebný příteli, abych k vám do příbytku vešla a tam bolestné srdce své před vámi otevřela."

I uvedl důstojný Jan ženu hořekující v obydlí své a tam přítelkyni dávnoletou vyslechl. Pověděla mu, jak se byl Vojtěch včera navrátil, i jak se byl z domu opět odebral.

„Jakže pravíte, matko!" podivil se Jan. „Helenka se zdržuje u paní Zuzany?"

„Ach, jáť jsem vám to pro hanbu ještě ani pověděti nemohla, velebný pane!" odpověděla vdova. „Pánbůh s námi divně nakládá, a já se vždycky tou myšlénkou těšila, že jsou cesty jeho tajné, a že ví dle moudrosti své nejlépe, proč Helenku do rukou té ženy uvedl. Ale když jsem včera do půlnoci na Vojtěcha čekala, a on se nevracel, tu jsem začala již také slabou býti na mysli. Ach, a co jsem žena stará měla počíti, když jsem posléze doslechla, že mi dítě mé do vězení odvedli?"

Blažej znal totiž mladého Košinu, an byl v domě otce jeho mnohých dobrodiní užíval, i poznal v lázních jinocha, kterýž jej před bezuzdnou rozpustilostí študentů zastával. Vyklouzna

z lázní pospíchal rovnou cestou k matce Vojtěchově, ačkoliv na sebe sám jakožto na příčinu jinochova zajetí žalovati musel, i pověděl čekáním se trudící ženě všecko, čeho se byl očitým svědkem stal. —

„Nabuďte dobré mysli, paní matko!“ potěšil nyní Jan žalostnou vdovu. „Mámť dnes u krále co vyjednávati, a vsazen-li Vojtěch na slovo jeho, bude i na slovo jeho zase propuštěn. Odsuzovati rozkaz jeho nemůžem, jelikož všech nitek a pásem té včerejší události neznáme; ale důvěřovati můžeme se v srdce krále našeho, kterýž, byť i snadno vášněmi zmítán, předce vždy o štěstí lidu svého pečliv jest.“

Potěšena i s novou nadějí poroučela se vdova duchovnímu příteli, an tu Helenka do komnaty vešla. Zarazilať se dívka patrně, když tady rozhněvanou ženu spatřila, i nemohla lítosti své pozbyti, vidouc, že se matka Vojtěchova dosavad s tváří škaredou od ní odvrací.

„Ach, tedy se mě vy ujměte, otče velebný!“ zvolala konečně, s hlasitým nářkem knězi k nohoum se vrhnouc. „Srdce lidská odvracují se ode mne — opuštěna stojím na dalekém světě!“

„Člověk nestojí opuštěn,“ řekl Jan s mírnou přísností — „dokud se ctnosti nespouští. Ty-lis tak

učinila, milé dítě, nežaluj na jiné, alebrž stýskej sama na sebe.“

„Nikoli — tak jsem neučinila!“ prohlásila se dívka, v úplném vědomí nevinnosti panenské se země vstávajíc. „Já se ničeho nedopustila, čeho bych se před svědomím báti, čeho bych před vámi, otče velebný, s pokojným srdcem vyjeviti nemohla. A předce, hle! uchyluje se tato nábožná žena ode mne, jakoby obcování s dívkou osiřelou k necti jí sloužilo, a syn její —“

Ubohá nemohla pro pláč dále mluviti.

„Tu se podívejte, velebný příteli!“ jala se vdova mluviti, jejížto dobré srdce při nářku dívčím mezi útrpností a hněvem váhalo. „Nečiní-li ta osoba, jakoby sestra pouhé ctnosti byla? Bůh ji rač napraviti! Dosavad jsem ji za svedenou a zaslepenou měla, nyní však se nám jako zatvrzelá ve svých hříších zjevuje.“

„Nuže tedy mi povězte, co jsem spáchala, ženo bohabojná?“ zvolala dívka. „Tuto před sluhou božím, před okem samého Boha se vás táži, z čeho mě viníte? Jsem-li hodna nemilosti vaší — nenechávejte mě nevědomu státi, neboť já nevím o vině své.“

„Dcero milá!“ odpověděl na místě vdovy kněz Jan, kterýž dle neobyčejné čilosti a hrdosti panenské již poznávati začal, že se tu ve škodném

omylu vězí — „dcero milá, nediv se, že tě láska duší bohabojných míjí, a jsi-li v nevinnosti své tak upevněna, že o vině své nevíš, tedy pověz, proč si útočiště u ženy hledala, s kterou panna poctivá obcovati nemůže?“

„Já neznala i neznám nynější matku svou, nežli jak jsem ji za dnů svého s ní obcování poznala, a tu jsem ničeho na ní neshledala, co by proti naučení bylo, jakého jsem kdy z úst své nebožky matky anebo jiných nábožných osob slýchala. Nevím tedy, proč na mne nevřete, že jsem osiřelá tak milostivé dobroditelky nalezla.“

S podivením a nevěřící hleděla vdova brzo na dívku, brzo na duchovního přítele. Pronikavým okem pohlížel tento ve tvář dívčí — a v nevinném pohledu jejím jevila se mu veškerá srdce jejího čistota.

„Mně se zdá, milá matko!“ promluvil konečně, „že jsme všickni o Helence neprávě soudili a bolestnou křivdu jí činili. Neví ona, v jaká tenata upadla, i doufám, že jest lásky naší dosavad hodna. Musí však o stavu svém úplné vědomosti nabyti, a potom činové její rozhodnou, máme-li nad ní jako nad ztracenou ovcí zplakati, anebo ji co nevinného beránka v náruč přátelskou pojmouti.“

Pozornými a co možná šetrnými slovy pověděl pak dívce, čeho měla o stavu druhé matky

své věděti. Bolest a stud rozrýval jí srdce panenské. Byloť ponejprv, co se taková slova sluchu jejího dotkla, a ta jí pronikala útrobu jako jizlivé plameny.

„Matko, matko! co jsi to učinila! jakým rukoum vydala jsi jedinou dceru svou!“ zvolala dívka, když byla světský úsudek o paní Zuzaně zaslechla. „Jáť se až dosavad za dítě nábožné měla, ale Bůh mi musí prominouti, zapomenu-li nyní na tebe ve svých modlitbách!“

„Neprohřešuj se, dcero má, v bolesti své!“ začal ji vlídný Jan mírně kárati. „Jako ty jsi paní Zuzanu neznala, neznala ji snad také matka tvá; a mimo to nesmíme dobroditelku tvou nemilosrdně zatracovati. Nebe samo otvírá se radostí nad vracejícím-se hříšníkem, a co nyní o paní Zuzaně slyšeti, ovšem k zahlazení její bývalé pověsti přispívá. Takéť řemeslo i dům její milostí královskou za poctivé prohlášeny jsou, a s tím-li vědomím Helenka dosti síly v sobě cítí, setrvati u své druhé matky —“

„Nikoli, nikoli!“ zvolala dívka horlivě. „Já neumím rozhodnouti nad skutky cizími, a svoje musím říditi podle vůle těch, v jichžto lásce kořeny blaha mého se zakládají. Vy omlouváte paní Zuzanu snad oba — ale oba litujete dívku, ježto s ní obcuje. Milujte mě — a poučte mě, jak bych

lásku vaši zasloužila. Opustím dům, kdežto jsem až posud jako v pravé otčině přebývati se domýšlela. Budu sloužiti — budu vám nejtěžší práce konati, matko má!" mluvila dále, ruce před ženou pohnutou spínajíc — „buďte vy matkou mou, a naučte mě, jak bych opět přízně vaší nabyla."

8.

Rychlým krokem navrátila se Helenka do lázní. Srdce jí ovšem nepokojně tlouklo, když na paní Zuzanu zpomínala, úmysl její byl ale upevněn, i vkročila s tím předsevzetím přes práh druhé matky své, aby se navždy s ní rozloučila.

„Kdes byla?" tázala se jí tato, an ji byla v domě již pohřešila — „kdes byla, dcero má? Upadala jsem již ve strachy, že tě nehoda nějaká potkala, ježto se tak dlouho nevracíš."

Zvuk řeči její byl líbezný a projal srdce Helenčino bolestně. Líto bylo jí ženy, která se až posud v skutku po matersku o ni starala, a kterouž nyní zarmoutiti měla.

„Paní Zuzano," jala se hlasem poněkud nejistým a třesavým k ní mluviti, „má šlechetná dobroditelko na zemi, na nížto opuštěna stojím — já se radila přede tváří boží o budoucí života

svého blaženost, a tu mi veleno, že musím opustiti dům váš a odřeknouti se přízně vaší.“

„S kým jsi to mluvila, nešťastná?“ zvolala Zuzana plna hrozného leknutí. „Kdož uvedl mysl a srdce tvé na toto rozcestí? O čem to mluvíš? proč bysi měla opustiti dům můj?“

„Neptej se mne na věci, ženo politování hodná!“ odvece dívka horlivě, a panenským studem se jí tvář zarděla — „nemluv semnou o věcech, při kterých pannina mysl meškati nesmí. Nevím, proč se přízeň tvoje právě ke mně sklonila, aniž pochopuji, s jakým účelem jsi mě do domu svého přijala — povídám ti ale, že jsi na omylu uvázla. Prominuta budiž bolest, kterou jsi mi způsobila, pro tvé pečlivé chování, jakovým jsi žalostného sirotka objala — déle však mě u sebe nezdržuj, abych i toho, čeho jsem posud u tebe užila, hořce litovati nemusela.“

„Nic, nic!“ vykřikla žena u velikém zděšení, dívku křečovitě za ruku chopíc, an do ložnice své odejíti chtěla. „Ty nesmíš odejíti, Helenko má! Vidím, že ti ochotní lidé o matce tvé již namluvili, čeho ona posud nejen před očima tvýma tuhou záclonou ukryti, nýbrž i v životě skutečném ve hrob zapomenutí složiti se snažila — proto však předce nesmíš matku svou opustit. Já tě z rukou ženy umírající s velikým slibem

přijala, i odvolávám se nyní na vlastní tvé uznání — na svědomí tvé, zdali jsem poctivě slibu svému dostála, čili nic. Svěřena jsi rukoum mým, a nesmím tě propustit, až se naplní přislíbení mé!“

„Já nemohu zůstati pod střechou vaší!“ zkřikla dívka, strašlivě se paní Zuzaně z rukou vymknouc, jakoby zkázu svou jižjiž před očima viděla. „Nechte mě odejíti, nepřipomínajíc mi na nebožku matku, kterou jste buď oklamala vy — anebo která oklamala dítě své!“

„Nuže tedy jdi!“ zvolala žena rukama lomíc a tváře si ukrývajíc, po nichžto jí nyní potokem slze prouditi začaly — „opustiž dům, kdežto tě upřímná láska uvítala i navždy chovati doufala. Nedbej na slova má, ale učiň alespoň ještě podle slov zemřelé matky své a nahlédni v pergamen, kterýž položila do rukou tvých!“

Kvapně veběhla po těchto slovech Helenka do ložnice, kdežto tajemný ten spis posud chovala. S tlukoucím srdcem stála tu zatím paní Zuzana — bouře byla v prsou jejích, jaková ještě nikdy vnitřností její nezmítala. Bázeň a naděje střídaly se na lících jejích, jednak bledostí jednak plamenem je pokrývajíce. Stálať uprostřed komnaty, jakoby na soud nad životem a blažeností svou čekala. Ucho její bylo bystře upnuto k dívčí ložnici — veškerá bytost její skláněla se k He-

lence. V tom k ní náhlé zkřiknutí z ložnice doniklo. Vyděšena letěla žena za dívkou a nalezla ji ve mdlobách na zemi. Pergamen ležel otevřen vedle ní.

„Helenko! dítě moje!“ zkřikla žena z hlubin duše své — „pamatuj se a nelekej matku svou! Helenko — procitni, naděje dnů mých! Matka tvoje — upřímná, starostlivá matka tebe volá! Potěš ji laskavým pohledem!“

Zpovolna nabývala dívka opět smyslů svých, i byloť jí v skutku, jakoby se na jiném světě byla octnula anebo z těžkých, strašlivých snů protrhla. Nedůvěřlivě hleděla vůkol sebe — až poznala, že v rukou lazebnice zpočívá a pergamen jí u nohou leží. Tu se jí prudce z náruči vytrhla a s hlasitým pláčem tvářemi na lože padnouc, před pohledem tím se ukryti chtěla.

„Helenko, živote můj!“ bědovala nyní ubohá lazebnice — „neodvracuj milých mi tváří odemne! Hle, já klečím před tebou“ — mluvila dále, dívčinu ruku chopíc a vřele ji líbajíc — „jako hříšnice klečí matka před dcerou, a žaluje na sebe, a prosí o milost! Já byla nešťastnější nežli ty — já byla ode všech opuštěný sirotek, i nikdo vedle mne nestál s hlasem varovným a radou prospěšnou, když na mne doléhalo pokušení světa. Nešťastná byla matka tvá, ale tebe nemělo neštěstí podobné potkati. Se srdcem krvácejícím,

jakobych základ všeho štěstí a pramen všech zlatých snů v utěšenější budoucnost z ruky dávala, svěřila jsem tě nemluvně vdově za Týnem, kteráž se pohnula outrpností nad kleslou, ale bez vůle provinilou osobou. V bázni boží byla jsi vychována, drahá Helenko — a duše moje pásla se pozdálí s rozkoší na rozkvetajícím poupěti, ačkoliv ji také hoře skličovalo, že se jím honositi nemohla před světem, nechtěla-li je zkaziti v nejprvnějším vzniku. Ó kdybys ji byla znala za oněch dnů, jež tobě ve svatém pokoji a nábožném tichu u ženy cizí ubíhaly — tobě by se bylo slitovalo matky tvé, a radostně plačíc byla bys opustila veškeren svět, abys útěchy poskytla roditelce své. Sevřena byla duše má krutou žalostí, an se tvář usmívati musela před lidmi; zoufanlivost hnízdila se v útrobách mých, an jsem vesele si počínati musela před světem. Ale všecko jsem předce přemohla. Tys byla silou mou. Pomyšlením na tebe okřívala duše má, a srdce upevňovalo se v předsevzetí svém. Pro tebe jsem pracovala, pro tebe schraňovala, pro tebe o poctění jmena svého se pokoušela, a pro tebe naděje své v budoucí odplatu a trest se nespouštěla. Poslyš mě, dítě mé — ježto jsem ve slzách jednou od srdce svého odtrhla, a kteréž se nyní samo ve slzách od srdce mého uchyluješ: ni-

koho na světě nemám krom tebe — i přičiním se, abych lásku tvou získala. Kdybys ty se odemne uchýlila s láskou svou, zůstala bych jako žíznivá na daleké poušti, a život můj by usvadl žalostí. Já tě budu milovati jako nikdo jiný na světě, a veškerá péče má bude se v blahu tvém sjednocovati. — O pohledni na mne, Helenko!“

V pláči trvala ještě dívka nešťastná. Milé ty sny, jimižto se milující duše její zanášela, když ji byla matka Vojtěchova opět k srdci přivinula a o jiné útočiště postarati se přislíbila — ty všechny zlaté sny jako ranní mlha před ní se rozptylovaly. Vidělať se býti dcerou ženy, na jejížto pověsti navzdor novému královskému majestátu lidská potupa lpěla; vidělať se býti dcerou otce, na jehožto jmeno se tázati v bázni byla — i vidělať se náhle opuštěnou odevšech, kdož ji dosavade milovali — a hořká žalost rozdírala jí ňádra panenská. Slyšelať ale také pravou matku svou před sebou úpěti — slyšela i cítila bolest ženy kajicné, a náramná lítost, zapomínajíc na vlastní žel, otřásla útrobu její.

„Ustaň, ustaň, matko má!“ zvolala se vší prudkostí milujícího dítěte, ženě lkající okolo krku padnouc. „Ode dneška nemám žádného na světě, jemuž bych otevříti směla srdce k lásce upřímné—obě jsme nešťastné, a budeme se milovati vespolek.“

„To budeme, dcero má!“ plesala paní Zuzana, dívku k srdci vinouc — „a já se budu od tebe učiti ctnosti, abychom vespolek jednou před boží tváří obstály. Proto však nemysli, že bude život tvůj truchlivý. Já mám bohatství — já tvé dny oblažím. Vyjev mi přání svá, a po vůli bude ti ruka matčina.“

„Nemluv mi o věcech marného světa, matko má!“ prosila dívka — „které se bohatstvím zjednati dávají. Zvyklá jsouc chudobě, po jiném netoužím a přestanu na lásce.“

„Ta ti bude, dcero má!“ řekla žena horlivě — „odevšech, kdož tebe poznají. Král tebe uctí a nejvzácnější po něm.“

„Nic, nic!“ úpěla dívka — „nic o králi a o vzácných osobách! Já chci v pokoře státi před Bohem a v čistotě před jeho věčným soudem se zjeviti. Učiniž ty také tak, matko má, a obratiž mysli své od světského lesku. Doufání jara mého složeno bylo v srdci *jediného* — a ten opustí dceru lazebnice!“

9.

Nad obyčej veselé mysli byl král Václav. Byl přívětiv, smál se a žertoval, že se čeleď i pánové okolo osoby jeho nemálo divili. Sama

královna, jemná Žofie, nad rozmarem jeho žasla, neboť v pořadí dnů jejích nacházel se veliký počet hodin žalu plných, jakovéž jí v bezdětném manželství prchlivý král dosti neoutrpně působil.

Tu se mu dal ohlásiti Betlemský kazatel a bakalář vysokých škol, kněz Jan.

„Ah, právě jako míč do ruky!“ zasmál se Václav, a když ohlášený do komnaty vešel, rozběhl se proti němu zkřikna: „Víš-li pak, mistře Jene! že si váš pořádek ve školách hodně nechutím? Dnes vám bude hromada pilných študentů v lavici scházeti, proto že jsem je včera v noci jinam usaditi dal.“

„Moudrý hospodář dobře činí, když koukol z pšenice vymýtí,“ odpověděl Jan; „ale mně jest líto, že nemilá příhoda krále mého pohoršila, dříve nežli jsem byl přednesl, co mi dnes na srdci leží.“

„Nu, a co jest?“ zeptal se Václav s milostivým úsměchem, pohodlně na širokou sesli se posadiv. „Cos mi přinesl, můj Jene? Jest to něco dobrého? A — přisám Bůh! — co vidím? stal jsi se orodovníkem ženských?“

Za Janem byla totiž vdova Košinová do komnaty vešla, a třesoucí-se na těle, nyní na kolena padla.

„Jesti to poctivá i zasloužilá vdova, pane královský!“ řekl Jan, „v jejímžto domě za času manžela jejího mnohé dobrodiní sluha tvůj obdržel — a přichází nyní prositi za syna svého, kterého jsi včera uvězniti dal.“

„Matka jednoho z rozpustilých študentů?“ tázal se kvapně král.

„Žádný študent,“ vynutkala vdova polotajeným hlasem ze sebe — „žádný študent, milostivý králi — alebrž zlatník svého umění.“

„Proč se míchá tedy mezi trusky kovu nejsprostšího, že s ním pak jako s ostatní plevou naložiti musíme?“

„Jinocha toho přivedla včera dosti důležitá příčina do lázní,“ přejal nyní Jan další řeč — „jestliže dovolíš, abych lásku mladého srdce takto jmenoval. Zaslíben byl totiž syn této vdovy, nežli před třemi lety do ciziny odešel, počestné panně, i zachoval jí věrné srdce své. Ale navrátiv se včera domů zvěděl, že se dívka jeho u lazebnice, paní Zuzany, zdržuje —“

„Cože pravíš, velebníče?“ zvolal král, kvapně se vzchopiv. „Syn této ženy jest nápadníkem Helenky?“

„Tak se jmenuje dívka, jížto mladý Košina lásku svou zadal,“ odpověděl Jan.

„Vstaň, vstaň, milá ženo!“ řekl opět Václav, milostivě vdově pokyna. „Syn tvůj zdá mi

se čacký jonák býti — jenom trochu tvrdohlavý. Strčil jsem ho do vazby, aby se trochu oblomil. Ale přeji mu — přisám Bůh! přeji mu z celého srdce.“

„Milost Boha nejvyššího zachovej tě, králi a pane náš!“ zaplesala žena, rychle se vzchopivši a ruce vděčně k nebi spínajíc. „Potěšil jsi vdovu postavenou v úzkostech!“

„Syn tvůj jest tedy zlatníkem?“ tázal se král po nějaké chvíli, když byl několikkráte po komnatě přešel, jakoby s nějakým úmyslem zápasil.

„Zlatníkem, milostivý králi!“ dosvědčila vdova, z laskavých tváří Václavových smělosti nabývajíc; „a mohu se pochlubiti, že věcem svým nad mnohé jiné rozumí. I ba on také mnohému učenému mnoho neoddá — jakž tuhle velebný pán dosvědčiti může, kterýž tu milost měl, že ho v mladších letech učíval.“

„Je to pravda, příteli?“ obrátil se král k Janovi, mluvností vdovy potěšen. „A můžeš mi zaručiti, že dívku, ježto se u paní Zuzany zdržuje, dosavad miluje?“

„Kdyby toho nebylo, nevím, jestli by se byl počestný mládenec do lázní odvážil,“ odpověděl Jan.

„Ó to já vím jistotně!“ doložila vdova. „A také jsem již holku z rukou paní Zuzany vzíti uzavřela, neboť člověk neví —“

„Co neví?“ zvolal král, v němžto při dosti málo nepozorném zmínění o lazebnici žluč kypěla. „Helenka zůstane u paní Zuzany, až ji ona sama v ruce jiné svěří. Anebo se mám domnívati, že se vám nynější příbytek dívky té nelíbí? Přisám Bůh! já vám pravím, že nevím ani jistějšího ani počestnějšího útočiště pro dívku, než jakové jí sám král vykáže! Já promluvím sám se synem tvým, ženo přestarostlivá — i vyskoumám jej, zdali té dívky hoden čili nic. Nebo to ti pravím — nejvzácnější u dvora mého poznal by se býti poctěna, kdybych mu Helenku za manželku dal.“

10.

Truchliv a zamyšlen seděl Vojtěch ve vazbě. Srdce jeho bylo plno hněvu a hořkosti. Žalostně zpomínal na čarokrásné sny, jimižto se byl v cizině po celé tři léta zabýval, a zasmutnil se nad skutečností. Zpomínal si na matku, a srdce jeho pukalo dvojí žalostí.

V tom k němu vešel kazatel Jan.

„Velebný příteli můj!“ zvolal, sotva že ho zahlídl, a vrhna se mu na prsa, první slze vyronil, kteréž jej od včerejška jako těžká skála tlačily.

„Nenadál jsem se, že se takto opět shledáme,“ promluvil Jan, když byl jinocha srdečně obejmul — „avšak dnové člověka spočívají v rukou božích, a děkujmež Pánu od věčnosti, že s námi hůře nenaložil. Vím, co tě potkalo, synu můj — ale potěš se i zmuž na mysli své, neboť pouhé nedorozumění pomátlo smysly tvé, a duše tvá naplní se novou radostí, až pravdu uslyšíš.“

I pověděl mu nato vše, co věděl o nevině Helenky, a milující jinoch poslouchal s radostí slova důstojného kněze. Těšil se z její věrnosti, ale toho litostného pocitu nemohl se zbaviti, že na pověsti její předce již poskvrna uvízla, an jí bylo s paní Zuzanou bydleti.

„Čistá jako myšlénky andělů zjevuje se Helenka před očima mýma,“ řekl s bolestí — „ale před očima světskýma neobstojí pověst její bez přísného soudu!“

A s těžkým srdcem bral se k Vyšehradu, kdež naň čekal Václav. Z domu vzal s sebou uměle pracovanou stříbrnou číši, kterouž byl za dlouhý čas v cizině zhotovil, aby se jí doma jako mistrovským kusem prokázal.

„Vyspal jsi se?“ zeptal se ho král, když byl jinoch před ním hlubokou poklonu učinil. „Změkla ti tvrdá hlava, panáčku?“

„Milosti královská“ — jal se Vojtěch odpovídati; ale Václav mu další řeč přerušil.

„Neodpovídej, až domluvím,“ řekl. „Tys nápadník Helenčin? miluješ ji?“

„Nech mě podívati se jí do očí, králi a pane můj!“ řekl jinoch neohroženě. „Ona porozumí pohledu mému, a je-li hodna zachované věrnosti, zpočine na prsou mých.“

„Je-li hodna?“ rozbouřil se král. „Já ti povídám, že *jest* hodna — čili nevěříš pánu svému? Přisám Bůh! ty se asi za velkého a vzácného pokládáš, že tak opatrně lásku svou zadáváš.“

„Poctivý muž a schopný dělník i té největší ceny za lásku svou požadovati může,“ odpověděl mládenec s uměleckou hrdostí, a podal králi přinešenou číši.

Povděčen prohlížel Václav práci výbornou, a usmáv se posléze řekl: „Ty dovedeš manželku uživiti, jak vidím. Máme z této číše o svatbě tvojí pít? — Já bych věděl o jiné nevěstě, není-li ti již Helenka podle chuti?“

Přitom otevřel postranní dvéře ve své komnatě, a na pokynutí jeho vstoupila na práh Helenka, bohatým šatem oděná a šperky ozdobená, jako panna bohatá a vysoce urozená.

„Vojtěše!“ vyklouzlo jí šeptem ze rtů třesoucích, an zde jinocha zahlídla, a v milostném zmatku sklopila oči.

„Helenko!“ zvolal jinoch spanilostí dívčí nad míru překvapený, a mocně dojat ruce proti ní vztáhl.

Ale dívka se s prahu ani nehnula, a zbledanuvši uvrhla se v náruč paní Zuzaně, kteráž za ní do komnaty vstoupila.

„Řekl jsem, že na prsou mi spočine, hodnou-li se uzná zachované věrnosti,“ pravil Vojtěch s velikou bolestí. „Vidíš, pane — jak mi lze ve slova tvá věřiti?“

„Nezlobte mě, blázni!“ zkřikl král. „Urozeného mohl bych Helence ženicha vyhledati, ale matka její pokouší mě o ruku pouhého zlatníka —“

„Paní Zuzana nemá materského práva k Helence!“ prohlásil se Vojtěch. „Ona jí nemůže ani radit, ani bránit —“

„Může, může, Vojtěše!“ zkřikla Helenka, s uslzenou tváří od paní Zuzany se odtrhnouc a s prosebným pohledem blíže pokročíc. „Já ji musím poslechnouti, neboť ne vdova za Týnem, ale ona jest matka má!“

Oběma rukama zakryla si při těch slovech tvář — a jinoch tu stál zděšen. On cítil hanbu a bolest dívčí jako dvojitou ránu ve vlastní duši své, neboť dle soudu světského lpěla na dívce lásky jeho

skvrna nepoctivosti. Ale právě ta veliká útrpnost s dívkou, kteráž ho pojala, učinila, že na sebe a na pověst svou sám zapomena, k Helence přikročil, za ruce ji pojal, a slzavým okem do zraků zkalených jí hledě, s třesoucíma-se rtoma, ale s pevným, z upřímné, věrné lásky zniklým úmyslem se jí tázal: „Můžeš přistoupiti semnou s čistým svědomím k oltáři? Já se tě táži jako ženich tvůj, neohlédaje se na úsudek lidský a dosti velikou náhradu ve tvém srdci nalezaje. Můžeš mi pohleděti do očí?“

„To mohu — ale nesmím!“ zašeptala dívka s hořem náramným, k matce opět uchýliti se hodlajíc. Ale král ji za ruku pochytiv, vložil pravici její v pravici jeho, řka: „Smíš ho milovati, smíš i k oltáři s ním přistoupiti. Milujte se — král váš bude o vás pečovati, a v štěstí vašem vlastní své štěstí omladí. Přijměte požehnání mého“ — doložil hlasem neobyčejně pohnutým, okem navlhlým laskavě na oba pohlédna — „a pomyslete, že vás žehná — otec Helenčin.“



Poslední doby v Bílé věži.

Obraz z dějin domácích.

(Psáno roku 1840.)

V e č e r.

Krásný letní den odcházel. Šestnácte hodin byl se na bohatou krajinu Pražskou, jako na vyšperkovanou nevěstu, milostně usmíval, a maje teď s ní se rozloučiti, ještě jí na památku zlatou roušku daroval, kterouž ona ihned, panensky uzardělá, zastírati se začala. Jako dlouhé, růžemi a rubíny protkané třepení padaly při tom s tiché výsosti paprsky i do skrovného okna Bílé věže, kdežto mezi pevnými stěnami, za hustou mříží, ušlechtilá, mužná postava seděla. Byla to bledá, jenom jiskrnýma očima oživená, tmavými kadeřemi ovinutá a lesknavými vousy obrostlá tvář českého pána, Záviše z Falkensteina.

Mír a statečná odhodlanost jevily se v pohledu muže slavného. Hlava jeho byla poněkud skloněna, plna hlubokých myšlének. V rukou, složených na klíně, spočívala vzácná loutna.

Z nejtajnější srdce jeho schránky vyvinul se nyní hlasitý povzdech, hlava se povznesla, a leskem večerní záře zplanuly líce jeho. Dlouhou

chvíli utkvělo pak oko na plamenné obloze, ústa se pohnula k sladkobolnému úsměchu, v rukou zazněly stříbrné struny, a ze rtů zplynula tichá píseň:

„Zlaté nebe, drahý plášti,
Rozepnutý nad vší zemí —
K čemu ty mě vábíš leskem?
Já se tebou neodím!
Neplatné jsi pro mne roucho,
Kříž a křížem rozedrané!
Za mřížemi — za hustými,
Černé pruhy v tobě vidím:
Slzami se oči kalí —
Pruhy ale, černé pruhy,
Žádná slza nespláchne.“

Hlas uvězněného pěvce umlknul, ale oko jeho tkvělo posud na obloze, ježto nyní přicházejícím soumrakem se jasniti a promodrávati začínala. Semotam proskakovaly hvězdy a kynuly Závišovi jako staré, věrné známé. Konečně hořela celá nebes opona paprskováním nesčíslných světů, a opět zazněla v Bílé věži tichá píseň:

„Hvězdné nebe, věčná kniho,
Otevřená všemu světu,
K čemu ty mě vábíš leskem?
Já se blaha nedočtu!
Pro mne jsi ty smutné písmo,
Kříž a křížem přetrhané!

Za mřížemi — za hustými,
Černé pruhy v tobě vidím:
Slzami se oči kalí —
Pruhy ale, černé pruhy,
Jenom krev má opláchne!“

Píseň dozněla — bolněji a hlasitěji však, než byla počala, a náhle vzchopil i vztyčil se pěvec, hlavu k nebi povznesa. Oči jeho ve tmách se jiskřily.

„Ostříhej, Bože, zdravých smyslů mých!“ zvolal, vzácnou loutnu odhodiv, jakoby se nástroje smrtícího zbaviti chtěl. — „Mám-li sobě sám pohřební písně zpívati? Nic — nikoli! Slunce moje musí Čechy ještě zahřívati, a jmeno Závišovo ještě jako chvalozpěv o vlasti zaznívati!“

V tom zachřestěl před vězením svazek hrubých klíčů, železem kované dvéře se otevřely, a do klenby vešla, týl na prahu nízko sehnuvši, veliká, panská postava. Na hlavě měla sprostý klobouk, a dlouhým jízdeckým pláštěm ukrývala bohaté roucho. Za ní vešel strážník s planoucí pochodní.

„Zavěs pochodeň do kruhu a počkej venku!“ řekl k němu vladyka příchozí. Na to se obrátil k žasnoucímu Závišovi, a obě ruce proti němu vztáhna, zvolal srdečně: „Pozdrav tě Bůh, příteli!“

„Hvězdy nebeské!“ zkřikl tento radostně překvapen, a hbitě ku pozdnímu hostu přikročiv, dychtivě mu do tváří nahlédal. — „Tys to, Mutino můj? Pro živý Bůh! — překotil se Vyšehrad? Vyhynuli nepřátelé moji? Mluv, co tě přivádí do Závišova skvělého paláce?“

„Měl jsem arci dříve přijíti —“

„Měl jsi, měl, Mutino můj! Po dvou dlouhých letech první to věrná tvář! O mluv, co dělá ten vrtký svět? V jaké roucho oblékají českou zemi? Co tropí na královském hradě — a přede vším tu ovlažující rosu na prahnoucí prsa má! — jak se vede mé Jutě? — to pověz nejdříve! — jak se vede drahé choti mé a mému dítěti? Hle, slza leskne se v oku Závišově — i nestydím se za ni a nedám ji za nejskvělejší perlu z Václavovy koruny — velikou tíží padne však také jednou tato vřelá krůpěj na váhu, až se budu se synem choti své rovnati! Že mě svobody zbavil, křivě na soud pohnal, nespravedlivě statky pobrati hrozil — toho všeho nechytí se pamět moje, a tuhé, nepanské vězení toto budu za pouhý sen považovati; že mě ale dvě dlouhá léta nadarmo po objetí manželky mé toužiti nechal a nelidsky o pohled dítěte mého oloupil: za to budu na něm — jakože věčný mstitel nad námi! — velikou náhradu žádati!“

„Ještě tu hlavu staré plameny rozněcují, a v těch prsou bývalé vášně se stíhají!“ promluvil Mutina Kostomlatský s tichým povzdechem, když byl s velikou outrpností dlouhý výlev Závišových citů vyslechl. — „Upokoj se, příteli! Těžké bezpráví a veliká křivda potkaly tebe — žalostně to víme; nech ale nyní rouška zapomenutí řadu oněch smutných dnů zakryje, a jakž i prsa tvá hořkostí překypují, poslechni s mírnou myslí rady věrného přítele. Zejtra budeš opět státi na soudě — vím to, a proto jsem přijel do Prahy — Záviši! učiň vedle žádosti královy, a postup hrady, kteréž na tobě žádají.“

„Ha, podvádivý sluchu! Mutino — je-li možná? K tomu ty mně radíš — ty mého života věrná ratolest? Proto bych byl tedy rozkoš dvou krásných jar oželel a v puchu mrzkého vězení duši svou k vytrvání ocelil, abych nyní podle skřeku lidí skákal, jižto se třásávali, když kročila noha má?“

„Cítím to, cítím, co v tobě plamenem šlehá; avšak Václav je králem a pánem tvým — vyplníš tedy rozkaz *královský.*“

„A je-li nespravedlivý —?“

„I nad králi je soudce — nad zemí je nebe, a za nespravedlivostí králů chodí pokuta, věčná mstitelka, jako za nepravostí lidu poddaného.“

„Pro živý Bůh!“ divil se Záviš, ruce spínaje. „Mutino! kdes nabyl tohoto chladného mudrctví?“

„Nebyli jsme dosti dlouho ohněm a vlnami hnáni, aby se vyčistil zrak a vychladly prsa naše?“ tázal se Mutina poněkud horlivě, příteli vroucně ruku tiskna. „Poslyš rady mé! Čili raději věku svého sílu mezi pustými zděmi zmaříš? Zbislav ze Třebouně ještě nezapomněl, že jsi ho sehnal s purkrabství, a dokud jakož podkomoří myšlénky své uším královským našeptává, není naděje, že se pře tvá k prospěchu tvému ukončí. Aneb je tobě na tom dosti, že se někdy Pražan pod Bílou věží zastavuje a písně tvoje poslouchá? Velebívali rozum tvůj, a pověst v tobě umění čarodejné hledávala; poslední dvě léta neměl jsi ale z obou ničeho —“

„Mlč — mlč! ty na místě mém nebyl bys mohl jinak jednati! Čili jsem měl před lebkami, jež vítr nadul a kteréž hračkou rozmaru mého bývaly, pokorně šíji skloniti a říci: Ejhle, tu jsem! — naložte semnou, jak se panáčkům líbí! — Hvězdy nebeské! Jakého práva mají bez výplaty požadovati věci zastavené? Kde jest oněch 50.000 hříven stříbra, jež Otakar Kunhutě zápisně přislíbil? Nemá-li synáček a dědic jeho chuti, placením spravedlivých dluhů královské

poklady stenčovati, nech mě v držení statků ponechá, kteréž mi po matce jeho zůstaly — anebo ať otce z hrobu vyvolá, aby slib svůj zapravil. Já nedám práva nebo dědictví Kunhutina a svého syna stenčovati!“

„Nedáš?“ opakoval Mutina jemným hlasem, a v navlhlém oku jeho jevila se nejsrdečnější outrpnost. — „Ubohý příteli! Hvězda tvoje zmizela z oblohy nebeské, a správcové království našeho neohlédají se již po lesku jejím. Čili nevíš opravdu, jak Václav nad hrady po Kunhutě rozhodl? Již lonského roku upsal je Bedřichovi, markrabí Míšenskému —“

„Nebe a země! Co pravíš, Mutino? Mé hrady — což je má Václav již v moci své?“

„Jestě nemá. Přátelé tvoji brání je posud zmužile proti útokům sborů královských, avšak na dlouho nebudou moci odporovati. Václav utekl se o radu a pomoc k starému císaři, kterýž ovšem za časů posledních tobě nepřál, a návodem jeho pevně uzavříno, stůj co stůj, statky po Kunhutě, jakož k pokladům královským patřičné, z rukou tobě vyrvati.“

„Nuže tedy ať se o ně pokusí!“ zvolal Záviš hlasitě, a zanícen přirozenou pýchou, jakož i vědomím o slávě a moci rodu svého, čelo pansky pozdvihl. Byloť, jakoby proudem rostoucího

a ze všech stran se hrnoucího nebezpečenství i odhodlanost jeho se množila. — „Ať se o ně pokusí! Mne mohou okovy stížiti, mají-li ještě smělosti — z rukou Závišových mohou zbraň vymknouti; ale ještě jsou živi bratři uvězněného, udatný Vok a tvrdolebý Vítek, i Jindřich Rožmberský — ještě stojí a kvete Růže na povětří českém, byť i nejskvělejší korunu její byli v temné vězení povrhli — ještě je živ Hynek z Dubé, Jaroslav Sternberg i Mutina Kostomlatský, a ti nedají Záviši klesnouti!“

„To nedají!“ odpovídal Mutina s tichou, ale srdečnou povážlivostí. „Ozbrojiliť již také velikých zástupů a pozdvihli pole proti Václavu — i král uherský hotoví se vtrhnouti do Čech s rukou pomocnou; ale k jakému konci přivede nás válka domácí? Mám-li mluviti o ranách, ježto se po všech oudech vlasti naší teprva nedávno zacelily? Mám-li se bolestně i srdce tvého dotknouti a ptáti se: Záviši, chceš býti příčinou nového krve prolití? Jest vraždění národu, z jehož lůna jsi pošel — jest popel domů, pláč a nahota lidu českého onen sloup nebetyčný, na němžto jsi upevniti chtěl jmena svého věnce? Záviši, Záviši! pamatuj na bitvu moravskou a krvavé její ovoce!“

„Ustaň, ustaň!“ úpěl v nejhlubších útrobách pohnutý vězeň, a obrátiv se od přítele, sklesl

podle stěny na kamenné sedadlo, oběma dlaněma si tváře a oči zastíraje, jakoby strašných podob viděti nechtěl, ježto se upamatováním na něho jako z půlnočních hrobů šklebily. — „Živtě Bůh!“ mluvil po chvíli temným zvukem dále, „neprávě činíš, Mutino, že prstem nešetrným záclonu s nešťastných dnů života mého odhrnuješ! Dosti dlouho trýznil mě nemilosrdně hlodavý červ zlého svědomí, a v krvi se topilo srdce mé, než po těžkém pokání k břehu pokoje a míru dobředlo. Ano — vinou stížil jsem duši svou; ale cokoliv člověk učiniti může pro národ, učinil jsem potom na smíření zrady své. Moje ruka a jmeno potřely po všech krajích sápavé loupežníky! Mnou zakvetl veřejný pořádek! Já pojistil všelikou majetnost upevněnými zákony! Mými poklady živilo se vzácné umění — strojily se rytířské hry — Mutino, mám-li se před tebou honositi! Živtě Bůh!“ zvolal dále, v zanícení svém hrdě se povznesa. „Tu pýchu musí mně přítel — musí mně celý svět i u vězení prominouti, myslícímu, že mne národ velebil! Čili mám toto vědomí teď, jako onošené, vetché roucho s beder svrhnouti? Mám se bohatství odříci, a s ním i Závišovu slávu jako otřenou hračku pohoditi? Nic — nikoli! Statky moje jsou díl, ba základ pověsti mé — jich se neodřeknu na věky!“

„Ale což ti nezbude hojnost na statcích vlastních, když i hrady po Kunhutě postoupíš?“ tázal se Mutina důrazně. „Domnívá se Vítkovec býti žebrákem při pokladech rodu svého, při oddanosti lidu svého, při lásce přátel — v náruči milostné choti s nevinným dítětem — ?“

„Nemluv o choti mé — mlč, libohlasý, dotíravý rádce! Nedotýkej se paměti mé z této strany, aby nezplanula všepožíravým, nepřístupným plamenem. V náruči mé Juty! — Živtě Bůh! právě ta andělská žena váže a poutá mě v Bílé věži! Čili bych měl k ní odtud přistoupiti řkoucí: Odpusť, choti drahá, rozená z krve královské — Záviš nemůže splniti, co přislíbil. Pramen chlouby jeho vyschnul — peruti vysokolétavých zámyslů jeho spadaly; již s ním nevyletíš nad výsost obyčejného českého vladyky. — Země a nebe! nežli bych statků po Kunhutě postoupil, raději ať nepřátelé moji palčivou touhu svou v krvi mé uhasí!“

„To neučiní, je-li spravedlnost při králích, a láska s moudrostí při tobě!“ ozval se na to líbezný hlas u dveří, a do vězení vešla outlá ženská postava. Zahalena byla sice rouchem stavu sprostého, ale z pod bělavé loktušky vysvítala ušlechtilá spanilost knížecí. Tiché hoře polétalo jako lehký mráček po milostné tváři —

nyní je ale sladký úsměch krásných ustek a blahé záření modrých očí jako sluneční poblesk zaháněl.

„Hvězdy nebeské!“ zkřikl sprásknuv ruce nad hlavou Záviš po celém těle trnoucí. „Je-liž to mámení rozpálených, v nehodné vazbě chorajících smyslů mých? Čilis to v skutku, Juto má?“

„Záviši!“ ozvala se žena příchozí hlasem nejvřelejší touhy, a vrhnuvši se na prsa uvězněného, s vášnivou prudkostí k němu se vinula.

„Juto! Juto!“ plesal manžel překvapený, a prahnoucí rtové jeho hledali medových úst milostné manželky — a s horoucím líbáním pomísily se ponejprv po dvou smutných letech obou radostné slzy.

Překvapením a blahostí nenacházel ještě jazyk Závišův žádoucích slov.

„Manžele, nenech mě déle o samotě stýskati!“ promluvila s tichou, srdce pronikavou prosbou Juta. „Odloupni tvrdou neustupnost, jížto jsi opancéřil mysl svou, a dej přístupu k srdci radám upřímným. Popusť hrady královské — nevězni se déle z vlastní vůle — nečiň za živa z manželky své vdovu, z dítěte svého sirotka. Bohatstvím vládne a hojností oplývá Záviš Vitkovec i bez věna vdovy královské, a co by snad nenasytné, dalekoběžné toužení tvoje na statcích ne-

nalezalo, doplní hojnou měrou láska má a úsměch dítěte tvého!"

V tom vešel přes práh do kamenné klenby starý zbrojnoš, nesa v loktech dvouleté spící pachole.

„Tuto pohledni synu svému do tváře," mluvila choť Závišova dále, „a spatři v nich pramen rozkoší, kterých si za žádné světské statky nezjednáš!"

Kvapným krokem přistoupil Záviš k šedivému zbrojnoši, a pojav dítě z rukou jeho, vinul je k srdci svému, líbaje čelo i tvář jeho. — Ticho nastalo mezi pevnými stěnami Bílé věže, rušené jenom temným poprskováním planoucí pochodně nebo hlasitým povzdechem uvězněného.

„Lidé, lidé!" jal se konečně tento mluviti, když byl nejprudší nával citův jeho zase v mírnější meze ustoupil. — „Co chcete ze mne učiniti? Mám-liž, jako choulostivé děcko, radostí plakati — anebo nad osudem svým zubami skřípati? V jakém to zakuklení — jakou cestou musela se's, ty dcero královská, k srdci přikrasti, k němužto jsi uvázána nejsvětějším právem? Nebe a země! Václav mi dal velmi opatrných strážníků, že jsi dříve do náručí mého vklouznouti nemohla!"

„Václav to neučinil z vlastního pohnutí," odpovídala Juta. „Srdce jeho je dobré; ale ne-

přátelé tvoji obklopili je tak silnými hradbami, že nebylo možno přístupu k němu nalezti. Dnes teprva poštěstilo se mi v tomto rouchu, s dítětem na rukou, padnouti mu k nohoum —“

„A prositi o milost, abys několik okamžení u manžela tráviti směla?“ tázal se Záviš s velikou hořkostí.

„Ano, prositi za manžela!“ opětovala choť jeho s plamennou hrdostí. „Budeť on zejtra opět státi na soudě — a milost králova mu přijde vstříc; on se jí s mužnou odhodlaností ukloní, a povolí —“

„Nic — nikoli!“ zvolal Záviš s vypukající prudkostí — „toho neočekávej —“

„On povolí —“ vskočila mu choť do řeči a vroucně se k němu tulíc, prosebně před ním bělostné ruce spínala. „On se rozpomene nad svou manželkou, nad svým dítětem — sám nad sebou — navrátí se v život, kdež po něm láska touží, a kdež mu znova chrám blahosti bran svých otevře. Ó viď, že se již ode mne svéhlavě neodloučíš?“ prosila dále u velikém pohnutí, a oběma rukama skoro křečovitě k srdci ho tisknouc v hlasitý pláč vypukla. „Ty mě nesmíš nechati o samotě jako vadnoucí květinu na poušti — anebo jsi pohřbil všechnu milost k Jutě své!“

*

„Nepohřbil, Juto má — nepohřbil!“ ujišťoval jí Záviš hlasitě a se srdcem tlukoucím, třesoucí se rty skláněje k lícím jejím, aby s nich proud slzí ulíbal. „Tys nerozbitná kotvice života mého — tebe se nespustím! Okaž mi jen cestu z těchto skalopevných stěn — já ji nastoupím. Pomoz mi k útěku — choti — Mutino, jaká myšlénka to ve mně zableskla? — pomoz mi ujíti, prchnouti z této nehodné vazby — na všecko se odvážím, jen abych se pokořiti nemusel po vůli hladových nepřátel!“

Horečně planuly při tom líce jeho, a slova padala jako šípy z plného toulu. Oběma rukama držel přítele v objetí.

„Upokoj se na mysli zbouřené,“ promluvil tento s laskavou vážností a s oním vřelým soucitem, s nímžto byl celý manželů hovor posloucbal. „Nebudu zde o poctivosti podobných kroků slova rozkládati; věz ale, že synové naši, můj Hynek a tvůj Jan, u krále v zástavě zůstati by museli, abych s tebou nic zradného nevyvedl, a — “

„Nuže tedy mluvte — raďte — určete sami, co učiniti mám!“ zkřikl Záviš od přítele zprudka se odtrhna. „Smyslové moji jsou rozptýleni — mějte mě za děcko na vodítkách, a dojděte se mnou k nějakému konci!“

„Postup zejtra statky královské!“ prosila Juta jedním hrdlem s Mutinou, a šedivý zbrojnoš blížil se s pacholátkem, kteréž nevědouc po otci ručinky napínati začalo. Byla to tichá, ale nejsilnější prosba k srdci otcovskému.

„Nuže tedy —“ zvolal Záviš u víru pobouřených, sobě odporných citů — mezi panskou hrdostí, manželskou láskou a chutí k novému, činůplnému životu — „nuže tedy učiním podle žádosti vaší!“

Zvolal — a plesající choť prudce k prsoum přivinul.

N o c.

„Hoj, hoj, kupte! Pěkné zboží — tenké plátno — pevné škorně!“

Hlasité volání — podivný křik, smích a váda — rozléhalo se po ulicích města Hradiště, jako hučení vln okolo mořských břehů. Houfy rolníkův, tlupy měšťanek, zde onde panská čeleď z okolních hradů tiskli a míhali se mezi prkennými a plátěnými boudami prodavačů. Nad branou vlál praporec královský — po ulicích bylo viděti biřice s královskými oděnci na znamení a pro výstrahu, aby se nerušilo právo výročního trhu.

Tu — hle, děsivý pohled! Kotouč tmavého, těžkého dýmu vyvalil se ze střech u prostřed

města, a za ním vyšlehnul sloup divých plamenů. Hrůza rozlítla se po veselých sborech kupců a diváků — prodavači trnou, blednou — smyslů zbaveni metají zboží na zem — ženy lomíce rukama pozdvihují vřeskot srdce pronikavý — koně se plaší, skoty hučí — nastává útěk, zácpa, násilí, padání — strašlivý pohled!

A v hrůzoplném zmatku, nastojte! vyřítí se z tajných doupat hejno loupeživé čeládky, jako roj hladových vlků a škohrtavých krkavců.

„Běda!“ úpí Hradiště. „To jsou kati hrdých Vitkovců! To je pomsta zpupných pánů!“

„Hoj, hoj! Veselý trh! Dejte nebožátka, dejte!“ chechtají se oděnci. — „Prodejte krev i zlato!“

Ani statku, ani života není šetříno! Čeleď se vzteká — a tropíc nelidské žerty nenachází odporu. Město v jednom plamenu! A na bráně stojí sám Vítek Rožmberk, mocný Vitkovec, jenž byl před časem nedávným Hradiště králi postoupil — stojí tam nyní s jiskřícíma očima, a uchvátiv královský praporec zlomil jej a vrhnul dolů.

„Chraň si, Otakare, to město věrné!“ směje se při tom divoce. „Přijď ale brzo, nežli ti sutiny jeho poví, *že se nedají Vitkovci lidem tvým drážditi!*“

* * *

V jarní ozdobě skvěla se zahrada nádhery milovného Otakara. Z tisíce libovonných květů vanul kolem sladký zápach, a na lehýnkých větvičkách houpalo se pёresté množství opeřených zpěvců.

Pod krůvkem tmavozeleného loubí seděla spanilá Kunhuta, mladá, ohnivá královská choť Otakarova. U nohou jejích klečel nejkrásnější panic na dvoře královském, bohatý, ostrovtipný, medoústý Záviš z Falkensteina, nazván Rožmberský, hlava mocných Vitkovců.

Umělou rukou probíral čacký milostník panských ženštin struny po drahé loutně, a Kunhuta zpívala. Slavík v blízkém keři umlknul a poslouchal milostnou píseň spanilé pěvkyně.

V tom přichází Otakar. I vzchopí se Kunhuta a letí mu vstříc.

„*Odpusť Vitkovcům!*“ prosí v nevinném pohnutí srdce útrpného, a lichotně zraků svých k choti pozvedla. „Nevypovídej žádného z království! Záviš tě prosí ve jmenu bratří svých — já tě prosím ve jmenu statného Záviše!“

Plamenně spočinulo Otakarovo oko na pověstném Vitkovci, jenžto se nízko přede tváří královskou uklonil.

„Přibližuješ se i k branám domácího ráje mého, ty hladký, svodný pokušiteli?“ otevřela se

posléze vážným hlasem ústa králova. „Hleď, abych tě již nikdy na cestách svých nepotkal! Jdi a oznam bratřím, že *jest Otakar jediný pán ve svém království*, a jeho vůle že se musí plniti.“

Řekl, a pojav žasnoucí choť za ruku, rychlým krokem odešel.

Hněvem překypěla prsa Závišovi. Dlouho hleděl za králem. — „Jediný pán?“ promluvil konečně v slovech polotajných. „Myslíš opravdu, že by nikdo jiný v Čechách veleti nedovedl, nežli ty, veliký potomku Stadického rolníka? Před časem a s velikou odvážlivostí osekáváš pevné kmeny kol svého trůnu — hleď, aby se bez jejich podpory nezvrátil!“

* * *

V průvodu skučivé vichřice, žhavého blesku a lomcující bouře sletěla půlnoc k ustrašené zemi.

Na veliké síni hradu Krumlovského stál dlouhý, stříbrnými číšemi posetý stůl — kolem stolu seděly rozehřáté tváře, ohnivé zraky a lající ústa Vítkovců, pánů Rožmberských, Hradeckých, Lomnických, Příbenických i Pelhřimovských — a nejřednější mezi nimi Záviš Falkensteinský, nejstarší syn Budivoje Skalického, pána na Krumlově.

Skučivě úpěla Meluzina okolo vysokých, silou světel zářících oken, a potřásala jimi, jakoby je proraziti a zradný hovor na síni přeslechnouti chtěla.

„Zkáza Otakaru!“ zkřikl nyní Záviš, plnou číši k ústům pozdvihna.

„Zkáza Otakaru!“ zvučelo to ze všech hrdel po síni, a v každé ruce zablýskla se číše.

„Jakože poslední tuto číši na půdě české prázdním“ — mluvil Záviš dále — „tak jistě uvidíme pokoření nepřítele svého! Má-li podle vůle Otakarovy síla Vitkovců v Čechách klesnouti, a synové mocné Růže bedra opásati k pouti z dědin otcovských: zůstane po jich odchodu v zemi české černá propast — Otakarův hrob! Zdráv budiž Rudolf! On bude práva českých pánů svědomitěji a moudřeji šetřiti — a Otakar nechť si pak dřevěných mužíků proti síle jeho do pole postaví!“

* * *

Hlučno jest u Vídně po císařském táboře. V lesklé zbrani stojí vojsko Rudolfovo a spojenců jeho, říšských knížat. U prostřed, na vysokém trůně, sedí bývalý hrabě Habsburský, nyní věhlasný vůdce a ředitel německé říše.

Dle obyčeje svého v lesku stříbra a zlata, se skvostným komonstvem, přichází nejbohatší mezi přítomnými hlavami korunovanými — král český, Přemysl Otakar Jediný! Stížen klatbou závistné Říše a zarmoucen světskou nevděčností — stísněn sílou nepřátel venkovských a opuštěn zradou pánů domácích, nemohl šlechetný, královský tento hrdina zbytky vojska svého císařským, dle počtu pětkráte silnějším sborům na jistou vraždu vydati; žádal o příměří, podal pravici k míru, a dnes měl před Rudolfem se pokořiti a dědičné své království od něho za léno přijmouti.

Přicházíť veliký rek, velebený bojovník pro víru, pověstný podmanitel pruských pohanů. Vznešená postava jeho jest oděna tichým smutkem — z lásky a péče o národ svůj potlačenou hrdostí. Přichází. Kloní před Rudolfem kolena, a nepřátelé kolem plesají! Mezi nimi Čechové Vitkovci a Riesenburkové.

Ale v houfě odpadlých od krále svého pánů stojí s tajným hořem — hlava Záviš. Prsa jeho dmou se hněvem a lítostí; vidíť on cizích nepřátel posměšné vítězství nad králem *Českým.*

„Nebe a země!“ mluví v duchu sám k sobě, očima ohnivýma kolem stříleje. „*Proto-li jsem zrušil věrnost k utiskovateli panských práv —*

proto-li domácí válku roznítil, *abych slavnou korunu Čechův spatřil poníženou před národy*, jichžto zrakové ještě slepnou leskem jejím? Živtě Bůh! Otakar a Čechy nebyli u mne jedna osoba. *Hanbu českou* nechtěl jsem ze setby své skliditi — a předce, mohlo-li ze semena odbojství a nevěry něco jiného vzejíti? — Záviši! Záviši! to není věnec oslavy, o němžto snívala mladistvá duše tvá! — Ubohá Kunhuto!"

* * *

Smutné hrany zvoní Praha — hlasité štkání zalétá daleko za brány její. *Otakar se loučí s městem svým!*

Všech *právem* nabytých zemí, Rakous, Korutan i Štyrska, byl obětoval k udržení míru a pro bezpečí národu českého — avšak dosavad stál jako hrozivý obr na cestách nepřátel svých, a ti jej podkopávali, nedbajíce, jestli je těžkým pádem svým podrtí. I povstal tedy ještě jednou — ještě jednou vztyčil se lev a zařval a zajiskřil očima na houf hladových vlků. Sebralť poslední sílu Čechů a Moravanů, připojiv k ní nepatrnou pomoc Slezanů. —

Bolestné tušení klíčí velikou duši královskou. Skoumavým okem počítá věrné, ale nevelké sbory,

postavené na poli Moravském, rovná je k síle nepřátel svých — a hluboký povzdech uklouzl mu z prsou hrdinských. Ale pevný jest úmysl jeho, bojovati poslední boj o *svou a Čechů slávu* — boj o život a smrt. — Nábožná tichost leží jeho táborem. Poslední noc před bitvou rozvěsila nad ním tisíce svých věčně-planoucích lamp.

Mezi houfy císařskými panoval hluk. Veselé písně zvučely okolo nočních ohňů, a teprva pozdní hodinou rozložila se mohutná těla bojovníkův k odpočinutí, ale duše jich obírala se živými sny o zejtřejším vítězství.

Jediný člověk — a to *Čech* — nenalezá po straně Otakarových nepřátel toužebně hledaného pokoje. Popochází ještě stanem svým — a srdce jeho tone ve vlnách pobouřené lítosti. Jesti to Záviš Vítkovec. Vyhostěn je posud rod jeho z Čech — on sám toulá se ještě cizinou, a předce ho vroucí láska vábí k dědinám otcovským! Oslava jmena českého byla touha jeho, a blaženost národu byla modlitba jeho — nyní ale strojila se pohroma jmenu českému, nyní se chystal hrob blaženosti jeho. Viděltˇ Záviš tu náramnou sílu, kteráž i zoufanlivý odpor věrných pozůstatků a *bývalého* vojska českého zničiti musila.

„Nic — nikoli!“ promluvil sám k sobě. „Tak nemá klesnouti ten blyštěcí sloup slávy české —

tak nemá shasnouti to slunce mezi knížaty! Ještě jest čas — ještě ho mohu zachovati! Přijme-li mě na milost, opustím Rudolfa; postavím se na úsvitě s lidem svým po boku hrdiny českého a vylámu hryz jedovaté, tajně se plazící zradě, nežli se zejtra k němu přiblíží. — Jestli ale prosbu Závišovu oslyší — ?"

Rozohněná obraznost uvedla mu nyní před oči stav země české, v jakýž upadnouti mohla zkázou Otakarovou — a těsné, bolestné vzdechnutí uklouzlo z ňader jeho. Tu vešel posel do stanu.

„Neseš milost Otakarovu?" ptá se ho Záviš se srdcem zbouřeným. — Posel zasmušiv tvář neodpovídá. — „Nic?" táže se opět Záviš. „A mluvil jsi o mé lítosti — o jeho nebezpečí — o pomoci mé na zejtří — o tajném nepříteli v zástupech jeho — mluvil jsi?"

„Mluvil," odvece posel temně — „a dlouho mě Otakar poslouchal. Ale osud ho již uchvátil k jisté oběti, a zamotán v síti jeho řekl mi rek nešťastný: Odejdi! Otakar se nespolehne na zradu, a také se jí nezhrozí."

„Běda!" úpěl vyhostěný pán český, kterýž měl na zejtří meč svůj barviti krví českou. Svědomí jej odsuzovalo.

* * *

Pátek — den sv. Rufa — den 26tý měsíce srpna 1278 — den to nešťastný v dějinách národu českého! Onť hleděl na krvavý pád velikého Otakara, a nezahalil se nocí černou! — Moravské pole vsálo do sebe hrdinskou krev klesléko krále, a utrpení, utiskování osiřelých zemí vzešlo z toho drahého semene.

Nade trůnem Přemyslovým a vůkol nad lidem, kterýž ukrývaje se ve stínu jeho úzkostně ke dním budoucím pohlédal — nad dědictvím královského sirotka, sedmiletého Václava, měl ochrannou ruku držeti strýc jeho, markrabě Otto Dlouhý. Ale krvavým písmem zůstala v paměti české vepsána řada dnů poručnictví jeho — braniborské vlády. Mor a bída porážely tisícerou střelou vyzáblé oběti do hrobu. Po horách a lesích ukrýval se rolník před cizími lupiči — chatrč jeho strávil plamen — na poli páchla krev — stodoly čněly k nebesům jako duté hrobky nad bývalou hojností — matka vraždila dítě z krutého hladu.

Hlava utiskovaného národu, mladý panovník, kvílí s matkou ve vazbě na vysoké Bezdězi. Hořem je sklíčeno srdce vdovy královské; potokové slzí tekou po ztrápených lícich. —

Bezdězi! proč se nerozpadnou stěny tvé? — Jest zimní noc. Jasnou září polívá luna pevné

hradby, a hrobové ticho leží v lůně jejich. Tu vrzne branka — na ztepilou brůnu sedá ubledlá Kunhuta; strážník ji pouští na Mělník, i můžeť slibu jejímu věřiti, an tu matka jediného syna v zástavě nechává.

Ale pod vysokou Bezdězí čeká sbor českých rytířů — v čele jejich Záviš z Falkensteina.

„Vítej nám, hvězdo nadějná!“ pozdravují teď ženu rtové známí s pokorou i srdečností. „Udatná ramena čekají na příchod a rozkaz tvůj! Morava ti podá útočiště. Zatřesou se Braniboři. Pomsta brousí meč!“

„A co syn můj?“ slzí Kunhuta.

„Svatá jest hlava panovníkova! Neopováží se dravá loupež ruku na ni vztáhnouti.“

* * *

Jasná duha, ten svědek boží, přepnula Prahu od půlnoci k polednímu, a líbezné proroctví rozlítlo se po krajích, že dědic království českého šťastně se navrátí.

Jarem ozdobila se opět země. V nejkrásnějším rouchu kvetoucích stromů a peřestého kvítí skvělo se vůkolí Pražské. Tisíce nadějných, radostných tváří hemžilo se po drahách. Po pěti letech nehodného zajetí vrací se Otakarův syn

ze Žitavské tvrze, kamž ho byly hříšné ruce po útěku matky zavezly, nehledíce na vladařskou svatost. Velikými sliby, silou českého stříbra, musel národ vykoupiti krále svého — i jásá nyní, vida dvanáctileté pachole s usměvavou tváří vedle biskupa, mezi davem panstva, kráčeti v dům otcovský. *Hospodine pomiluj ny!* rozléhá se po všech končinách.

Avšak ejhle! — kdo to stojí na prahu královského sídla? — Žena s tváří bojácnou, s tlukoucím srdcem. Vznešená, vnady plná postava s dvouletým, milostným děťátkem na rukou. Oko její spočívá na nádherném stavení jako na věcech známých, drahně oplakaných.

U vnitř hradu, ve skvostné komnatě, stojí mladý Václav s listem v ruce. — „*Drahé dítě!*“ — čte z něho hlasem třesoucím — „*odpusť ženě, kteráž tě pod srdcem nosila, a v srdci nositi nikdy nepřestala.* — Kde jest — kde jest matka má?“ zvolal na to. „Proč nekvapí obejmout syna svého?“

A s radostným pláčem vrhá se mu k srdci vznešená, vnady plná postava — vdova Otakarova! „Nemějž paměti pro křehkost matčinu,“ prosí; „slabá byla choť velikého otce tvého, ale o blaho syna svého vždy pečliva. Odpusť jí, a přijmiž dítě její za bratra!“

„Budiž bratrem mým!“ zvolal Václav s vlhkýma, radostí se skvoucíma očima Kunhutino dítě líbaje.

„Odpusť také manželu mému!“ prosila ještě vdova královská.

„Odpusť, pane!“ ozval se v tom i jiný libozvučný hlas, a k nohoum Václavovým sklonila se ušlechtilá postava pověstného Záviše.

„*Budiž otcem mým*,“ sehnul se k němu král srdečně pohnutý; „budiž *nejprvnější vedle mne v království mém!*“

* * *

S četným komonstvem táhne řada českých pánů, nejvznešenějších to úředníků krále Václava — Ojíř Lomnický, Hroznata z Husic, Hynek z Dubé, Vítek Rožmberský, a v předu všech jich přítel, nejvyšší hofmistr, Záviš Vítkovec.

„To je ten vševěda“ — šeptají mimojdoucí rolníci — „to je ten černokněžník! On čte ve hvězdách a hledí do vnitřností země. Královnu omámil a popudil k lásce tajným nápojem. Tělu jeho neuškodí ani meč, ani šíp — proto se může snadno v boj s litými vrahy pouštěti.“

„Nepomlouvejte!“ káral je mírumilovný, zkušený šedivec. „Čili nevíte, že tisícerá ústa o bla-

hočinění Závišově povídají? Jeť on podivný, ale dobrý a moudrý pán — a země česká pokvete, dokud on vedle trůnu jejího státi bude!“

Neslyšíť sice Záviš tato slova, znáť ale již dávno pověst svou — a nyní jede v hlubokých myšlénkách. — „Všeho jsi nabyl,“ mluví v duchu sám k sobě, „o čem ohnivý duch tvůj někdy síval — slávy, statků, přátel — královnu jsi uvedl na lože manželské — král je hračkou rukou tvých — jediný skok ti zbývá, a seděl bys na stolici Přemyslovců — — pryč, pryč, pokušiteli!“ ulekl se náhle myšlének svých, a pobodnul koně, aby je rychlejší jízdou jako setřásl — „nebudu již hráti o čest a svědomí!“

„Veliký jsi ty muž“ — začal opět po nějaké chvíli s hořkostí, „veliký jsi, Záviši -- jenom že do bran českého města nesmíš, kde bývalý tvůj příznivec, pozorný Rudolf mešká! Nyní tam plesají — choť i syn a přátelé — a ty nesmíš jich hostům věřiti! Polovic pokladů svých postoupí ti Růže, opatrný plavče po vlnách říšských — nebudou ti na škodu; jen se zasměj, ukaž tváři líbeznou! — Ty vráskuješ to přísné čelo? — Nevěříš mně? — Oh!“

„S Bohem — pánové!“ zvolal pak najednou hlasitě na své soudruhy, a uhnul se i s čeledí svou do blízkého dvora. Ostatní pánové vjeli do

Chebu, kdežto král Václav dle dávné úmluvy s velikým hlukem zasnoubení slavil s Jitkou, dcerou císařovou, u přítomnosti matky své a nevěstina otce.

* * *

„*Miserere ei Domine!*“ neslo se v temných, hlubokých hlaholech po vysokém sklepení chrámovém. Záře nesčíslných světel rozlévala se po velikém oltáři a padala dolů na stříbrnou rakev, před níž král český na kolenou plakal. Za ním stál nejvyšší hofmistr jeho s bohatým pláštíkem tváři ukrývaje, zastíral slzu, kanoucí na drahý, vyšívaný límec. Oko jeho, ve sloup obráceno, tkvělo na rakvi, a loučilo se na věky s pramenem a štítem výsosti své po Čechách.

Kunhuta tlela v rakvi — s ní zapadlo Závišovo slunce. Nepříznivci jasnosti a velikosti jeho obsypali ho nyní jako noční výrové, strhnouce pronikavý křik okolo uší králových, a muži pověstnému nezbylo nic jiného, nežli rozloučiti se s Prahou, odejíti na hrady a býti při mále svým vlastním králem. —

Tu stojí nyní slavné Růže ratolest — Záviš v domě otcovském! Oči jeho polétají z oken nádherné tvrze po kvetoucí krajině, a srdce jeho plní se sladkým toužením.

*

„Strojte se!“ velí na to zvučným hlasem čeledi. „Dosti dlouho stůně pod mou střechou vdovství; pojedem na panské námluvy! Raduj se, Jene — přivedu ti matku“ — líbá pak syna po Kunhutě — „a neboj se, že ti na statcích ubude. *Co ti matka zůstavila, co ti bratr na stolci královském před šlechetnými svědky potvrdil*, to ti věrně zachovám, k tomu i nových, mocných přátel namluvím. Sešelť jsem já toliko na čas s oblohy království našeho, neboť jsem nechtěl, aby se mračením čela mého zasmušovala; ale vyskytnu se na ní opět, a jako nevídaná posud kometa zhrozím nepřátel svých, že se dají na útěk!“

Tiše, s usměvavou tváří, hledělo na něho spanilé pachole, nechápajíc tajný smysl slov otcových; ale bratří a přátelé Závišovi plesali, poznavše úmysl muže mnohomohoucího, a pověst, ta bleskokřídlá, nahnuvši ucho k tajným rozmluvám nespokojených pánů, začala jinocha na trůně Přemyslově děsiti, jakoby mu překocení hrozilo.



Tancem a zpěvem veselí se při radostných hodech města i hrady bohatého Záviše, a v sídlo jeho, v pevný Fürstenberg, sváží se na velikých

vozích, cokoliv potěšiti může srdce člověka, a v rozkošech zatopiti smysly jeho. Konajíť se královské přípravy ku křtinám, a lid hrnoucí-se k nevídanému divadlu, diví se, vrtí hlavou, křižuje se a přeje dobrého konce. —

Pozdravená spočívala na bohatém lůžku Juta, sestra Ladislava, krále uherského — pána Záviše z Falkensteina druhá choť. Zdravé nemluvně dřímalo vedle šťastné matky. Oči její pásly se s nevýslovnou blahostí na nejdražším klenotě ze všech pokladů jejích, a duše její poletovala dílem po krásných obrazech budoucnosti, dílem si zahrávala s podobou milovaného manžela.

On ale, potěšený otec, byl zajel do Prahy, aby pozval krále na křtiny a o kmotrovskou službu jej požádal. Jiní poslové byli se k Ladislavu do Uher a k Jindřichovi, knížeti slezskému, do Vratislavi rozlítli. —

S dvornou pokorou klečí teď pověstný Vítkovec před mladou královnou, mluví slova líbezná, prosí o milost královského navštívení, a na důkaz hluboké své úcty podává jí roušku nevídané, kouzelné krásy. Ale mladá panovnice poslouchá slova muže rozhlášeného s bázní nezkušené dívky, a majíc drahé roucho přijmouti, utrhne ruku bělostnou a trnoucí zvolá: „Pryč ode mne! Duše má se děsí kouzla!“

Vzchopí se Záviš — užasnut hledí na bojácnou hrdličku, a úsměch přelítne tvář jeho. Pokloní se a odchází. Ale na prahu mu hrozí devět mečů.

„Ve jmenu krále“ — předstoupí Zbislav Třebounský, nynější Václavův důvěrník, „tys vězeň můj!“

„Jsem!“ zvolá Záviš planoucích zraků, „jestliže ochromla pravice má!“ — Avšak síla najatých vrahů, spiklých odpůrců, zničila hrdinské rány jeho, a odvlekla ho v tuhé vězení. Před králem poklonila se pak nepřízeň ochotná, lichometně řkoucí: *„Tebe chtěl zradně hříšník v domě svém zkaziti — sám ale padl v nastražený hrob.“* —

Ubohá Juto! — Nešťastné křtiny!

J i t r o.

Skvělé i temné obrazy života míhaly se před zrakem pověstného vězně v Bílé věži, když jej byli choť a přítel po večerní návštěvě opět opustili. Duše jeho vřela očekáváním dne příštího i zpomenutím na dny minulé. — Uvrhnulť se na chatrné lože — ale spánek neusedl si na oči jeho, a pobouřená krev překonávala vše zemdlení.

Kohout začínal již svou denní píseň — chladný ranní větřík dral se omříženým oknem do kamenné klenby: tu teprva opadával vířící proud v ňadrech Závišových, a tichá dřímota zastřela zraky jeho. Avšak pestré, živé obrazy nepřestávaly i ve snách poletovati před očima jeho.

Viděl se na Krumlově. Byla noc — divá to noc, jako před lety, když tu s bratřími na zkázu Otakarovu hodoval. Hodovalo se tu opět. V jasné síni seděli Vok a Vítek s ostatními syny domu Rožmberského, i Hynek z Dubé a Mutina Kostomlatský — a na prvním místě hrál si Jan, synek Závišův, s lesknavou číší. Byla to číše — i nebyla opět, zdála se býti královskou korunou. Od vysokých stěn odrážel se hlasitý hovor. Rozohněni byli smyslové hodovníků. — Záviš stál opodál v hlubokém výklenku vysokého okna. Nikdo ho neviděl. Ucho jeho ssálo podivnou směsici hlučného rokování, a oko jeho, v síni pobloudivši po roznícených postavách, zalétalo oknem do temného kraje, jakoby pozor dávalo, zdali venku pod rouchem černé noci zrada nečíhá.

„A mohu se na to do hrobu položiti“ — otevřel nyní Hynek Dubský moudrá ústa — „nepodá-li se Záviš po vůli soudců svých, budou jej od hradu k hradu voditi, a hroziti nám smrtí jeho,

jestli je nevydáme v moc jejich. Takto zní rada i rozkaz Rudolfův!“

„A já se jim na Hluboké vysměji!“ vztyčil se Vítek, hlavou vínem obtěžkanou toče — „já se jim z Hluboké nehnu! Smrtí Závišovou chtějí nám hroziti? Mikolášské strašáky! Ať se opováží! — Starého ďábla! — tak nízko v prachu ještě neležíme!“

„O tvou lebku, to vím, ztroskotal by se i skalnatý úmysl“ — posvědčil mu bratr Vok; „ale Záviš je veliký trn v pazourech českého lva, a lékařové jeho budou posléz všecko okoušeti, aby ho píchání zbavili. Vítr zameť ty nešťastné hrady, pro něž ten blázen v Bílé věži naše další pokroky zdržuje! Že jsme chtěli Václava o křtinách postrašiti, o tom nemají žádných důkazů; pouhá pověst Růži nezlomí; a kdyby Janova dědictví nebylo, mohl již dávno Záviš na čerstvém povětří o mstě přemýšleti!“

„Já se jim z Hluboké nehnu a rohy na ně vystrčím!“ ozval se mezi to zase Vít, a postava jeho zdála se nabývati podoby zuřivého tura.

„Nejmoudřeji bylo by,“ promluvil s mužným považením Mutina, „kdybychme jej přemluvili, aby hrady popustil. Z pohrůžky mohla by se státi pravda — a má-li Záviš statky Kunhutiny stůj co

stůj vydati, nechť je vydá bez veřejného zahanbení a nebezpečenství.“

„Já se z Hlubohé nehnu!“ zaklínal se Vít, pěstí na prsa si potloukaje. — „Já se nebojím strašidel!“

„Nám arci jen o to běží, aby se Záviš pod korouhev naši postavil, a jmeno jeho aby kouzelnou mocí věc naši oživovalo,“ přejal řeč Vok Vitkovec, nedbaje na hrození bratrovo. „Jenom s ním na svobodu, a pak i bez Police i bez Landskronu dovede dům Vitkovců a přátel jeho —“

„Všecko dovede!“ křičel Vít — „i bez Police; měšec Vitkovců je studně dosti hluboká, a našemu Jeníkovi bude koruna i bez dědictví paní Kunhuty dobře slušeti.“

Při těch slovech pozvedl synka Závišova na stůl, vzal mu z rukou číši a vtiskl mu ji pevně na zlaté kadeře. Tvář jeho zářila při tom jako rudě vycházející měsíc v úplňku. Pachole bolestně zkřiklo — číše na bílém čílku hořela jako koruna posetá rubíny, pod ní ale vyproudila se po růžových tvářích rychlým tokem skvělá krev. Z plného hrdla zkřikli hodovníci kolem radostně: „Zdráv buď!“ — Záviš ale řítil se mezi ně, aby jim vyrval drahou kořist — dítě své. —

Jasný úsměch krásného jitra pozdravil uvězněného, kdyžto ulekán z děsivého sna se pro-

trhnul. Skokem vzchopil se z nuzného lože, a zraky jeho upřely se jako nevidoucí na prázdnou kamennou stěnu, jakoby ještě bludný omam smyslů hledaly.

„Bože, nedopouštěj!“ zvolal pak z hlubiny srdce svého, ruce před očima pevně sepna. „Neuveď nás v pokušení!“ A když na to těžkým povzdechem teskností své odlehčiv, oči opět odkryl, stál tu na prahu, při otevřených dveřích, král Václav, jinoch vážné, ale ušlechtilé, kvetoucí postavy, za ruku drže devítiletého Jana, syna Záviše a Kunhuty.

„Otče!“ zvolal pacholík hlasem radostným — a jako šíp proniklo Záviše to dávno neslýchané slovo. Nevěda v tom okamžení, co se s ním od včerejška děje, stál tu překvapený otec jako u vytržení — brzo na své dítě, brzo na krále zraky upínaje, až pak najednou, s klopotným srdcem, k dítěti svému přiskočiv, zprudka je v náruč sevřel. Potom u víru citů radostných králi k nohoum se skloniv, zvolal: „O můj dobrotivý pane!“

„Tím chci býti“ — odpovídal Václav srdečně pohnut, an tu slavného druhdy muže, nyní vězením ubledlého a v prachu sníženého před sebou spatřil — „tím chci býti, Záviši — Bůh mě slyší! a protož k tobě přicházím. Cokoliv se mezi náma událo, zastřeme rouškou zapomenutí — jakož jsem slíbil choti tvé. Ty však — ty také učiníš, nač

dolehati musí péče moje o důchody zemské — jakož mi radí císařský můj tchán.“

„Učiním — učiním!“ zvolal Záviš, v duchu se již již s milým Janem na své statky zanášeje a s drahou Jutou objímaje.

„Spanilá choť tvá zjevila mi, na čem se ustanovila mysl tvoje,“ promluvil opět král. „Abys pak seznal radost mou ze zkončení nešťastného soudu — abys viděl, že jsem zacpal ústa pověsti, kteráž tě svatozrádcem a vrahem mým učiniti chtěla — abys uvěřil, že bych si přál, aby mezi náma zase všecko bylo, jakož bývalo: proto jsem syna tvého pod svou střechou, u srdce svého dnes v noci podržel, proto jej nyní jakož přímluvce a svědka této hodiny přivádím — protož ti pravici na smíření podávám.“

„Václave — Václave — synu — pane můj! odpusť muži, jejž nebe nad hlavy prázdné povýšilo — odpusť mu již dobrotivě, jestli se někdy hrdě k výši tvé vypínal! V srdci jeho trůnil jsi vždy v neposkvrněné skvělosti a zářil jako obraz věčného Panovníka na zemi!“ zvolal Záviš proudem citů rozjitřených unešen, a líbal ruku královu. Potom se rychle vzchopil. „Živtě Bůh! já měl dosti velikých příčin tebe milovati — i miloval jsem tě; a prohřešil-li jsem se někdy proti této svaté povinnosti, bylo to z lidské křehkosti —

z hrdé nepřízně, žes u výsosti své pro Čechy více činiti mohl, nežli já! Ale tak jako že toto své dítě miluji a nyní líbám" — mluvil roznícen dále, pacholíka k srdci pozdvihna —„takž i tebe — "

Slova mu plynula ze rtů živou, ohnivou výmluvností, náhle se ale jich sladkozvuký proud opět zarazil. Vtiskaje totiž ústa svá pacholeti na tvář, na oči, na čelo, spatřil Záviš tmavočervený, krví zalitý pruh, jenžto se dítěti kolem celého čela otáčel.

„Co se ti to stalo?" tázal se otec po malé přestávce, v divném tušení nemoha oči s pruhu pustiti.

„Strýc Vít hrál s ním na krále — tak jsem alespoň vyrozumněl z dětských řečí jeho," odpověděl místo Jana Václav. Úsměch přeletěl mu při tom přes líce, a oko jeho, ačkoli bez výčitky, spočinulo zpytavě na otčímu.

„To se ti stalo večer u kvasu!" zkřikl Záviš. „Strýc Vít vtiskl ti číši na hlavu, jakoby na ni korunu sázel!?"

„Arci, otče!" řekl pacholík. „On mě na rukou vynesl mermomocí z matčiny komnaty, a já musel s pány u stolu seděti — byl tam také pan Mutina, i Dubský — a strýc mi nalíval a dával pochoutky."

Ale otec neslyšel nelíčené žvatlání synovo. Hleděl sic na dítě očima upřenýma, i zdálo se, jakoby každé slovo z mladých ustek uloviti chtěl:

ale duše jeho byla z pevných stěn Bílé věže odletěla, a vznášela se opět na tvrzi Krumlovské. Celý dnešní sen opakoval se mu na mysli.

Hádě nedůvěry, sotva vypuzené, zasyčelo zase v ňadrech mladistvého Václava. — „Neptám se, Závіši," promluvil — „odkud a jak jsi vědomosti o hodech přátel svých nabyl, ani proč je tak hlučně slavili! S otevřeným srdcem vstoupil jsem k bývalému rádci, příteli a otci svému, i chovám ještě tu víru v prsou svých — že opětné shledání naše na soudnici královské bude počátek společného snažení našeho o blaženost národu českého."

„To bude — zajisté — živtě Bůh!" zvolal Záviš v neobyčejném nadšení. „*Přátelům i nepřátelům svým dokáži, jak se národ milovati má!* Možná sice, že vůli a skutek můj žádná strana nepozná; pak ale ty aspoň, pane, uveď si na mysl tuto hodinu, a věř, že byla čistá, nebeským ohněm naplněna duše tvého Záviše. Mým dětem" — mluvil dále u velikém pohnutí, syna svého vřele k prsoum tiskna — „mým dětem a choti mé zůstaň vždy milostivým pánem — jakkoliv i osud s otcem jich naloží! — Měj se dobře — dobře, synu můj! toto políbení pro tebe — to dones matce — toto bratříčkovi — miluj oba, a budiž matky poslušen! S lehčím srdcem — bohdá! — se opět spatříme."

„To doufám také,“ promluvil nyní Václav, na rozchodnou Záviši ruku podávaje. „V několika hodinách rozplyne se mračno, od dvou let nepříznivě mezi náma stojící, a v jasném lesku důvěry budeme si tváří v tvář hleděti.“

„Hvězdy nebeské!“ zvolal Záviš, an mezi pevnými stěnami opět samoten zůstal. „Já nejsem bojácný — nejsem pověrečný — což ale mám o snu svém souditi? Daly jste mi nahlédnouti do knihy dnů příštích, vy mocnosti nebeské, aby krvavých písmen zděsila se duše má — a ty listy násilně vytrhnouc, před časem ukončila počet roků svých? — *Jenom tedy na svobodu se mnou!* — Živtě Bůh! — Ty znáš dobře Záviše, statný bratře můj, věrný Vitkovče! Neníť ještě z prsou jeho vymýtěna ctižádost, není v nich udušena jiskra pomsty — ňádra jeho jsou plna chytlavého chmýření, a jedním dechem, jedním zavanutím škádlivého ďábla znítí se veškera útroba jeho zhoubným plamenem. — A také ty, Mutino můj? V rouchu přítele nejsrdečnějšiho stál jsi přede mnou, svodnou sladkostí maloval tiché štěstí na hradě domácím — chystaje při tom pravici, jížto bys mě do zbouřeného proudu uvrhnul? — A já bych *tebe* měl obětovati, drahé dítě mé? Tvými slzami, tvou krví měl bych ovlažovati proklatou setbu zhrdlé Růže a jejích vrstevníků?

Nic — nikoli! Ty na mne nebudeš naříkati — já tě sám, krví *svou*, všeho žalu zbavím!"

Překonán proudem citů a myšlének uvrhnul se nyní Záviš na kamenné sedadlo. Ještě jednou oživily se mu v mysli všechny sny, touhy, snažení a skutky života jeho.

„*Před časem postavil mne osud na zemi,*" jal se tiše, s bolestným výrazem mluviti, „*a věk nynější nestačil duchu mému.* Mnozí mi nerozuměli — mnozí o mně křivě soudili — mnozí mě vynášeli nad hvězdy.—A byla-liž v tom vůle má? Byl jsem *já sám* onou hvězdou, okolo nížto se otáčelo moje snaženství? Živtě Bůh! — onen lesk vlastní slávy, ten mámivý sen nezkušeného mládí, zmizel záhy před mýma očima, a v jasnu čistějším, blahodějnějším zjevily se u konce snažení mého *vlast a národ můj!* Krví bředl jsem arci, s trýznícím svědomím zápasil, nežli jsem přistál u břehův pravého poznání — a nyní, dostoupiv pevné země, opět bych se do proudu vrhati a kolem kvetoucí stromy podrývati měl? — Stůj zdráva vlasti má! Zpomínej na manžela, Juto má, a poučuj děti mé, aby památku otce požehnávaly!"

„Beze mne jsou mrtvými ratolestmi synové Vitkovců" — zvolal pak s nadpozemským zápalem, a oko jeho svítilo tušením blahé věčnosti — „mnou

chtějí nabyti *ducha!* Ale Záviš nabrál se již dosti s hříšnou myšlénkou — a za ten skutek neskutečný stíhá ho teď pomsta! — Nevydá se on již do nebezpečí — a ukončí běh svůj bez nové zrady, bez nových úkladů. Diviti se bude sice věk nynější — křivý soud bude snad jmeno mé zatracovati: ale věkové příští nade mnou spavedlivě rozhodnou! Chraňte si hrady mé, bratří a přátelé! — Či nebudete chrániti, an vám smrtí mou pohrozí? — Ty se z Hluboké nehneš, není-li pravda, tvrdohlavý Víte? *Nehni se — a lebka moje padne na českou půdu — a krev moje navlaží kořeny míru a blaha jejího!"* —

Za malou chvíli na to byl veden k soudu.

Na začátku měšíce září procházelo se množství vzácných Pražanů po krásném Jelením příkopu. Několik se jich zastavilo dole pod Bílou věží, obstoupivše starého pocestného zpěváka, kterýž tady svou nejnovější písní srdce posluchačů pohnouti a nějaký dárek získati chtěl. Hrálť při tom chvílkami na malé, jemnozvuké housle a zpíval po krátkých přestávkách takto:

Máčí vdova bílý šátek,
Slzami ho máčí —
Drahých perlí rozesívá;
Líbá na něm temné skvrny,
Manželovu krev!

Spoutaného těžkým kovem
Vedou muže pověstného,
Zpěvavého čaroděje,
Slavíka to z Bílé věže:
Pána Záviše!

Opadává pěkná růže,
Vítr v bledých listech hraje,
Rozmetá je po kraji!

„Postup hrady po královně!“
Velí z Prahy rozkaz přísný.
„Nepostoupím statku svého!“
Vrtí hlavou Záviš hrdý.

„Ajta, muži na těch hradech,
Otvírejte rychle brány,
Sice padne Záviš katem!“
Zatřásly se pěkné hrady,
Otevřely pevné brány —
Záviš zaplakal.

Na skalině, pod oblaky,
Škaredí se mocná tvrze,
Šedá Hluboká!

„Postup hrady po královně!“
Velí z Prahy rozkaz nový.
„Nepostoupím statku svého!“
Vrtí hlavou Záviš mutný.

„Ajta, ruce na té skále,
Otvírejte černou bránu,
Sice padne Záviš katem.“

Na skalině, vedle věže,
Vypne čelo smědý Vítek,
Silná větev mocné Růže,
Vyšklebí své bílé zuby.

„Ajta, páni! co se líbí?
Vítek skálu nepostoupí,
Strašidel se nebojí!

Záviše vy nezhubíte,
Mocnou Růži nezlomíte!“

Pod Hlubokou, na palouce,
Na zeleném čalouně,
Klečí pěvec z Bílé věže.
Kolem stojí řada mečů,
Nabroušených v panské Praze;
Mezi nimi červená se
Katanovo roucho —
Červená se, rozlétá se,
Obnažuje rameno.

Pod Hlubokou, na palouce,
Modlí se pán Záviš;
Na skalině, pod oblaky,
Číhá bratr Vítek.

Zkřikne Vítek — mračno zastře
Číhajících zraků!
Pod hradem se blýskla ocel —
Záviš tone v krvi!

„Ubohý! — A kdy se to stalo?“ tázala se po krátkém pomlčení mezi posluchači panna s uslzenýma očima.

„Dne 24. srpna léta Páně 1290,“ řekl zpěvák.



Tataři u Holomouce.

Vypravování z časů starodávných.



(Psáno roku 1846.)

Na počátku jara, když se psal rok Páně **1241**, byl živ na Moravě a sice v hlavním městě Holomouci zámožný měšťan a vyhlášený mečíř Protivín. Ten vedl jednoho dne se svou manželkou Kateřinou velmi horlivou rozprávku.

„Mlč, neraď a nenamlouvej!“ prohlásil se po dlouhé řeči paní Kateřiny; „z toho nebude nic. Otík je pouhý písák, a moje heslo je meč. Bohunka může dostati rytíře.“ — „Nu, Otíkův otec byl panošem,“ namítala zase mírnější žena, „on sám je počestný mládenec, byl v Praze ve školách a může to svým časem k něčemu řádnému přivesti.“ — „To je pravda,“ posvědčil muž; „neboť je také z oněch, kteří sem z toho svého království pro kus chleba přicházejí a předce myslí, že jsou něco více, nežli my tu v našem markrabství.“ — „Nebuď nespravedlivý,“ řekla manželka. „Či není Čech a Moravan všecko jedno? Nemluvíme všickni jedním jazykem? nepatříme všickni jednomu pánovi —“

„A sice Václavovi, z Boží milosti králi českému a markraběti moravskému," doložil Protivín. „To je pravda; ostatně mi ale o Češích nemluv. Já je znám!" — „Že tě jednou snad zlý český tovaryš oklamal," řekla zase paní Kateřina, „tu hned soudíš —"

„Mlč, já je znám; jsou hrdopyškové a časem i něco horšího," rozhorlil se Protivín. — „Toť jsi neměl tedy zapomenouti, že také já z české krve pocházím!" prohodila nyní manželka patrně pohoršená. — „Ale nebuď pak bláhová, Kateřino!" omlouval se mečíř. „Ženy jsou ženy a muži jsou muži; to je něco jiného."

V tom se rozmluva jejich přetrhla; neboť vešel do jizby vzácný host a příznivec zámožného domu, pan Milič, komorník z královského hradu. — „Aj, vítej nám, urozený pane!" zvolal Protivín s úctou i radostí. „Žeť pak nám předce zas jedenkráte svou osobou potěšení činíš!" — „Potěš vás ruka Páně vespolek," řekl Milič. „Hrnouť se na nás nebezpeční časové, a tuť se musí lidská opatrnost napořád proti nim zbrojiti. Nezbývá tedy chvíle k návštěvám." — „Což pak se děje?" ptali se manželé jako jedněmi ústy.— „Hleď, milý mistře, aby ti za dnů příštích oheň ve výhni ani nevyhasnul," řekl pan Milič. „Bu-

deš míti mnoho práce. Pravím ti to ve jménu našeho pana kastelána.“

„Což pak se někde něco strhlo?“ zvolal Protivín, jakoby ho ta zpráva těšila; ale paní Kateřina sepnula ruce všechna zděšená.

„Neslyšeli jste o strašlivém nepříteli, kterýž se valí na veškeré křesťanstvo? neslyšeli jste o zlých Tatařích?“ ptal se komorník. „Již se vztekají po sousedních zemích, a bude-li jim vojenské štěstí přáti, jakož jim přálo posud ve všech krajinách, kteréž přepadli: možno, že se i do naší Moravy přihrnou.“ — „I jen ať přijdou, však my je uvítáme!“ zvolal Protivín. — „Uvítáme, jakož na křesťanské bojovníky přísluší,“ dosvědčil Milič vážně. „Avšak nesmíme zapomenouti, že je nepřátel jako hladových kobylek a síla jejich veliká; protož myslí královský purkrabí velmi moudře, že je potřeba míti se na pozoru před blízkým neštěstím a činiti všeliké přípravy, aby se zahnalo.“

Od té chvíle pracovalo se u Holomouckého mečíře ještě pilněji než kdy jindy. Hlučně rozléhalo se bušení a klepání každý den po dílně i zaznívalo až do odlehlé komnaty, kdežto Bohunka, spanilá domácí dcera, u přeslice sedala.—

Zde se jednoho dne potichu dvéře otevřely, a do komnaty vešel květoucí mládenec.

„Otíku!“ zvolala dívka radostně. „Ach, jak dlouho jsem tě neviděla!“ — „Ale doufám, že jsi na mne předce zpomínala,“ řekl jinoch a vzal ji vřele za ruku. „Musíme trpělivě snášeti, dokud se tvůj otec nerozmyslí.“

Dívka si povzdychla.

„Neměj starosti, milá Bohunko!“ těšil ji mládenec. „Já mám pevnou víru, že budeme šťastni. Tvůj otec myslí, že neumím nic nežli péro v ruce držeti, a nenávidí to pěkné umění; ale já ho bohdá přesvědčím, že jsem se v Praze i mečem vládnouti naučil.“ — „Jak to?“ ptala se Bohunka. — „V krátkém čase vyskytne se u nás bez pochyby dobrá příležitost ukázati, kdo jaké srdce a jakou ruku má,“ odpověděl jinoch. „Právě za tou příčinou posílá mě pan purkrabí k tvému otci, abych vyzvěděl, mnoho-li zbraně již přidělal; já toho použil a zaskočil jsem dříve k tobě.“ — „To jsi hodný!“ řekla dívka povděčně. „Ale co pak se zas přihodilo?“ — „Zlí Tataři porazili již opět křesťanské vojsko,“ vypravoval mladý písař, „které se ve Slezsku, nedaleko města Lehnice, proti nim do pole postavilo, a zabili v přeukrutném boji mnohonácte tisíc polských i slezských mužů, jakož i samého Vratislavského

vévodu Jindřicha, pána pobožného. Nyní se pohrnou bez pochyby dále do Čech, ačkoli již král Václav proti nim s velikým počtem svých udatných až do Lužice vytrhnul; anebo se poženou na Moravu, jakž se náš pan purkrabí domyšlí.“

„Nedopouštěj Bože!“ zvolala dívka, ustrašena k nebi pohlednouc. — „My stojíme všichni v rukou Páně,“ těšil ji zase Otík, „a bez jeho vůle nesejde ani vlas s hlavy naší.“ — „Ale prosím tě, Otíku! jací pak jsou to lidé, ti Tataři? a co chtějí?“ ptala se ho dívka malomyslně.

„Jsou šerední pohané z dalekých krajin, kteréž leží na východě,“ poučoval ji mládenec, pokud vlastní vědomost jeho stačila. „Ukrutný panovník jejich, kteréhož nazývají chánem, usmyslil si podmaniti sobě celý svět a vypleniti svatou naši víru; protož vytáhl ze svých končin s nesčíslným vojskem a pohubil již tolik zemí, že na celé křesťanstvo hrozný strach připadá.“

Za oněch časů nacházelo se v Čechách a na Moravě mnoho královských hradů. Na každém vládnul zvláštní královský úředník, kterýž měl se svým hradním lidem v celém okolí veřejný pokoj opatřovati a při nastalém nebezpečí krajině pomoc poskytovati. Za starodávna jmenoval se

takový úředník čili hlava celého kraje *župan*, protože se krajům *župy* říkalo; později ho ale nazývali kastelánem nebo purkrabím. — Podobný královský hrad nalezal se i v Holomouci, a toho roku, když divocí Tataři po sousedních zemích zuřili, byl na něm kastelánem statečný pan Vítek z Hradce.

Bedlivý tento muž stál jednoho dne zamyšlen u okna své komnaty a hleděl ven přes hradby, kdežto se daleko za městským okolím, za pěknou planinou, pásmo temných hor vypínalo. Hlava jeho byla plna starostí; neboť myslil na Tatary a vyhledával již v duchu místo, kudy by mohli do Moravy vraziti, ačkoli se vůbec myslilo, že si tito nelidští vrahové českou zemi za své příští rejdiště vyberou. — V těchto těžkých myšlénkách zastihl jej písař Otík, kterýž nyní do komnaty vstoupil.

„Posel a přípis od pana Jaroslava z Divišova,“ oznamoval pánu svému, přinášeje v ruce svinutý pergamen. — „Z Čech?“ zvolal pan Vítek mile překvapený. „Čti honem, co píše přítel náš?“ Otík rozvinul pergamen a počal čísti.

„Služba moje napřed, milý příteli! Věděti dávám rychle, že dle vůle královské za několik dní se zástupy českými do Holomouce přitrhnu, kdežto se mám s tebou a s moravskými pány

spojiti proti množství Tatarův, kteří dle jistých zpráv již k vašim hranicím pospíchají. Milost královská dala do mých rukou nejvyšší správu nad lidem českým i moravským, a já se naději, že mi bude lze s pomocí boží, tvou a našich udatných učiniti, co bude prospěšno. Rač zatím, milý pane, k přátelům posly vypraviti, aby s branným lidem do Holomouce přitrhli, a nezapomeň způsobiti přípravy, aby se hrad Holomoucký i s městskými zdmi opravil, jakož o to zároveň i k přátelům a královským služebníkům do Brna, Znojma i Přerova posílám, aby na svých hradech taktéž učiniti nezameškali.“

Takto Otík četl a potom utichnul.

„Tedy měli vyzvědači moji dobře a zdání moje mě neklamalo!“ řekl na to pan Vítek jako sám k sobě. „Do Čech se ti chlastači krve křesťanské pustiti netroufají, neboť jim král Václav se svým vojskem překáží, a pomezí české jest nepřestupným učiněno velikými zásekami a ohrazeno vysokými horami; tedy se vyhrnou pohodlnější cestou do Moravy. Nu, děj se vůle Páně! — Otíku, chystej se psáti listy k pánům, aby sebrali houfy své. Také se učiní přípis k obecním starším, aby se daly cihly páliti a kamení voziti; musíme vše nejenom na první opravu zdí, ale i do zásoby zjednati a zachovati

se tou měrou, jakož učiněno na hradech v Čechách, kdežto nedávno i kněži a mniši při kvapném díle pomáhali.“

Brzy na to povstal v Holomouci náramný strach a zmatek. Až posud děsili se obyvatelé jen hroznými pověstmi o zlých Tatařích a mnohý se těšil nadějí, že to při těchto pověstech zůstane; ale teď se již opravovaly hradby, ano teď přibíhali již také lidé z okolních dědin, kteří prchajíce před blízkým nepřítelem za pevnými zdmi hlavního města útočiště hledali; — teď poznával již každý, že se Holomouc brzy hrozného navštívení dočká.

Na šírém prostranství před hradem panoval veliký shon. Tu se hemžil zástup rolníků se ženami i dětmi; tam se rojila tlupa zvědavých měšťáků; onde se prodíral čacký bojovník, jinde otrhaný chuďas. Všecko mluvilo a vypravovalo; někteří plakali, jiní křičeli. — „Jak vám povídám, ti Tataři jsou poloviční zvířata, lidem zcela nepodobní; mají u sebe čarodějníky, a samo peklo jim pomáhá!“ tak se dával mezi množstvím hubený človíček slyšeti. „Tuhle o poslední bitvě ve Slezsku lítala nad nimi veliká umrlčí hlava, a z té vycházel oheň a kouř.“ — „A padl ti na mozek, že nevíš, co mluvíš!“ zasmál se mu hřmo-

tný ramenáč, řemesla svého řezník. — „Co že?“ osopil se na něho mužíček. „Nemám na to svědka? Nemám tuhle syna vlastní sestry, kteráž je v Polsku provdána? — ten byl při tom a viděl to na své oči. Mluv, Jaroši! nemají Tataři čarodějníky?“ — „To věřím!“ dosvědčoval vychloubavě bývalý polský žoldnéř, kterýž nyní u moravského strýce kus chleba hledal. „Já to viděl, když náš Krakov hořel; to vám bylo zrovna, jako by ti neznabozi hořící moře po ulicích byli rozlili. A u Lehnice by nás nebyli potloukli, kdyby si nebyli pekelných strašidel vypůjčili.“ — „Anebo kdybyste se nebyli přeslechli,“ namítal veselý a světem prohnaný řezník. „Mně vypravovali tvoji vlastní krajané, kteří z té porážky šťastně vyklouzli, že jste mezi sebou: Ubíjejte! křičeli; jiní prý ale rozuměli: Ubíhejte! a vzali nohy na ramena.“

Posluchači se dali do smíchu, a Polák se chtěl zlobiti; ale tu chvíli povstal na městských hradbách takový pokřik, že se najednou všecka pozornost v tu stranu obrátila, a všecko se tam hrnouti začalo. — „Již táhnou! již táhnou! — Kdo? Tataři? — Běda nám! — I ne — Čechové! — královští vojáci!“ — Tak se ozývaly kolem pomíšené hlasy a všecko hledělo na polední stranu, kdežto se nyní ve sluneční záři vojenská zbroj leskla a dlouhá řada bojovníků černala. Byl to v skutku

Jaroslav, nejvyšší vůdce v této výpravě proti hrozným nepřátelům, kterýž stáhnuv co možná se všech stran branný lid u Jíhlavy hranice překročil, pak Brno opatřil a nyní k Holomouci pospíchal.

„Zdá se jich býti hodná hromada!“ prohodil řezník po chvíli. — „Ale nevím, k čemu je potřebujeme,“ zabručel vedle něho temný hlas. „Jako bychme se nemohli sami ubránit!“ Byl to Protivín, kterýžto z hradu přicházeje u zástupu diváků se zastavil. — „Ah, jsi ty to, kmotře?“ obrátil se řezník po hlase. „Tenkráte nepomůže hořkost k těm pánům z království, a mně se zdá, že budeme muset vespolek za provaz táhnout, abychme kus štěstí přitáhli.“

Ještě horlivěji pracovalo se teď na hradbách a ještě hlučněji pohyboval se mezi nimi život vojenský. Jaroslav přivedl do města osm tisíc lidu českého, a moravští páni sebrali čtyry tisíce. Mimo to se ozbrojil také lid obecní a rolnický, kterýž tu hledal ochranu, i přivážela se potrava, a vůbec chystalo se všecko velmi živě ku příchodu zlých Tatarů.

Z města je nebylo sice ještě nikde viděti; ale vědělo se, že již po moravských dědinách

loupeže a vraždy páchají, že v Benči stříbrné doly zasypali a že se okolo vrchu Kotouče položili, na jehožto nepřístupném vrcholi a ve skalnatých jeskyních množství okolního lidu se bylo ukrylo.

Rozličným spůsobem rozprávěli o tom na velké síni královského hradu shromáždění pánové, měšťané a obecní starší, jež byl dnes Jaroslav k sobě obeslal. — „Víte již, přátelé?“ vkročil teď mezi ně purkrabí. „Sklíčenému lidu na Kotouči přišla nenadálá pomoc s nebe. V noci na vstoupení Páně strhnul se tak prudký příval, že Tatarům stany pobral, a co ušetřily vody s hůry, to uchvátil potrhaný rybník. Tataři se tedy hnuli, postoupili až k Lipníku a Přerovu — a takž je tu máme na krku, nežli se nadějem.“ — „S Pánem Bohem!“ ozvalo se mezi shromážděním několik hlasů najednou. „Vždyť snad budou ještě ruce na světě, kteréž ty tatarské housenky s krku shoditi a rozmáčknouti dovedou.“

V tom vešel do síně Jaroslav, ta veliká, statečná postava, a celý zástup shromážděných bojovníků jej hlučně uvítal. On jim učinil krátké ale srdečné poděkování a potom takto k nim promluvil:

„Pánové a přátelé! Již se blíží ono veliké okamžení, kde se okáže, byla-li důvěra pravá

a našeho jmena hodna, kterouž na nás nejen domácí, ale i vůkolní země skládají. Uvažme dobře, s kým se potkati a v jaké dílo se uvázati máme. Zuřiví zástupové tatarští vytrhli ze svých dalekých vlastí na východě, pobořili tam slavná města, zavlekli jich obyvatele do otroctví, zavraždili děti v mateřském lůně, přitáhli do zemí ruských i před veliké město Kyjev, zmocnili se jich, pohubili a vyvrátili je, a jakž nejnovější zprávy znějí, zdrancovali již také Uhry a porazili polské i slezské vojsko spojené. Nyní se přivalila moc jejich do země moravské, bez pochyby se octnou brzo u Holomouce, a my — rozvažte smysl těch slov dobře — my máme proud jejich zastaviti a sílu jejich zmařiti! Veliké to dílo, rovněž tak nebezpečné jako slavné; my ale zpomeneme na rod, z něhož pocházíme, na své jmeno, na svou svatou víru, spolehneme na Boha a na své meče — a takž ochráníme otcovské kraje před zlou záhubou i oslavíme novou září jmeno dvou bratrských národů!“

„Oslavíme je, oslavíme!“ ozvali se kolem zvučné hlasy a mužné ruce udeřily na meče. „V životě i smrti budeme pevně státi při sobě a proti nepříteli křesťanstva!“

Nedlouho na to rozléhalo se žalostivé bědovaní již po půl Moravě a denně přicházely do Holomouce hrozné noviny.

Jednoho dne pod večer ozářila se daleká obloha. „To hoří Přerov!“ zaznělo po celé Holomouci, a všecka srdce naplnila se ouzkostí. Přerov byl silně ohrazen a předce stál nyní v jednom plamenu. Mnohý Holomoučan si myslil: „Jak se asi *nám* povede?“ Druhého dne z rána pozorovali strážníci na hradbách malé houfy bystrých jezdců, kteří se rovinou od Rokytnice k městu blížili. Když přijeli tak blízko, co by asi dvakráte šípem dostřelil, tu se náhle zastavili; pak objížděli kolem, jakoby si město prohlíželi, až najednou kopími nad hlavou si zatočivše, do křiku se dali a na svých malých koních zase nazpátek letěli. Zatím se bylo však rozednilo, a strážníci, vidouce nyní jezdce v neobyčejných červených pláštích patrněji, učinili pokřik: „Tataři! Tataři!“ a za malou chvíli byla skoro celá posádka na hradbách. Mezi dnem okázalo se jestě více takových jízdeckých zástupů, a k večeru povídalo se již po celém městě, že leží Tataři u Rokytnice.

Ačkoli se v Holomouci tato zpráva již dávno očekávala, byla nyní předce strašlivá, a obyvatelé padli u velikou bázeň. Bojovníci byli arci

mysli statečné a chystali se odhodlaně na krvavé potržky; ale tím sklíčenější byli míru milovní měšťané a jejich ženy, jsouce postrašeni hroznými pověstmi o nelidské ukrutnosti blízkých nepřátel. — U veliké starosti seděla toho dne i paní Kateřina se svou dcerou v tiché komnatě. Mistr Protivín byl na hradě, neboť měl za oněch dnů napořád se řemeslem vojenským co dělati, a hlas jeho platil mnoho mezi měšťany, jižto se byli zavázali, že budou při bránění města pilně pomáhati.

Obě ženštiny byly se vřele pomodlily a hleděly nyní pobožnou rozprávkou se těšiti. Tu k nim vešel písař Otík, a matka i dcera upřely na něho oči s nemalým podivením. Krásný mládenec měl na prsou lesknavé brnění, na hlavě pěknou přílbu s chocholem a po boku hodný meč. — „Otíku!“ zvolala dívka a blednouc kročila mu naproti. Srdce její svíralo se velikou bolestí. — „Dobrého zdraví, milá Bohunko! Pozdrav Pán Bůh, ctěná paní Kateřino!“ pozdravil jinoch svým líbezným hlasem na obě strany, a přistoupiv k mistrové políbil jí ruku jako matce vlastní syn. — „Pozdrav tě Bůh, milý hochu!“ řekla paní Kateřina. „Jak pak to vypadáš? Odložil jsi péro a půjdeš také do boje?“ — „Půjdu,“ řekl mládenec živě. „Pokládám se za šťastného, že mohu k odvrácení nastávajícího nebezpečí také pomoc-

nou ruku podati a spolu snad štěstí života svého dobyti.“ Při tom pohledl na Bohunka, kteráž se zarděla a oči sklopila. — „Nemysli na věci světské, milý Otíku!“ řekla Bohunčina matka, „kdežto je potřebí s celou duší k nebesům se utíkati, aby odvrátila neštěstí od tolika duší křesťanských.“ — „Játť proto nepřicházím,“ odpověděl jinoch tiše, „nýbrž abych si ke dním budoucím tvého požehnání vyžádal. Uděl mi je ve jmenu matky mé, kterouž Bůh již dávno k sobě povolal.“

Při těch slovech před ní poklekl. Ona pohledla nábožně vzhůru, sepnula ruce a položila je pak mládenci na hlavu. Přitom šeptala: „Bůh tě opatruj, milý synu!“

Bohunka tiše plakala.

„Byl bych také rád mistra o požehnání požádal,“ řekl nyní mládenec, ale paní Kateřina mu skočila do řeči. „Nech toho, nech, milý Otíku!“ prosila. „Zajedno není mistr doma a zadruhé —“ „Myslíš, matko, že by mně svého požehnání nedal?“ doložil mladík smutně. „To nevěřím. Byť mě i nemiloval jako člověka, jenž se o lásku jeho dcery uchází: dozajista by mě požehnal jako sirotka, jenžto s ním pro jednu věc bojovati zamýšlí.“

---

*

Jako černé mraky pokryli Tataři Holomoucké okolí, obklopili město a poplenili předměstí i blízké dědiny. Pak začali města dobývati. Až posud nenašli na svém tažení žádných hradeb, ježto by nebyli sbořili; protož myslili, že své bílé, červené a žluté korouhve i na Holomoucké zdi brzo povznesou, i hrnuli se k nim tedy strašlivě křičíce, jakoby šli k jistému vítězství; ale obležení je zmužile přivítali a učinivše jim krvavou lázeň udatně je zahnali. Sami trpěli přitom arci také škodu nemalou, neboť ze zástupů nepřátelských lítalo šípů, jakoby pršelo; avšak nikdo mezi nimi neklesal proto na mysli, vida, že byl první vzteklý útok šťastně odražen.

Tataři hnali na to ke zdem ještě několikráte; ale každý den museli s potlučenými lebkami zase couvnouti. Přitom pobili arci vždy také nějaký počet obležených i porouchali hradby; ale za hradbami byla ještě dosti silná posádka, a ta opravila zdi pokaždé tak rychle a pilně, že je museli nepřátelé při novém útoku vždy znova trhati.

„To byl zase jednou parný den!“ řekl mistr Protivín vcházeje do síně domu svého, kdež na něho manželka i dcera již s bolestí čekaly. Obě ho najednou obejmuly a vedly do jizby. Manžel-

ka mu pomohla odepnouti meč, sundala mu železnou přílbici a přistrčila mu širokou židli, aby si odpočinul. Dcera přinesla zatím číši chutné medoviny.

„To byl zase parný den,“ začal mistr poznovu, „a poctivý křesťan by mohl v skutku mysliti, že ti proklatí pohané zrovna z pekla vylízají. *Tak* se vám jich všude hemží a *takové* jsou příšery! Tváře mají jako ze žlutého vosku, k tomu široké; mezi nima krčí se rozpleskIý nos, a oči jejich — na mou víru! mně se zdá, že je jedno výš a druhé níž. Přitom se vrtí na hubených hnátech, a hned je máte zde a hned zas jinde. Člověk se nemůže mezi ně ani dostati; beztoho překážejí hradby, a náš pan Jaroslav,“ doložil s trpkým úsměchem, „nemá jaksi chuti podívati se jim v šírém poli na zuby.“

„Za to jej chválím,“ řekla paní Kateřina; „proto že chce křesťanské krve a drahých životů ušetřiti.“ — „Ty tomu nerozumíš!“ prohodil Protivín. „Na hradbách teče také ta křesťanská krev, a také tam padají drahé životy; ale kdybychme mohli jednou mezi ty neznabohy, to by to padalo na druhé straně. Ale já to povídal, že s těmi Čechy nic dobrého nepřijde.“ — „Já však slyším pana Jaroslava vůbec chváliti,“ podotkla žena. „Je prý to moudrý a statečný pán.“ — „Že je

moudrý?“ opakoval mistr. „Může být, alespoň je velmi opatrný, a jeho statečnost podobá se bázni.“ — „Ale muži, muži — neutrhej!“ prohlásila se teď paní Kateřina horlivěji. „Vůbec jde hlas jediný, že čeští bojovníci pravé divy dělají.“

„Divy! jakoby našinci také tolik neuměli! Divy! To jsi ty hned po ruce, když se tvoji Čechové vychvalují. Ale já ti povídám, že jsme tady s nimi nespokojeni a že bychme si bez nich byli snad již pomohli.“ — „Pomohli?“ vzdychla žena. „Jako si ostatní krajiny moravské pomohly! Nepřinášíš sám denně zprávy, že ti zlí neznabozi po celé zemi pořád větší a větší neřesti páchají?“ — „Tím hůře,“ horlil mistr, „že tu, jakobychme se báli, pořád za ohradou ležíme a nepřítele po zemi se rozptylovati necháváme. Jak ti povídám — o panu Jaroslavovi a o těch českých hrdinách máme hořké myšlénky.“

A v skutku rozmáhalo se v Holomouci jakési rozhořčení. Skoro celá posádka, vidouc, že posud všechny útoky nepřátel šťastně zmařila, domnívala se již také, že i na šírém poli hlavy tatarské porubá, i nemohla pochopiti, proč se napořád jen za zděmi držeti a nepřátele od hradeb odháněti má. Semtam počínalo se již i hlasitě reptati,

a zvláště po moravské straně dosáhla nespokojenost vysokého stupně, když Tataři, nemohouce nic před Holomoucí svesti, zuřivě na blízký klášter Hradišťský se obořili, jej po dlouhém odporu tamější posádky zapálili a tak posléz plamenem i mečem všechny řeholníky a jich posvátné obydlí i s krásným kostelem zničili.

U veliké žalosti dívali se na to Holomoučtí bojovníci s hradeb, jak tam z velikých plamenů černý dým jako hrozný sloup k nebi vystupoval. Mnohý setřel bolestnou slzu z mužného oka, a každé srdce rozpálilo se žádostí vraziti mezi ty vrahy na šíré pole a pomstiti všelikou hanebnost. Ale vůle vůdcova je zdržovala za hradbami a nedovolovala vyjíti z brány.

V hlubokých myšlénkách pohřížen stál i Jaroslav na zdi městské a hleděl ku slavnému klášteru. V duši jeho dozrával veliký úmysl, ale on ho ještě nesměl na denní světlo propustit.

„To je do nebe volající!“ zahučel nyní mezi houfem hlas. „Tady státi, civěti a nechat svaté místo hořeti!“ — „Nemoudrá bázeň je to,“ zamumlal jiný; „naše hanba, a svět se nám vysměje.“ A celí zástupové začali hlavy sestrkovati. I hučelo to kolem, jako v nepokojných oulech, až pak najednou hlasitý pokřik vypuknul: „Ven, ven z města — na ty proklaté vrahy! Otevřete brány! — my

se nedáme déle zdržovati!“ — A spolu povstalo mezi zástupy velké pohybování.

Tu se protrhnul Jaroslav ze svého zamyšlení a pozvedl hlavu. S podivením hleděl na lid nepokojný. „Co se to děje?“ zvolal na to vážným hlasem. „Pozbyli jste smyslů? Není tu již hlavy, podle nížto se řídíte? Co chcete venku na šírém poli? — jistou smrt? záhubu svou i města tohoto? ztrátu života a statků svých? Podívejte se na ta černá hejná pohanská, ježto co hladoví vlci okolo zdí našich běhají, a děkujte Bohu, že vás tady za pevnými hradbami až posud milostivě zachránil. Umírněte svou horlivost, neboť až posud nechci vaši žádost po boji jinak nazvati, a důvěřujíce v upřímnou i pevnou vůli svého vůdce, čekejte času příhodnějšího, nežli je nynější. To vám pravím ve jmenu krále a pána našeho!“

Po těch slovech se obrátil a odešel do hradu. Zástupové mlčeli, věšeli hlavy, a jenom zde onde proskočilo nespokojené zamumlání. — „Strýče!“ bylo na jednom místě pološeptem slyšeti, „přijď dnes pod večer ke mně. Já objednám ještě několik přátel, a poradíme se, co by slušelo učiniti. Já tomu Čechovi nevěřím!“

S mrzutou tváří vešel tenkráte mistr Protivín do své jizby a neodpovídal na manželčiny

otázky. Měltˇ hlavu plnou divných myšlének a chtěl býti samoten. Manželka i dcera se tedy vzdálily; ale za malou chvíli nato vešel k němu Otík. Protivín se tomu nemálo podivil.

„Co jest? co chceš?“ ptal se ho kvapně a poněkud i nevlídně. — „Chci s tebou promluviti, pane!“ řekl Otík mírně, „dříve nežli budeš s jinými mluviti.“ — „Co? s kým mluviti?“ ptal se zase mečíř a do tváře mu vstoupila krev. — „Tys objednal dnes k sobě přátele — nekaboň čelo, milý mistře! a drž hněvy na uzdě! — já to slyšel, neboť jsem stál na blízku.“ — „Ha, proklatý vyzvědači!“ rozpálil se Protivín a zaťal pěsti.

„Žádný vyzvědač!“ odpověděl mládenec vážně. „Mne přivedla náhoda s tebou do jednoho zástupu, a nebo chceš-li, hlas mého srdce.“ — „Co zde mluvíš o svém srdci? nevíš to dávno, že je v mém domě hostem nevítaným? A mimo to, co se mísíš do mých záležitostí? Co je ti do toho, koho já k sobě zvu?“ — „Do toho jest mi tuze mnoho, pane!“ řekl jinoch, „neboť jsem věrný občan a služebník královský, a pak nesmím dopustiti, aby se otec mé Bohunky nějaké zpozdilosti nebo něčeho horšího dopustil.“ — „Ha, ty nedospělé mládě!“ zkřikl Protivín. „Ty se opovažuješ moje kroky mistrovati a mně jako na posměch o dívce mluviti, ačkoli víš, že je mi to

na příkoř?“ — „Tedy o ní mlčme,“ řekl Otík trpělivě, „a mluvme o tom, co s přátely svými před se vzíti zamýšlíš. Vy nejste spokojeni s Jaroslavem, zamýšlíte násilím vůli jeho se protiviti a na pole vtrhnouti, kujete potají věci nedovolené — “

„Ha ty český Jidáši!“ zasoptil nyní mistr a rozehnal se po meči. „Ještě jedno slovo takové, a utrhačná ústa tvoje umlknou na věky!“ — „Pak umlknou v povinnosti, kterou ty porušiti hodláš!“ ozval se jinoch neohroženě. „Já tě tedy prosím a varuji — “

„Mlč — mlč — a odejdi z domu mého,“ křičel Protivín, „nežli ti učiním podle zásluhy, hade úlisný!“

V tom přiběhla paní Kateřina s Bohunkou; obě byly nemálo vyděšeny. „Co se to zde děje?“ ptala se první, hledíc přitom ustrašena brzo na manžela, brzo na mládence. — „Tu máš svého miláčka,“ soptil mistr, „kterýž se novým způsobem o dceru poctivého Moravana uchází.“ — „To není pravda!“ zkřikl nyní mládenec, hněvem i studem se zapýřiv. — „Nezapírej!“ opřel se mu mečíř. „Nepřišel jsi, abys mi vyhrožoval? abys mě zastrašil, že budeš vyzváněti, já pak abych se lekl a holku ti dal, abysi nevyzradil, co jsi ouskočně vyzvěděl? Ale já ti pravím, že nebude má dcera tvoje — nikdy! leda bych se naučil o tobě a tvých krajanech jinak smýšleti,

a tomu přirozenost vaše nepřipustí. Nyní běž k svému panu Jaroslavu a pověz mu, jak Holomouc o něm smýšlí! Já se ho nebojím!"

„On tebe také ne, ani celé tvé Holomouce, jakožto poctivý český pán!" zvolal nyní mládenec, a hlas jeho se třásl šlechetným hněvem i lítostí. „Co jsi řekl ostatně, to jsem neslyšel, protože to bylo z hněvu mluveno. Já nejsem žádný zrádce ani donašeč, ale zachovalé české matky zachovalý syn, a že mě tvoje zášti nechce lépe poznati, není vina má; proto předce náleží moje srdce tvému domu tak dlouho, dokud je tatarský šíp neprobodne."

Při těch slovech hodil svýma upřímnýma očima po ženských, jakoby se s nimi loučil, a odešel. Matka i dcera počaly bědovati a mistru nové otázky předkládati; ten je ale nevrle odbyl, odešel do dílny — a když k němu pod večer objednaní přátelé přišli, nenašli ho doma.

Stav lidnatého města den po dni se horšil a strachu v něm napořád přirůstalo. I nedostatek denních potřeb začínal se již tu onde vyskytovati. Byloť tedy skoro všeobecné přání vytrhnouti z bran a na širém poli buď zvítěziti nebo padnouti. Ale Jaroslav zdál se býti posud jiného mínění a nečinil žádné přípravy, aby svedl s nepřítelem

boj, kterýž by byl celý stav těchto věcí snad převrátil. I povážlivější hlavy a nejvěrnější jeho přátelé začali nad tím již nepokoj projevovati. Avšak i v tatarském táboře nezůstalo toto váhání Jaroslavovo bez účinků. Vůdce nepřátelský, jmenem Paidar, považoval to za bázeň, i počal s menší přísností na kázeň a opatrnost zástupů svých přihlížeti, ano dovoloval jim také se rozptylovati a po loupeži vyjížděti; sám pak s pozůstalými v táboře oddával se neobyčejnému hodování, k čemuž ho zvláště víno a pivo ponoukalo, jehož po Moravě nakořistili. Doma ovšem takového nápoje neměli; tam pili nanejvýš koní mléko nebo jakousi svařeninu z rýže a medu, k tomu jedli jako pochoutku koňské maso — a nebylo-li takové, brali kočky, psy a myši.

Takto uplynul čas až k nejdelšímu dni letnímu, o kterémž pravověřící křesťané památku sv. Jana Křtitele slaví. Tento den míval od pradávných časů také u všelikých pohanů velkou důležitost, i vyváděla se o něm rozličná kouzla a tropily se přepodivné pověry, jakož se toho památky až podnes skoro na celém světě uchovaly.

Tataři strojili toho dne až pozdě do noci veliké veselí a prováděli rozličnou kratochvíl: honili se na koních, házeli kopím, přijížděli k městu

a stříleli z bujnosti po hradbách, ačkoli se na nich živé duše neukazovalo.

Ale Jaroslav obeslal pod večer všechny přednější mezi branným lidem a měšťany Holomouckými na hrad královský, a když se všichni sešli, nevědouce ani, co se díti bude, učinil k nim tuto řeč:

„Pánové a přátelé! S nemalou bolestí jsem to nesl, vida času posledního, že se ode mne i mysl oněch odvracuje, v něžto jsem doufal nejvíce. Avšak nedivím se tomu; neboť nastaly časy těžké, a sklíčená mysl neví tak snadno čeho se chopiti. Skoro celá Morava utrpěla již od zuřivých nepřátel, a jenom několik pevných míst, jakož je Brno, Unčov a naše Holomouc, vzdoruje vzteku hubivého množství. Zvláště my tady byli jsme pomocí boží tak šťastni, že jsme všechny útoky nepřátel šťastně zničili; ale toto štěstí bylo by nám zas bez mála jinou stranou zkázu přineslo a sice horlivostí v čas nepravý. Předobře vím, že jste moje váhání pochopiti nemohli, ano i o mé choulostivosti mluvili; ale příští den okáže, zdali jste na omylu nebyli. Já vás nesměl v jistou záhubu vydati. Tataři porazili již četnější houfy a rovněž tak statečná vojska jako je naše posádka; já musel tedy na příznivou dobu čekati. A ta se nyní přiblížila! Zástupové tatarští se rozptýlili, v táboře panuje neopatrnost, a dnes, jakž mi vy-

zvědači oznámili, drží se tam veliké veselí. Nechmež je tedy se doveseliti — před smrtí, a zejtra před úsvitem, když bude celý tábor ještě v tuhém spaní ležeti, vytrhneme do pole a padneme na ty vrahy jako metla v rukou Páně!“

Shromáždění mu nedalo radostí skoro ani domluviti. I povstalo mezi ním veselé pokřikování a velebení vůle vůdcovy, a zpráva o ní roznesla se jako blesk po celé Holomouci.

S nastávající nocí počal se pak divný život mezi oblehnutými; bylo mluvení a běhání, bylo nových nadějí a nového strachu. Branný lid musel časně na lože, ale o půl noci byl již zase ve zbroji a shromažďoval se v kostelích, kdcž potom k oltáři Páně přistoupil.

A ještě ležela hluboká tma po celém okolí, kdyžto se městská brána tiše otevřela, a zástupové spojeného vojska Čechů a Moravanů beze všeho hluku pozorně do pole vytrhli. První, na stráž rozestavení Tataři, jsouce po veselém dnu i noci uchváceni pevným spaním, padli pod mečem vybraných odvážlivců, kteří opatrně ku předu se berouce ostatnímu vojsku cestu do táboru klestili. A jako rozvodněný proud hrnuli se pak za nimi zástupové mezi nepřátelské stany, kdež ihned strašlivé krveprolití, divoké křičení, volání, zuření a zoufání povstalo. Na mnohých místech

vyšlehly také ze stanů hltavé plameny a osvěcovaly hrozné divadlo.

Veliké množství Tatarů se z tuhého spaní již ani neprobudilo; jiní ovšem procitli, ale hned zas také do jiného a sice ještě tvrdšího spaní upadli — a ještě jiní počali se vztekle brániti. Ale rekové čeští a hrdinové moravští konali proti tomu velikému množství pravé divy statečnosti, a nikomu neodpouštějíce hubili vrahy křesťanské napořád i bez milosrdenství. A když počalo slunce vycházeti, zaleskly se první jeho paprsky po šíré planině v proudech krve tekoucí kolem jako potoky, a svítily na tisíce posekaných těl tatarských.

V Holomouci byly mezi tím časem otevřeny všechny kostely, a zástupové lidu klečeli tam na vroucích modlitbách. Jiné houfy obyvatelů stály po hradbách v bázni a naději čekajíce, k jakému konci dnešní odvážlivá bitva dopadne. Jiní zase netroufali si ani z domu vykročiti, a trvajíce na modlitbách o samotě čekali na nějaké zprávy. — Mezi těmito posledními byla také paní Kateřina s Bohunkou. Obě měly Boha oč prositi, a obě to také vroucně činily.

Mezi tím ubylo však dne, a najednou začalo se všemi zvony zvoniti, po ulicích rozléhalo se radostné pokřikování, zněly chvalozpěvy a kol-

kolem roznášela se pověst o šťastném vítězství nad ukrutným nepřítelem křesťanstva.

I pod střechu mečíře Protivína vešla tato novina, a matka i dcera se zaradovaly, ačkoli ještě nevěděly, co asi manžela a otce — pak nešťastného miláčka potkalo. V tom se rozmnožil hluk po ulicích, neboť se vraceli zástupové z bojiště, i přiblížil se také k domu statečného mečíře. On sám vešel hned na to do jizby, a za ním přinášeli dva tovaryšové raněného Otíka.

S radostným pláčem vběhla mu paní Kateřina do náruči a on ji přitisknul k srdci svému; ale Bohunka se dala žalostně do křiku, neboť poznala mládence. „Mlč, mé dítě — mlč!“ těšil ji otec velmi vlídně, „a připrav honem lože, ať hocha složíme. Bůh dá, že nebude tak zle. To proklaté tatarské kopí zavadilo mu jen o žebra, a já požádal již pana kastelána, aby mi sem svého lazebníka poslal; to je muž učený, a když budou tvé ruce hocha ošetřovati, zajisté se brzy zotaví.“

Ženské si nedaly dvakrát poroučeti; lože bylo hned připraveno, a mezi tím, co se paní Kateřina o raněného jako o vlastní dítě starala, navrátila se Bohunka zase k otci. Prsa její byla sklíčena velikou bázní a nadějnou zvědavostí.

„Nevíš, co se to děje — viď, milé dítě?“ začal k ní otec laskavě mluviti a pojal ji do

náruči. „Ale jen se oddej naději. Vidíš, na těchto svých rukou odnesl jsem Otíka s bojiště—ano, ano, jen se div! Tak se tvůj tatík proměnil. Ale hoch toho také zasloužil — a s ním všickni jeho krajané. Dnešní den mě s Čechy smířil. Jen poslechni! — Když jsme vytrhli na pole, pozoroval jsem arci v našem houfu štíhlého mladíka, ale v nočních tmách nemohl jsem ho dobře rozeznati, a mimo to přikrývalo hledí u přílbice jeho tvář. Když jsme ale začali na Tatary dorážeti, fičel meč jeho kolem jako ostrá kosa a vysekal mě z houfu, kterýž mě byl náhle obklopil. Zaplať Pánbůh, krajane, až na odslouženou! zvolám na mladíka i začnu znova maso dělati; ale prudkost mě zase zanesla — zas jich bylo okolo mne hrozný chomáč, a jeden mezi nimi — ještě tu praklatou ohavu vidím! žene mi své kopí zrovna do prsou, právě an jsem musel rány několika mečů odrážet. Ale v tom se vyskytne vedle mne zas můj mladý ochránce, srazí to zlořečené kopí a počne mi svým mečem dělat průseku. Ale ta tatarská netvora mrštila sebou jako had hrozným skokem po mladém rekovi, a nežli se mohl tento ubránit, vrazila mu kopí — — nu, nu, jenom nebledni! hoch se na štěstí ještě uhnul, ale začal předce hned klesati. Já ho levicí ještě zachytil a pravičkou začal jsem pak tím strašlivěji mezi těmi dravci řáditi; v tom okamžení přibylo

k nám několik našinců a brzo jsem zůstal s raněným mezi hromadou posekaných neznabohů samoten. I vynesu ho tedy z toho vraždění, a když mu shodím přílbici — hledí na mne bledé tváře našeho Otíka. Já myslil, že se tu chvíli propadnu! Přišloť mi na mysl, jak jsem o hochovi a jeho krajanech soudíval a co jsem mu nyní povinen; ale tu chvíli jsem také Bohu slíbil, že napravím, co jsem z pošetilé kyselosti provinil — a ty, milé dítě! doufám, že mi v tom pomůžeš!“

„O můj dobrý otče!“ zvolala dívka s radostnými slzami ruce jeho líbajíc.

„Ano, dobrý jsem odjakživa,“ řekl mistr sám nemálo pohnutý, „jen že jsem musel ještě do školy a nemravům se odnaučiti. Nu, člověk je křehký a dobře ještě, když přijde k poznání. Jeliž pravda? Však já si složím teď o Češích jinou písničku; u tvého Otíka začnu a u pana Jaroslava přestanu. Dobře má tvoje matka: Čech a Moravan je všecko jedno; všickni mluvíme jedním jazykem — všickni musíme také *jedno srdce* míti.“ —

Nedlouho nato se statečný Čech Otík uzdravil a stal se šťastným manželem spanilé Moravanky.

Slavné bylo vítězství Čechů a Moravanů nad Tatary. Od prvního až do posledního muže kře-

sťanského uhasilo všecko své toužení po mstě v krvi nepřátelské, a Jaroslav sám dostihnuv u velkém hněvu tatarského vůdce Paidara, začal s ním lítý boj a šťastně ho zabil. Což Tataři vidouce s hrozným křikem na outěk se dali, Jaroslav ale vrátil se do města, kdež ho veškerý lid s plesáním uvítal, maje k tomu se všemi západními zeměmi věru velikou příčinu, neboť toto pobití krutých nepřátel zbavilo je všeho dalšího hubení.

Památka tohoto vítězství udrží se na věčné časy, a rod slavného vítěze Jaroslava žije až podnes v Čechách i na Moravě pod jmenem hrabat Šternberků. Za tehdejších časů panoval totiž mezi českým panstvem ten divný obyčej, že si rádo německá příjmění dávalo, dílem proto, že jazyk německý u královského dvora oblíbení docházel, dílem že se v tu dobu mnoho hradů dle německého způsobu stavělo — a tudíž povstali na př. páni Rožmberkové, Švamberkové, Valdštýnové, Ryzmburkové, Vartmberkové a jiní, samí *čeští* pánové. I páni z Divišova a Chlumce, z nichžto Holomoucký vítěz Jaroslav pocházel, učinili dle toho zvyku a nazvali se *Šternberkové* po dvou hradech stejného jmena, kteréž brzy po tomto vítězství nad zlými Tatary v Čechách a na Moravě založili.



O b s a h.